

Hallituksen esitys eduskunnalle elintarvikelaiksi ja laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi elintarvikelaki. Samalla nykyinen saman niminen laki kumottaisiin. Esityksellä ehdotetaan myös muutettavaksi sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

Voimassa olevaan elintarvikkeita ja niiden valvontaa koskevaan sääntelyyn ei tulisi merkittäviä toiminnallisia muutoksia. Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa sääntelyä ja valvontaa kuitenkin vaarantamatta elintarviketurvallisuutta. Esityksellä pyritään parantamaan elintarvikelain käytettävyyttä jäsentämällä lukuisista muutoksista aiheutunutta hajanaisuutta. Samalla laki päivitetään vastaamaan Euroopan unionin lainsäädännön vaatimuksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 21.4.2021

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Lainsäädäntö	5
2.2 Käytäntö	8
2.3 EU:n lainsäädäntö	11
2.3.1 EU:n elintarvikelainsäädäntö	11
2.4 Nykytilan arviointi	16
2.4.1 Elintarviketurvallisuus	16
3 Tavoitteet.....	19
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	20
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	20
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	22
4.2.1.1 Yritystaloudelliset vaikutukset.....	22
4.2.1.2 Kuntataloudelliset vaikutukset.....	26
4.2.2 Kotitalouksiin kohdistuvat vaikutukset.....	26
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	27
4.4 Ympäristövaikutukset	28
4.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset	28
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	29
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	29
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	29
6 Lausuntopalaute.....	32
7 Säännöskohtaiset perustelut	35
7.1 Elintarvikelaki	35
7.2 Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	104
8 Lakia alemman asteinen sääntely	105
9 Voimaantulo	105
10 Suhde muihin esityksiin.....	105
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	105
LAKIEHDOTUKSET	118
Elintarvikelaki.....	118
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	154
LIITE	155
RINNAKKAISTEKSTI.....	155
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	155

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikelainsäädännön tarkoituksena on varmistaa kuluttajien terveydellinen ja taloudellinen turvallisuus. Toimiva lainsäädäntö ja sen noudattamisen valvonta takaavat myös elintarvikealan toimijoiden tasapuolisen kohtelun ja yhtäläisen kilpailuaseman. Lainsäädännön tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että toimijat kantavat vastuun elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamisesta ja muusta määräysten mukaisuudesta.

Suomen elintarvikelainsäädäntöä uudistettiin laajasti 1990-luvulla erityisesti EU-jäsenyyden vuoksi. Uudistunut EU-lainsäädäntö, varautuminen tulevaisuuden elintarviketurvallisuushaasteisiin, eräät elintarvikevalvonnan toteuttamisessa havaitut epäkohdat sekä Suomen perustuslaki edellyttivät 2000-luvun puolivälissä elintarvikelainsäädännön uudistamista. Tässä yhteydessä katsottiin tarkoituksenmukaiseksi yhdistää aiemmin kolmessa laissa olleet säännökset uudeksi elintarvikelaki (23/2006), joka tuli voimaan 1.3.2006.

Voimassa olevaa elintarvikelakia on muutettu yli 20 kertaa. Suuri osa muutoksista on ollut luonteeltaan teknisiä ja liittynyt kansallisen lainsäädännön tai EU-lainsäädännön muutoksiin. Olenaisimmat muutokset elintarvikelain sisältöön tehtiin vuonna 2011. Muutokset tehtiin käytännön valvontatyössä esiin tulleiden kansallisten muutostarpeiden sekä eräiden EU-lainsäädäntöön tehtyjen muutosten vuoksi. Muutoksilla painotettiin erityisesti elintarvikelain riskiperusteista soveltamista ja toimijoihin kohdistuvan hallinnollisen taakan vähentämistä.

Elintarviketurvallisuusselonteon (VNS 5/2013 vp) eduskuntakäsittelyn yhteydessä todettiin, että maa- ja metsätalousministeriö arvioi elintarvikelain toimivuutta osana hallinnollisen taakan vähentämistä. Arvioinnissa tulisi erityisesti tarkistaa, missä määrin elintarvikelaissa voitaisiin nykyistä enemmän velvoittaa Elintarviketurvallisuusvirastoa (Evira, nykyisin Ruokavirasto) ohjeistamaan lainsäädännön toimeenpanossa.

Maa- ja metsätalousministeriö toteutti vuonna 2014 kyselyn elintarvikelain toimivuudesta. Kyselyllä selvitettiin, ovatko elintarvikelain soveltamisala sekä yleiset periaatteet ja vaatimukset edelleen toimivia. Lisäksi selvitettiin, ovatko elintarvikelakiin perustuvat keinot toimivia tavoitteiden saavuttamiseksi.

Vuoden 2015 hallitusohjelmassa strategisiksi tavoitteiksi asetettiin työllisyys, kilpailukyky ja kasvu, joita pyritään saavuttamaan muun muassa purkamalla turhaa sääntelyä ja byrokratiaa. Osana sääntelyn keventämiseen tähtäävän hallituksen kärkihankkeen toimeenpanoa maa- ja metsätalousministeriö ja sen hallinnonalan virastot sitoutuivat lainsäädännöllisin ja ohjauksellisin keinoin vaikuttamaan siihen, että liialliseksi koetusta byrokratiasta päästäisiin eroon.

Ruokapolitiikasta annetussa valtioneuvoston selonteossa Ruoka2030 (VNS 2/2017 vp) asetetaan tavoitteeksi varmistaa, että Suomen viranomaisjärjestelmä kykenee vastaamaan valvonnallisiin haasteisiin ja että meillä on valmius tehokkaasti tunnistaa, hoitaa, ehkäistä ennalta ja torjua sekä uusia että jo tunnettuja elintarviketurvallisuuteen liittyviä uhkia. Lisäksi tavoitteena on varmistaa, että Suomen hyvä elintarviketurvallisuus tunnustetaan tärkeäksi vientivaltiksemme ja että viranomaistoiminta tukee vientiä.

HE 3/2021 vp

Syksyllä 2018 annettiin hallituksen esitys elintarvikelaiksi sekä laeiksi terveydensuojelulain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta (HE 262/2018 vp). Elintarvikelain osalta esityksessä keskityttiin lain toimivuuden ja käytettävyyden parantamiseen sekä hallinnollisen taakan ja byrokratian vähentämiseen. Esitys raukesi keväällä 2019 maakuntauudistukseen liittyvien hallituksen esitysten (HE 15/2017 vp ja 14/2018 vp) raukeamisen myötä.

Monia elintarvikelakiin esitettyjä uudistuksia pidettiin tarpeellisina ja niiden toteuttamista ajankohtaisena. Voimassa olevan elintarvikelain muutoksen valmistelu aloitettiin näiden uudistusten voimaansaattamiseksi. Elintarvikelain muuttamisesta annettu laki (1397/2019) tuli voimaan 1.1.2020.

Vuoden 2019 hallitusohjelmassa yksi strateginen kokonaisuus on elinvoimainen Suomi, jonka yksi osakokonaisuus on elinvoimainen ja kannattava elintarviketalous. Hallitusohjelman mukaan tämän tavoitteen saavuttamiseksi jatketaan edelleen sääntelyn ja valvonnan sujuvoittamista. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että toteutetaan elintarvikelain kokonaisuudistus.

Antamalla uusi elintarvikelaki pyritään parantamaan elintarvikelain käytettävyyttä jäsentämällä lukuisista muutoksista aiheutunutta hajanaisuutta. Samalla elintarvikelakia päivitetään edelleen vastaamaan EU-lainsäädännön nykytilaa. Valvontaa kehitetään nykyistä toimintaympäristöä paremmin vastaavaksi kohdentamalla valvontaa erityisesti elintarviketoimintaan elintarviketuoneistojen sijaan.

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon lakeja ovat elintarvikelaki, eläinlääkintähuoltolaki (920/2009), terveydensuojelulaki ja tupakkalaki (549/2016). Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) mukaan kunnassa tai kunnan yhteistoiminta-alueella tulee olla käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit, joilla ympäristöterveydenhuollon palvelut järjestetään. Kunnan tuli tehdä päätös ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuulumisesta vuoden 2009 loppuun mennessä.

Suomen Kuntaliitto ja ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt ovat esittäneet, että ympäristöterveydenhuollon lakeja yhdenmukaistettaisiin, jotta niiden ohjaus ja soveltaminen olisi helpompaa ja käytännöt saataisiin valtakunnallisesti yhdenmukaisemmaksi.

1.2 Valmistelu

Esitysehdotus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä yhteistyössä lain soveltamisen kannalta keskeisten viranomaisten kanssa. Valmistelussa on käytetty lähtökohtana hallituksen esitystä elintarvikelaiksi (HE 262/2018 vp), joka raukesi alkuvuodesta 2019 maakuntauudistukseen liittyneiden hallituksen esitysten raukeamisen myötä. Mainitun hallituksen esityksen valmistelussa oli käytetty lähtökohtana elintarvikealan toimijoille vuonna 2014 tehtyä kyselyä elintarvikelain vastaavuudesta 2010-luvun ja tulevaisuuden toimintaympäristön haasteisiin. Edellisen lakihankkeen aikana pidettiin useita kuulemistilaisuuksia, joissa käsiteltiin voimassa olevan lainsäädännön ongelmakohtia ja puutteita, joihin pyrittiin löytämään niihin parhaita mahdollisia ratkaisuja keskustelemalla. Kuulemisissa syntyneitä ratkaisu- ja kehitysehdotuksia käytettiin laajasti hyväksi mainitun esityksen laatimisessa.

Esitysehdotuksen valmistelun aikana keväällä 2020 ei ollut mahdollista järjestää laajoja fyysisiä kuulemistilaisuuksia. Valmisteluun liittyen toteutettiin kuitenkin verkkolähetys. Tilaisuudessa kommenttipuheenvuorot esittivät elintarviketeollisuuden, kaupan ja matkailu- ja ravintola-alan edustajat sekä kuntavalvonnan edustaja. Verkkolähetyksellä oli satoja kuulijoita ja viestiseinälle

kirjattiin satoja kommentteja. Tallenne verkkolähetyksestä, viestiseinälle esitetyt kysymykset sekä vastauksia kysymyksiin on tallennettu maa- ja metsätalousministeriön verkkosivulle.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö

Elintarvikelaki ja sen nojalla annetut asetukset

Elintarvikkeita ja elintarviketoimintaa koskevista vaatimuksista sekä elintarvikevalvonnasta säädetään elintarvikelaissa sekä sen nojalla annetuissa asetuksissa. Elintarvikelaki tuli voimaan 1.3.2006. Elintarvikelailla kumottiin elintarvikelaki (361/1995) ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annettu laki (1195/1996). Terveysturvallisuudesta kumottiin elintarviketurvallisuuteen liittyvät säännökset. Kumottujen lakien nojalla annetut alemman astiset säädökset jäivät voimaan. Elintarvikkeita ja elintarvikevalvontaa koskeva kansallinen lainsäädäntö perustuu laajalti vastaaviin EU-säädöksiin.

Elintarvikkeiden laatuun liittyvää valvontaa toteutetaan myös maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain (999/2012) nojalla. Laki eläinten ja eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019) tuli voimaan 20.12.2019. Laki koskee Euroopan unionin ulkopuolisista maista tuotavien eläinten, eläinten alkioiden ja sulusolujen, elintarvikkeiden, rehujen, eläimistä saatavien sivutuotteiden sekä elintarvikekontaktimateriaalien tuontivalvontaa ja siihen liittyviä toimia. Lailla kumottiin eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annettu laki (1192/1996).

Elintarvikelaki on yleislaki, joka eräin poikkeuksin koskee kaikkia loppukuluttajalle tarkoitettuja elintarvikkeita. Lakia sovelletaan elintarvikkeisiin, niiden käsittelyolosuhteisiin, elintarvikealan toimijoihin sekä elintarvikevalvontaan kaikissa elintarvikkeiden tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa.

Elintarvikelain ja sitä edeltäneiden lakien nojalla on annettu noin 50 asetusta, joilla on pantu täytäntöön EU:n elintarvikesäädöksiä sekä annettu EU-lainsäädännön mahdollistamia kansallisia sääntöjä sekä mukautuksia ja joustoja. Elintarvikelain nojalla on annettu viisi asetusta, jotka kuuluvat alueelle, jolla ei ole EU-lainsäädäntöä. Tällaisia ovat muun muassa säädökset eräiden elintarvikkeiden ilmoittamisesta voimakassuolaiseksi sekä eräiden elintarvikkeiden alkuperämaan ilmoittamisesta. Kansallisia säädöksiä on annettu myös esimerkiksi elintarvikekontaktimateriaaleihin liittyen raskasmetalleista.

Elintarvikelain tarkoituksena on varmistaa kuluttajan käytettäväksi tulevien elintarvikkeiden turvallisuus sekä hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesäännösten mukainen laatu. Lain tarkoituksena on myös varmistaa, että elintarvikkeesta annettavat tiedot ovat totuudenmukaisia ja riittäviä eivätkä johda kuluttajaa harhaan. Lain tarkoituksena on turvata korkealaatuinen ja tasapuolinen elintarvikevalvonta, joka on suunnitelmallista, oikein kohdennettua, tehokasta ja eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa. Lisäksi lain tarkoituksena on omalta osaltaan parantaa elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä selkeiden ja johdonmukaisten vaatimusten kautta. Mitä elintarvikelaissa säädetään elintarvikkeista, koskee soveltuvin osin myös elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia tarvikkeita.

Elintarvikelaki muutettiin vuonna 2011 annetulla lailla (352/2011). Tuolloin lakia täsmennettiin muun muassa siten, että siitä käy selkeästi ilmi periaate elintarvikelainsäädännön ja -valvonnan riskiperusteisuudesta. Elintarvikelakia ja sen nojalla annettuja säädöksiä toimeenpantaessa ja valvottaessa on otettava huomioon elintarviketoiminnan luonne ja laajuus sekä toimintaan liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

HE 3/2021 vp

Elintarvikelaissa säädetään valvontaviranomaisista ja elintarvikevalvonnan järjestämisestä. Elintarvikevalvonnan hallinnollinen organisointi ja valvonnan järjestämistapa on EU-lainsäädännössä jätetty kansallisesti päätettäväksi. Valvontaviranomaisten tehtävät on elintarvikelaissa säännelty perustuslain edellyttämällä yksityiskohtaisuudella.

Kun elintarvikelaki annettiin vuonna 2006, elintarvikevalvonnan yleisen suunnittelun ja valvonnan ylin ohjaus kuului kauppa- ja teollisuusministeriölle, maa- ja metsätalousministeriölle sekä sosiaali- ja terveysministeriölle. Elintarvikeasioita koskevan päätöksenteon tiivistämiseksi keskushallinnossa kauppa- ja teollisuusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön elintarvikelainsäädäntötehtävät yhdistettiin maa- ja metsätalousministeriön elintarvikelainsäädäntötehtäviin vuoden 2008 alusta lukien. Tämän johdosta elintarvikelakia muutettiin lailla (989/2007) siten, että lain ylin johto kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle.

Elintarvikevalvonnan keskusviranomaisena toimii Ruokavirasto, joka suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti elintarvikevalvontaa muun muassa valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman kautta sekä erikseen säädetyissä tilanteissa suorittaa elintarvikevalvontaa. Alueellisina elintarvikevalvontaviranomaisina toimivat aluehallintoviranomaiset. Paikallisesta elintarvikevalvonnasta huolehtii kunta tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue toimialueellaan. Elintarvikelain mukaan valvontaviranomaiset voivat teettää valvontatehtäviä myös ulkopuolisilla valvontaelimillä.

Elintarvikelaissa viitataan elintarvikevalvonnan yleisten vaatimusten osalta Euroopan unionin elintarvikelainsäädäntöön. EU-lainsäädännössä korostetaan elintarvikevalvonnan suunnitelmallisuutta, avoimuutta ja tehokkuutta. Ruokavirastolla on velvollisuus laatia valtakunnallinen valvontaohjelma valvonnan toimeenpanon ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi. Valvonnan suunnitelmallisuuden varmistamiseksi myös kunnan sekä muiden valvontaviranomaisten on laadittava valvontasuunnitelma.

Elintarvikevalvonnan painopistettä siirrettiin vuonna 2011 elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä käytännön valvontatyöhön. Pääsääntö on, että toimijan on ilmoitettava elintarvikehuoneiston toiminnasta toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Elintarvikehuoneiston hyväksymistä vaaditaan ainoastaan sellaisilta eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleviltä elintarvikehuoneistoilta, jotka EU-lainsäädännön mukaan on hyväksyttävä ennen toiminnan aloittamista. Lisäksi hyväksyminen vaaditaan itujen alkutuotantopaikoilta. Hyväksymistä koskevaan vaatimukseen on eräitä poikkeuksia.

Elintarvikealan toimijan omavalvontavelvoite on keskeinen osa elintarviketurvallisuuden ja muun määräystenmukaisuuden varmistamista. Elintarvikelaissa olevaa omavalvontavelvoitetta on vuosien kuluessa kehitetty elintarviketoimintaa ja kuluttajaa paremmin palvelevaksi kokonaisuudeksi. Vaatimukset omavalvontasuunnitelman hyväksymisestä sekä valvontaviranomaisen velvollisuudesta määrätä omavalvontaan kuuluvista tutkimuksista poistettiin elintarvikelaista vuonna 2011. Vuoden 2020 alussa voimaan tulleella lailla poistettiin vaatimus erillisenä asiakirjana laadittavasta kirjallisesta omavalvontasuunnitelmasta.

Valvonnan yhdenmukaistamiseksi ja lihantarkastuksen laadun parantamiseksi lihantarkastus ja siihen liittyvä elintarvikevalvonta keskitettiin vuonna 2011 Eviran (nykyään Ruokavirasto) tehtäväksi. Porojen lihantarkastus jäi aluehallintoviraston tehtäväksi. Aikaisemmin pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten sekä niiden yhteydessä olevien laitosten hyväksyminen ja valvonta oli kunnan tehtävä. Muutos yhdenmukaisti myös lihantarkastus- ja valvontamaksut, kun pienteurastamoilta ja riistan käsittelylaitoksilta perittävien maksujen perusteet tulivat yhteenäiseksi koko maassa. Samalla elintarvikelakiin lisättiin mahdollisuus pieniä eläinmääriä teurastavien teurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksen ja valvonnan tukemiseen

valtion varoista. Elintarvikelain muutoksesta huolimatta eläinlääkintähuoltolain 15 §:n nojalla kunta on kuitenkin voinut hoitaa valtion tehtäväksi säädetyn lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan, jos kunta on tehnyt siitä Ruokaviraston kanssa sopimuksen.

Elintarvikelakiin lisättiin vuonna 2011 säännös, joka velvoittaa elintarvikealan toimijan julkistamaan kunnan valvontaviranomaisen antaman elintarvikehuoneiston tarkastuksesta kertovan asiakirjan, ns. Oiva-raportin. Lisäksi tarkastuksesta kertova asiakirja on julkaistava yrityksen verkkosivuilla. Myös kunnan valvontaviranomaisten on julkaistava elintarvikevalvonnan tulokset. Valvontatietojen julkistamisen keskeisenä tavoitteena on valvonnan läpinäkyvyys. Valvonnan tulosten näkyvyys motivoi elintarvikealan toimijoita elintarvikelainsäädännön vaatimusten aiempaa parempaan noudattamiseen ja siten parantaa elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta.

Elintarvikelain muutoksella (1397/2019) toteutettiin eräitä tarpeellisia uudistuksia, jotka sisältyivät alkuvuodesta 2019 rauenneeseen hallituksen esitykseen (HE 36/2018 vp). Lain muutoksella toteutettiin osaltaan vuoden 2019 hallitusohjelman tavoitteita, jotka liittyvät sääntelyn ja valvonnan sujuvoittamiseen, elintarvikevientiin panostamiseen sekä harmaan talouden torjumiseen.

Elintarvikelain muutoksella toteutettiin EU:n elintarvikelainsäädäntöön kirjattua periaatetta, jonka mukaan elintarvikealan toimija vastaa elintarvikeketjun kaikissa vaiheissa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja siitä, että toiminta täyttää elintarvikelainsäädännön vaatimukset. Elintarvikealan toimijalta ei enää vaadita erillisenä asiakirjana laadittua kirjallista omavalvontasuunnitelmaa. Kuitenkin elintarviketurvallisuuden varmistaminen perustuu jatkossakin suurelta osin toimijoiden toimivaan omavalvontaan. Eläinperäisten elintarvikkeiden ensisaapumisvalvonta liitettiin osaksi muuta riskiperusteista elintarvikevalvontaa. Lakiin lisättiin säännökset elintarvikkeiden vientiin liittyvien viranomaistehtävien hoitamisesta. Osana harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian toimenpideohjelmää elintarvikelakiin lisättiin säännös toimijan luotettavuudesta. Laissa säädetään valvontaviranomaisten oikeudesta saada luotettavuuden selvittämiseksi tietoja toimijan julkisoikeudellisten velvoitteiden, kuten verojen ja muiden lakisääteisten maksujen hoitamisesta.

Unionilainsäädäntö edellyttää, että elintarvikesäännösten vastaiseen toimintaan kohdistetaan tarkoituksenmukaisia hallinnollisia pakkokeinoja ja rikosoikeudellisia rangaistuksia. Elintarvikelaissa on eriasteisia hallinnollisia pakkokeinoja sekä rangaistussäännös nimikkeelle elintarvikerikkomus. Lievempien pakkokeinojen osalta valvontaviranomaiselle on jätetty harkintavaltaa pakkokeinon soveltamisen osalta.

Unionilainsäädännön mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava virallisen valvonnan riittävästä rahoituksesta. Periaatteet valvontamaksujen määräytymiselle on esitetty EU-lainsäädännössä. Elintarvikelaissa säädetään, että kunnan valvontaviranomaisen on perittävä kunnan valvontasuunnitelman mukaisesta elintarvikevalvonnasta elintarvikealan toimijalta kunnan hyväksymän taksan mukainen maksu laissa erikseen lueteltujen tehtävien osalta.

Ympäristöterveydenhuolto

Aikaisempina vuosina keskusvirastojen valtakunnallisissa valvontaohjelmissa esitettiin vaatimuksia teoreettisesti lasketusta valvontatarpeesta kohderyhmittäin. Vaatimukset olivat lähtökohtaisesti huomattavasti suuremmat kuin se, mitä kunnat pystyivät käytettävissä olevilla resursseilla toteuttamaan. Keskimäärin alle puolet suunnitelmallisesta valvonnasta voitiin toteuttaa lisäämättä kunnan valvontaviranomaisen resursseja merkittävästi. Valtiontalouden tarkastusvirasto otti ympäristöterveydenhuollon tuloksellisuustarkastuskertomuksessa 7/2014 esille

ongelman, jossa valtio ohjaa ja asettaa tavoitteet, mutta kunnat rahoittavat valvonnan. Tarkastuskertomuksessa todettiin, että ympäristöterveydenhuoltoa ohjataan epärealistisilla valvontatavoitteilla. Tarkastuskertomuksessa todettiin, että paikallista valvontaa kyetään kuitenkin resursseihin nähden toteuttamaan kohtuullisen hyvin, vaikka valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen suunnitelman tavoitteisiin ei ole aina päästy. Terveysuojelulain 11.11.2016 voimaan tulleella muutoksella muutettiin terveysuojelulain ilmoitusvelvollisuuteen ja suunnitelmalliseen valvontaan liittyviä säännöksiä muun muassa kumoamalla kuntien valvontasuunnitelman sisältöön liittyviä pakollisia säännöksiä. Näin lisättiin kuntien harkintavaltaa valvonnan toteuttamisessa. Elintarvikelain muutoksella, joka tuli voimaan 1.3.2017, muutettiin valvontasuunnitelmia koskevia säännöksiä vastaavalla tavalla siten, että kuntien harkintavalta valvonnan suunnittelemisen ja toteuttamisen osalta kasvoi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontaan liittyvät maksut peritään kunnissa nykyisin suoriteperusteisesti. Tarkastaja käy kohteessa, minkä jälkeen kunta perii maksun tarkastuksesta hyväksymänsä taksan mukaisesti. Tarkastukseen katsotaan kuuluvaksi tarkastukseen valmistautuminen, tarkastusaika ja tarkastuspöytäkirjan kirjoittaminen. Viranomaisen antama ohjaus, neuvonta, koulutus, tiedottaminen taikka muut vastaavat toimenpiteet eivät kuulu nykyisin maksullisuuden piiriin. Toiminnanharjoittajan tekemän ilmoituksen tai hakemuksen käsittelystä peritään erillinen maksu.

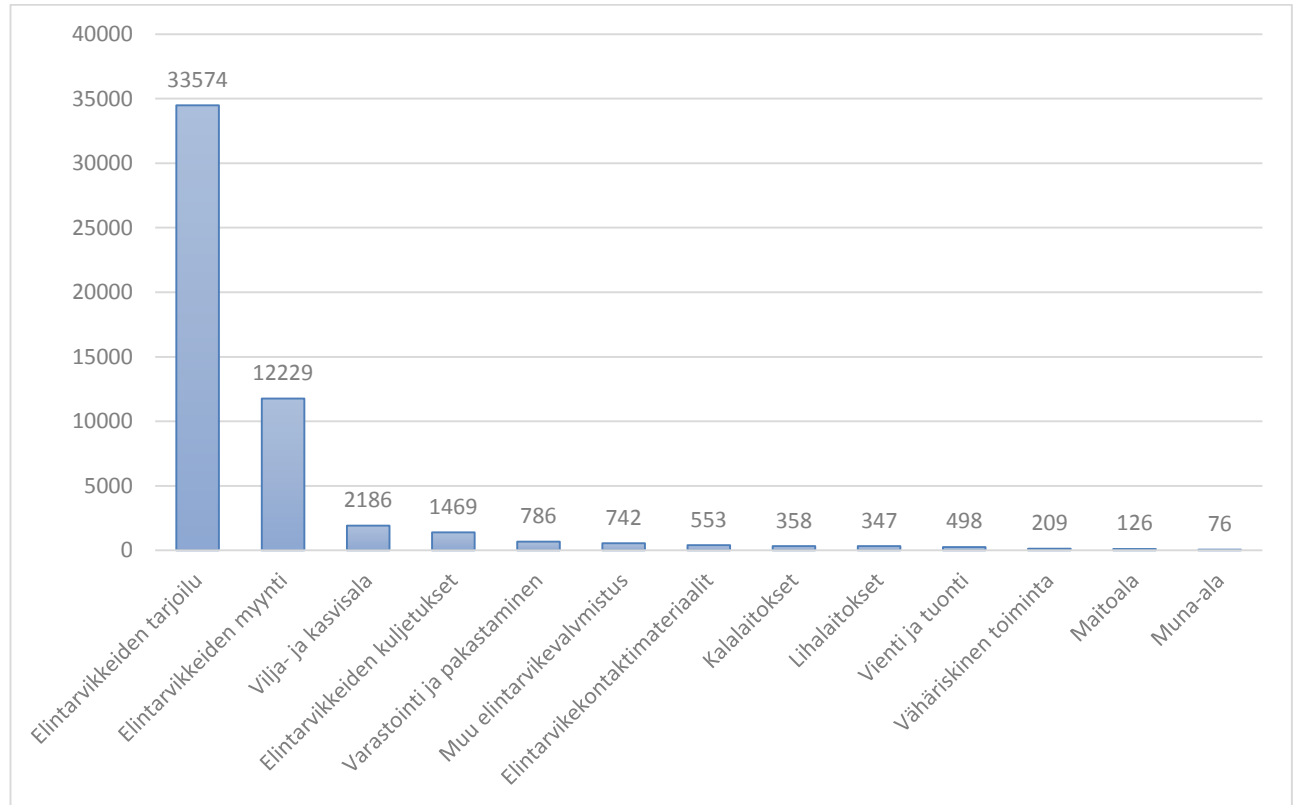
Aiemmin voimassa olleen tupakkalain (693/1976) mukaan kunta peri elinkeinonharjoittajilta hyväksymänsä taksan mukaisia maksuja kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista ja näytteenotosta. Lisäksi kunta peri tupakkatuotteiden myyntiluvan hakijalta myyntiluvasta hyväksymänsä taksan mukaisen maksun sekä myyntiluvan haltijalta vuosittaisen myyntipistekohtaisen valvontamaksun. Tarkastuksia ja näytteenottoa koskevat maksut sekä myynnin vuotuinen valvontamaksu olivat valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan veroluontoisia maksuja, mitä kuvataan hallituksen esityksessä eduskunnalle tupakkalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 15/2016 vp, s. 50–51). Sääntely ei kuitenkaan vastannut verolaille asetettuja vaatimuksia. Vuonna 2016 voimaan tulleessa tupakkalaissa myynnin vuotuisesta valvontamaksusta säädetään niin, että sääntely täyttää aiempaa selvemmin verolle perustuslaissa säädetyt edellytykset. Maksua ei enää peritä valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista tai näytteenotosta, vaan kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan vuotuisista valvontamaksuista saatavilla tuloilla.

2.2 Käytäntö

Elintarviketurvallisuus

Viranomaisvalvonnan piirissä olevia elintarvike- ja kontaktimateriaaliyrityksiä oli vuonna 2019 yhteensä 53 133 kpl. Ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) rekisteröityjä alkutuotannon toimijoita oli 32 657 kpl.

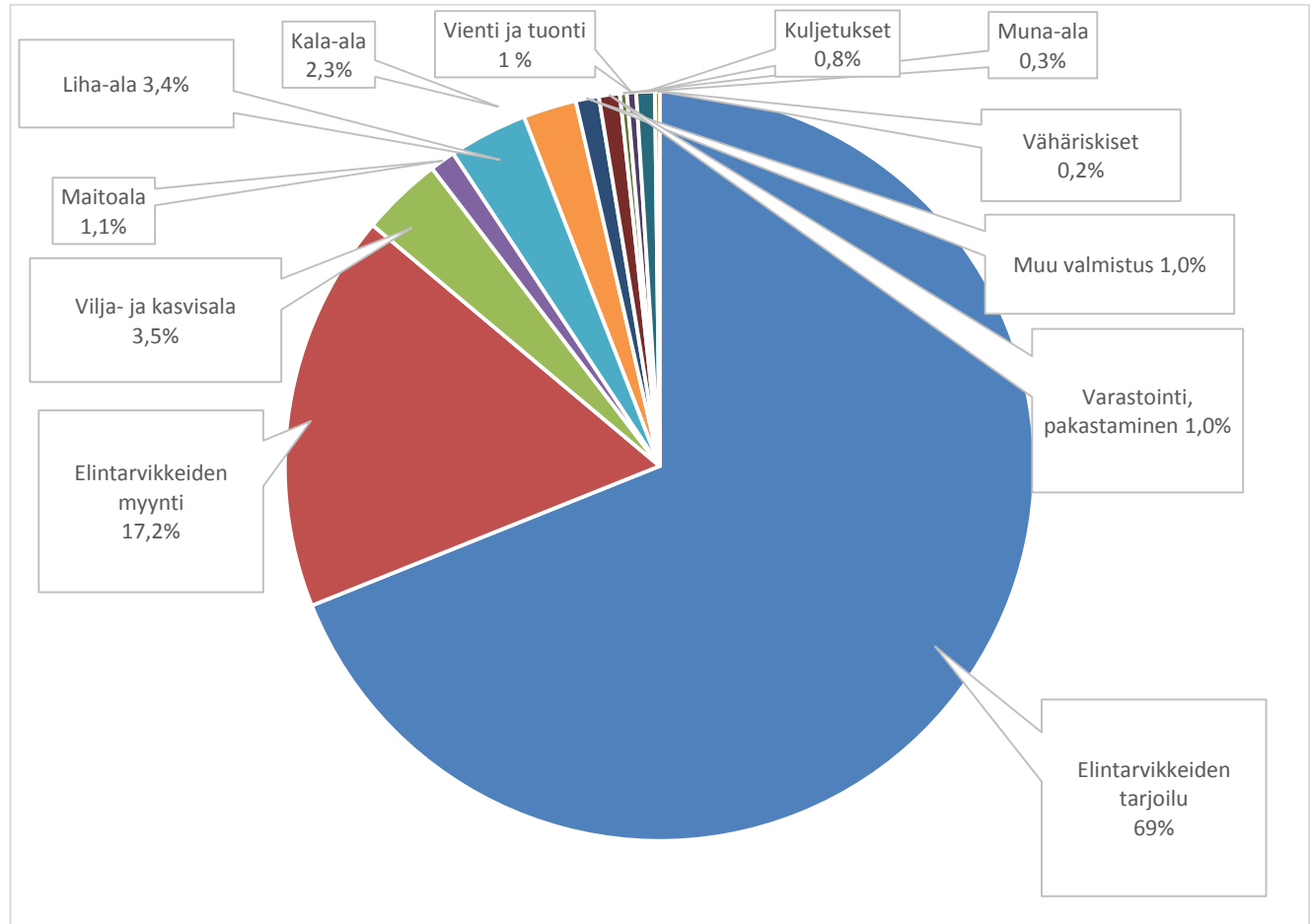
Kuva 1: Viranomaisvalvonnan piirissä olevat elintarvike- ja kontaktimateriaaliyritykset 2019

Ruokavirastossa oli vuoden 2019 lopussa elintarviketurvallisuuteen liittyvissä tehtävissä (elintarviketurvallisuuden valvonta, laboratoriopalvelut ja riskinarviointi, tieteellinen tutkimus) noin 357 henkilötyövuotta. Aluehallintovirastoissa elintarvikevalvontaan osallistuvien määrä oli vuonna 2019 yhteensä 9,6 henkilötyövuotta (laskentatapa muuttunut) ja Ahvenanmaalla noin 5,4 henkilötyövuotta.

Elintarvike-, rehu- ja luomuvälvontaan käytettiin vuonna 2019 noin 747 henkilötyövuotta. Kunnallisia valvontayksiköitä oli 62 kpl valvontayksikköä (kunta – kuntayhtymä – ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue). Vuonna 2019 elintarvikealan yrityksiin tehtiin uusintatarkastukset mukaan lukien valvontakäyntejä noin 18 300 kpl, joista noin 89 % kohdistui tarjoilu- paikkoihin ja vähittäiskauppoihin.

Kuva 2: Elintarvikevalvonnan tarkastukset 2019 yritystyypeittäin

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon vuotuiset kustannukset kunnille ovat yhteensä noin 85—115 miljoonaa €. Valtionosuuden tarkkaa määrää ei voida laskea, mutta sen arvioidaan kattavan noin 30 miljoonaa euroa. Toimijoilta peritään valvontamaksuja 5—10 miljoonaa €, eli noin 5—10 % kokonaiskustannuksista katettiin maksutuotoilla. Valtionosuuksien ja valvontamaksujen jälkeen kuntien maksettavaksi jää ympäristöterveydenhuollossa noin 50—70 miljoonaa €.

Valvontamaksuissa on eroja valvontayksiköiden välillä, koska maksuista päätetään kunnissa ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella. Ympäristöterveydenhuollon maksut vaihtelevat valvontayksiköittäin siten, että esimerkiksi suurten vesilaitosten ilmoituksista peritään noin 300—1000 € maksu ja pienistä kohteista, kuten kauneushoitoloista noin 100—300 € noin neljän vuoden välein. Valvontayksiköiden määrittelemät tunti hinnat vaihtelevat 40—80 €/h välillä. Tämän hetkiset tunti hinnat eivät kaikilta osin kata valvontaan liittyviä kuluja.

2.3 EU:n lainsäädäntö

2.3.1 EU:n elintarvikelainsäädäntö

Euroopan unionin elintarvikelainsäädäntö on vaikuttanut keskeisesti Suomen kansalliseen elintarvikelainsäädäntöön. EU:ssa on runsaasti elintarvikkeita koskevaa lainsäädäntöä, joka voidaan ylätasolla jakaa yleiseen elintarvikelainsäädäntöön, elintarvikehygienialainsäädäntöön sekä elintarvikevalvontaa koskevaan lainsäädäntöön.

EU:n elintarvikelainsäädäntö uudistettiin laajasti 2000-luvun alkupuoliskolla. Tarkastelukulma laajennettiin tuolloin perinteisen elintarvikelainsäädännön ulkopuolelle. Uusi lähestymistapa kattoi koko elintarvikeketjun ”pellolta pöytään”. Keskeisiksi periaatteiksi vahvistettiin, että elintarviketurvallisuuteen liittyvien toimien täytyy olla tieteellisesti perusteltavissa ja päätöksenteon täytyy olla avointa, johdonmukaista ja vaikuttavaa. Lainsäädännön kehittämisen ensisijaisena tavoitteena on oltava elintarviketurvallisuus.

EU:n yleinen elintarvikelainsäädäntö

Yleisen elintarvikelainsäädännön keskeisin säädös on elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002. Asetuksella vahvistetaan elintarvikkeita ja rehuja koskevat yleiset määritelmät ja periaatteet, jotka muodostavat pohjan elintarviketurvallisuutta koskeville toimenpiteille EU-tasolla ja jäsenvaltioissa. Elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseksi on tarpeen käsitellä yhdenmukaisella tavalla koko elintarvikeketjua, mukaan lukien alkutuotanto ja rehut. Asetuksella luodaan myös yleiset puitteet niille alueille, jolla ei ole voimassa erityislainsäädäntöä. Asetuksella perustettiin Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen EFSA, joka tuottaa riippumatonta tieteellistä tietoa EU-lainsäädännön ja politiikkojen tarpeisiin kaikilla aloilla, joilla on välitön tai välillinen vaikutus elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuuteen. EFSA huolehtii myös riskiviestinnästä.

Osana komission horisontaalista arviointiohjelmaa (Refit) on selvitetty, onko Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002 edelleen tarkoitukseensa soveltuva sekä ovatko tavoitteiden saavuttamiseksi osoitetut keinot toimivia. Asetuksen ydintavoitteiden eli kuluttajan terveyden suojelun ja sisämarkkinoiden toimivuuden katsottiin saavutetun varsin hyvin. Tieteellisen riskinarvioinnin katsottiin parantuneen, vaikkakin läpinäkyvyydessä nähtiin edelleen kehittämisen varaa. Riskiviestintää ei pidetty aina riittävän vaikuttavana. Elintarvikeketjuun sovellettavan EU:n riskinarvioinnin avoimuudesta ja kestävydestä sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 ja kahdeksan sektorikohtaisen säädöksen muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1381 aletaan pääosin soveltaa 27.3.2021. Säädetyillä muutoksilla tehostetaan EU:n riskinarvioinnin avoimuutta ja korostetaan tieteellisten tutkimusten riippumattomuutta. EFSA:n hallintoon liittyvillä muutoksilla vahvistetaan EFSA:n riskinarviointityön legitimitettiin ja julkista luottamusta EFSA:n työhön. Asetuksella vahvistetaan jäsenvaltioiden roolia EU:n tieteellisessä riskinarvioinnissa.

Elintarvikehygieniaa koskeva EU-lainsäädäntö

Elintarvikehygieniasta säädetään elintarvikehygieniasta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 852/2004 ja eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 853/2004.

HE 3/2021 vp

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 852/2004 sisältää yleiset elintarvikehygieniä koskevat vaatimukset kaikille elintarvikealan toimijoille alkutuotannosta vähittäiskauppaan. Asetus sisältää elintarvikkeiden valmistuksen prosessinhallinnan eli HACCP:n (Hazard Analysis and Critical Control Points) perusvaatimukset, jotka on kirjattu Codex Alimentariuksen kansainvälisten hygieniaperiaatteiden mukaisesti seitsemänä periaatteena. Periaatteen soveltamisessa on joustavuutta pienten toimijoiden kohdalla. Asetuksessa edellytetään kaikkien elintarvikealan toimijoiden rekisteröintiä. Eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevät elintarvikehuoneistot sekä sellaiset alkutuotantopaikat, joissa harjoitetaan itujen alkutuotantoa, on hyväksyttävä ennen toiminnan aloittamista. Asetuksessa säädetään yleisistä hygieniavaatimuksista alkutuotannolle, elintarvikehuoneistoille ja elintarviketoiminnalle. Lisäksi asetuksessa säädetään kansallisista ja EU-tason hyvän käytännön ohjeista. Tietyt pienimuotoiset toiminnot voidaan rajata asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, mutta tällaista toiminnoista on annettava kansallisia sääntöjä. Lisäksi tietyistä asetuksen vaatimuksista voidaan myöntää mukautuksia elintarvikehuoneistojen rakenteiden osalta sekä perinteisten tuotantomenetelmien tai maantieteellisten haittojen perusteella. Kansalliset säännöt ja mukautukset edellyttävät komission ja muiden jäsenvaltioiden määränemmistön suostumusta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 853/2004 sovelletaan eläinperäisten elintarvikkeiden käsittelyyn ennen vähittäiskauppaa tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tiettyjä pienimuotoisia toimintoja on rajattu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Asetuksen soveltamisalan ulkopuolella ovat myös yhdistelmätuotteet, joissa kasviperäiseen tuotteeseen on yhdistetty jalostettua eläinperäistä tuotetta. Asetuksessa säädetään hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen hyväksymisvaatimuksista sekä eri toimialojen elintarvikehuoneistojen rakenteellisista ja toiminnallisista erityisvaatimuksista. Asetuksessa on myös vaatimuksia osalle alkutuotantoa, muun muassa maidon- ja munantuotannolle sekä kalastustuotteille. Lisäksi asetuksessa säädetään tunnistusmerkistä, eläinperäisten elintarvikkeiden tuontivaatimuksista sekä salmonella koskevista erityistakuista. Tietyt pienimuotoiset toiminnot voidaan rajata asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, mutta tällöin toiminnoista on annettava kansallisia sääntöjä. Tällainen on esimerkiksi mahdollisuus tilalla teurastetun siipikarjan lihan suoramyyntiin ilman hyväksytyä elintarvikehuoneistoa ja lihantarkastusta. Lisäksi tietyistä asetuksen vaatimuksista voidaan myöntää mukautuksia elintarvikehuoneistojen rakenteiden osalta sekä perinteisten tuotantomenetelmien tai maantieteellisten haittojen vuoksi. Kansalliset säännöt ja mukautukset edellyttävät komission ja muiden jäsenvaltioiden määränemmistön suostumusta. Asetus antaa mahdollisuuden säätää kansallisesti useista seikoista.

Zoonoosien eli ihmisten ja eläinten välillä tarttuvien tautien seurannasta ja valvonnasta säädetään tarkemmin tiettyjen zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/99/EY ja salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonoosien aiheuttajien valvonnasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 2160/2003.

Elintarvikevalvontaa koskeva EU-lainsäädäntö

Rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritettu virallisesta valvonnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004 sekä ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämistä koskevista erityissäännöistä

annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o (EY) N:o 854/2004 korvattiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2017/625 virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvin-

HE 3/2021 vp

vointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi (virallista valvontaa koskeva asetus). Asetusta alettiin pääosin soveltaa 14.12.2019 alkaen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625 annetaan komissiolle valtuudet antaa tarkempia säännöksiä esimerkiksi lihantarkastuksesta. Näiden valtuuksien nojalla komission on antanut muun muassa lihantuotantoa koskevan virallisen valvonnan suorittamista sekä elävien simpukoiden tuotanto- ja uudelleensijoitusalueita koskevista erityissäännöistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 mukaisesti annetun komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624, ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan suorittamista koskevista yhdenmukaisista käytännön järjestelyistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 mukaisesti ja komission asetuksen (EY) N:o 2074/2005 muuttamisesta virallisen valvonnan osalta annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2019/627 ja virallisten todistusten malleista tietyille eläimille ja tavaroille sekä asetuksen (EY) N:o 2074/2005 ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2016/759 muuttamisesta näiden todistusmallien osalta annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2019/628.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2017/625 yhtenäistettiin maatalous-elintarvikeketjun valvontaa. Asetuksen soveltamisala on laajempi kuin aiemman valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 siten, että soveltamisalaan kuuluvat lähes kaikki elintarvikeketjuun liittyvät alat. Asetuksen mukaan virallisen valvonnan tulee olla riskiperusteista, säännöllistä ja vaikuttavaa ja sitä tulee suorittaa tuotannon kaikissa vaiheissa pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Virallisessa valvonnassa on otettava huomioon toimijoiden oman valvonnan luotettavuus ja tulokset sekä tarvittaessa yksityiset laadunvarmistusjärjestelmät. Lisäksi on otettava huomioon tiedot, jotka viittaavat siihen, että kuluttajia ollaan todennäköisesti johtamassa harhaan. Valvonnan tulee olla suunnitelmallista, siitä tulee raportoida ja sen tulee olla läpinäkyvää.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625 tehtävät on jaettu viralliseen valvontaan ja muihin virallisiin toimiin. Virallinen valvonta on lähinnä vaatimustenmukaisuuden todentamista ja muu virallinen toimi esimerkiksi eläintautien seurantaan ja torjuntaan liittyviä toimenpiteitä. Asetuksessa säädetään jäsenvaltioiden viranomaisten suorittamasta virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, viranomaisten pätevydestä sekä vaatimuksesta kouluttaa ja auditoida viranomaisia. Asetuksessa säädetään aiempaa yksityiskohtaisemmin virallisen valvonnan ja muiden virallisten toimien siirtämisestä viranomaisilta muille tahoille.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 mukaan jäsenvaltioiden tulee varmistaa virallisen valvonnan ja muiden virallisten toimien riittävä rahoitus. Kustannusten kattamiseksi toimijoilta voidaan kerätä maksuja. Tietyille aloille valvontamaksut säädetään pakolliseksi. Asetuksessa säädetään myös maksujen laskentaperusteista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625 vahvistetaan yleiset periaatteet valvonnan täytäntöönpanotoimille ja seuraamuksille. Elintarvikesäännösten noudattamatta jättämiseen liittyvien toimien esimerkinomaista luettelo on laajennettu. Viranomaisten on mahdollista muun muassa antaa määräys toimijan omavalvonnan tiheyden lisäämisestä tai toimijan internetsivustojen sulkemisesta tarvittavaksi ajaksi. Asetuksessa vahvistetaan myös petoksellisten tai vilpillisten käytäntöjen avulla tehtyihin sääntöjen rikkomiseen sovellettavia taloudellisia seuraamuksia. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että asetuksen mukaisista elintarvikesäännösten rikkomisista ilmoittamiseen on käytettävissä asianmukaisia järjestelyjä, ja että ilmoituksen tehneitä henkilöitä suojellaan vastatoimilta.

Elintarvikkeita koskeva EU:n erityislainsäädäntö

Elintarvikkeista annettavia tietoja koskeva EU-lainsäädäntö uudistettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta kuluttajille. Asetuksella säädetään sekä yleisistä merkinnöistä että ravintoarvomerkinnöistä. Elintarviketietojen antamiseen sovelletaan samoja periaatteita siitä riippumatta, millä tavalla elintarvikkeita markkinoidaan. Etämyynnin kautta markkinoitavista elintarvikkeista on annettava samat tiedot kuin perinteisillä tavoilla markkinoitavista. Yleinen vaatimus elintarvikkeen alkuperämaan ilmoittamisessa on asetuksessa sama kuin aiemminkin eli alkuperämaa on ilmoitettava, jos sen ilmoittamatta jättäminen voi johtaa kuluttajaa harhaan. Lisäksi asetuksen nojalla on annettu komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1337/2013 tuoreen, jäädytetyn tai jäädytetyin sianlihan, lampaan- tai vuohenlihan ja siipikarjan lihan alkuperämaan ilmoittamisesta sekä komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2018/775 elintarvikkeen pääainesosan alkuperämaan ilmoittamisesta. Asetuksella parannettiin kuluttajan tiedon saantia elintarvikkeiden ravintosisällöstä. Ravintoarvomerkintä on lähtökohtaisesti pakollinen valmiiksi pakatuissa elintarvikkeissa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1169/2011 kielletään liittämästä elintarvikkeisiin väitteitä, joiden mukaan elintarvike ehkäisisi, hoitaisi tai parantaisi sairauksia. Elintarvikkeisiin liitettävät ravitsemus- ja terveystieteelliset väitteet ovat vapaaehtoisia. Jotta kuluttajia ei johdeta elintarvikkeiden markkinoinnissa käytettävillä väitteillä harhaan, niistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1924/2006 elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveystieteellisistä väitteistä. Asetus määrittelee edellytykset, joiden perusteella tuotteisiin voi liittää ravitsemus- ja terveystieteellisiä väitteitä ja luo näin yhteiset pelisäännöt ja hyväksymiskäytännöt väitteiden käytölle kaikissa EU-maissa. Ainoastaan asetuksen mukaisesti hyväksytyt väitteet voi käyttää elintarvikkeiden markkinoinnissa. Asetuksen tavoitteena on varmistaa, että kuluttajalle annettavat tiedot ovat tieteellisesti perusteltuja eivätkä johda kuluttajaa harhaan. Harmonisoiduilla vaatimuksilla lisätään myös elinkeinonharjoittajien toiminnan oikeusvarmuutta ja oikeudenmukaista kilpailua.

Erityisille ryhmille tarkoitetut elintarvikkeet soveltuvat erityisen koostumuksensa takia ilmoitetulle kohderyhmälle ja ilmoitettuihin ravitsemuksellisiin tarkoituksiin. Ne soveltuvat esimerkiksi ruoansulatus- tai aineenvaihduntahäiriöistä kärsiville henkilöille. Tällaisista elintarvikkeista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 609/2013 erityisille ryhmille tarkoitetuista elintarvikkeista. Asetuksen soveltamisalaan kuuluvat äidinmaidonkorvikkeet ja vieroitusvalmisteet, viljapohjaiset lastenruoat, erityisiin lääkinnällisiin tarkoituksiin tarkoitetut elintarvikkeet sekä painonhallintaan tarkoitetut ruokavalion korvikkeet.

Ravintolisien koostumuksesta, merkinnöistä ja kaupanpidosta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2002/46/EY. Ravintolisillä tarkoitetaan tabletteina, kapselina, jauheena, nesteinä tai muussa vastaavassa muodossa myytäviä valmiiksi pakattuja valmisteita, joita markkinoidaan elintarvikkeina. Ravintolisien tarkoitus on täydentää ruokavaliota tai muulla tavalla vaikuttaa ihmisen ravitsemuksellisiin tai fysiologisiin toimintoihin.

Elintarvikkeiden ravitsemuksellisesta täydentämisestä säädetään Euroopan neuvoston ja parlamentin asetuksella (EY) N:o 1925/2006 vitamiinien, kivennäisaineiden ja eräiden muiden aineiden lisäämisestä elintarvikkeisiin. Elintarvikkeiden täydentäminen on EU:ssa vapaaehtoista. Asetuksella säädetään tarkemmat vaatimukset ainoastaan vitamiineille ja kivennäisaineille sekä niiden yhdisteille. Asetuksella säädetään myös menettelystä, jolla voidaan kieltää tai rajoittaa mahdollisten vaarallisten aineiden käyttöä elintarvikkeissa. Asetuksen mukaan kansanterveysdellisiin perusteisiin voidaan myös säätää vitamiinien tai kivennäisaineiden pakollisesta lisäämisestä elintarvikkeisiin.

Elintarvikeparanteilla tarkoitetaan elintarvikelisiä aineita, elintarvikearomeja ja elintarvike-entsyymejä. Elintarvikeparanteista säädetään elintarvikelisiä aineista annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1333/2008, elintarvikkeissa käytettävistä aromeista ja tietyistä ainesosista, joilla on aromaattisia ominaisuuksia, annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1334/2008 ja elintarvike-entsyymeistä annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1332/2008 sekä elintarvikelisiä aineiden, elintarvike-entsyymien ja elintarvikearomien yhtenäisestä hyväksymismenettelystä annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1331/2008. Joitakin aromityyppejä lukuun ottamatta EFSA arvioi elintarvikeparanteiden turvallisuuden ennen niiden hyväksymistä käyttöön. Elintarvikeparanteita ei yleensä kuluteta varsinaisina elintarvikkeina, vaan ne lisätään elintarvikkeeseen tarkoituksellisesti jotain teknologista tarkoitusta varten.

Unionilainsäädännössä on vahvistettu koostumusta ja merkintöjä koskevia vaatimuksia myös tietyille tuoteryhmille, kuten kahvi- ja sikuriuutteille (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/4/EY), kaakao- ja suklaatuotteille (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/36/EY), hedelmähilloille ja tietyille vastaaville tuotteille (neuvoston direktiivi 2001/113/EY), hedelmätäysmehuille ja tietyille vastaaville tuotteille (neuvoston direktiivi 2001/112/EY), hunajalle (neuvoston direktiivi 2001/110/EY), sokerille (neuvoston direktiivi 2001/111/EY), kuivatuille säilötyille maidoille (neuvoston direktiivi 2001/114/EY) ja luontaisille kivennäisvesille (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/54/EY).

Myös elintarvikkeiden käsittelylle on asetettu EU-lainsäädännössä vaatimuksia. Elintarvikkeiden käsittelystä ionisoivalla säteilyllä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveillä 1999/2/EY ja 1999/3/EY. Pakastettujen elintarvikkeiden valmistuksesta ja kaupanpidosta säädetään neuvoston direktiivillä 89/108/ETY.

Eräiden elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamisen katsotaan edellyttävän erityistä tieteellistä riskinarviointia ja lupamenettelyä ennen kuin tuotteet voidaan saattaa markkinoille. Yksi tällainen ryhmä on uusielintarvikkeet. Uusielintarvikkeilla tarkoitetaan tuotteita, joita ei ole merkittävässä määrin käytetty ihmisravintona Euroopan unionissa ennen ensimmäisen uusielintarvikeasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 258/97) voimaantuloa 15.5.1997. Uusielintarvikkeista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/2283 korvasi aiemman asetuksen 1.1.2018 alkaen. Uusielintarvikkeet voivat olla äskettäin kehitettyjä innovatiivisia elintarvikkeita tai elintarvikkeita, jotka on tuotettu uusilla tekniikoilla ja tuotantoprosesseilla. Ne voivat myös olla perinteisesti EU:n ulkopuolella käytettyjä elintarvikkeita. Myös muun muassa nanoteknologian avulla valmistetut elintarvikkeet, luonnonvaraiset kasvit ja hyönteiset kuuluvat uusielintarvikeasetuksen piiriin. Uusielintarvikkeen markkinoille saattaminen edellyttää, että EFSA on arvioinut tuotteen turvallisuuden ja että sille on myönnetty unionitasolla lupa.

Muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1829/2003 vahvistetaan säännöt muuntogeenisten elintarvikkeiden turvallisuusarvioinnille, hyväksymiselle ja merkinnöille. Näiden tuotteiden riskinarviointi tehdään keskitetysti EFSA:n toimesta. Luvan myöntämistä koskeva käsittely tapahtuu keskitetysti unionitasolla. Mikäli elintarvikkeen ainesosana on käytetty muuntogeenistä raaka-ainetta, siitä on ilmoitettava elintarvikkeen merkinnöissä, vaikka muuntelua ei voitaisi enää lopputuotteesta analyttisesti todentaa. Merkintöjen avulla kuluttaja voi tehdä valintoja myös eettisin perustein.

Elintarvikkeiden vierasaineilla tarkoitetaan aineita, joita ei ole tarkoituksella lisätty elintarvikkeeseen, mutta joita siinä kuitenkin esiintyy mainitun elintarvikkeen tuotannon tai teollisen tuotannon, jalostuksen, valmistuksen, käsittelyn, pakkaamisen, kuljetuksen tai varastoinnin seurauksena tai ympäristön saastumisen vuoksi. EU-lainsäädännössä on useita säädöksiä, joiden

tavoitteena on ehkäistä vieraiden aineiden esiintymistä tai minimoida niiden määrät elintarvikkeissa. Horisontaalinen säädös on elintarvikkeissa olevia vieraita aineita koskevista yhteisön menettelyistä annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 315/93. Tiettyjen elintarvikkeissa olevien vierasaineiden enimmäismäärät on vahvistettu komission asetuksessa (EY) N:o 1881/2006. Toimenpiteistä elintarvikkeiden akryyliamidipitoisuuden vähentämiseksi ja vertailuarvojen vahvistamiseksi säädetään komission asetuksella (EU) 2017/2158.

Eläinperäisten elintarvikkeiden jäämävalvonnasta on aiemmin säädetty neuvoston direktiivillä 96/23/ETY. Direktiivin mukainen valvonta on kattanut eläinlääkejäämät ja kiellettyjen aineiden jäämät sekä rehuista tulevat torjunta-ainejäämät ja raskasmetallit. Direktiivi tullaan korvaamaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 nojalla annettavilla komission asetuksilla. Komission delegoitu asetus (EU) 2019/2090 koskee toimenpiteitä, kun epäillään tai todetaan, että vaatimuksia ei ole noudatettu. Asetusta alettiin soveltaa 14.12.2019. Loput kolme asetusta tulevat koskemaan virallista valvontaa ja sen vuosittaista raportointia, tuontia kolmansista maista sekä analyysimenetelmiä ja näytteenottoa. Näiden kolmen asetuksen on arvioitu tulevan voimaan siten, että niiden soveltaminen alkaisi vuoden 2022 loppuun mennessä. Suomessa Ruokavirasto vastaa jäämävalvontasuunnitelman laatimisesta ja toimittaa tulokset EFSA:lle, joka laatii vuosittain jäämäraportin.

Eläinlääkejäämien enimmäismääristä säädetään komission asetuksessa (EU) N:o 37/2010. Asetuksessa on myös määriteltä aineet, joiden käyttö eläinten lääkitsemisessä on kielletty, koska niiden jäämille ei ole voitu asettaa enimmäismäärää (MRL). Neuvoston direktiivillä 96/22/EY kielletään tiettyjen hormonaalista tai tyreostaattista vaikutusta omaavien aineiden ja beta-agonistien käyttö kotieläintuotannossa.

Elintarvikekontaktimateriaaleja koskeva EU-lainsäädäntö

Elintarvikekontaktimateriaalilla tarkoitetaan materiaaleja ja tarvikkeita, jotka ovat suoraan tai välillisesti kosketuksessa tai jotka on tarkoitettu tulemaan kosketukseen elintarvikkeen kanssa. Kaikille elintarvikekontaktimateriaaleille asetetuista yhteisistä vaatimuksista säädetään elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1935/2004. Lisäksi EU-lainsäädännössä on tuote- ja ainekohtaisia säädöksiä esimerkiksi muoville, keramiikalle ja regeneroidulle selluloosalle.

2.4 Nykytilan arviointi

2.4.1 Elintarviketurvallisuus

Maa- ja metsätalousministeriö toteutti vuonna 2014 kyselyn elintarvikelain toimivuudesta. Vastausten mukaan elintarvikelain soveltamisala ja tarkoitus koettiin edelleen lähtökohtaisesti toimiviksi. Omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan vastuiden ja velvollisuuksien rajaa ei pidetty täysin selvänä. Riskiperusteisen valvonnan tueksi kaivattiin yhtenäisiä riskinarviointimenetelmiä sekä valtakunnallista ohjeistusta. Lainsäädännön karsimisen todettiin lisäävän joustavuutta, mutta samalla myös tulkinnanvaraisuutta. Valintaa sääntelyn ja ohjeistuksen välillä tulisi arvioida tapauskohtaisesti. Hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisen todettiin vaativan paljon resursseja. Toisaalta toivottiin pakkokeinojen käyttömahdollisuuden laajentamista sekä esitettiin eräitä uusia pakkokeinoja kuten hallinnollista seuraamusmaksua. Pidettiin tarpeellisena, että valvontamaksuja voisi periä muustakin kuin suunnitelmallisesta valvonnasta.

Viranomaisvalvonnan ja -tutkimusten tulokset vuodelta 2019 osoittavat, että elintarviketurvallisuus on Suomessa hyvällä tasolla. Kotimaassa toimivat elintarvikealan toimijat täyttävät elintarviketurvallisuusvaatimukset hyvin. Kotimaassa tuotetut tuotteet eivät sisältäneet kuluttajalle

vaarallisia määriä kemiallisia aineita. Ruokamyrkytyksiä aiheuttavia bakteereita esiintyi hyvin vähän tutkituissa elintarvikkeissa. Elintarvikeväliaineiden epidemioiden määrä kasvoi 2019 selvästi edellisvuodesta ja epidemioissa sairastuneiden määrä lähes nelinkertaistui. Kasvua selittää norovirus, joka leviää helposti sairastuneiden keittiötyöntekijöiden mukana ja sairastuttaa helposti suuren määrän ihmisiä.

Mikrobiologisen elintarviketurvallisuuden hyvän tilanteen säilyttäminen edellyttää jatkuvaa tilanteen seuranta ja tiukkoja bioturvallisuustoimia sekä alkutuotannossa että teollisuudessa. Suomen hyvää salmonellatilannetta haastavat sekä tuontirehujen salmonellalöydösten lisääntyminen, että heikommät mahdollisuudet hävittää salmonellaa rehuista formaldehydin käyttökielton seurauksena. Listeriaepidemioissa sairastuneiden ihmisten määrä on Suomessa tyypillisesti pieni, mutta epidemioita näyttää esiintyvän aikaisempaa useammin.

Elintarvikevalvonnan tuloksia julkaistaan toimijakohtaisilla Oiva-raporteilla. Vuonna 2019 julkaistiin noin 18 000 Oiva-raporttia. Oiva-tulosten mukaan elintarvikeyritysten lakisääteisten vaatimusten toteutuminen on hyvällä tasolla (keskimäärin 87 % A tai B tulos) kaikilla alan sektoreilla. Vain 0,6 %:lla yrityksistä oli vakavia puutteita (D-tulos) elintarvikevaatimusten täyttymisessä. Tulokset ovat samaa tasoa kuin aiempina vuosina. Valvontatietojen julkistamisjärjestelmä on parantanut edelleen elintarvikevalvonnan yhtenäisyyttä sekä tehostanut valvonnan reaaliaikaista tiedonkeruuta ja valvontatiedon hyödyntämistä toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Järjestelmä on parantanut myös toimijoiden omaa vastuunottoa.

Valvontaviranomaisten suunniteltu valvonta toteutui pääosin. Osassa tavoitteissa jäätin pääasiassa resurssisyistä. Erityistilanteet, kuten ruokamyrkytys-epidemiat ja takaisinvedot, joilla on välitön vaikutus elintarviketurvallisuuteen, hoidettiin hyvin.

Kansainvälisten tutkimusten ja muista jäsenvaltioista saatujen käytännön kokemusten perusteella tiedetään, että elintarvikesektori on erityisen altis petokselliselle toiminnalle: kiinnijäämisriski on pieni, voitot ovat usein suuria ja tuomittavat rangaistukset tehdyistä rikoksista ovat usein vaatimattomia. Elintarvikepetosten torjunta ja tutkinta ovat haasteellisia ja elintarvikevalvontaviranomaisten fokus on perinteisesti ollut elintarviketurvallisuudessa. Elintarvikepetosten määrä kuitenkin kasvaa ja myös Suomessa havaitaan petoksellista toimintaa. Tyypillisiä petoksen kohteita Suomessa ovat alkuperämerkinnät, päiväysmerkinnät tai elintarvikkeen ilmoitusta poikkeava sisältö. Petoksissa elintarvikkeen ja sen raaka-aineiden jäljitettävyyden keskeistä. Suomessa on käytössä myös laboratorioanalytiikkaa, jolla voidaan tutkia elintarvikkeen alkuperää ja koostumusta. Elintarvikepetosten torjumisen tehostamiseksi on tiivistetty viranomaisten välistä yhteistyötä elintarvikevalvontaviranomaisten, poliisin talousrikostutkijoiden, syyttäjäviraston syyttäjien, verottajan sekä Tullin talousrikostutkijoiden kesken. Lisäksi verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö vetää 20 viranomaisen yhteistyötä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Tehostuneen viranomaisyhteistyön myötä rikostapauksia on saatu vireille poliisilaitoksilla eri puolilla Suomea entistä enemmän. Myös elintarvikealan toimijat ovat etujärjestöjensä kautta ilmaisseet selkeästi halunsa olla mukana elintarvikepetosten vastaisessa työssä. Lisääntyneestä yhteistyöstä ja toimialan tuesta huolimatta elintarvikeketjun rikollisuuden torjuntaan panostaminen on lähivuosien haaste kaikille viranomaisille.

Viranomaistoiminnan tulevaisuuden haasteet liittyvät elintarvikkeiden raaka-ainetuotannon, valmistuksen ja myynnin ylikansallisuuteen, alan yritysten verkottumiseen ja ketjuuntumiseen, monikanavaisen myyntiin ja markkinointiin, uusiin tuotantomuotoihin, teknologian kehittymiseen, kuluttajien eriytyviin ja monimuotoistuviin tarpeisiin, kaupungistumisen vaikutuksiin elintarvikkeiden kulutuksessa ja tuotannossa, väestön ikääntymisen vaikutuksiin, vaarojen sietokykyyn, kiertotalouteen ja ilmastonmuutokseen. Elintarvikepetosten ja etämyynnin valvonta

HE 3/2021 vp

tuovat uudenlaisia haasteita viranomaisvalvontaan. Valvontaa on myös kehitettävä huomioimaan paremmin ketjuyritykset, joissa vastuu toiminnan vaatimustenmukaisuudesta voi jakautua ketjun eri toimijoiden kesken. Myös logistiikan solmukohtiin, kuten varastoihin tulee kiinnittää huomiota eri tavalla. Valvonnan riskiperusteisuuden ja paikallisvalvonnan yhtenäisyyden parantaminen sekä viranomaistoiminnan yleinen tehostaminen ja digitalisointi ovat edelleen lähitulevaisuuden tavoitteita.

Elintarvikeviennin edistäminen myös viranomaistoimissa on Suomen kilpailukyvyyn kannalta tärkeä painopistealue. Elintarvikkeiden vienti EU-alueen ulkopuolelle edellyttää viranomaisyhteistyötä viennin kohdemaan viranomaisten kanssa, ilman tätä yhteistyötä vientilupia on hankalaa tai mahdotonta saada. Viranomaisten rooli viennin edistämässä kasvaa edelleen, kun viennin kohdemaiden vaatimukset viejämaille, vientiyrityksille ja tuotteille lisääntyvät. Vuonna 2019 Suomen elintarvikeviennin rahallinen arvo kasvoi edellisvuoden noin 1,55 miljardista € noin 1,75 miljardiin €. Myös määrällä mitattuna elintarvikkeiden vienti kasvoi vuonna 2019 16 % edelliseen vuoteen verrattuna.

Elintarviketurvallisuuden viranomaistehtäviin käytettiin vuonna 2019 noin 747 htv. Luvut eivät sisällä Lapin aluehallintoviraston järjestämää poron lihantarkastusta eikä Ruokaviraston palkkioperusteisten tarkastuseläinlääkärien työaikaa. Luvuissa ei myöskään ole mukana viranomaisnäytteiden tutkimiseen paikallislaboratorioissa käytettyä työpanosta.

Taulukko 1: Viranomaisten elintarvikevalvontatehtäviin käytetyt henkilöresurssit henkilötyövuosina 2016-2019

Viranomainen	2019	2018	2017	2016
Ruokavirasto	357*			
Evira		338	338	324**
ELYt***	28,3	26	25,4	24,3**
AVIt	9,6***	19	23,8	25,5***
kunnat	285****	270	257	230,4
Tulli	32	30	30***	80
Valvira	1,5	1,3	1,6	1,1
Puolustusvoimat	1,6	2	2,6	2,2
Ahvenanmaa (arvio)	5,4	5,4	5,4	5,4
Muu ml. valtuutetut tarkastajat	26,2	14,3	14,3	14,3
Yhteensä	746,6	706,5	698	707

* elintarviketurvallisuuden valvonta, laboratoriopalvelut ja riskinarviointi sekä tieteellinen tutkimus

** luomuvälvonta on laskettu mukaan vuodesta 2016 alkaen

*** laskentaperuste muuttunut töiden uudelleenorganisoinnin vuoksi

**** arvio

2.4.2 Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon lakeja muutettiin vuonna 2006 siten, että ympäristöterveydenhuollon keskusviranomaisten tulee laatia ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma, joka ohjaa keskusviranomaisten omien toimialakohtaisten valvontaohjelmien laadintaa. Lisäksi kuntien tulee laatia kunkin lain mukainen oma kunnallinen valvontasuunnitelma, jotka yhdiste-

tään kunnassa yhteiseksi ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaksi. Valvontasuunnitelman laatimisessa tulee ottaa soveltuvin osin huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Samassa yhteydessä edellä mainittujen lakien mukaisten kuntien toimeenpanemien suoritteiden maksullisuutta laajennettiin siten, että kuntien tulee periä maksu edellä mainitun valvontasuunnitelman mukaisista säännöllisistä tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista.

Uudistuksen tavoitteena oli yhdenmukaistaa keskusviranomaisten toimeenpanemaa kuntien valvonnan ohjausta sekä parantaa ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuutta. Lisäksi tavoitteena oli turvata kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavaroja nykyistä paremmin. Ympäristöterveydenhuollon valvonnan maksullisuuden laajentamista pohtinut työryhmä esitti muistiossaan (STM työryhmämuistio 2003:30), että suunnitelmallisen valvonnan maksullisuudella tulisiin keräämään 60 % valvonnan kustannuksista toiminnanharjoittajilta.

Valvonnan maksullisuus on nykyisen lainsäädännön mukaan sidottu suunnitelmalliseen valvontaan siten, että suunnitelmallisesti tehdystä tarkastuksesta voidaan laskuttaa tuotantokustannuksiin perustuva maksu kunnan hyväksymän taksan mukaisesti.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntöön tehdyt muutokset eivät ole johtaneet toivottuun maksukertymään. Valvonnassa peritään pieniä ja yksittäisiä maksuja, joiden maksutuotot jäävät vaatimattomiksi, noin 10 % kokonaiskustannuksista.

Suunnitelmallisen valvonnan suoritteista perittävä maksullisuus ohjaa osaltaan myös tekemään niitä valvontasuoritteita, joista maksu voidaan periä. Koska maksuja on voitu periä erityisesti suunnitelmallisista tarkastuksista, ei ohjauksen ja neuvonnan sekä muiden ei-maksullisten valvontakeinojen rooli valvonnan välineenä ole kehittynyt riittävästi. Valvonnan maksullisuuden ei tulisi ohjata valvontaa siten, että kulloinkin vaikuttavinta valvonnan muotoa ei käytettäisi.

3 Tavoitteet

Esityksen perimmäisenä tavoitteena on jatkaa edelleen sääntelyn ja valvonnan sujuvoittamista vaarantamatta kuitenkaan elintarviketurvallisuutta. Elintarvikesektorin muuttunut toimintaympäristö asettaa uusia haasteita sekä elintarvikealan toimijoille, että valvontaviranomaisille. Tästä johtuvat lainsäädännön muutostarpeet otetaan esityksessä huomioon. Antamalla uusi elintarvikelaki pyritään myös parantamaan lain käytettävyyttä jäsentämällä lukuisista muutoksista aiheutunutta hajanaisuutta. Samalla elintarvikelakia päivitetään edelleen vastaamaan EU-lainsäädännön nykytilaa. Elintarvikelainsäädännön yhdenmukaistamisella ja kehittämällä varmistetaan elintarvikkeiden terveydellinen ja taloudellinen turvallisuus. Selkeä lainsäädäntö lisää yrittäjien toimintavarmuutta sekä ehkäisee epätervettä kilpailua. Lain selkeyttämällä parannettaisiin elintarvikealan toimintaedellytyksiä koko elintarvikeketjun osalta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 178/2002 vahvistetaan periaate, että ensisijainen vastuu elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuudesta on elintarvikealan toimijalla. Viranomaisten velvollisuus on omilla toimillaan varmistaa, että elintarvikealan toimijat täyttävät heitä koskevat velvoitteet. Elinkeinonharjoittajan ensisijaisesta vastuusta elintarvikkeiden turvallisuudesta sekä velvollisuudesta omavalvonnan toteuttamiseen säädetään jo voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä. Valvonnan kehittämällä tuetaan tätä periaatetta ja luodaan luottamusta markkinoille. Samalla kehitetään viranomaisten ja toimijoiden välistä luottamusta.

Esityksen tavoitteena on lisätä tasapainoa elintarviketurvallisuuden varmistamisen ja elintarvikealan toimintaedellytysten turvaamisen kesken. Virallisen valvonnan kehittämisessä keskeistä

on valvonnan vaikuttavuuden ja tehokkuuden kehittäminen. Viranomaisvalvonta on nähtävä laajempuna kokonaisuutena eikä pelkästään valvontakäynteinä. Valvonnan rajalliset resurssit on kyettävä kohdentamaan niin, että pystytään valvomaan sekä sitä toimijoiden suurta joukkoa, joka lähtökohtaisesti hoitaa asiansa hyvin, että sitä pientä toimijoiden vähemmistöä, joka ei hallitse elintarvikelainsäädännön vaatimuksia tai joka toimii tietoisesti määräysten vastaisesti. Maksusäännösten uudistamisella luodaan ennustettavuutta. Viranomaisten paremmilla mahdollisuuksilla puuttua esimerkiksi epäilyihin elintarvikepetoksista ja -väärännöksistä luodaan luotamusta ja parannetaan markkinoiden toimintaa.

Elinkeinoharjoittajien etu on saada lainsäädännön vastaisesti toimivat toimijat kuriin. Uusi nopea hallinnollinen sanktio, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu edesauttaisi tämän tavoitteen saavuttamista.

Elintarvikelain uudistamisen yhteydessä arvioidaan myös lain nojalla annetut alemman asteiset säädökset. Tavoitteena on, että jatkossa asetuksia olisi selkeästi nykyistä vähemmän.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Lakiin esitetyissä muutoksissa on kyse sekä kansallisen lainsäädännön kehittämisen tarpeesta, että EU-lainsäädännön edellyttämien muutosten tekemisestä. Kansallinen muutostarve on syntynyt valvontatyössä tunnistetuista kehityskohteista tai epäkohdista sekä sidosryhmien kuulemisissa esiin tulleista ehdotuksista.

Lain tarkoitus ja soveltamisala vastaisivat pitkälti nykyisen elintarvikelain tarkoitusta ja soveltamisalaa. Lain soveltamisalaa on kuitenkin täsmennetty elintarvikekontaktimateriaalien osalta.

Nykyisessä laissa on paljon informatiivisia viittauksia EU-lainsäädännön säännöksiin. Nämä on poistettu, koska EU-asetuksia sovelletaan sellaisenaan eikä niitä tarvitse eikä saa panna kansallisesti täytäntöön.

Laissa käytetään mahdollisimman pitkälle EU-lainsäädännön termejä. Näin sekä toimijoiden että valvontaviranomaisten on helpompi soveltaa EU-lainsäädännön säännöksiä kansallisen lainsäädännön rinnalla.

Taulukko 2: Laissa käytettävät termit

Voimassa oleva laki	Ehdotus
eläimistä saatava elintarvike	eläinperäinen elintarvike
ilmoitettu elintarvikehuoneisto	rekisteröity elintarvikehuoneisto
laitos	hyväksytty elintarvikehuoneisto
tarkastuseläinlääkäri	virkaeläinlääkäri
lihantarkastaja	virallinen avustaja
hyväksytty laboratorio	virallinen laboratorio nimetty omavalvontalaboratorio
ulkopuolinen asiantuntija	toimeksiannon saanut elin tai luonnollinen henkilö
terveysvaara	vaara

Elintarvikesäännöksissä olevat määritelmät on koottu mahdollisimman kattavasti uuteen elintarvikelakiin, jotta alemman asteisissa säädöksissä ei tarvitse erikseen määritellä käsitteitä.

Elintarvikevalvonnan organisointi vastaisi pääosin voimassaolevan lainsäädännön säännöksiä. Hallituksen sote-ministerityöryhmä linjasi helmikuussa 2020, että ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei tässä vaiheessa sisällytetä maakunnan tehtäviin. Tehtävien siirtoa maakunnille selvitetään myöhemmin monialaisen maakunnan valmistelun yhteydessä. Elintarvikesäännösten täytäntöönpanon suunnittelu ja ohjaus olisi edelleen maa- ja metsätalousministeriön tehtävä. Keskusviranomaisena elintarvikevalvontaa suunnittelisi, ohjaisi ja kehittäisi Ruokavirasto, joka myös erikseen säädetyissä tilanteissa suorittaisi valvontaa. Aluehallintovirasto suunnittelisi ja ohjaisi elintarvikevalvontaa sekä erikseen säädetyissä tilanteissa valvoisi elintarvikesäännösten noudattamista toimialueellaan. Kunta huolehtii elintarvikevalvonnasta alueellaan. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle kuuluisivat alkoholijuomien valvontatehtävät. Muita elintarvikelain mukaisia valvontaviranomaisia olisivat Puolustusvoimat ja Tulli sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Laboratorioita koskevat säännökset vastaavat sisällöllisesti pääosin nykyisen lain säännöksiä. Säännökset on mukautettu vastaamaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 vaatimuksia ja terminologiaa.

Hallinnollisia pakkokeinoja koskevat säännökset vastaisivat suurelta osin nykyisen lain säännöksiä. Kieltoa ja haltuunottoa koskevia kriteereitä on muutettu siten, että edellytyksenä pakkokeinon käyttämiselle ei enää olisi se, että vaaraa ei voida muulla tavoin estää. Kielto voitaisiin määrätä myös siinä tapauksessa, että aiheutuva vaara ei ole vakava, mutta määräystenvastaisuutta ei ole mahdollista poistaa. Toimivaltainen valvontaviranomainen voisi kieltää elintarvikkeen ja elintarvikekontaktimateriaalin markkinoinnin ja velvoittaa markkinoinnin oikaisuun. Nykyisin markkinoitiin liittyviä pakkokeinoja voi käyttää ainoastaan Ruokavirasto. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi hallinnollinen sanktio, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Rangastusluonteisella hallinnollisella seuraamusmaksulla pyritään toisaalta ennaltaehkäisemään elintarvikesäännösten vastaista toimintaa ja toisaalta nopeasti ja tehokkaasti estämään sen jatkaminen.

Elintarvikevalvonnan luonnetta ja tulopohjaa muutettaisiin ottamalla käyttöön kuntien tekemän suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta vuosittain perittävä 150 € perusmaksu. Nykyinen suoriteperusteinen maksujärjestelmä jäisi voimaan, joskin viranomaisen valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto katettaisiin valvonnan perusmaksulla. Muutoksella on tarkoitus vahvistaa elintarvikevalvonnan valmentavaa roolia ja mahdollistaa nykyistä monimuotoisempi viranomaistyö. Vuosittainen perusmaksu olisi niin toimijalle kuin viranomaiselle ennustettavampi rahaerä, ja kerran vuodessa tapahtuvana sen kerääminen olisi tehokasta. Tulopohja myös laajenisi, kun uusi perusmaksu kerättäisiin miltei nykyisuuruisten suoritelaskujen päälle. Valvonnan perusmaksun maksaisivat lähtökohtaisesti kaikki suunnitelmalliseen elintarvikevalvontaan kuuluvat valvontakohteet, eivätkä vain ne, joiden luona on käyty valvontakäynnillä. Nykyjärjestelmällä katetaan maksuilla korkeintaan 15 % elintarvikevalvonnan kuluista ja siirtymällä nyt esitettyyn maksujärjestelmään tämä luku nousisi kunnasta riippuen noin 40—50 %:iin. Suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piiriin kuuluu tällä hetkellä noin 53 000 valvontakohdetta, joista arviolta 62 % ovat sellaisia, joihin tehdään tarkastuskäynti harvemmin kuin kerran vuodessa. Edellä mainitut maksaisivat niistä vuosista jolloin ei ole valvontakäyntiä elintarvikevalvonnasta vain 150 € vuosimaksun, mutta heilläkin olisi käytössään kaikki elintarvikevalvonnan hyödyt: ruokamyrkytys epidemioiden selvittäminen, neuvontapalvelut, koulutusmateriaalit, Oiva-tarkastusten tulosten julkistaminen, hygieniapassijärjestelmä sekä elintarvikesäännösten rikkomiseen syyllistyneiden kilpailijoiden pitäminen poissa toimialalta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Vuoden 2019 hallitusohjelmassa yksi strateginen kokonaisuus on elinvoimainen Suomi, jonka yksi osakokonaisuus on elinvoimainen ja kannattava elintarviketalous. Hallitusohjelman mukaan tämän tavoitteen saavuttamiseksi jatketaan edelleen sääntelyn ja valvonnan sujuvoittamista. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että toteutetaan elintarvikelain kokonaisuudistus.

Ehdotetuilla muutoksilla pyritään toteuttamaan hallitusohjelmaa luomalla positiivisia vaikutuksia sekä elintarvikealan toimijoihin sekä viranomaisiin. Esityksellä pyritään edelleen sujuvoittamaan sääntelyä elintarviketurvallisuutta vaarantamatta parantamalla lain käytettävyyttä. Jäsenetään lukuisten muutosten aiheuttamaa hajanaisuutta ja päivitetään laki vastaamaan EU-lainsäädännön nykytilaa. Esityksellä pyritään parantamaan valvonnan vaikuttavuutta ja mahdollisuutta kohdentaa valvontaa erityisesti sellaisiin toimijoihin, jotka valvontaa eniten tarvitsevat ja joiden valvonnasta olisi eniten hyötyä. Esityksellä pyritään myös kehittämään valvontaviranomaisten ja toimijoiden välistä työnjakoa siten, että viranomainen pyrkii erityisesti ohjaamaan toimijaa. Vastaavasti toimijan omia hyviä käytänteitä, kuten elintarviketurvallisuusjärjestelmiä voidaan hyödyntää riskiperusteisessa valvonnassa. Hallinnollisia pakkokeinoja on muokattu vastaamaan nykyistä toimintaympäristöä ja valvontamaksujärjestelmän kustannusvastaavuutta on parannettu.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Yritystaloudelliset vaikutukset

Elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä parannetaan selkeyttämällä lain esitystapaa. Voimassa olevan lain useiden muutosten takia hajanaiset säädökset on jäsennetty uudelleen helpommin ymmärrettävään muotoon. Olennainen osa elintarvikelain uudistamista on lain nojalla annettujen keskeisten elintarvikehygieniasetusten kokoaminen kolmen asetuksen alle, jotka muodostavat lain kanssa johdonmukaisen kokonaisuuden. Laissa on näissä asetuksissa käytettävien käsitteiden määritelmät, jotka on päivitetty vastaamaan voimassa olevaa EU-lainsäädäntöä. EU-lainsäädännön sisällön kuvaamisesta uudelleen kansallisessa lainsäädännössä on luovuttu. Voimassa olevia EU-asetuksia sovelletaan sellaisenaan, eikä niitä tarvitse eikä saa panna kansallisesti täytäntöön. Uudistuksilla luodaan keskeisestä kansallisesta elintarvikelainsäädännöstä koherentti kokonaisuus, joka toimijoiden on helpompi omaksua ja ymmärtää.

Elintarvikealan toimintakenttää on laissa selkeytetty siten, että valvontaa voidaan kohdentaa eniten ohjausta ja valvontaa tarvitseviin toimijoihin. Tällä luodaan luottamusta elintarvikealalla ja pyritään samalla hyödyntämään alan jo olemassa olevia hyviä käytänteitä.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Tästä 300—5000 € suuruudesta seuraamusmaksusta aiheutuisi kustannuksia vain toimijalle, joka ei noudata elintarvikesäännösten vaatimuksia.

Voimassa olevan lain mukaan kunnan tulee periä hyväksymänsä taksan mukainen maksu laissa säädetystä valvontatoimenpiteistä. Vuonna 2017 kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä, että suunnitelmallisesta valvonnasta. Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerätiin vuonna 2017 kunnissa maksuja noin 4 miljoonaa €. Kerättyjen maksujen määrä on ollut tätä edeltävinä vuosina nouseva: 2016 4,4 miljoonaa €, 2015 3,9 miljoonaa € ja 2014 3,5 miljoonaa €. Elintarvikevalvonnan kustannusten arvioidaan olevan kunnissa noin 25—30 miljoonaa € vuodessa, joten valvontamaksuilla katetaan noin 12—14 % valvonnan kustannuksista. Kunnat subventoivat näin ollen edelleen valvonnan kustannuksia, vaikka maksullisuus onkin parantunut. Vuoden 2015 hallituksen

strategisessa ohjelmassa (liite 3) todettiin, että lupa- ja valvontaviranomaistoiminnassa siirrytään kohti kustannusvastaavuutta. Lakeina, joissa voitaisiin siirtyä kustannusvastaavuuteen, mainittiin esimerkiksi elintarvikelaki ja terveydensuojelulaki.

Esitysehdotuksen tavoitteena on parantaa elintarvikevalvonnasta perittyjen maksujen kustannusvastaavuutta. Esityksen tavoitteena olisi lisätä elintarvikevalvonnan maksukertymää perimällä saman suuruinen 150 € vuosittainen perusmaksu lähtökohtaisesti kaikilta kunnan suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta. Maksujärjestelmä olisi perusmaksun osalta yksinkertaisempi, selkeämpi ja ennakoitavissa oleva. Tämä jakaisi maksuvastuun kaikille rekisteröidyille ja valvontaviranomaisen hyväksymille valvontakohteille, eikä ainoastaan niille, joihin kohdistuu kyseisenä vuotena maksullisia valvontatoimenpiteitä. Maksukertymä jakaantuisi tasaisemmin kaikkien maksuvelvollisten kesken ja olisi kunnille nykyisiä kertymiä paremmin ennustettavissa. Koska maksu perittäisiin kalenterivuoden alussa automaattisesti kaikilta maksuvelvollisilta valvontakohteilta, se terävöittäisi maksujen perimistä ja tarkoittaisi valvonnasta kertyvien maksutulojen kasvamista kohti kustannusvastaavuutta.

Suurimmat elintarvikelain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevat valvontakohteet (Ruokaviraston riskiluokat 5—9) ovat kala-, liha- tai maitoalan hyväksytyt elintarvikehuoneistot. Tällaisten hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen, joita Suomessa on yhteensä noin 500 kpl, tarkastusmaksut ovat olleet noin 300—500 €/käynti ja tarkastustiheys noin 2—10 kertaa vuodessa. Valvontakohteiden valvontamaksut ovat näin ollen olleet keskimäärin noin 700—5000 € vuodessa. Pienemmät valvontakohteet (riskiluokat 1—4) ovat erisuuruisia rekisteröityjä elintarvikehuoneistoja, pienistä myynti- ja tarjoilupaikeista aina suurkeittäöihin ja pieniin hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin asti. Näiden kohteiden, joita Suomessa on yhteensä noin 50 000 kpl, valvontamaksut ovat olleet pienempiä johtuen pienemmästä valvontatarpeesta: tarkastusmaksut ovat olleet 120—340 €/käynti ja tarkastustiheys on vaihdellut välillä kerran puolessa vuodessa – kerran kolmessa vuodessa. Valvontamaksut näissä valvontakohteissa ovat siis olleet keskimäärin 75—700 € vuodessa. Edellä kuvattujen valvontakäyntimaksujen lisäksi kunnissa on myös peritty valvontakohteiden ilmoitus- ja käsittelymaksuja rekisteröidyltä elintarvikehuoneistoilta noin 120—160 € ja hyväksytyiltä elintarvikehuoneistoilta käytetyn työajan mukaan, noin 60 €/h. Edellä mainittuja tarkastus-, ilmoitus- ja käsittelymaksuja on tarkoitus jatkossakin periä kunnan taksan mukaisesti kaikkia valvontakohteita koskevan 150 € perusmaksun lisäksi.

Toimijoille suunnitelmallisesta elintarvikevalvonnasta aiheutuneet kustannukset ovat olleet tähän asti verrattain pieniä (keskimäärin 78 € vuodessa/valvontakohte), eivätkä maksut ole riittäneet läheskään kattamaan kuntapohjaisen valvonnan kuluja. Jos valvontamaksu perittäisiin ehdotetulla tavalla kunnissa kattavasti kaikilta suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta, kuten jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan on ollut tarkoitus, lisääntyisi elintarvikevalvonnasta perittävien maksutulojen määrä nykyisestä 4,9 miljoonasta € noin 12,5 miljoonaan €. Tämä mahdollistaisi toiminnan tehostamisen ja puuttuvien lisäresurssien hankkimisen valvontayksiköihin niin, että valvontaa voitaisiin toteuttaa nykyistä kattavammin. Myös toimijoiden nykyistä tehokkaampi neuvonta ja ohjaus olisi mahdollista.

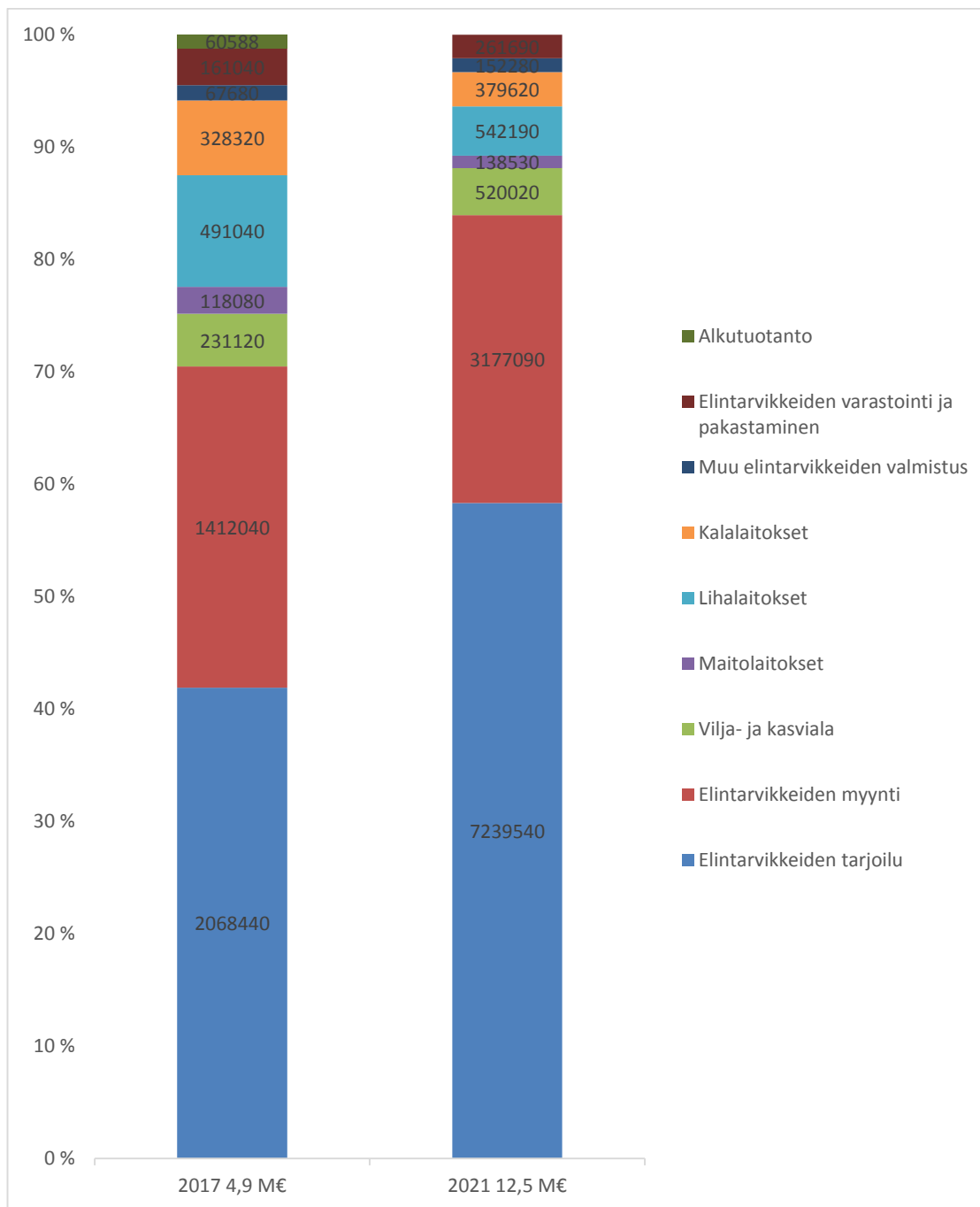
Myös ne elintarvikealan toimijat, joiden toimintaan ei joka vuosi kohdistu valvontakäyntejä, hyötyisivät ehdotetusta valvonnan vuosimaksusta siten, että heillä olisi aiempaa paremmat mahdollisuudet saada viranomaisen asiantuntijapalveluja oman toimintansa tueksi. Lisäksi toimijat hyötyvät siitä, että viranomaiset valvonnalla huolehtivat, että kukaan ei saa kilpailuetua elintarviketurvallisuuteen liittyvien velvoitteiden laiminlyönnistä ja elintarvikealan yleinen maine säilyy hyvänä. Kaikki elintarvikealan toimijat voivat myös tarvittaessa hyödyntää sellaisia elintarvikevalvonnan yleisiä palveluja kuin ruokamyrkytysepidemioiden selvittäminen, viranomaisten

HE 3/2021 vp

monikieliset koulutusmateriaalit, Oiva-tarkastusten tulosten julkistaminen sekä hygieniapassi-järjestelmä.

HE 3/2021 vp

Kuva 3: Yritystyyppien suhteellinen osuus maksukertymästä (arvio) 2017 ja 2021

Elintarvikevalvonnan voimavarojen turvaamiseksi on erittäin tärkeää ohjauksella varmistaa, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut voidaan käyttää yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Pieniä eläinmääriä teurastavien teurastamoiden lihantarkastus- ja valvontakustannukset ovat suhteellisesti huomattavasti korkeammat kuin suurilta teurastamoilta perityt maksut. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan voimassa olevan lain tavoin säädettäväksi edelleen, että valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesta kustannusvastaavuudesta voitaisiin poiketa ja pieniltä teurastamoilta ja riistan käsittelylaitoksilta perittäviä valtion maksuja olisi mahdollista kohtuullistaa valtion talousarvioon otettavalla määrärahalla. EU- lainsäädännön edellyttämät vähimmäismaksut olisi kuitenkin aina perittävä. Maksujen suuruudesta säädettäisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

4.2.1.2 Kuntataloudelliset vaikutukset

Voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää valvontamaksujen perimistä ja valvontamaksut on otettu käyttöön kaikissa kunnallisissa valvontayksiköissä. Maksukertymä on jäänyt kuitenkin pieneksi. Vaikka ympäristöterveydenhuollon valvonnalla on pitkä historia, valvonnan maksullisuus on suhteellisen uusi asia, mikä on ollut osaltaan syynä kuntien varovaiseen laskuttamiseen. Tarkastuskohtaiset maksut ovat pieniä ja maksukertymät heikosti ennakoitavissa. Kunnat eivät ole aina myöskään laskuttaneet kunnallisia toimijoita, mikä on osaltaan vähentänyt maksukertymää. Kunnan sisäisen laskutuksen osuus elintarvikevalvonnassa on arvioitu olevan noin 25 % ja terveydensuojeluvalvonnassa noin puolet.

Valvontamaksuilla katetaan tällä hetkellä vain noin 10—15 % ympäristöterveydenhuollon valvonnan kaikista kustannuksista, muutoin valvontaa tehdään verovaroin.

Kunnan taloussuunnittelussa ja rahatoimen hoidossa keskeinen elementti on ennakoitavuus, mikä luo edellytykset pitkäjänteiselle toiminnalle. Kiinteä vuosittainen perusmaksu helpottaisi osittain taloussuunnittelua ja yhteistoiminnan järjestämistä valvonnan perusmaksun puitteissa.

4.2.2 Kotitalouksiin kohdistuvat vaikutukset

Ehdotetuilla uudistuksilla pyritään varmistamaan elintarvikkeiden turvallisuus, laatu ja niistä annettavien tietojen oikeellisuus sekä suojaamaan kuluttajia taloudelliselta vahingolta. Ehdotukseen sisältyvällä mahdollisuudella internetsivuston sulkemiseen parannetaan kuluttajansuojaa. Voimassa olevaan lakiin lisättiin vastaava hallinnollinen pakkokeino lailla 1397/2019. Ruokavirasto voi määrätä internetsivuston suljettavaksi, jos sivuston välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai niistä annetut tiedot voivat aiheuttaa vaaraa ihmisen terveydelle tai ovat muulla tavoin olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia. Jatkuvasti yleistyvässä internetin kautta tapahtuvassa elintarvikekaupassa kuluttaja ei voi varmistua verkkokaupassa tarjottavien tuotteiden laadusta ennen tuotteen saamista. Pakkokeinolla annetaan valvontavirastolle mahdollisuus puuttua määräystenvastaiseen toimintaan tehokkaammin.

Ehdotukseen sisältyvä toinen kuluttajansuojaa vahvistava ja valvontaviranomaisten toimintaa helpottava uudistus, joka myös lisättiin lailla 1397/2019 voimassa olevaan lakiin, on tarkastusten salliminen yksityisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Tämä mahdollistaa muun muassa kotileipureiden ja pitopalveluyrittäjien nykyistä tehokkaamman valvonnan ja on omiaan ehkäisemään muun muassa ruokamyrkytystapauksia. Kotirauhassa on kyse perustuslailla suojatusta perusoikeudesta. Asiaa käsitellään tarkemmin kappaleessa 4 Suhde perustuslakiin.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitysehdotuksella pyritään edelleen sujuvoittamaan sääntelyä ja valvontaa, millä olisi vaikutuksia paitsi toimijoihin myös viranomaisten toimintaan. Lain esitystavan selkeyttämisellä olisi myönteisiä vaikutuksia myös viranomaisten toimintaan. Jäsennetympi kokonaisuus olisi valvontaviranomaisten työkaluna helpompi hallita. EU-lainsäädännön vaatimusten toistamisen jättäminen pois kansallisesta lainsäädännöstä lisäisi jonkin verran viranomaisten työtä neuvonnan ja ohjeistuksen muodossa, mutta parantaisi samalla lain käyttöä työvälineenä sekä vähentäisi tulkintaongelmia ja mahdollisia ristiriitoja EU-lainsäädännön kanssa.

Verkossa tapahtuva kaupankäynti ja muut uudet kaupankäyntitavat ovat olleet kasvava trendi jo vuosia myös elintarvikealalla. Perinteinen elintarvikehuoneistojen valvontaan keskittyvä toimintamalli on osoittautunut tässä yhteydessä epäkäytännölliseksi ja toimimattomaksi. Elintarvikehuoneiston käsite on menettänyt merkityksensä tilanteissa, joissa elintarvikkeet eivät välttämättä sijaitse tilassa, jossa toimija harjoittaa toimintaansa. Niin sanottujen virtuaalihuoneistojen ja pääkonttoreiden valvonta on ollut voimassa olevan lain nojalla hankalaa, koska niissä ei säilytetä elintarvikkeita eikä niiden luokittelu elintarvikehuoneistoiksi ole ollut mahdollista. Lisäksi huoneistot, joissa elintarviketoimintaa harjoitetaan, voivat sijaita yksityiseen asumiseen käytettävissä tiloissa toimijan kotona. Valvonnan painopisteen siirtämisellä huoneistojen valvonnasta elintarviketoiminnan valvontaan helpotetaan erityisesti tällaisen kaupankäynnin valvontaa. Tarkastusten salliminen tietyissä tapauksissa myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa tukee tätä kehitystä.

Ruokavirastolle kohdennettaisiin kootusti kansainvälisiä ja EU-oikeuteen liittyviä asiantuntijatehtäviä. Esityksen mukaan Ruokavirasto vastaisi valtakunnallisesti erityistä asiantuntemusta vaativista elintarviketurvallisuuden valvontaan liittyvistä tehtävistä ja muista virallisista toimista sekä toimisi Euroopan unionin lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten edellyttämänä kansallisena viranomaisena tai yhteyspisteenä elintarvikevalvontaan liittyvissä asioissa silloin, kun sitä ei ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi. Ehdotettu muutos selkeyttäisi ja vahvistaisi Ruokaviraston asemaa asiantuntijaviranomaisena sekä selkeyttäisi viranomaisten toimivaltaa tilanteessa, jossa vastuuviranomaisesta on epäselvyyttä.

Voimassaolevassa laissa valvontaviranomaisten tehtäväksi on säädetty laissa neuvonta- ja ohjausvelvollisuus. Vastaavaa säännöstä ei lakiehdotuksessa enää ole. Hallintolaissa (434/2003) säädetään hyvän hallinnon perusteista. Näihin perusteisiin kuuluu palveluperiaate, neuvontavelvoite sekä viranomaisten yhteistyö. Hallintolain säännösten nojalla elintarvikelain tarkoittamilla valvontaviranomaisilla on edelleen oikeus ja velvollisuus neuvoa ja ohjata toimijoita, vaikka tätä koskevaa nimenomaista säännöstä ei laissa enää ole.

Julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisen samoin kuin muun taloudellisen luotettavuuden selvittämistä koskevat säännökset lisättiin voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019. Nämä tehtävät lisäävät jonkin verran elintarvikevalvontaviranomaisten työmäärää. Viranomaisten välisen tietojenvaihtosäännösten kehittäminen kuitenkin mahdollistaisi sen, että muille viranomaisille kertaalleen annettu tieto olisi myös elintarvikevalvontaviranomaisten käytettävissä. Lisää tehtäviä aiheutuisi muun muassa velvoitteidenhoitoselvitysten analysoinnista ja niistä aiheutuvista toimenpiteistä. Itse velvoitteidenhoitoselvitykset laatisi Harmaan talouden selvitysyksikkö, joka myös antaisi asiantuntija-apua niiden analysoinnissa.

Käytännön valvontatyössä on tullut esiin tilanteita, joissa viranomaisen keinovalikoiman rajallisuus on estänyt tehokkaan puuttumiseen vilpilliseen tai muuten määräystenvastaiseen toimintaan.

taan. Eräiden jo voimassa olevassa laissa olevien pakkokeinojen (kielto, haltuunotto, markkinoinnin kieltäminen ja oikaisu) kriteereitä on muutettu paremmin käytännön valvontatyössä esille tulleisiin tilanteisiin soveltuvaksi.

Ehdotetun uuden rangaistusluonteisen hallinnollisen seuraamuksen, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun määräisi toimivaltainen valvontaviranomainen. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi Oikeusrekisterikeskus. Tyhjentävää arviota oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvasta lisätyömäärästä ei voida antaa, koska se riippuu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua koskevan säännöksen soveltamisesta. Seuraamusmaksujen määrän arvioidaan kuitenkin ainakin alkuvaiheessa jäävän vähäiseksi. Oikeusrekisterikeskuksen Rajsa-perintäjärjestelmään viedään täytäntöönpanon peruste. Varsinainen perintä toteutettaisiin manuaalisesti, koska seuraamusmaksujen määrän vuositasolla arvioidaan jäävän vähäiseksi. Valtion talousarvion momentille 25.01.05 (Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot) on vuodelle 2020 lisätty 75.000 € tuontivalvonnan seuraamusmaksun toteutukseen Rajsa-perintäjärjestelmään. Muutokset, joilla Rajsa-järjestelmää kehitetään, palvelisivat myös ehdotettujen elintarvikevalvonnan seuraamusmaksujen perintää.

Elintarvikelain ja terveydensuojelulain toimeenpanon ja sen perusteella tehtävän viranomaisvalvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja vaaroja ennaltaehkäisevää. Säännöllisen valvonnan tulee olla hyvin suunniteltua, riskiperusteisesti kohdennettua ja käytettävissä oleviin resursseihin nähden mahdollisimman monipuolista ja vaikuttavaa.

Ehdotetuilla säädösmuutoksilla turvattaisiin viranomaisen edellytyksiä ylläpitää laadukasta valvontaa. Esitysehdotuksella turvattaisiin kunnan mahdollisuus ylläpitää ympäristöterveydenhuollon valvontaa tehostamalla valvonnan maksullisuuden toteutumista ja parantamalla maksukertymän ennakkointia. Esitysehdotuksen tavoitteena olisi mahdollistaa valvonnan resurssien kohdentaminen jatkossa entistä selkeämmin niihin valvontatoimenpiteisiin, joiden vaikuttavuus on mahdollisimman hyvä.

4.4 Ympäristövaikutukset

Elintarvikelainsäädännön tavoitteena on varmistaa, että kuluttajien käytettäväksi tulevat elintarvikkeet ovat turvallisia eivätkä aiheuta vaaraa kuluttajien terveydelle välittömästi tai pitkäaikaisen käytön seurauksena. Elintarviketurvallisuus on Suomessa kansainvälisesti ottaen korkealla tasolla. Elintarvikkeiden haitallisten aineiden määrät ovat Suomessa lähes poikkeuksetta tasolla, joka ei aiheuta terveyshaittoja. Esitysehdotuksella arvioidaan olevan positiivinen vaikutus myös ympäristövaikutuksiin. Ehdotetuilla lainsäädännön muutoksilla turvattaisiin viranomaisen edellytyksiä ylläpitää laadukasta elintarvike- ja terveydensuojeluvalvontaa. Valvontamaksuja koskeva muutos ohjaisi valvontaa nykyisestä tarkastussuoritteisiin ohjaavasta maksullisuudesta kohti monipuolisempaa, eri valvonnan keinoja hyödyntävää valvontaa, minkä oletetaan lisäävän valvonnan vaikuttavuutta myös haittojen ennaltaehkäisyssä. Ehdotus antaisi taloudellisen mahdollisuuden hyödyntää myös muita valvonnan keinoja niissä tilanteissa, joissa tarkastus ei ole tehokkain valvonnan muoto.

4.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Elintarvikelainsäädännön yhdenmukaistamisella ja kehittämällä varmistetaan elintarvikkeiden terveydellinen ja taloudellinen turvallisuus. Selkeä lainsäädäntö lisää yrittäjien toimintavarmuutta sekä ehkäisee epätervettä kilpailua. Lain selkeyttämisellä parannettaisiin elintarvikealan toimintaedellytyksiä koko elintarvikeketjun osalta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 178/2002 vahvistetaan periaate, että ensisijainen vastuu elintarvikkeiden ja re-

hujen turvallisuudesta on elintarvikealan toimijalla. Viranomaisten velvollisuus on omilla toimillaan varmistaa, että elintarvikealan toimijat täyttävät heitä koskevat velvoitteet. Elinkeinoharjoittajan ensisijaisesta vastuusta elintarvikkeiden turvallisuudesta sekä velvollisuudesta omavalvonnan toteuttamiseen säädetään jo voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä. Valvonnan kehittämällä tuetaan tätä periaatetta ja luodaan luottamusta markkinoille. Samalla kehitetään viranomaisten ja toimijoiden välistä luottamusta. Elinkeinoharjoittajien etu on saada lainsäädännön vastaisesti toimivat toimijat kuriin. Uusi nopea elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu edesauttaisi tämän tavoitteen saavuttamista. Maksusäännösten uudistamisella luodaan ennustettavuutta. Viranomaisten paremmilla mahdollisuuksilla puuttua esimerkiksi epäilyihin elintarvikepetoksista ja -väärennöksistä luodaan luottamusta ja parannetaan markkinoiden toimintaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Elintarvikelainsäädäntöön vaikuttavia kansainvälisiä tahoja ovat muun muassa YK-järjestelmään kuuluvat Codex Alimentarius -komissio sekä Euroopan Talouskomissio (UNECE).

Codex Alimentarius on YK:n maatalousjärjestö FAO:n ja Maailman terveysjärjestö WHO:n yhteinen kansainvälisiä elintarvikealan standardeja valmisteleva sihteeristö. Toiminnan keskeisenä tavoitteena on kuluttajan terveyden suojeleminen sekä oikeudenmukaiset käytännöt kansainvälisessä elintarvikekaupassa. Codex-standardit ja muut niihin verrattavat tekstit perustuvat lähtökohtaisesti tieteelliseen arviointiin, mutta myös muita oikeutettuja tekijöitä voidaan tarvittaessa ottaa päätöksenteossa huomioon. Varovaisuusperiaatetta voidaan soveltaa osana riskinhallintaa. Codex Alimentariuksen asema kansainvälisessä elintarvikekaupassa on korostunut Maailman kauppajärjestön (WTO) myötä. Codex-standardeja käytetään WTO-sopimuksen ja erityisesti SPS-sopimuksen puitteissa referenssistandardeina kauppariitoja ratkottaessa.

UNECE:n puitteissa on solmittu helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskeva sopimus (SopS 48/1981, ATP-sopimus). Sopimuksessa säädetään muun muassa helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisissä kuljetuksissa käytettävien kylmäkuljetusajoneuvojen vaatimuksista ja niiden tarkastuksista.

Elintarvikelainsäädäntö muissa maissa

Euroopan unionin jäsenvaltioiden elintarvikelainsäädäntö on pitkälti harmonisoitua EU-lainsäädäntöä. Tietyt asiat kuten valvonnan järjestäminen, valvontamaksut sekä hallinnolliset pakkokeinot on jätetty pitkälti jäsenvaltioiden päätettäväksi. Pohjoismaiden lisäksi tarkasteluun on otettu sellaisia maita, joiden välillä on eroavaisuuksia valvonnan järjestämisen ja valvonnasta perittävien maksujen sekä pakkokeinojen ja sanktioiden suhteen. Tarkastelussa on kiinnitetty erityisesti huomiota meneillään oleviin lainsäädännön uudistamiskeskusteluihin sekä hiljattain toteutettuihin muutoksiin.

Ruotsi

Ruotsissa elintarvikkeita ja elintarvikevalvontaa koskee yksi yleislaki (Livsmedelslagen, 2006:804). Laissa säädetään yleisellä tasolla elintarvikkeista ja elintarvikevalvonnasta siten, että EU-lainsäädännön asettamat perusvaatimukset täyttyvät. Elintarvikevalvonnasta vastaa

Ruotsissa elinkeinoministeriön alainen elintarvikevirasto (Livsmedelsverket) ja tietyiltä osin maatalousvirasto (Jordbruksverket).

Elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä peritään toimijalta kertaluontoinen maksu. Elintarvikevalvonnasta peritään vuosittainen maksu. Kuntatasolla elintarvikevalvonnan kustannuksista katetaan noin 80 % valvontamaksuilla ja loput veroilla. Kuntien valvonnasta perimät maksut voivat vaihdella. Vuosimaksun suuruus riippuu toimintaan liittyvistä riskitekijöistä, informaatiosta (esimerkiksi merkintöjen tarkastamiseen kuluva lisäaika) sekä toimijan valvontahistoriasta. Aiemman valvontahistorian perustella toimijat jaetaan kolmeen luokkaan: A (alennettu valvonta), B (normaali valvonta, kerroin 1, koskee esim. uusia toimijoita) ja C (vahvistettu valvonta). Valvontaan käytetty aika määritellään kaavalla (riski + informaatiota koskeva lisäaika) x valvontahistoriaan perustuva luokitus. Alkutuotannon valvonta rahoitetaan verovaroin, mutta uusintatarkastuksista voidaan periä maksu. Valvontamaksujen nykyinen malli on Ruotsissa arvioinnin kohteena. Muun muassa valvontaan käytettyä aikaa pidetään haasteellisena elementtinä maksujen suuruutta määrittäessä. Tavoitteena on nykyistä yksinkertaisempi ja ymmärrettävämpi riskiluokitusjärjestelmä, joka perustuisi standardoituihin valvonta-aikoihin. (Livsmedelsverkets översyn av riskklassningsmodell för livsmedelskontroll, Rapport Dnr 2018/00787). Tarkoituksena on myös siirtyä laskuttamaan vuosimaksu jälkikäteen nykyisen etukäteen tapahtuvan laskutuksen sijaan.

Ruotsissa valmistellaan muutoksia elintarvikelain rikosoikeudellisiin seuraamuksiin (Effektiva sanktioner i livsmedelskedjan, Ds 2017:5). Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa sanktioita elintarvikerikkomuksissa ja ennaltaehkäistä elintarvikerikoksia. Ehdotuksen mukaan viranomaiselle annettaisiin oikeus sakon määräämiseen pienemmissä rikkeissä, kuten rekisteröinnin laiminlyönti. Menetelmän olisi tarkoitus olla helppo käyttää. Oikeus sakon antamiseen olisi todennäköisesti joko elintarviketarkastajalla tai ylempällä taholla riippuen sakon suuruudesta. Lisäksi ehdotuksen mukaan lisättäisiin vankeusrangaistus takaisin rangaistusasteikkoon, jotta poliisi kiinnostuisi elintarvikerikoksista ja olisi mahdollisuus tehdä kotietsintä. Vakavista rikkomuksista voisi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta. Ehdotus koskee kaikkia elintarvikkeen käsittelyvaiheita.

Tanska

Tanskan elintarvikelainsäädäntö koostuu vuonna 2006 voimaantulleesta elintarvikelaista (lov om födevarer) sekä useista alemman asteisista säädöksistä. Elintarvikehygieniaa sekä elintarvikevalvontaa koskevia asetuksia on hiljattain uusittu ja ne tulivat voimaan vuoden 2017 alusta. Uudistuksilla on mahdollistettu valvonnan määrän vähentäminen riskiperusteisesti tietyille toimijoille.

Tanskassa elintarvikkeiden valvonnasta vastaa yksi keskusviranomainen (Fødevarestyrelsen), jonka vastuualueella on myös eläinten terveyteen liittyvät tehtävät. Virasto jakaa elintarviketoimijat ennalta määriteltyjen riskitekijöiden perusteella viiteen eri riskiryhmään. Elintarviketoimijoiden valvonnan määrä on riippuvainen toimijan riskiluokituksesta. Tanskassa elintarviketoimijoiden valvontaa rahoitetaan keräämällä toimijoilta vuosittainen valvontamaksu, joka koskee alkutuotantoa lukuun ottamatta julkisia laitoksia ja alv-rekisterissä olevia toimijoita, jotka ovat saaneet toimiluvan tai rekisteröityneet. Tukkukauppiat maksavat lisäksi erikseen valvontamaksun, jolla rahoitetaan tukkukauppojen kirjanpidon ja muun toiminnan valvontaa esimerkiksi laittomien operaatioiden seuraamiseksi. Ravintolisien tarkastuksesta tulee toimijoille vuosittainen valvontamaksu.

Tanskassa on viime vuosien aikana uudistettu elintarvikevalvontaa. Uudistetun lainsäädännön mukaan toimijat, joiden laadunvarmistusjärjestelmät ovat kolmannen osapuolen sertifioimia,

voivat hakemuksesta rekisteröityä sertifioituina toimijoina. Vapaaehtoiseen järjestelmään liittyminen vähentää automaattisesti ja pysyvästi viranomaisvalvonnan määrää. Kansallisen valvontaohjelman tavoitteena on myös keskittyä entistä enemmän riskiperusteiseen valvonnan kohdentamiseen ja siirtyä perustarkastuksista enemmän priorisoiuihin tarkastuksiin ja kampanjavalvontaan. Tarkoituksena on mahdollistaa toimijoille yksilöllisempi valvontatiheys, joka perustuu yrityksen toimialan sijasta toimijan toimintaan. Kokeiluja tehdään myös internetpohjaisen tai muuta tekniikkaa käyttävän omavalvonnan hyödyntämisestä virallisessa valvonnassa.

Sanktiona lain noudattamatta jättämisestä voi lievissä tapauksissa olla hallinnollinen sakko, ellei korkeampi rangaistus ole muun lainsäädännön nojalla perusteltua. Enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan tuomita, jos lainvastainen toiminta taikka laiminlyönti on tapahtunut tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta ja se on aiheuttanut vaaraa terveydelle tai sen uhkaa taikka on saavutettu tai yritetty saavuttaa taloudellista hyötyä itselleen tai muille.

Norja

Norjassa elintarvikkeita koskee yksi yleislaki (lov om matproduksjon og mattrygghet mv. - matloven). Norjassa on ETA-sopimuksen nojalla saatettu voimaan EU:n elintarvikelainsäädäntöä. Elintarvikevalvonnasta vastaa valtion elintarvikeviranomainen (Mattilsynet), jonka vastuualueella on elintarvikkeiden ja juomaveden turvallisuuden lisäksi myös eläin- ja kasvinterveys sekä eräitä kosmetiikan valvontaan liittyviä tehtäviä. Mattilsynet toimii kahdella tasolla siten, että keskusviraston lisäksi on alueellisia toimistoja. Riskiperusteisessa valvonnassa toimijan elintarviketurvallisuusriski määritellään toimialan sekä aikaisemman toiminnan perusteella. Valvonnan kohteina ovat erityisesti korkean riskiluokan toimijat. Tarkastus-, valvonta- sekä eräät hyväksymistä vaativat toimet ovat toimijoille maksullisia.

Alankomaat

Alankomaissa elintarvikevalvontaa suorittavan viranomaisen (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, jäljempänä NVWA) vastuualueelle kuuluu myös eläin- ja kasvinterveyteen, kalastukseen, kulutushyödykkeiden turvallisuuteen sekä tupakkatuotteiden myynnin valvontaan liittyviä tehtäviä. NVWA neuvoo toimijoita viraston toimistoissa sekä antaa ohjeistusta puhelimitse ja internetin välityksellä.

NVWA:n virallista valvontaa ohjaa riskien huomioonottaminen. Valvonnan pääpaino on sellaisissa toimijoissa, jotka eivät ole noudattaneet lainsäädäntöä. Toimijoita voidaan riskin perusteella luokitella vihreiksi, keltaisiksi tai huonomaineisiksi. Vihreiksi luokiteltuihin toimijoihin kohdistuu vähemmän valvontaa. Toimijoiden on lisäksi mahdollista hyvän toiminnan perusteella kerätä bonusta ja vähentää sitä kautta valvontakäyntien tiheyttä. Elintarvikehuoneistojen hyväksyntä sekä valvontaan liittyvät tehtävät ovat toimijoille maksullisia. Lain noudattamatta jättämisestä voi seurata sakkorangaistus.

Viro

Viron elintarvikelaki (toiduseadus) vuodelta 1999 on valmisteltu ennen maan EU-jäsenyyttä eikä Viro ole ollut mukana valmistelemissa pääosin ennen vuotta 2004 valmisteltua, voimassa olevaa EU:n elintarvikelainsäädäntöä. EU-jäsenyyden myötä Viron elintarvikelainsäädäntöä on muutettu useasti ja siitä on tullut aikaisempaan verrattuna yksityiskohtaisempaa. Lainsäädännön rakenne on kuitenkin säilynyt pääosin entisellään ja EU:sta johtuvat lainsäädäntömuutokset on toteutettu pykäläviittauksin asianomaisiin EU:n säädöksiin.

Elintarvikevalvonta on Virossa jaettu eri viranomaisten kesken. Keskeisin on maatalousministeriön (Maaeluministerium) alaisuudessa toimiva valvontaviranomainen (Veterinaar- ja Toiduamet, jäljempänä VTA), jonka vastuualueella on elintarvikkeiden ja rehujen valvonta kaikissa käsittelyvaiheissa. Virasto vastaa lisäksi eläinten terveyteen liittyvistä tehtävistä. Tallinnassa sijaitseva keskusvirasto vastaa valvonnan suunnittelusta sekä ohjauksesta. Käytännön valvontatehtäviä toteuttavat 15 paikallista maakuntien keskusta. Elintarvikkeista vähittäiskaupassa annettavia tietoja ja niiden oikeellisuutta valvoo kuluttajaviranomainen (Tarbijakaitseamet). Luomutuotannon valvonnan toimivalta on luomutuotantoa koskevan lain (mahepõllumajanduse seadus) mukaan jaettu edellä mainittujen viranomaisten sekä maatalousviraston (Põllumajandusamet) kesken.

VTA tarjoaa elintarviketoimijoille kotisivuillaan yleistä sekä toimialakohtaista ohjeistusta. Elintarvikealan toimijoille toimiluvan hakeminen on maksutonta, mutta valvonnasta peritään tuntiperusteinen maksu tarkastuskäynnin keston mukaisesti. Riskien huomioon ottamisesta ei ole säädetty Viron elintarvikelainsäädännössä. Elintarvikelainsäädännön noudattamatta jättämisestä VTA voi määrätä toimijalle sakkorangaistuksen taikka takavarikoida terveydelle tai ympäristölle vaaraa aiheuttavan elintarvikkeen.

Saksa

Saksassa yleisten hallinnollisten määräysten ja valvonnan kehittäminen kuuluu elintarvike- ja maatalousministeriön alaisuudessa toimivan liittovaltion elintarviketurvallisuus- ja kuluttajansuojaviranomaisen (Bundesamt für Verbraucherschutz und Lebensmittelsicherheit, BVL) vastuulle. Osavaltioilla on toimivalta virallisessa valvonnassa, jota koordinoidaan kunkin osavaltion ministeriössä. Elintarvikealan toimijat tarkastetaan määräajoin ilman ennakoilmoitusta taikka saapuneiden valitusten perusteella. Saksassa riskiperusteisuus ohjaa käytännön valvontatyötä siten, että lainsäädäntöä noudattamattomia toimijoita tarkastetaan useammin.

Espanja

Espanjassa elintarvikelainsäädäntö sisältää myös ravitsemukseen liittyviä säännöksiä (Ley 17/2011 de seguridad alimentaria y nutrición). Espanjan kansallisena yhteyspisteenä elintarviketurvallisuuteen liittyvissä asioissa on Agencia Española de Consumo, Seguridad Alimentaria y Nutrición (jäljempänä Aecosan), joka koordinoi valvontaa elintarvikesektorilla. Aecosanin palveluiden, kuten virallisen valvonnan näytteiden tarkistuksen maksullisuudesta sekä rajatarkastusten valvontamaksuista säädetään edellä mainitussa laissa. Valtionhallinto, itsehallintoalueet ja paikallishallinto voivat tehdä yhteistyötä valvonnan toteuttamiseksi. Itsehallintoalueilla on voimassa omaa elintarvikelainsäädäntöä, joka määrittelee valvonnan tason. Lain mukaan eri valvontaviranomaisten elintarviketurvallisuuspolitiikan tulisi perustua riskianalyyysiin. Sanktiona lain noudattamatta jättämisestä on sakkorangaistus, joka voi vakavissa tapauksissa nousta 600 000 €:oon. Erittäin vakavien rikosten osalta voidaan elintarvikehuoneisto sulkea väliaikaisesti enintään viideksi vuodeksi. Täydentävänä sanktiona voi tulla kyseeseen myös takavarikko sekä toimijaa koskevan rangaistuksen julkistaminen.

6 Lausuntopalaute

Esitys oli lausuntokierroksella 29.5.—10.7.2020 välisen ajan. Lausuntopyyntö lähetettiin seuraaville tahoille: oikeusministeriö, sisäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, Ruokavirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Verohallinto – Harmaan talouden selvitysyksikkö, Tulli – Tullilaboratorio, Aluehallintovirastot (AVI), Elinkeino-, liikenne- ja

HE 3/2021 vp

ympäristökeskukset (ELY-keskukset), Ålands landskapsregering, Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM), Saamelaiskäräjät, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Valtion ravitsemusneuvottelukunta, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kaupan Liitto, Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL), Päivittäistavarakauppa ry (PTY), Matkailu- ja Ravintoalapalvelut MaRa ry, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet, Luomuliitto, Paliskuntain yhdistys, Helsingin yliopisto - eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto - maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, elintarvike- ja ravitsemustieteen osasto, Turun yliopisto - Brahea-keskus, Suomen eläinlääkäriliitto, Eläintautien torjuntayhdistys ry (ETT), Eläinlääkärihygieenikkojen yhdistys ry, Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry ja Suomen Vesilaitosyhdistys ry. Lausuntoja saatiin 54 kappaletta, joista 20 oli kunnan tai ympäristöterveydenhuollon kuntayhtymien lausuntoja.

Lausuntokierroksella olleeseen lakiehdotukseen sisältyi useita ehdotuksia, jotka olivat alkuvuodesta 2019 rauenneessa esityksessä elintarvikelain uudistamiseksi (HE 363/2018) ja jotka toteutettiin elintarvikelain muuttamisesta annetulla lailla 1397/2019. Elintarvikelain kokonaisuudistusta kannatettiin laajasti. Voimassa olevaa lakia lukuisine muutoksineen pidetään osin vaikeaselkoisena. Kannatusta sai lakiehdotukseen sisältyvä periaate viranomaisvalvonnasta laajempina kokonaisuutena kuin pelkästään valvontakäynteinä. Tuettiin myös valvonnan kehittämistä vastaamaan toimintaympäristön muuttuneita vaatimuksia. Kannatusta sai myös viranomaisten käytössä olevien hallinnollisten pakkokeinojen kehittäminen vastaamaan muuttuneet toimintaympäristön vaatimuksia.

Lausuntokierroksella eniten kommentteja esitettiin ehdotetusta elintarvikevalvonnan seuraamusmaksusta sekä suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluville valvontakohteille vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta. Esityksessä lakiin on ehdotettu lisättäväksi hallinnollisen sanktio, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Rangaistusluonteisella hallinnollisella seuraamusmaksulla pyritään toisaalta ennaltaehkäisemään elintarvikesäännösten vastaista toimintaa ja toisaalta nopeasti ja tehokkaasti estämään sen jatkamista. Seuraamusmaksua kannatettiin laajalti varsinkin valvontaviranomaisten toimesta. Oikeusministeriö kiinnitti huomiota maksun määräämisoikeuden vanhenemiseen ja maksuajkaan. Ruokavirasto, Etelä-Suomen, Pohjois-Suomen sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastot, Espoon kaupunki, Oulun kaupunki, Pietarsaaren kaupunki, Vantaan kaupunki, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Pohjoisen Keski-Suomen Ympäristötoimi, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, Selänne Peruskuntayhtymä, Elintarviketeollisuusliitto ry, Suomen eläinlääkäriliitto, Eläinlääkärihygieenikkojen yhdistys ry ja Helsingin yliopiston eläinlääketieteellinen tiedekunta totesivat, että maksun käyttöönotto edellyttää ohjeistusta ja koulutusta. Oikeusrekisterikeskus kuvasi muutoksen aiheuttamia kustannuksia ja resurssitarvetta ja esitti maksua raukeavaksi maksuvelvollisen kuollessa. Kuntaliitto ja Tampereen kaupunki kaipasivat selvennystä seuraamusmaksun käyttöalaa ja menettelyihin sekä seuraamusmaksun ja rangaistussäännöksen suhteeseen. Seuraamusmaksun sitomista toimijan liikevaihtoon esitettiin Turun yliopiston Brahea-keskuksen ja Kuluttajaliiton toimesta. Elinkeinoelämän keskusliitto, Päivittäistavarakauppa ry ja Terveystuotetukut ry piti seuraamusmaksun maksimimäärää liian korkeana. Tampereen kaupunki piti maksimimäärää sen sijaan liian matalana.

Elintarvikevalvonnan luonnetta ja tulopohjaa ehdotetaan muutettavaksi ottamalla käyttöön kuntien tekemän suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta vuosittain perittävä 150 € valvonnan perusmaksu. Nykyinen suoriteperusteinen maksujärjestelmä jäisi voimaan. Muutoksella on tarkoitus vahvistaa elintarvikevalvonnan valmentavaa roolia ja mahdollistaa nykyistä monimuotoisempi viranomaistyö. Valvonnan tulopohja laajenisi, kun valvontamaksun maksaisivat kaikki suunnitelmalliseen elintarvikevalvontaan kuuluvat valvontakohteet eivätkä pelkästään ne, joiden luona on käyty valvontakäynnillä. Lausunnoissa korostettiin,

että on tärkeää varmistaa lisääntyvien maksutuottojen kohdentaminen virallisen valvonnan järjestämiseen. Ehdotusta kattaa suunnitelmalliseen valvontaa kuuluva näytteiden ottaminen ja tutkiminen vuosittain perittävällä valvonnan perusmaksulla pidettiin ongelmallisena. Erityisesti näytteiden tutkimisen todettiin olevan useissa tapauksissa niin kallista, että ehdotettu perusmaksu ei riitä kattamaan kustannuksia, minkä perusteella näytteenotto lisättiin suoriteperusteisiin maksuihin. Useissa lausunnoissa suhtauduttiin kriittisesti ehdotukseen jättää rekisteröity alkutuotanto valvontamaksujen ulkopuolelle. Tätä pidettiin ongelmallisena erityisesti maatalousvaltaisissa valvontakohteissa. Myös ehdotus jättää kyläkaupat valvonnan vuosimaksun ulkopuolelle nähtiin jossain määrin eriarvoisena kohteluna suhteessa muihin pieniin toimijoihin. Pidettiin tärkeänä täsmentää, mitkä kaikki valvontakohteet kuuluvat suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piiriin ja joilta peritään vuosittain valvonnan perusmaksu. Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja Espoon kaupunki esittivät, että kerätyt maksutulot ohjataan valvonnan kehittämiseen. Ruokavirasto toivoi tarkempaa ohjeistusta vuosimaksun perintään liittyen. Kuntaliitto ja Elinkeinoelämän keskusliitto esittivät mahdollisuutta kohtuullistaa maksua tiettyjen kohteiden osalta. Kotkan kaupunki, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Kallio peruskuntayhtymä, Tampereen kaupunki ja Porvoon kaupunki esittivät erisuuruista vuosimaksua erilaisille kohteille. Valtionvarainministeriö piti perusmaksun muutoksenhakusäännöstä ongelmallisena.

Oikeusministeriö, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Vantaan kaupunki, Elintarviketeollisuusliitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry, kiinnittivät huomiota lakiin esitettyyn viranomaisen neuvontavelvoitteeseen, johon sisältyi myös mahdollisuus antaa kehotuksia. Säännöstä pidettiin yleisesti hyvänä ja toimintaa selkeyttävänä. Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja Pirkkalan Ympäristöterveys arvioivat velvoitteen lisäävän resurssitarvetta. Oikeusministeriö piti neuvontavelvoitetta turhana lisänä suhteessa hallintolainsäädännössä oleviin viranomaisen velvoitteisiin ja esitti myös kehotuksen oikeudellista luonnetta selkeyttäväksi. Säännös päädyttiin poistamaan ja kehotuksen suhdetta pakkokeinoihin lievennettiin

Viranomaisten tarkastusoikeutta ja valvontakeinoja koskevia säännöksiä pitivät hyvänä sisäministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Kuluttajaliitto. Toimijan luotettavuuden arvioinnin todettiin lisäävän viranomaisten koulutustarvetta. Rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamista koskevaa säännöstä pitivät hyvänä sisäministeriö ja Syyttäjälaitos. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto esitti useita huomioita elintarvikelain nojalla toteutettavaan alkoholijuomien valmistus- ja varastointipaikkojen valvontaan.

Toimijan vaihtumisen rekisteröinti herätti kysymyksiä varsinkin kuntien lausunnoissa. Voimassa oleva toimijan vaihtumisesta tehtävää ilmoitusta koskeva säännös on esityksestä poistettu, ja toimijan vaihtuminen käsiteltäisiin jatkossa toiminnan lopettamisena ja uuden toiminnan aloittamisena. Aluehallintovirastot esittivät myös huomioita toiminnanharjoittajan ilmoituksia koskeviin käytänteisiin, eläinlääkärin alkutuotantotilalla havaitsemistaan asioista tekemiin ilmoituksiin ja vientivalvonnan roolien epäselvyyksiin. Valvontatoiminnan kehittämistä neuvonnan ja ohjauksen suuntaan pidettiin yleisesti hyvänä.

Oikeusministeriö esitti useita teknisluonteisia korjauksia ja tarkennuksia muun muassa asetuk- sen- ja määräyksenantovaltuuksiin, henkilöiden tunniste- ja terveystietojen käsittelyyn, muutoksenhakuun, pakkokeinoihin ja tiettyihin päällekkäisyyksiin hallintolain kanssa sekä perustuskiosioon tarkennuksia koskien viranomaisen tarkastusoikeutta ja sääntelyn suhdetta EU:n tietosuoja-asetukseen. Ruokavirasto esitti useita yksityiskohtaisia huomioita koskien muun muassa käytettyä terminologiaa ja muotoiluja sekä valvontakohteen määritelmää ja luonnetta.

Useissa lausunnoissa otettiin kantaa pienimuotoisen ja rekisteröintivelvoitteen ulkopuolelle jäävän toiminnan määrittelyyn ja miten muun muassa kausiluonteinen toiminta tulisi ottaa

määrittelyssä huomioon. Asiaan kiinnittivät huomiota Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Lapin aluehallintovirastot, Jyväskylän, Kotkan ja Tampereen kaupungit, Kallio peruskuntayhtymä sekä Matkailu- ja Ravintoalopalvelut MaRa ry.

Esityksessä lausuntokierroksella mukana olleet terveydensuojelulain valvontamaksuja koskevat säännökset on lausuntokierroksen jälkeen siirretty esityksestä sosiaali- ja terveysministeriön erilliseen valmisteluun terveydensuojelulaissa säädettyjen ilmoitusvelvollisuuksien, jotka ovat perustana uuden veroluonteisen valvontamaksun perimiselle, täsmentämiseksi.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Elintarvikelaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Lain tarkoituksena olisi suojata kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja. Kuluttajien käytettäväksi tulevien elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien olisi oltava turvallisia eivätkä ne saa aiheuttaa vaaraa kuluttajien terveydelle välittömästi tai pitkäaikaisen käytön seurauksena. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 mukaan elintarviketta ei pidetä turvallisena, jos se on terveydelle haitallinen tai muuten ihmisravinnoksi soveltumaton. Myös elintarvikkeiden terveydellisen laadun olisi oltava hyvä. Vaikka elintarvikkeesta ei välttämättä aiheutuisi varsinaista vaaraa, elintarvike voi olla ihmisravinnoksi sopimaton, jos se esimerkiksi aistinvaraisesti arvioituna pilaantumisen, likaantumisen tai vieraan hajun tai maun takia ei vastaa sellaisia ominaisuuksia, joita elintarvikkeelta perustellusti voidaan odottaa. Terveydelliseen laatuun kuuluu myös elintarvikkeiden ravitsemuksellinen laatu. Lisäksi lain tarkoituksena olisi varmistaa elintarvikkeiden muu elintarvikesäännösten mukainen laatu. Tietyille tuoteryhmille, esimerkiksi suklaalle, hedelmätäysmehuille sekä hedelmähilloille on asetettu EU-lainsäädännössä koostumusta ja tuotenimiä koskevia yksityiskohtaisia vaatimuksia. Kuluttajan taloudellisten etujen suojaamiseksi elintarvikkeista annettavien tietojen olisi oltava totuudenmukaisia ja riittäviä eivätkä ne saisi johtaa harhaan elintarvikkeen ominaisuuksien tai muiden seikkojen suhteen. Kuluttajan terveyden ja taloudellisten etujen suojaamiseksi myös elintarvikekontaktimateriaalien olisi oltava turvallisia ja niistä annettavien tietojen olisi oltava riittäviä ja oikeellisia.

Lain tarkoituksena olisi pykälän 1 momentin mukaan myös osaltaan edistää elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Selkeät ja johdonmukaiset vaatimukset parantavat toimijoiden oikeusvarmuutta. Toimimalla tässä laissa ja muissa elintarvikesäännöksissä asetettujen vaatimusten mukaisesti toimijat varmistavat toimintansa lainmukaisuuden ja turvaavat omalta osaltaan lain tarkoituksen toteutumisen. Tämä parantaa toimijoiden toimintaedellytyksiä ja menestymismahdollisuuksia markkinoilla sekä pienentää taloudellisia riskejä esimerkiksi takaisinvedoista.

Toisin kuin voimassa olevassa laissa lain tarkoitusta koskevaan säännökseen ei ole kirjattu korkealaatuisen ja tasapuolisen elintarvikevalvonnan turvaamista koko maassa. Tämä on kuitenkin lain uudistamisen keskeinen tavoite. Korkealaatuisen elintarvikevalvonnan tulee olla suunnitelmallista, oikein kohdennettua, tehokasta ja eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa sekä myös muulla tavoin hyvää hallintoa koskevien vaatimusten mukaista, ja sille tulee varata riittävät voimavarat. Lakiin esitetyillä muutoksilla pyritään näiden tavoitteiden saavuttamiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan lain tarkoituksena olisi myös varmistaa elintarvikesäännösten riskiperusteinen soveltaminen. Elintarvikesäännösten velvoitteita toimeenpantaessa ja niiden noudattamista valvottaessa olisi otettava huomioon toimijan harjoittaman toiminnan luonne ja laajuus sekä muut elintarviketurvallisuuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat. Riskiperusteisuutta sovellettaisiin siinä laajuudessa kuin se kulloinkin kyseessä olevan lainsäädännön osalta on mahdollista. Jos esimerkiksi jonkin elintarvikkeen koostumukselle tai merkinnöille on säädetty yksityiskohtaiset vaatimukset, niistä ei voi poiketa riskiperusteisesti, ellei tästä olisi nimenomaan erikseen säädetty. Toimijan harjoittamalla omavalvonnalla on vaikutusta toiminnasta aiheutuvaan riskiin. Myös toimijan käytössä olevat yksityiset elintarviketurvallisuuuden hallintajärjestelmät (Food Safety Management Systems FSMS) ja niiden auditointi kolmannen osapuolen toimesta voivat pienentää toiminnasta aiheutuvaa riskiä.

2 §. *Soveltamisala.* Lain soveltamisala vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain soveltamisalaa, mutta soveltamisala on kirjattu nykyistä täsmällisemmin. Lakia ehdotetaan sovellettavaksi elintarvikkeisiin, elintarviketuotantoon käytäviin eläimiin, elintarvikekontaktimateriaaleihin, elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaan, elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoihin sekä elintarvikevalvontaan kaikissa tuotanto- jalostus- ja jakeluvaiheissa alkutuotannosta kuluttajaan saakka. Kuluttajan terveyden ja taloudellisten etujen suojaamiseksi sekä toimijoiden toimintaedellytysten mahdollistamiseksi on tärkeää, että laki kattaa elintarvikeketjun kokonaisuudessaan, kuten nykyinenkin elintarvikelaki. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 soveltamisalasta poiketen ehdotettu laki ei koskisi rehuja, joiden turvallisuudesta säädetään erikseen. Lakia sovellettaisiin voimassa olevan elintarvikelain tavoin myös elintarvikkeen ja elintarvikekontaktimateriaalin vastikkeettomiin luovutuksiin kuluttajalle elintarviketai kontaktimateriaalitoiminnan yhteydessä, esimerkiksi lahjoituksena, näytteenä tai maistiaisina.

Pykälän 2 momentissa säädetään soveltamisalan rajoituksista. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 178/2002 ei sovelleta yksityiseen kotikäyttöön tarkoitettuun alkutuotantoon eikä yksityiseen kotikäyttöön tarkoitettujen elintarvikkeiden valmistukseen, käsittelyyn eikä varastointiin kotona. Samanlainen soveltamisalan rajoitus sisältyy myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 852/2004. Pykälän 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa vastaavaa toimintaa, joka olisi kokonaan rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle, olisi yksityishenkilön itse tuottaman alkutuotannon tuotteen tai valmistaman elintarvikkeen luovuttaminen vähäisessä määrin toiseen yksityistalouteen siellä käytettäväksi. Kyseessä voisi olla esimerkiksi yksityistalouden kasvissadon tuotteiden lahjoittaminen tai pyydytyn jäniksen antaminen lahjaksi naapurille.

Lakia ei myöskään sovellettaisi alkoholijuomiin ja alkoholivalmisteisiin siltä osin kuin niistä on erikseen säädetty muussa lainsäädännössä. Alkoholijuomat sisältyvät Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 178/2002 olevan elintarvikkeen määritelmän piiriin. Vastavalla tavalla myös ehdotettu laki koskisi alkoholijuomien ja alkoholivalmisteiden elintarvikelainsäädännön soveltamisalaan kuuluvia ominaisuuksia. Alkoholilainsäädäntö erityislainsäädäntönä syrjäyttää elintarvikelainsäädännön silloin, kun alkoholilainsäädännössä on jostain asiasta säädetty. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan elintarvikevalvontaviranomaiset eivät valvo alkoholilaisia (1102/2017) tarkoitettuja alkoholijuomia ja alkoholivalmisteita, vaan ainoastaan juomia, jotka sisältävät enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Tähän ei ehdoteta muutoksia, vaan yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien elintarvikelainsäädännön mukaisuutta valvoisi vastaisuudessaakin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Aluehallintovirasto kuitenkin käsitelisi alkoholilain 13 §:n 2 momentissa tarkoitettua alkoholijuomien vähittäismyyntipaikkojen rekisteröintiä koskevat ilmoitukset.

Pykälän 3 momentin mukaan 7 §:n 2 momentin 3 kohdan a ja b alakohdassa ja 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimintaan sovellettaisiin elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevista 2 luvun vaatimuksista ainoastaan elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevia yleisiä vaatimuksia koskevien 5 §:n 1–3 momentin, jäljitettävyyttä koskevan 13 §:n, omavalvontaa koskevan 14 §:n ja toimijan tiedonantovelvollisuutta koskevan 16 §:n vaatimuksia. Säännöksen tarkoittamaa toimintaa olisi elintarviketoiminta, jota ei harjoiteta ammattimaisesti eikä laajamittaisesti. Tällaiseen toimintaan ei Euroopan komission antaman ohjeen mukaan sovelleta kaikkia unionin elintarvikehygienialainsäädännön vaatimuksia. Vastaava soveltamisalan rajoitus on myös nykyisessä laissa.

3 §. Euroopan unionin lainsäädäntö. Pykälässä säädetään lain soveltamisalaan kuuluvan Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanosta ja valvonnasta. EU-lainsäädännössä on erittäin paljon elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja, elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa sekä elintarvikevalvontaa koskevia säädöksiä. Keskeisimmät EU-säädökset on kuvattu yleisperusteluiden kohdassa 2.3. Näistä säädöksistä valtaosa on EU-asetuksia, jotka ovat yleisesti sitovia ja kaikilta osin velvoittavia. Asetuksia sovelletaan sellaisinaan kaikissa jäsenvaltioissa, mutta asetusten soveltaminen voi edellyttää kansallisia täytäntöönpanotoimia. Asetuksissa asetetaan elintarvikealan toimijoille velvoitteita, joiden noudattamista viranomaisten tulee valvoa. Lain säännöksiä, joissa viitataan Euroopan unionin jäsenvaltioihin, sovelletaan myös Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen edellyttämässä laajuudessa Euroopan talousalueeseen ja sen jäsenvaltioihin.

4 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseksi ja kuluttajien terveyden ja taloudellisen turvallisuuden suojaamiseksi noudatettaisiin ehdotetun lain ja sen nojalla annettavien sekä voimassa olevien lakien nojalla annettujen säännösten lisäksi, mitä muissa laeissa tai niiden nojalla säädetään. Yleisessä elintarvikeasetuksessa elintarvikkeen määrittelmään sisältyy myös vesi, joka on otettu ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta annetun neuvoston direktiivin 98/83/EY 6 artiklan mukaisen vaatimustenmukaisuuden määrittelykohdan jälkeen, rajoittamatta edellä mainitussa direktiivissä ja juomaveden laadusta annetussa neuvoston direktiivissä (80/778/ETY) asetettujen vaatimusten soveltamista. Vaatimustenmukaisuuden määrittelykohta on jakeluverkosta toimitetun veden osalta tilan tai laitoksen siinä kohdassa, missä sitä otetaan hanoista, jotka on yleensä tarkoitettu ihmisten käyttöön. Tankissa toimitetun veden osalta vaatimustenmukaisuuden määrittelykohta on siinä kohdassa, jossa vesi otetaan tankista, myyntiin tarkoitetun pullotetun tai säiliöissä toimitettavan veden osalta se on kohdassa, jossa vesi pullotetaan tai pannaan säiliöihin, ja elintarvikkeita tuottavassa yrityksessä käytetyn veden osalta siinä kohdassa, jossa kyseistä vettä käytetään yrityksessä. Ehdotettavaa lakia ei kuitenkaan sovellettaisi talousveteen, vaan talousveden laadusta säädettäisiin edelleen terveydensuojelulain 5 luvussa. Terveydensuojelulain 5 luvussa säädetään edelleen myös veden välityksellä leviävän taudin ehkäisystä.

EU:n hygieniasäädökset asettavat vaatimuksia eläinten ja kasvien alkutuotannossa käytettävän veden laadulle. Tällaista vettä on esimerkiksi kasvien kasteluun tai eläinten juomavetenä käytettävä vesi. Alkutuotannon veden laadusta tulisi voida tarvittaessa säätää kansallisesti elintarvikelain nojalla. Terveydensuojelulain nojalla valvotaan edelleen elintarvikehuoneistossa käytettävän veden laatua.

Elintarvikkeiden välityksellä eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien vastustamisesta säädetään myös eläintautilaissa (441/2013), jossa säädetään lisäksi eläinten terveyttä ja eläintautien torjuntaa koskevista elintarvikkeisiin liittyvistä vaatimuksista ja niiden valvonnasta.

Yhteisen kalastuspolitiikan noudattamisen valvontaan ja yhteisen kalastuspolitiikan vastaisiin tekoihin liittyvän Euroopan unionin lainsäädännön toimeenpanosta säädetään yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetussa laissa (1188/2014). Mainitun lain 7 §:ssä säädetään, että Ruokaviraston, aluehallintoviraston ja kunnan valvontaviranomaisten tehtävistä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyyttä ja kuluttajalle annettavia tietoja koskevasta valvonnasta säädetään elintarvikelaissa.

Luonnonmukaisen tuotannon ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä säädetään luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetussa laissa (294/2015). Mainitun lain 2 §:ssä säädetään, että luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden markkinavalvontaan sovelletaan elintarvikelakia.

Elintarvikkeita käsittelevien henkilöiden terveydentilaa koskevista vaatimuksista säädetään tartuntatautilaissa (1227/2016) ja sen nojalla annetuissa säädöksissä. Tartuntatautilain 55 ja 56 §:n mukaan työnantajan tulee vaatia työntekijältä luotettava selvitys siitä, ettei tämä sairasta tiettyjä yleisvaarallisia tartuntatauteja, jos työntekijä on sellaisissa tartuntatautilaissa mainituissa tehtävissä, joihin liittyy tällaisen tartuntataudin tavallista suurempi leviämiskaava tai joissa tällaisen tartuntataudin seuraukset ovat tavanomaista vakavammat. Ennen kuin työntekijä on esittänyt 56 §:ssä tarkoitetun salmonellatartuntaa koskevan selvityksen, hän ei saa toimia muun muassa elintarvikehuoneistossa tehtävässä, jossa käsitellään pakkaamattomia, kuumentamattomana tarjoiltavia elintarvikkeita.

Elintarvikkeissa olevia radioaktiivisia aineita mittaa ja säteilyturvallisuutta arvioi puolestaan säteilylain (859/2018) nojalla Säteilyturvakeskus (STUK). STUK on säteily- ja ydinturvallisuusalan viranomaisen, jonka toimialaan kuuluu elinympäristön säteilyvalvonta. STUK vastaa valtakunnallisesta ympäristön säteilyvalvonnasta säteilyturvallisuuden arvioimiseksi ja varmistamiseksi. Toiminnan kohteena on koko elinympäristö, ravinto mukaan lukien. Säteilyvaaratilanteissa STUK:n tehtävänä on antaa ilmoituksia, varoituksia ja suojelutoimia koskevia suosituksia.

Euroopan unionin ulkopuolisista maista tuotavien elintarvikkeiden valvonnasta säädetään eläinten ja eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetussa laissa (1277/2019).

5 §. Määritelmät. Pykälään on koottu laissa tai lain nojalla annettavissa asetuksissa esiintyvien käsitteiden määritelmät. Koska esityksessä on kyse laajemmasta lainsäädäntökokonaisuuden uudistamishankkeesta, on pykälään koottu myös määritelmiä, joita käytetään pelkästään lain nojalla annetuissa asetuksissa. Tällä pyritään parantamaan lainsäädäntökokonaisuuden käytettävyyttä ja yhtenäistämään alalla käytettävää kieltä.

Pykälän 1 momentissa on EU-lainsäädännössä olevat määritelmät. Nämä määritelmät on kuvattu viittaamalla kyseessä olevan EU-säädöksen säännöksiin, joissa määritelmät ovat. Elintarvikelainsäädäntö on hyvin pitkälle harmonisoitua EU-lainsäädäntöä. Suuri osa keskeisistä määritelmistä on EU-säädöksissä.

Pykälän 2 momentissa on kansalliset määritelmät:

1) *Elintarvikesäännöksillä* tarkoitettaisiin ehdotetun lain tai sen nojalla annettujen asetusten säännöksiä sekä tämän lain soveltamisalaan kuuluvia Euroopan unionin lainsäädännön säännöksiä. Elintarvikesäännöksiä ovat myös voimassa olevien lakien nojalla annetut säännökset, jotka ehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan jäisivät voimaan, kunnes ne asianomaisessa järjestyksessä muutetaan tai kumotaan.

2) *Valvontaviranomaisella* tarkoitettaisiin lain mukaisista valvontatehtävistä huolehtivia kussakin asiassa toimivaltaisia valtion ja kunnan viranomaisia. Valtion viranomaisia ovat Ruokavirasto, aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Puolustusvoimat ja Tulli. Ruokaviraston vastuulla olevasta teurastamojen ja riistan käsittelylaitosten ja niiden yhteydessä olevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvonnasta huolehtisivat Ruokaviraston palveluksessa olevat virkaeläinlääkärit. Aluehallintovirasto vastaisi poroteurastamojen ja niiden yhteydessä olevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvonnasta. Lisäksi valvontatehtäviä voitaisiin siirtää toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön tehtäväksi.

3) *Valvontakohteella* tarkoitettaisiin toimijaa, joka harjoittaa tai jonka perustellusta syystä epäillään harjoittavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa, fyysistä tai virtuaalista tilaa, jossa harjoitetaan tai perustellusta syystä epäillään harjoitettavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa sekä toimijan mainitussa tilassa harjoittamaa toimintaa. Valvontakohde voisi olla itse toiminta tai toimintaan liittyvien toimijoiden ja tietojen muodostama kokonaisuus. Valvontakohteella tarkoitettaisiin myös fyysistä tai virtuaalista paikkaa, jossa säilytetään elintarvikesäännösten noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja. Elintarviketoiminnan valvontakohde voisi olla perinteisen alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston lisäksi esimerkiksi maahan-tuojan varasto tai jakelukeskus. Valvontakohde voisi olla myös esimerkiksi keskusliikkeen pääkonttori, jossa säilytetään tietoja, jotka ovat merkityksellisiä esimerkiksi sen selvittämiseksi, ovatko kaupan omien tuotemerkkien pakkausmerkinnät elintarvikesäännösten mukaisia. Valvontakohde voisi olla myös esimerkiksi elintarvikkeiden myyntiä internetissä harjoittavan elintarvikealan toimijan toimipaikka. Tietojen säilytyspaikka voi olla täysin virtuaalinen. Myös elintarvikkeiden kaupanpitopaikka ja virtuaalihuoneisto voivat olla hallittavissa mistä tahansa fyysisestä sijainnista tietokoneen tai muun älylaitteen välityksellä eivätkä ne välttämättä ole sidoksissa tiettyyn fyysiseen huoneistoon. Verkkokaupalla ei välttämättä ole lainkaan varastoa tai muuta fyysistä toimipaikkaa.

4) *Alkutuotannolla* tarkoitettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 3 artiklan 17 kohdassa tarkoitettua toimintaa. Alkutuotantoa on kasvituotteiden, kuten viljan, hedelmien, vihannesten ja yrttien tuotanto, kasvatus ja viljely sekä niiden kuljettaminen, varastointi ja käsittely tilalla sekä kuljettaminen tilalta toiselle tai elintarvikehuoneistoon. Mikäli tuotteen luonne muuttuu merkittävästi käsittelyssä, ei käsittelyä enää katsota alkutuotannoksi. Alkutuotantoa on myös tuotantoeläinten tuotanto ja kasvatus tilalla ja kaikki siihen liittyvä toiminta sekä eläinten kuljettaminen teurastamoon taikka tilalta toiselle. Myös lypsäminen ja maidon varastointi tilalla on alkutuotantoa, mutta maidon kuljettaminen pois tilalta ei ole alkutuotantoa. Munien tuotanto ja keruu tuottajan tiloissa on alkutuotantoa. Sen sijaan munanpakkaustoiminta ei ole alkutuotantoa. Alkutuotantoa on myös metsästys, kalastus ja luonnonvaraisten tuotteiden kerääminen. Alkutuotannon tuotteita ovat esimerkiksi raakamaito, teurastettavaksi kasvatetut eläimet, ammuttu nylkemätön tai kynimätön riista, perkaamaton tai aluksella perattu kala sekä sienet, marjat ja vihannekset. Alkutuotannolla tarkoitettaisiin myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 852/2004 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa ja (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettua alkutuotannon tuotteiden pienten määrien luovuttamista suoraan kuluttajalle.

5) *Alkutuotantopaikalla* tarkoitettaisiin kaikkia niitä paikkoja, joissa harjoitetaan elintarvikkeiden alkutuotantoa. Alkutuotantopaikkoja ovat esimerkiksi maatilat, puutarhat, kalastusalukset, vesiviljelylaitokset, maidontuotantotilat ja muut eläintenpitoyksiköt. Alkutuotanto, alkutuotannon tuotteiden varastointi ja kauppakunnostus sekä niiden kuljetus eivät edellyttäisi toiminnan ja tähän tarkoitettujen rakennusten, huoneistojen, laitteiden, kulkuvälineiden sekä ulko- tai sisätilojen rekisteröintiä elintarvikehuoneistoksi. Edellytyksenä olisi, että alkutuotannon tuotteiden luonnetta ei merkittävästi muutettaisi. Esimerkiksi kasvukunnan tuotteita, sieniä ja hunajaa

voitaisiin pakata alkutuotantopaikalla ilman vaatimusta elintarviketoiminnan rekisteröinnistä. Jos alkutuotannon tuotteita kuitenkin pakattaisiin käyttämällä pakkauskaasuja tai poistamalla pakkauksesta kaasuja, tai jos alkutuotannon tuotteita käsiteltäisiin muulla tavoin esimerkiksi kuorimalla tai viipaloimalla, toiminta edellyttäisi elintarviketoiminnan rekisteröintiä.

6) *Alkutuotannon toimijalla* tarkoitettaisiin elintarvikkeiden alkutuotantoa ja siihen liittyviä toimintoja harjoittavaa elintarvikealan toimijaa.

7) *Rekisteröidyllä alkutuotannolla* tarkoitettaisiin elintarvikkeiden alkutuotantoa, josta alkutuotannon toimija on tehnyt ilmoituksen toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja jonka valvontaviranomainen on rekisteröinyt.

8) *Hyväksytyllä alkutuotantopaikalla* tarkoitettaisiin alkutuotantopaikkaa, joka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklan 3 kohdan edellyttämällä tavalla.

9) *Elintarviketoiminnalla* tarkoitettaisiin elintarvikkeen tuotanto-, jalostus- tai jakelutoiminnan mitä tahansa vaihetta, jota elintarvikealan toimija harjoittaa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 3 artiklan 16 kohdan mukaan tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheisiin kuuluvat elintarvikkeiden alkutuotanto, valmistus, varastointi, kuljetus, tukkukauppa, vähittäiskauppa ja muu jakelu sekä sisämarkkinakauppa, maahantuonti ja maastavienti. Vastaavaa määritelmää ei ole nykyisessä laissa.

10) *Rekisteröidyllä elintarviketoiminnalla* tarkoitettaisiin elintarvikkeen tuotanto-, jalostus- ja jakelutoimintaa, josta elintarvikealan toimija on tehnyt ilmoituksen toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja jonka valvontaviranomainen on rekisteröinyt, alkutuotantoa lukuun ottamatta.

11) *Elintarvikehuoneistolla* tarkoitettaisiin mitä tahansa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan tarkoittamaa rakennusta, huoneistoa ja niiden osaa sekä mitä tahansa muuta tilaa, jossa myytäväksi tai muuten luovutettavaksi tarkoitettuja elintarvikkeita valmistetaan, säilytetään, kuljetetaan, pidetään kaupan, tarjoillaan tai muutoin käsitellään. Alkutuotantopaikkaa ei pidetä elintarvikehuoneistona. Elintarvikehuoneisto voisi sijaita myös matkustaja-aluksessa, lentokoneessa, junassa tai muussa yleisessä kulkuvälineessä. Käsite elintarvikehuoneisto kattaisi alkutuotantopaikkoja lukuun ottamatta lähtökohtaisesti kaikki elintarvikeketjuun kuuluvat huoneistot ja tilat. Voimassa olevan lainsäädännön tavoin elintarvikehuoneistot olisivat joko ilmoitettavia tai hyväksyttäviä. Ilmoituksen sijaan käytettäisiin kuitenkin termiä rekisteröinti, joka vastaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklan sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan terminologiaa. Elintarvikehuoneistoja olisivat myös tilat, joissa käsitellään ainoastaan kuluttajan omistamaa elintarviketta, joka palautetaan hänen yksityistaloudessaan käytettäväksi.

12) *Hyväksytyllä elintarvikehuoneistolla* tarkoitettaisiin elintarvikehuoneistoa, joka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan 2 kohdan edellyttämällä tavalla.

13) *Rekisteröidyllä elintarvikehuoneistolla* tarkoitettaisiin elintarvikehuoneistoa, joka on rekisteröity Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklan 2 kohdassa edellytetyllä tavalla.

14) *Liikkuvalla elintarvikehuoneistolla* tarkoitettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 liitteen II luvussa III tarkoitettua siirrettävää tai väliaikaista tilaa.

Liikkuvia elintarvikehuoneistoja olisivat esimerkiksi myyntiautot, vaunut, teltat, kontit ja pyörät. Liikkuva elintarvikehuoneisto voi olla joko rekisteröity tai hyväksytty elintarvikehuoneisto.

15) *Virtuaalihuoneistolla* tarkoitettaisiin huoneistoa, jota käytetään elintarvikkeiden myyntiin, välittämiseen tai muuhun elintarviketoimintaan ilman, että elintarvikkeet ovat kyseisessä huoneistossa. Virtuaalihuoneisto voisi esimerkiksi olla huoneisto josta käsin internetkaupan tuotteita välitetään tai jossa elintarviketoimintaan liittyviä asiakirjoja säilytetään. Myös esimerkiksi keskusliikkeen pääkonttori voidaan rekisteröidä virtuaalihuoneistoksi, jossa säilytetään tietoja, jotka ovat merkityksellisiä esimerkiksi sen selvittämiseksi, ovatko kaupan omien tuotemerkkien pakkausmerkinnät elintarvikesäännösten mukaisia.

16) *Lihantarkastuksella* tarkoitettaisiin elävän eläimen tarkastusta (*ante mortem* -tarkastus) sekä ruholle ja muille eläimen osille teurastuksen jälkeen tehtävää tarkastusta (*post mortem* -tarkastus). *Ante mortem* ja *post mortem* -tarkastukset on määritellyt Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 17 artiklan b ja c kohdassa.

17) *Virallisella laboratoriollla* tarkoitettaisiin laboratoriota, jonka Ruokavirasto on nimennyt tutkimaan viranomaisnäytteitä.

18) *Nimetyllä omavalvontalaboratoriollla* tarkoitettaisiin laboratoriota, jonka Ruokavirasto on nimennyt tutkimaan elintarvikesäännösten edellyttämiä omavalvontanäytteitä.

19) *Viranomaisnäytteellä* tarkoitettaisiin valvontaviranomaisen elintarvikesäännösten mukaista virallista valvontaa tai muita virallisia toimia varten ottamaa tai otattamaa näytettä.

20) *Poronhoitoalueella* tarkoitettaisiin poronhoitolain (848/1990) 2 §:ssä määriteltyä poronhoitoaluetta.

21) *Poroteurastamolla* tarkoitettaisiin poronhoitoalueella olevaa teurastamoa, jossa teurastetaan pääasiallisesti poroja. Poroteurastamossa voidaan satunnaisesti teurastaa myös muiden eläinlajien eläimiä edellyttäen, että poroteurastamolla on siihen hyväksyntä.

22) *Teurastamolla* tarkoitettaisiin kaikkia muita teurastamoita kuin edellä kohdassa 21 määriteltyä poroteurastamoa. Määritelmä vastaa voimassa olevan lain määritelmää. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) 853/2004 liitteen I kohdassa 1.16 olevan määritelmän mukaan teurastamolla tarkoitetaan laitosta, jossa teurastetaan ja käsitellään eläimiä, joiden liha on tarkoitettu ihmisravinnoksi. Määritelmä on hyvin laava ja kattaa myös poroteurastamon. Kansallisesti on kuitenkin tarpeen määritellä poroteurastamo erikseen.

23) *Pitopaikalla* tarkoitettaisiin tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säästösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 4 artiklan 27 kohdassa tarkoitettua pitopaikkaa, ei kuitenkaan teurastamoa. Mainitussa säännöksessä pitopaikalla tarkoitetaan mitä tahansa tilaa, rakennetta tai ulkotiloissa tapahtuvan tuotannon ollessa kyseessä ympäristöä tai paikkaa, jossa pidetään eläimiä tai sukusoluja ja alkioita joko tilapäisesti tai vakituisesti, lukuun ottamatta seuraavia: lemmikkieläimiä pitävät kotitaloudet sekä eläinlääkärien vastaanotot ja klinikat. Koska EU-asetuksessa oleva pitopaikan määritelmä kattaa myös teurastamot, on tarpeen kansallisesti rajata teurastamo pitopaikan määritelmästä ulos ja määritellä se erikseen.

24) *Hyönteisellä* tarkoitettaisiin uuselintarvikkeista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1169/2011 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 258/97 ja komission asetuksen (EY) N:o 1852/2001 kumoamisesta annetun Euroopan

parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/2283 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti elintarvikekäyttöön hyväksyttyä kasvatettua hyönteistä. Määritelmää ei ole nykyisessä lainsäädännössä. Hyönteisten elintarvikekäytölle luotiin harmonisoidut periaatteet ja säännöt Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2015/2283, jota alettiin soveltaa 1.1.2018.

25) *Elintarvikekontaktimateriaalilla* tarkoitettaisiin materiaaleja ja tarvikkeita, jotka ovat suoraan tai välillisesti kosketuksessa elintarvikkeeseen tai joiden on tarkoitettu tai joiden voidaan olettaa tulevan kosketukseen elintarvikkeen kanssa. Määritelmä vastaa sisällöllisesti elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/ETY ja 89/109/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1935/2004 1 artiklan 2 kohdassa olevaa elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvan materiaalin ja tarvikkeen määritelmää. Termillä elintarvikekontaktimateriaali korvataan voimassa olevassa laissa oleva käsite ”elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuva tarvike”.

26) *Kontaktimateriaalitoiminnalla* tarkoitettaisiin elintarvikekontaktimateriaalien ja niiden valmistuksessa käytettävien välimateriaalien ja tarvikkeiden valmistusta, elintarvikekontaktimateriaalien tukkukauppaa sekä sisämarkkinatuontia ja tuontia Euroopan unionin ulkopuolelta.

27) *Kontaktimateriaalialan toimijalla* tarkoitettaisiin toimijaa, joka saattaa markkinoille elintarvikekontaktimateriaaleja.

28) *Omavalvonnalla* tarkoitettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 säännösten edellyttämää järjestelmää, jonka avulla elintarvikealan toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvike sekä alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto ja niissä harjoitettava elintarviketoiminta täyttävät niille elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 852/2004 säädetään, että toimijan on laadittava ja toteutettava pysyvä menettely, jolla tunnistetaan vaarat, määritetään kriittiset valvontapisteet, laaditaan kriittisten valvontapisteiden seurantamenettelyt ja pannaan ne täytäntöön, sekä toteutetaan korjaavia toimenpiteitä. Toimijan on osoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle viranomaisen edellyttämällä tavalla noudattavansa em. vaatimuksia ottaen huomioon yrityksen koko ja luonne. Kontaktimateriaalitoiminnan omavalvonnalla tarkoitettaisiin elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden hyvistä tuotantotavoista annetun Euroopan komission asetuksen (EY) N:o 2023/2006 edellyttämää järjestelmää, jolla kontaktimateriaalialan toimija hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvikekontaktimateriaali sekä kontaktimateriaalitoiminta täyttävät niille elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset.

29) *Helposti pilaantuvalla elintarvikkeella* tarkoitettaisiin elintarviketta, joka ominaisuuksiensa vuoksi tarjoaa mikrobeille hyvät lisääntymismahdollisuudet ja joka on siksi säilytettävä huoneenlämmöstä poikkeavassa lämpötilassa.

Elintarvikkeen lämpötilahallinnalla estetään tai hidastetaan terveydelle haitallisten mikrobien kasvu sekä muiden mahdollisten haitallisten ominaisuuksien muodostuminen elintarvikkeessa. Näin pyritään varmistamaan, että elintarvike säilyy ihmisravinnoksi kelpaavana ja että elintarvikkeen laadulliset ominaisuudet pysyvät tuotteelle tyypillisinä. Säilytyslämpötilat voivat olla joko lainsäädännössä määriteltäviä tai toimijan määrittelemiä lämpötiloja tai lämpötila-aika -yhdistelmiä.

30) *Muulla luovutuksella* tarkoitettaisiin elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminnan yhteydessä tapahtuvaa elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin vastikkeetonta luovutusta esimerkiksi lahjoituksena tai näytteenä. Elintarvikesäännökset koskevat myös ilman vastiketta

luovutettavia elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja. Määritelmä vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain määritelmää.

31) *Yksityistaloudella* tarkoitettaisiin perheen tai henkilön omaa kotitaloutta, johon hankitut elintarvikkeet on tarkoitettu pääasiallisesti perheen tai henkilön omaan käyttöön.

32) *Nimisuojatuotteella* tarkoitettaisiin maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden laatujärjestelmistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1151/2012 5 artiklassa tarkoitettulla maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden suojatulla alkuperänimityksellä ja suojatulla maantieteellisellä merkinnällä sekä 18 artiklassa tarkoitettulla aidon perinteisen tuotteen merkinnällä varustettua tuotetta. Nimisuojatuotteella tarkoitettaisiin myös maustettujen viinituotteiden määritelmästä, kuvauksesta, esittelystä, merkinnöistä ja maantieteellisten merkintöjen suojasta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1601/91 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 251/2014 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla maantieteellisellä merkinnällä varustettuja tuotteita sekä tislattujen alkoholijuomien määritelmistä, kuvauksesta, esittelystä ja merkinnöistä, tislattujen alkoholijuomien nimien käytöstä muiden elintarvikkeiden esittelyssä ja merkinnöissä, tislattujen alkoholijuomien maantieteellisten merkintöjen suojaamisesta, maatalousperäisen etyylialkoholin ja maatalousperäisten tisleiden käytöstä alkoholijuomissa ja asetuksen (EY) N:o 110/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/787 3 artiklan 4 kohdassa tarkoitettulla suojatulla maantieteellisellä merkinnällä varustettua tuotetta. Määritelmä vastaa voimassa olevan lain määritelmää sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

33) *Kyläkaupalla* tarkoitettaisiin harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla, kaupungin läheisellä maaseudulla tai maaseudun paikalliskeskuksessa sijaitsevaa elintarvikehuoneistoa, jonka etäisyys lähimpään päivittäistavarakauppaan on vähintään 7,5 kilometriä tai joka on muuten vaikeasti tavoitettavissa ja jonka päivittäistavaroiden myynti on alle 2 miljoonaa euroa vuodessa. Määritelmän mukaisia kyläkauppoja on Suomessa 200—250 kpl.

34) *Yleishyödyllisellä yhteisöllä* tarkoitettaisiin yleishyödyllistä yhteisöä siten kuin se on määritelty tuloverolain (1535/1992) 22 §:ssä. Yhteisö on yleishyödyllinen, jos se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä, sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin eikä se tuota toiminnallaan siihen osallisille taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä. Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää esimerkiksi nuoris- tai urheiluseuraa sekä näihin rinnastettavaa vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävää yhdistystä. Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää myös hyväntekeväisyysjärjestöä ja –yhteisöä, joka jakaa säännöllisesti ruoka-apuna elintarvikkeita.

Voimassa olevassa laissa olevaa *terveysvaara*-käsitettä ei enää määritellä. Sen sijaan käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 3 artiklan 23 kohdassa olevaa käsitettä *vaara*. Vaaralla tarkoitetaan tekijää tai tilaa, joka voi vaikuttaa haitallisesti ihmisten, eläinten tai kasvien terveyteen, eläinten hyvinvointiin tai ympäristöön. Myöskään voimassa olevan lain *ulkopuolinen asiantuntija* -käsitettä ei enää määritellä, vaan sen sijaan käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 3 artiklan 5 kohdassa olevaa käsitettä *toimeksiannon saanut elin*, jolla tarkoitetaan erillistä oikeushenkilöä, jolle toimivaltaiset viranomaiset ovat siirtäneet tiettyjä viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin kuuluvia tehtäviä. Laissa tehtäviä voidaan siirtää toimeksiannon saaneen elimen lisäksi myös luonnolliselle henkilölle. Voimassaolevan lain *luonnonvaraisen riistan* kansallinen määritelmä on poistettu tarpeettomana, sillä EU-lainsäädännön mukaan hylkeen lihaa ei saa enää saattaa markkinoille eikä hylkeenlihasta ole siten tarpeen säätää kansallisesti.

2 luku Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevat vaatimukset

6 §. *Toimintaa koskevat yleiset vaatimukset.* Voimassa olevassa laissa olevat elintarvikkeita ja elintarvikkeesta annettavia tietoja, elintarvikehuoneistoa ja alkutuotantopaikkaa, elintarvikkeiden käsittelyä, säilytystä ja kuljetusta sekä elintarviketuotantoon käytettäviä eläimiä koskevat yleiset vaatimukset ehdotetaan pääsääntöisesti poistettavaksi elintarvikelaista. Vaatimusten toistaminen kansallisessa lainsäädännössä on tarpeetonta, koska vastaavat vaatimukset sisältyvät EU-lainsäädäntöön. Keskeisiä EU-säädöksiä tältä osin ovat edellä yleisperustelujen kohdassa 2.3.1 kuvatut elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevat yleiset EU-säädökset sekä elintarvikehygieniaa koskevat EU-säädökset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin elintarvikealan toimijan velvollisuudesta huolehtia, että elintarvikkeet ovat kemiallisilta, fysikaalisilta ja mikrobiologisilta sekä terveydellisiltä ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne ovat ihmisravinnoksi soveltuvia, eivät aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle eivätkä elintarvikkeet tai niistä annettavat tiedot johda kuluttajaa harhaan. Tätä vaatimusta sovellettaisiin yhdessä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 11, 12 ja 14 artiklan kanssa sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2002 4 artiklan ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 3 artiklan kanssa sekä komission asetuksen (EY) N:o 2073/2005 kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan kontaktimateriaalialan toimijan olisi huolehdittava toiminnassaan siitä, että kontaktimateriaalit ovat elintarvikekäyttöön soveltuvia ja sellaisia, että ne eivät aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle, eivät aiheuta sopimattomia muutoksia elintarvikkeen koostumuksessa tai aistinvaraisissa ominaisuuksissa eivätkä niistä annettavat tiedot johda kuluttajaa harhaan. Tätä vaatimusta sovellettaisiin yhdessä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1935/2004 3 artiklan vaatimusten kanssa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että elintarviketoiminnan on oltava sellaista, että se ei aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle. Elintarvikehuoneistojen ja alkutuotantopaikkojen sekä niissä harjoitettavan toiminnan tulee olla sellaisia, että niissä tuotettavien, valmistettavien, säilytettävien tai käsiteltävien elintarvikkeiden turvallisuus ei vaarannu. Elintarvikehuoneistojen ja alkutuotantopaikkojen olisi myös muutoin täytettävä elintarvikesäännösten vaatimukset. Alkutuotannolle ja elintarvikehuoneistoille on asetettu erilaisia vaatimuksia myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksissa (EY) N:o 852/2004 ja (EY) N:o 853/2004. Elintarvikehuoneistoa ja alkutuotantopaikkaa ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen niin, että siitä saattaa aiheutua vaaraa elintarviketurvallisuudelle.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1925/2006 15 artiklan tarkoittamaan elintarvikkeiden ravitsemukselliseen täydentämiseen liittyvän ilmoituksen tekemisestä sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/46/EY 10 artiklan tarkoittamia ravintolisiä koskevan ilmoituksen tekemisestä Ruokavirastolle. Ruokavirasto tallentaa ilmoitetut tiedot Ruokaviraston laboratorion ja valvonnan yhteiseen ELMO-tietojärjestelmään. Lisäksi Ruokavirasto välittää ilmoitukset tiedoksi ja valvontaa varten toimivaltaiselle kunnan valvontaviranomaiselle. Velvollisuus tehdä laissa säädetty ilmoitus koskee toimijoita, jotka valmistavat, valmistuttavat tai tuovat maahan säännösten soveltamisalaan kuuluvia elintarvikkeita ja myös toimijoita, jotka muulla tavalla saattavat markkinoille säännösten soveltamisalaan kuuluvia elintarvikkeita. Näin ollen vaatimus koskee myös etämyyntiä toisesta maasta ilman varsinaista maahantuontia. Tällä varmistetaan elintarvikealan toimijoiden yhdenmukainen kohtelu. Säännökset vastaavat voimassa olevan lain säännöksiä sellaisina kuin ne ovat muutettuna lailla 1397/2019.

7 §. *Toimijan luotettavuus.* Voimassa olevaan lakiin lisättiin lailla 1397/2019 16 a §, jonka mukaan elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toiminnan edellytyksenä on, että toimija on luotettava. Valvontaviranomaisilla ei ennen tätä ollut elintarvikelainsäädännön suunnitelmallista valvontaa suunnatessaan tai sitä suorittaessaan laillista perustetta selvittää, onko toimija esimerkiksi toimintansa aikana huolehtinut julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta. Julkisoikeudellisten velvoitteiden hoidon laiminlyönti ei myöskään ole vaikuttanut mahdollisuuteen toimia elintarvike- tai kontaktimateriaalialalla. Ongelmat mainittujen velvoitteiden hoidossa voivat kuitenkin ilmentää harmaan talouden riskiä. On myös mahdollista, että julkisoikeudellisia velvoitteita laiminlyövä taho saattaa laiminlyödä myös muita toimintaa koskevia säännöksiä, kuten elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi säädettyjä vaatimuksia. Harmaata taloutta torjumalla edistetään ja tuetaan oikeudenmukaisia käytäntöjä elintarvikkeiden kaupassa ja ehkäistään vilpillisiä menettelyjä. Samalla parannetaan oikein toimivien ja velvoitteensa täyttävien toimijoiden toimintaedellytyksiä ja edistetään rehellistä kilpailua elintarvikesektorilla.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan edellytykseksi, että toimijan on oltava luotettava. Pykälä vastaa sisällöllisesti voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019 lisättyä säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan toimijaa ei pidettäisi luotettavana, jos hän on luotettavuuden arviointia edeltäneen kolmen vuoden aikana toistuvasti osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta elintarviketurvallisuuden varmistamista, elintarvikesäännösten noudattamista tai kuluttajien turvallisuutta kohtaan tai jos hän on kolmen arviota edeltävän vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisen tai jos hän on ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan kykenemätön vastaamaan veloistaan.

Elintarvikealan tasapuolisen kilpailun sekä harmaan talouden torjunnan kannalta on tärkeää, että alalla toimivat yritykset hoitavat sekä velvoitteensa kuluttajia ja muita toimijoita kohtaan, että myös lakisääteiset velvoitteensa. Veroihin, sosiaalivakuutusmaksuihin sekä Tullin perimiin maksuihin liittyvät laissa säädetyt velvollisuudet ovat erilaisia rekisteröintiä, ilmoittamista sekä suoritteiden maksamista koskevia velvoitteita. Näiden hoitamattomuus voi kuvastaa toimijan taloudellista epäluotettavuutta. Velvoitteitaan laiminlyövä toimija saa muihin verrattuna perusteettomasti etua välttämällä julkisoikeudellisia maksuja ja haittaa toiminnallaan tasapuolista kilpailua esimerkiksi myymällä tuotteitaan muita halvemmalla. Toimijan maksukyvyttömyys lisää myös riskiä väärinkäytöksiin ja velvollisuuksien laiminlyönteihin ja on näin ollen taloudelliseen luotettavuuteen ratkaisevasti vaikuttava seikka.

Toimijan luotettavuutta arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota laiminlyönnin toistuvuuteen ja euromääräiseen suuruuteen, mikäli tämä on mitattavissa. Yksittäiset, unohdukseen tai huolimattomuuteen rinnastuvat ilmoituslaiminlyönnit tai rahamäärältään pienet maksulaiminlyönnit eivät yleensä osoittaisi elintarvikealan toimijaa epäluotettavaksi. Toimijaa ei tulisi pitää epäluotettavana myöskään, jos esimerkiksi verovelasta on tehty maksusuunnitelma ja sen ehtoja noudatetaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, keitä 1 momentissa tarkoitettu vaatimus luotettavuudesta koskee silloin, kun toimija on oikeushenkilö. Jotta vaatimus luotettavuudesta oikeushenkilön kohdalla täyttyisi, kaikkien säännöksessä lueteltujen tahojen on oltava luotettavia. Ehdotuksen mukaan vaatimus luotettavuudesta koskee toimitusjohtajaa ja hänen sijaistaan, hallituksen jäsentä ja varajäsentä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimielimen jäsentä ja varajäsentä, vastuunalaista yhtiömiestä sekä muuta ylimpään johtoon kuuluvaa. Vaatimus luotettavuudesta koskee myös henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään 25 % osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta tai vastaava omistus- tai määräämisvalta, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta ottaa luotettavuuden arvioinnissa huomioon myös toimijaan ja sen vastuuhenkilöihin välittömästi tai välillisesti kytköksissä olevien yritysten ja yhteisöjen velvoitteidenhoito. Momentti sisältää viittauksen yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ään, jossa luetellaan kyseisen lain mukaisesti rekisteröitävät yritykset ja yhteisöt. Yritykseen ja yhteisöön välittömästi kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitetaan esimerkiksi yrityksen tai yhteisön osittain tai kokonaan omistavaa osakeyhtiötä tai avoimen yhtiön yhtiömiehenä olevaa osakeyhtiötä. Yritykseen tai yhteisöön välillisesti kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi yritykseen tai yhteisöön sen vastuuhenkilön taikka toisen yrityksen tai yhteisön kautta kytkeytyviä yrityksiä ja yhteisöjä. Osakeyhtiöön välillisesti kytkeytyvä yritys tai yhteisö on esimerkiksi sen hallituksen jäsenen yksin omistama toinen osakeyhtiö tai emoyhtiön omistama sisaryhtiö. Luonnolliseen henkilöön välittömästi kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitetaan yritystä tai yhteisöä, jossa hän toimii tai on toiminut vastuuhenkilönä. Luonnolliseen henkilöön välillisesti kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitettaisiin henkilön välittömään yritys- tai yhteisökytkentään välittömästi tai välillisesti kytkeytyviä yrityksiä tai yhteisöjä, kuten emoyhtiötä, jonka tytäryhtiön hallitukseen henkilö kuuluu. Tältä osin elintarvikevalvontaviranomainen voisi tehdä luotettavuuden arviointia edeltävältä kolmelta vuodelta. Tätä vanhempien kytkösten selvittäminen ei siis olisi tarpeen.

Luotettavuuden selvittäminen toimijan tai toimijana olevan oikeushenkilön vastuuhenkilöiden muun yritystoiminnan osalta olisi harkinnanvaraista eikä edellyttäisi sitä, että toimijan luotettavuutta on syytä epäillä. Selvittäminen olisi tarpeen erityisesti silloin, kun pelkästään toimijan taikka tämän vastuuhenkilöiden tietojen perusteella ei olisi mahdollista muodostaa riittävää kuvaa luotettavuuden arvioimiseksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija on vasta perustettu osakeyhtiö tai yrityksen vastuuhenkilöissä on tapahtunut huomattavia muutoksia, voisi luotettavuuden arvioimiseksi olla tarpeen selvittää sen vastuuhenkilöiden ja omistajien muu tai aikaisempi yritystoiminta. Mikäli toimijan taikka tämän vastuuhenkilön muussa tai aikaisemmassa yritystoiminnassa on toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyöty 1 momentissa tarkoitettuja velvoitteita, toimijaa tai tämän vastuuhenkilöä ei voitaisi pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla luotettavana. Jos valvontaviranomainen saa tämän lain 9 tai 11 §:ssä tarkoitettua hyväksymistä koskevan hakemuksen käsittelyn yhteydessä tai 8, 10 tai 13 §:ssä tarkoitettu toiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen käsittelyn yhteydessä tiedon, että toimijaa ei pidetä lain 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettavana, tämä tulee ottaa huomioon hyväksymisen tai rekisteröinnin edellytyksiä arvioidessa. Luotettavuuden selvittäminen 3 momentissa kuvatulla tavalla ei yleensä olisi tarpeen, jos toimijan ja sen vastuuhenkilöiden toiminta on ollut usean vuoden ajan vakiintunutta eikä ole muutoinkaan herännyt syytä epäillä näiden luotettavuutta.

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön toiminnasta säädetään Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetulla lailla (1207/2010). Pykälän 4 momentin mukaan toimivaltainen valvontaviranomainen voisi toimijan luotettavuuden selvittämiseksi pyytää Harmaan talouden selvitysyksiköltä mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuja velvoitteidenhoitoselvityksiä toimijoista. Selvitysten pohjalta tehtävät toimenpiteet tekisi toimivaltainen valvontaviranomainen.

8 §. Rekisteröity alkutuotanto. Pykälässä säädettäisiin alkutuotannon toimijan velvollisuudesta tehdä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ilmoitus elintarvikkeiden alkutuotannosta toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Myös toiminnan keskeyttämisestä tai lopettamisesta olisi tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Ilmoitus tehtäisiin valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai tiedot olisi toimitettava muulla tavoin valvontaviranomaiselle.

Alkutuotanto määriteltäisiin lain 5 §:n 2 momentin 4 kohdassa. Alkutuotantoa olisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 3 artiklan 17 kohdassa tarkoitettun toiminnan lisäksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 1 artiklan 2

kohdan c alakohdassa ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettu alkutuotannon tuotteiden pienten määrien luovuttaminen suoraan kuluttajalle.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä, jos valvontaviranomainen saa tiedon alkutuotannosta toiselta viranomaiselta. Valvontaviranomainen voi saada alkutuotantoa koskevia tietoja muun muassa maaseutuhallinnon tietojärjestelmistä. Kun kunta on saanut oikeat ja riittävät tiedot alkutuotantopaikasta toiselta viranomaiselta, olisi kunnan ilmoitettava tästä toimijalle. Alkutuotannosta ei myöskään tarvitsisi tehdä ilmoitusta luonnonvaraisten kasvien tai sienten alkutuotannosta eikä luonnonvaraisen riistan metsästyksestä. Luonnonvaraisten kasvien ja sienten alkutuotannolla tarkoitetaan kasvien ja sienten tai niiden osien, kuten juurien, marjojen ja hedelmien, poimimista ja keräämistä. Helpotus koskisi myös edellä mainittujen tuotteiden keräämiseen ja metsästykseen liittyviä toimintoja, kuten alkutuotannon pienten määrien luovutusta suoraan kuluttajalle. Säännös vastaa voimassa olevan lainsäädännön säännöstä.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ei tarvitsisi myöskään tehdä kasvien ja sienten alkutuotannosta yksityisen henkilön luovuttaessa tuottamia kasveja ja sieniä suoraan kuluttajalle, jos toimintaan liittyvät elintarviketurvallisuusriskit ovat vähäisiä. Riskien arvioinnissa otettaisiin huomioon toiminnan luonne ja laajuus, kuten tuotteiden määrä, tuotteisiin sisältyvät mikrobiologiset tai kemialliset vaarat ja toiminnan toistuvuus tai satunnaisuus. Sama helpotus koskisi toimintaa, jota ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena, kuten omenoiden toimittaminen seurakunnan tai urheilu- ja harrasteseuran tapahtumaan siellä myytäväksi. Lain 2 §:n 3 momentin mukaan tällaiseen toimintaan sovellettaisiin lain 2 luvun säännöksistä ainoastaan toiminnan yleisiä vaatimuksia koskevan 6 §:n 1–3 momentin, jäljitettävyyttä koskevan 14 §:n, omavalvontaa koskevan 15 §:n ja ruokamyrkytyksistä ilmoittamista koskevan 17 §:n säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan alkutuotantopaikan sijaintikunta käsittelisi ilmoituksen ja tallentaisi tiedot alkutuotannon rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) Ruokaviraston määräämällä tavalla. Toimija saisi ilmoituksen tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. VATI-järjestelmä on toteutettu maa- ja metsätalousministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteishankkeena. Hankkeessa on uudistettu ympäristöterveydenhuollon valvontaa paremmin tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi sekä rakennettu yhtenäistettyjä toimintaprosesseja palveleva käyttöliittymä ympäristöterveydenhuollon keskitetyn tietovarannon yhteyteen. VATI-järjestelmän reaaliaikainen käyttöliittymä hyödyttää valvonnan riskiperusteisuuden vaatimusta sekä toimii päivittäisen valvontatyön työkaluna.

Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä viranomainen tekisi alkutuotannon alustavan riskiluokituksen. Riskiluokituksella tarkoitetaan toiminnan riskien arviointia ja tarkastustiheyden määrittämistä. Valvonnan yhtenäisyyden ja toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun vuoksi on erittäin tärkeää, että elintarvikkeisiin liittyviä riskejä ja valvontatarvetta arvioidaan kunnissa samoilla periaatteilla. Tämän vuoksi Ruokavirasto laatii riskiluokituksesta ohjeen valvontayksiköiden valvontasuunnitelmien perustaksi.

9 §. Hyväksytty itujen alkutuotantopaikka. Pykälässä säädettäisiin alkutuotannon toimijan velvollisuudesta hakea itujen alkutuotantopaikalle toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta hyväksymistä. Hyväksymisen edellytykset on määritelty iduntuotantolaitosten hyväksymisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 mukaisesti annettussa komission asetuksessa (EU) N:o 210/2013. Hyväksyminen tulisi hakea ennen toiminnan aloittamista tai

olennaista muuttamista. Myös toiminnan keskeyttämisestä tai lopettamisesta olisi viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Pykälän 2 momentin mukaan alkutuotantopaikan hyväksymistä ei tarvitsisi hakea, jos alkutuotannon toimija harjoittaa tuotantomäärältään pienimuotoista itujen tuotantoa. Tällaisesta toiminnasta olisi tehtävä 8 §:n tarkoittama ilmoitus alkutuotannon rekisteröintiä varten. Tarkempia määräyksiä pienimuotoisesta alkutuotannon toiminnasta annettaisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan alkutuotantopaikan hyväksyisi alkutuotantopaikan sijaintikunta, jonka olisi tehtävä hyväksymisestä päätös. Hyväksymispäätöstä tehdessään kunta voisi päätöksessä asettaa ehtoja vaarojen ehkäisemiseksi. Päätöksen tekemiselle on asetettu 60 vuorokauden määräaika, jolleivät erityiset syyt edellytä asian pidempää käsittelyä. Kunta tallentaisi tiedot alkutuotantopaikan hyväksymisestä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) Ruokaviraston määräämällä tavalla. Toimija saisi tietojen tallentamisesta kuittauksen sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla.

10 §. Rekisteröity elintarviketoiminta. Pykälässä säädettäisiin elintarvikealan toimijan velvollisuudesta tehdä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten, kuten Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklassa ja asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklassa on säädetty. Ilmoitus tulisi tehdä neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoituksen voisi tehdä sähköisesti sen mukaisesti kuin sähköisestä asiointista viranomaistoiminnasta annetussa laissa (13/2003) säädetään. Toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta olisi viipymättä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Voimassa olevassa laissa säädetään, että myös toimijan vaihtumisesta on viipymättä ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Vastaavaa säännöstä ei enää olisi. Erillistä ilmoitusta toimijan vaihtumisesta ei enää tehtäisi, vaan edellinen toimija ilmoittaisi toiminnan lopettamisesta ja uusi toimija toiminnan aloittamisesta. Näin toimittaisiin myös esimerkiksi yrityskaupoissa, vaikka Y-tunnus pysyisi samana.

Pykälän 2 momentin mukaan ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä silloin, kun toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta tai kyseessä on yksityinen henkilö tai toimintaa ei voida pitää elinkeinotoimintana. Helpotukset koskisivat elintarvikealan toimintaa, jota ei harjoiteta ammattimaisesti eikä laajamittaisesti. Tällaiseen toimintaan ei Euroopan komission antaman ohjeen mukaan sovelleta unionin elintarvikehygienialainsäädäntöä. Ammattimaiseksi toiminnaksi tai elinkeinon harjoittamiseksi ei katsottaisi esimerkiksi koulujen myyjäisiä, urheilu- ja harrasteseurojen järjestämää elintarvikkeiden myyntiä tai yksityishenkilöiden kotonaan valmistamien elintarvikkeiden myyntiä, joka ei ole jatkuvaa. Myytävien elintarvikkeiden määrän tulisi olla vähäinen. Myöskään elintarvikkeiden vähäinen myynti tai tarjoilu muun elinkeinotoiminnan yhteydessä, esimerkiksi kahvitarjoilu kampaamossa tai autokorjaamossa, ei edellyttäisi ilmoituksen tekemistä elintarviketoiminnasta. Lain 2 §:n 3 momentin mukaan tällaiseen toimintaan sovellettaisiin lain 2 luvun säännöksistä ainoastaan elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevia yleisiä vaatimuksia koskevien 6 §:n 1–3 momentin, jäljitettävyyttä koskevan 14 §:n, omavalvontaa koskevan 15 §:n ja ruokamyrkytyksistä ilmoittamista koskevan 17 §:n säännöksiä. Pykälän 2 momentissa tarkoitettua toimintaa koskisivat kuitenkin Euroopan parlamentin asetuksen (EY) N:o 178/2002 14 artiklan ja tämän lain 6 §:n mukaiset velvoitteet. Valvontaviranomainen voisi 38 §:n ja 40 §:n nojalla tarkastaa ja pyytää tietoja toiminnasta, ja toimintaan voitaisiin kohdistaa hallinnollisia pakkokeinoja.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 10 artiklan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on laadittava luettelo toimijoista. Toimijalla tarkoitetaan mainitun asetuksen

3 artiklan 29 kohdan mukaan luonnollista tai oikeushenkilöä, johon sovelletaan yhtä tai useampaa asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa säännöissä säädettyä velvollisuutta. Virallisen valvonnan soveltamisalaan kuuluu 1 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan elintarvikkeet ja elintarviketurvallisuus sekä elintarviketaktimateriaalit. Ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle edellä 2 momentissa rajatut toimijoita voidaan lähtökohtaisesti pitää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 3 artiklan 29 kohdassa tarkoitettuina toimijoina. Koska elintarvikelain vaatimuksia sovellettaisiin tällaisiin toimijoihin vain hyvin rajatusti, on perusteltua rajata nämä toimijat elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan velvoitteen ulkopuolelle.

Alkutuotannon toimijan ei tarvitsisi tehdä ilmoitusta elintarvikehuoneiston rekisteröintiä varten, kun alkutuotannon toimija luovuttaa pieniä määriä alkutuotannon tuotteita suoraan kuluttajalle. Tällainen toiminta katsottaisiin osaksi alkutuotantoa ja toimija tekisi toiminnasta 8 §:n mukaisen ilmoituksen. Tarkempia säännöksiä tällaisesta pienimuotoisesta toiminnasta annettaisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Elintarviketoiminnan vähäisyyttä arvioitaessa voidaan tukeutua verolainsäädäntöön. Arvonlisäverolain (1501/1993) 3 §:n 1 momentin mukaan myyjä ei ole verovelvollinen, jos tilikauden liikevaihto on enintään 15 000 € ellei häntä ole oman ilmoituksen perusteella merkitty verovelvolliseksi. Vastaavalla tavalla voidaan katsoa, että elintarviketoimintaa, jossa vuotuinen liikevaihto on alle 15 000 €, ei pidetä elinkeinotoimintana edellyttäen, että toimintaan liittyvät riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä. Lähtökohtaisesti tällaisesta toiminnasta ei tarvitsisi tehdä ilmoitusta toiminnan rekisteröintiä varten. Jos kuitenkin toimintaan liittyvät riskit eivät ole vähäisiä, esimerkiksi käsitellään herkästi pilaantuvia elintarvikkeita tai gluteenittomia elintarvikkeita, toiminta täytyisi rekisteröidä ja se kuuluisi suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Eli jos esimerkiksi yksityishenkilö leipoo säännöllisesti konditoriatuotteita myyntiin, elintarviketoiminta täytyisi rekisteröidä, vaikka toiminnan liikevaihto ei ylittäisi 15 000 € vuosittaista rajaa, koska elintarvikkeet ovat helposti pilaantuvia. Tällainen elintarviketoiminta kuuluisi suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kun toimijan luotettavuuden arviointi velvoitteidenhoitoselvitysten avulla 7 §:n tarkoittamalla tavalla aloitetaan, on mahdollista pyytää selvitys toimijoista, joilla 15 000 € liikevaihdon epäillään ylittyvän.

Pykälän 3 momentin mukaan ilmoituksen käsitelisi pääsääntöisesti elintarvikehuoneiston sijaintikunta. Jos elintarvikealan toimijalla on useammalla paikkakunnalla elintarvikehuoneistoja, joissa harjoitetaan elintarviketoimintaa, näistä elintarvikehuoneistoista olisi kustakin tehtävä ilmoitus sijaintikunnan valvontaviranomaiselle elintarviketoiminnan rekisteröintiä varten.

Pykälän 4 momentin mukaan elintarvikealan toimijan kotikunta käsitelisi elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen silloin, kun elintarviketoimintaa harjoitetaan liikkuvassa elintarvikehuoneistossa. Toimijan kotikunta käsitelisi ilmoituksen sellaisen elintarvikehuoneiston osalta, jossa pelkästään kuljetetaan tai säilytetään elintarvikkeita yhdessä tai useammassa kuljetusajoneuvossa tai kontissa.

Toimijan kotikunta käsitelisi ilmoituksen myös sellaisen elintarviketoiminnan osalta, jota harjoitetaan virtuaalihuoneistossa eli huoneistossa, jota käytetään ainoastaan elintarvikkeiden myyntiin, välittämiseen tai muuhun elintarviketoimintaan ilman, että elintarvikkeet ovat kyseisessä huoneistossa. Tällaisia virtuaalihuoneistoja olisivat esimerkiksi agentuuritoimintaa harjoittavien elintarvikealan toimijoiden sekä elintarvikkeita internetin tai muun etämyyntivälineen välityksellä myyvien ja markkinoivien elintarvikealan toimijoiden toimitilat. Myös keskusliikkeen pääkonttori voitaisiin rekisteröidä virtuaalihuoneistona. Valvontakohte on määritelty 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa siten, että se voi olla sekä fyysinen että virtuaalinen paikka. Myös elintarvikkeiden kaupanpitopaikka ja virtuaalihuoneisto voivat olla hallittavissa mistä tahansa

fyysisestä sijainnista tietokoneen tai muun äylaitteen välityksellä eli ne eivät välttämättä ole sidoksissa tiettyyn fyysiseen huoneistoon. Virtuaalihuoneiston elintarvikkeita voidaan säilyttää esimerkiksi varastointipalveluja tarjoavan toimijan elintarvikehuoneistossa. Tällaista palvelua tarjoavan toimijan tulisi rekisteröidä elintarvikehuoneisto ja siellä harjoitettava elintarviketoiminta pääsääntöisesti elintarvikehuoneiston sijaintikunnassa. Varastointipalveluja käyttävän elintarvikealan toimijan olisi omavalvonnassaan pystyttävä kertomaan, missä virtuaalihuoneistossa harjoitettavaan elintarviketoimintaan liittyviä elintarvikkeita säilytetään.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 15 artiklassa säädetään toimijoiden velvoitteista. Artiklan 5 kohdan b alakohdassa säädetään, että toimijoiden on ilmoitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle tiedot erityistoimista, joita ne suorittavat, kuten etäviestintävälineiden välityksellä suoritettavat toimet ja niiden valvonnan alaiset paikat.

Mikäli elintarvikealan toimijalla ei ole kotipaikkaa Suomessa, pykälän 5 momentin mukaan elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen käsittelee kunta, jonka alueella toiminta aloitetaan. Tällaisia toimijoita olisivat esimerkiksi kansainvälisille markkinoille tulevat ulkomaiset elintarvikealan toimijat.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin alkoholilaisissa (1102/2017) tarkoitettuja valmistus- ja varastointipaikkoja sekä alkoholijuomien vähittäismyyntipakkoja koskevia ilmoituksia käsittelevistä viranomaisista. Valmistus- ja varastointipaikkoja koskevat ilmoitukset käsittelee Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja alkoholijuomien vähittäismyyntituloja koskevat ilmoitukset aluehallintovirasto.

Pykälän 7 momentin mukaan toimivaltainen valvontaviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tallentaisi tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) Ruokaviraston määräämällä tavalla. Ilmoitusta käsitellessään valvontaviranomainen tekisi elintarviketoiminnan alustavan riskiluokituksen. Toimija saisi ilmoituksen tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla.

11 §. Hyväksytty elintarvikehuoneisto. Pykälässä säädettäisiin elintarvikealan toimijan velvollisuudesta hakea toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Elintarvikehuoneiston hyväksymistä koskeva hakemuksen voisi tehdä sähköisesti sen mukaisesti kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetussa laissa (13/2003) säädetään. Myös toiminnan keskeyttämisestä tai lopettamisesta tulisi viipymättä tehdä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Vaatus velvollisuudesta hakea toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista koskisi elintarviketoimintaa, jolta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan 2 kohdan mukaan edellytetään elintarvikehuoneiston hyväksymistä. Elintarvikehuoneiston hyväksymistä vaadittaisiin eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäiskauppaa käsitteleviltä elintarvikehuoneistoilta tietyin poikkeuksin, joihin unionilainsäädäntö antaa mahdollisuuden. Nämä poikkeukset koskisivat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimijoita, esimerkiksi ainoastaan eläinperäisten elintarvikkeiden kuljetusta harjoittavia toimijoita tai toimijoita, jotka käsittelevät tuotteita, joille ei mainitussa asetuksessa ole säädetty erityisiä hygieniavaatimuksia, kuten hunaja ja hyönteiset.

Pykälän 2 momentin mukaan hyväksymistä ei tarvitsisi hakea, kun alkutuotannon toimija harjoittaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan d tai e alakohdassa ja 10 artiklassa tai komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan

1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua pienimuotoista elintarvikkeiden valmistusta tuottamistaan alkutuotannon tuotteista. Esimerkiksi alkutuotannon toimija voisi luovuttaa suoraan kuluttajalle tai toimittaa paikalliseen vähittäiskauppaan pieniä määriä tilalla teurastetun siipikarjan tai tarhatun kanin lihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan d alakohdan nojalla annettujen kansallisten sääntöjen mukaisesti. Metsästäjä tai metsästysseura voisi luovuttaa suoraan kuluttajalle tai toimittaa paikalliseen vähittäiskauppaan pieniä määriä luonnonvaraisen riistan lihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan e alakohdan nojalla annettujen kansallisten sääntöjen mukaisesti. Alkutuotannon toimija voisi toimittaa suoraan kuluttajalle pieniä määriä poron lihaa tai poron kuivalihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 10 artiklan ja komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla annettujen kansallisten sääntöjen mukaisesti. Hyväksymistä ei tarvitsisi hakea myöskään, kun toimija harjoittaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 5 kohdan b alakohdan i alakohdassa tarkoitettua varastointia tai kuljetusta tai ii alakohdassa tarkoitettua paikallista, vähäistä ja rajoitettua toimintaa. Esimerkiksi vähittäiskaupasta toiseen vähittäiskauppaan voitaisiin toimittaa eläinperäisiä elintarvikkeita maakunnan tai sitä vastaavan alueen sisällä korkeintaan 1 000 kilogrammaa vuodessa ja sen ylittävältä osalta korkeintaan 30 prosenttia vähittäiskaupan vuotuisesta toimitus- ja luovutusmäärästä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 5 kohdan b alakohdan ii alakohdan nojalla annettujen kansallisten sääntöjen mukaisesti. Tällaisesta elintarviketoiminnasta on tehtävä 10 §:n mukainen ilmoitus rekisteröintiä varten. Tarkempia säännöksiä tällaisesta pienimuotoisesta toiminnasta annetaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Pykälän 3 momentin mukaan elintarvikehuoneiston sijaintikunta hyväksyisi 1 momentissa tarkoitettua elintarvikehuoneiston. Ruokavirasto hyväksyisi teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot. Tämä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä. Aluehallintovirasto hyväksyisi poroteurastamot ja niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot.

Liikkuvat elintarvikehuoneistot hyväksyisi 4 momentin mukaan pääsääntöisesti elintarvikealan toimijan kotikunta. Ruokavirasto hyväksyisi liikkuvat teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot. Aluehallintovirasto hyväksyisi liikkuvat poroteurastamot ja niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot.

Aluehallintovirasto ja kunta ilmoittaisivat hyväksymänsä elintarvikehuoneistot Ruokavirastolle, joka antaisi huoneistolle hyväksymisnumeron.

Pykälän 6 momentin mukaan toimivaltainen valvontaviranomainen tekisi päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksymispäätöstä tehdessään viranomainen voisi asettaa päätöksessään ehtoja vaarojen ehkäisemiseksi. Viranomainen tallentaisi tiedot elintarvikehuoneiston hyväksymisestä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) Ruokaviraston määräämällä tavalla. Toimija saisi ilmoituksen tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla.

12 §. Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa. Pykälässä säädettyihin elintarvikealan toimijan velvollisuudesta tiedottaa elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa. Rekisteröidystä elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneis-

tossa olisi tiedotettava niille kunnille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Elintarviketoiminnasta liikkuvassa teurastamossa tai riistan käsittelylaitoksessa ja niiden yhteydessä olevassa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa olisi tiedotettava Ruokavirastolle. Elintarviketoiminnasta liikkuvassa poroteurastamossa ja sen yhteydessä olevassa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa olisi tiedotettava aluehallintovirastolle. Elintarviketoiminnasta muussa hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa olisi tiedotettava niille kunnille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Tiedottamisvelvoite ei koskisi elintarvikehuoneistoja, joissa harjoitettavan toiminnan tarkoitus on pelkästään elintarvikkeiden kuljetus tai säilyttäminen yhdessä tai useammassa kuljetusajoneuvossa tai kontissa.

Liikkuvasta elintarvikehuoneistosta tiedottaminen sisältäisi esimerkiksi tietoja myytävistä elintarvikkeista sekä tietoja liikkuvassa elintarvikehuoneistossa mahdollisesti tapahtuvasta muusta elintarvikkeiden käsittelystä, elintarvikkeiden säilytyksestä ja puhtaanapitoon käytettävän veden hankinnasta.

Elintarviketoiminnan rekisteröinnistä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa säädetään 10 §:n 4 momentissa ja liikkuvan elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 11 §:n 4 momentissa. Kunkin valvontaviranomaisen on toimialueellaan valvottava elintarvikesäännösten noudattamista rekisteröimänsä elintarviketoiminnan ja hyväksymiensä kiinteiden elintarvikehuoneistojen osalta. Tämän lisäksi valvontaviranomaisen on valvottava elintarviketoiminnan määräystenmukaisuutta myös paikkakunnalle väliaikaisesti saapuvissa liikkuvissa elintarvikehuoneistoissa. Tästä syystä elintarvikealan toimija veloitetaan ilmoittamaan liikkuvasta elintarvikehuoneistosta ja siinä harjoitettavasta toiminnasta kaikkien niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Jos kunnan valvontayksikön tiedossa on säännöllisesti paikkakunnalle saapuvia liikkuvia elintarvikehuoneistoja, tämä on syytä ottaa huomioon valvontayksikön valvontasuunnitelmassa.

Pykälän 2 momentin mukaan tiedot tulisi toimittaa toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä arkipäivää ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista. Arkipäivällä tarkoitetaan arkipäiviä maanantaista perjantaihin. Tiedon sunnuntaina tapahtuvasta myynnistä olisi oltava valvontaviranomaisella viimeistään tiistai-aamuna. Tällä varmistettaisiin, että valvontaviranomainen ehtisi tarkastaa ilmoituksen, ottaa tarvittaessa yhteyttä toimijaan esimerkiksi antaakseen tarvittavia ohjeita ja varautua toiminnan tarkastamiseen paikan päällä. Toimijan etu olisi saada tarvittavat ohjeet etukäteen eikä vasta tarkastustilanteessa toiminnan ollessa käynnissä.

13 §. *Kontaktimateriaalitoiminta.* Pykälässä säädettäisiin kontaktimateriaalitoimijan velvollisuudesta tehdä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimipaikan sijaintikunnalle. Ilmoitus tulisi tehdä viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Myös toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta olisi viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimipaikan sijaintikunnalle. Kunta käsittelisi ilmoituksen ja tallentaisi tiedot kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) Ruokaviraston määräämällä tavalla. Ilmoitusta käsitellessään kunta tekisi kontaktimateriaalitoiminnan alustavan riskiluokituksen. Toimija saisi ilmoituksen rekisteröinnistä sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla.

Ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevia elintarvikekontaktimateriaaleja markkinoille saattavia toimijoita olisivat elintarvikekontaktimateriaalien valmistuksessa käytettävien välimateriaalien ja tarvikkeiden, kuten esimerkiksi painovärien, lakkojen ja liimojen valmistajat, varsinaisten elintarvikekontaktimateriaalien valmistajat sekä elintarvikekontaktimateriaalien tukkukauppaa harjoittavat toimijat Suomessa. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvia toimijoita olisivat myös elintarvikekontaktimateriaaleja ja niiden valmistuksessa käytettäviä materiaaleja ja tarvikkeita

sisämarkkinoilta ja Euroopan unionin ulkopuolelta Suomeen tuovat kontaktimateriaalitoimijat. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi elintarvikealan toimijoita, jotka jatkojalostavat esimerkiksi muovikalvosta pulloja tai kartongista rasioita, joihin elintarvikkeet pakataan. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluisivat kaikki Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1935/2004 liitteessä luetellut materiaalit ja tarvikkeet.

14 §. Jäljitettävyyys. Pykälän 1 momentin mukaan elintarvikkeista, elintarviketuotantoon käytettävistä eläimistä ja elintarvikekontaktimateriaaleista olisi ilmoitettava vastaanottajalle elintarvikesäännöksissä edellytetyt jäljitettävyystiedot. Vaaditut tiedot ja asiakirjat voivat olla myös sähköisessä muodossa. Elintarvikealan toimijan olisi pidettävä kirjaa eläimistä ja eläinperäisistä elintarvikkeista sekä niiden käsittelystä ja kuljetuksesta. EU-lainsäädännössä säädetään terveystunnuksista, tunnistusmerkistä ja eläinperäisiin elintarvikkeisiin liittyvästä dokumentoinnista. Sorkka- ja kavioläimien ruhoissa on oltava terveystunnus. Sileälästäisten lintujen (strutsit, emut, nandut) ruhoissa on oltava tunnistusmerkki. Lisäksi hyväksytyistä elintarvikehuoneistoista peräisin olevissa eläinperäisissä elintarvikkeissa on oltava tunnistusmerkki elintarvikkeiden kääreissä tai pakkauksissa, tai suoraan elintarvikkeissa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen II I jakson A kohdan 3 alakohdan mukaan tunnistusmerkki ei kuitenkaan ole välttämätön niissä kananmunien pakkauksissa, joissa käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaista pakkaamokoodia. Lisäksi sovellettaessa elintarvikelain 11 §:n 2 momenttia, terveystunnuksia ei vaadita porojen ja luonnonvaraisten hirvieläinten ruhoissa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 18 artiklassa annetaan jäljitettävyyttä koskevia määräyksiä. Säännöksen mukaan kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa on huolehdittava siitä, että on mahdollista jäljittää elintarvikkeet, rehut, elintarviketuotantoon käytettävät eläimet ja muut mahdolliset aineet, jotka on tarkoitettu tai joiden voidaan olettaa tulevan lisätyksi elintarvikkeeseen. Elintarvikealan toimijoiden on voitava selvittää, kuka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on toimittanut elintarvikkeen, rehun, elintarviketuotantoon käytettävän eläimen tai sellaisen aineen, joka on tarkoitettu tai jonka voidaan olettaa tulevan lisätyksi elintarvikkeeseen. Tätä varten toimijoilla on oltava käytössään järjestelmät ja menettely, joiden avulla toimivaltaiset valvontaviranomaiset saavat nämä tiedot pyynnöstä käyttöönsä. Elintarvikealan toimijoilla on oltava käytössään sellaiset järjestelmät ja menettelyt, joiden avulla ne voivat tunnistaa muut yritykset, joille niiden tuotteita on toimitettu. Nämä tiedot on annettava pyynnöstä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 18 artiklan 4 kohdan mukaan markkinoille saatetuissa tai todennäköisesti saatettavissa elintarvikkeissa on niiden jäljitettävyyden helpottamiseksi oltava riittävät ja asianmukaiset pakkausmerkinnät tai tunnistetiedot tarkempiin säännöksiin sisältyvien asiaa koskevien vaatimusten mukaisesti. Eläinperäisten elintarvikkeiden jäljitettävyyksivaatimuksista säädetään komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 931/2011. Itujen ja itujen tuotantoon tarkoitettuihin siemeniin sovellettavista jäljitettävyyksivaatimuksista säädetään komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 208/2013.

Naudanlihan merkintäjärjestelmästä ja siihen liittyvistä jäljitettävyyksivaatimuksista säädetään nautaeläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden pakollisesta merkitsemisestä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 820/97 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1760/2000 sekä komission asetuksella (EY) N:o 1825/2000 ja komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 1337/2013.

Voimassa olevan lain 17 §:n 1 momentin mukaan elintarvikealan toimijalla olisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 18 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen lisäksi oltava järjestelmä, jonka avulla voidaan lain tarkoituksen toteutumisen kannalta

riittävällä tarkkuudella yhdistää saapuneet ja lähteneet erät toisiinsa. Vastaavaa säännöstä ei enää olisi jäljitettävyyttä koskevassa pykälässä. Kukin elintarvikealan toimija vastaisi omalla vastuullaan olevan osuuden jäljitettävyydestä osana omavalvontaa. Toimijan asiana olisi omavalvontansa puitteissa päättää, minkälaisia järjestelmiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 18 artiklassa jäljitettävyydelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Mitä tietoja jäljitettävyyden toteutuminen edellyttää, riippuu muun muassa toiminnan laadusta ja laajuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyydestä. Säännöksen mukaan elintarvikealan toimijalla on velvollisuus järjestää kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyys siten kuin kalastuspolitiikkaa koskevan Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään. Säännös vastaa voimassa olevan lain vaatimusta.

15 §. Omavalvonta. Pykälässä säädettäisiin, että elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijalla on oltava järjestelmä, jonka avulla toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvike ja elintarvikekontaktimateriaali, alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto sekä elintarviketoiminta täyttävät niille elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset.

Pykälän 1 momentin mukaan toimijalla olisi oltava järjestelmä, jonka avulla toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että toiminta täyttää elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset. Erillistä kirjallista omavalvontasuunnitelmaa ei vaadittaisi, vaan lain edellyttämä järjestelmä voisi myös olla esimerkiksi elintarviketurvallisuusjärjestelmä tai laadunhallintajärjestelmä. Myös Ruokaviraston arvioimia hyvän käytännön ohjeita tai jopa toimijan omia työohjeita voisi pienimuotoisen toiminnan yhteydessä pitää lain edellyttämänä järjestelmänä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) 852/2004 5 artikla edellyttää, että toimijan on laadittava ja toteutettava pysyvää menettelyä, jolla tunnistetaan vaarat, määritetään kriittiset valvontapisteet, laaditaan kriittisten valvontapisteiden seurantamenettelyt ja pannaan ne täytäntöön, sekä toteutetaan korjaavia toimenpiteitä. Toimijan on osoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle viranomaisen edellyttämällä tavalla noudattavansa mainittuja vaatimuksia ottaen huomioon yrityksen koko ja luonne. Elintarviketurvallisuusjärjestelmän riittävyyttä arvioiessaan olisi viranomaisen pyrittävä varmistamaan erityisesti se, missä määrin valittu järjestelmä takaa, että toimintaan osallistuvat henkilöt vaaroja torjuessaan toimivat ennalta sovitun suunnitelman mukaisesti. Vaikka kirjallista omavalvontasuunnitelmaa erillisenä asiakirjana ei vaadita, elintarviketurvallisuuden ja muun elintarvikesäännösten mukaisuuden perusta on edelleen toimijoiden toimiva omavalvonta. Valvontaviranomainen arvioi tapauskohtaisesti, onko lainsäädännön edellyttämä omavalvontavelvoite mahdollista toteuttaa ilman kirjallista suunnitelmaa. Omavalvonnan tulokset tulee dokumentoida riittävällä tarkkuudella. Omavalvonnan kirjaamisvaatimuksista sekä alkutuotantoa koskevista kirjaamisvaatimuksista säädetään myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 852/2004. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 9 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan toimivaltaisten viranomaisten on suoritettava virallista valvontaa kaikkien toimijoiden osalta säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä ottaen huomioon muun muassa toimijoiden tai niiden pyynnöstä jonkin kolmannen osapuolen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sääntöjen noudattamisen varmistamiseksi suorittaman oman valvonnan luotettavuus ja tulokset, mukaan lukien yksityiset laadunvarmistusjärjestelmät tapauksen mukaan. Yksityiset laadunvarmistusjärjestelmät eivät sellaisinaan korvaa omavalvontavelvoitetta eivätkä ne korvaa virallista valvontaa. Laatujärjestelmien vaikutus tulee sitä kautta, minkälaiset Oiva-tarkastusten tulokset toimija saa toiminnastaan viranomaisvalvonnassa.

Sisämarkkinoilta tuotavien eläinperäisten elintarvikkeiden valvonta siirrettiin lailla 1397/2019 osaksi muuta riskiperusteista elintarvikevalvontaa. Pykälän 2 momentin mukaan toimijan tuodessa salmonellaa koskevien erityistakuiden piiriin kuuluvia elintarvikkeita Euroopan unionin toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, omavalvontaan on sisällytettävä näitä elintarvikkeita koskeva näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma salmonellan varalta. Näytteenoton tulisi perustua vastaanotettavien elintarvikkeiden mahdollisesti aiheuttavien vaarojen arviointiin. Salmonellaa sisältävä erityistakuiden piiriin kuuluva elintarvike ei täytä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklan eikä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 vaatimuksia, minkä vuoksi toimijan tulee poistaa tällainen elintarvike markkinoilta määräysten vastaisena. Elintarvike tulee joko palauttaa tai hävittää. Asiasta ei ole tarvetta säätää kansallisesti. Lakiehdotuksen 49 §:ssä säädetään, että Ruokavirasto voisi antaa tarkempia määräyksiä sisämarkkinoilta tuotavista eläinperäisistä elintarvikkeista valvontaviranomaisille ilmoitettavista tiedoista. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

Kun sisämarkkinoilta tuotavien eläinperäisten elintarvikkeiden valvonta siirrettiin lailla 1397/2019 osaksi riskiperusteista elintarvikevalvontaa, kumottiin elintarvikelain ja eläintautilain (55/1980) nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus ensisaapumistoiminnasta (118/2006). Kyseisessä asetuksessa säädettiin myös viranomaisvalvonnasta. Vaikka asetus on kumottu, elintarvikelain tarkoittamat valvontaviranomaiset voivat jatkossakin ryhtyä tarvittaviin valvontatoimenpiteisiin havaitessaan, että elintarvikkeet eivät täytä elintarvike- tai eläintautilainsäädännön vaatimuksia. Esimerkiksi suojapäätökset ovat Euroopan komission asettamia jäsenvaltioita sitovia säädöksiä, jotka komissio voi asettaa alkuperämaassa ilmenneen vaaratilanteen, kuten tautipurkauksen vuoksi. Suojapäätöksillä rajoitetaan eläinperäisten elintarvikkeiden toimituksia. Rajoitusvyöhykkeeltä peräisin olevia elintarvikkeita ei saa merkitä siten, että merkinnän voisi sekoittaa asetuksen (EY) N:o 853/2004 mukaiseen tunnistusmerkkiin tai asetuksen (EY) N:o 854/2004 mukaiseen terveystunnuksiin, eikä näitä elintarvikkeita saa lähettää muihin EU-jäsenvaltioihin. Elintarvikelain tarkoittaman toimivaltaisen valvontaviranomaisen tulee jatkossakin ryhtyä valvontatoimenpiteisiin havaitessaan määräysten vastaisi elintarvikkeita.

16 §. Valvontatietojen julkistaminen. Pykälässä säädettäisiin suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevan elintarvikealan toimijan velvollisuudesta julkistaa valvontatiedot. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Valvontatietojen julkistamista koskeva vaatimus koskee lähtökohtaisesti kaikkia elintarvikealan toimijoita siitä riippumatta, harjoitetaanko toimintaa rekisteröidyssä vai hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa. Valvontatietojen julkistamisen keskeinen tavoite on elintarvikevalvonnan läpinäkyvyyden parantaminen. Valvontatulosten julkistamisvelvoite motivoi elintarvikealan toimijoita noudattamaan elintarvikesäännöksiä. Valvontatulosten julkisuus parantaa myös kuluttajien tiedonsaantia ja valinnanmahdollisuuksia. Valvontatietojen julkaisemisen tavoitteena on myös lisätä elintarvikevalvonnan tunnettavuutta ja vaikuttavuutta. Yrityksille avautuu mahdollisuus kertoa kuluttajalle omasta toiminnastaan. Vaatimus valvontatietojen julkistamisesta ei muuta lainsäädännön vaatimuksia tai anna tulkintoja säännöksistä. Ruokavirasto päivittää elintarvikevalvonnan Oiva-arviointiohjeita elintarvikelainsäädännön muuttuessa.

Arvioitaessa toiminnan kuulumista suunnitelmallisen valvonnan piiriin voidaan tukeutua verolainsäädäntöön. Arvonlisäverolain 3 §:n 1 momentin mukaan myyjä ei ole verovelvollinen, jos tilikauden liikevaihto on enintään 15 000 €, ellei häntä ole oman ilmoituksen perusteella merkitty verovelvolliseksi. Vastaavalla tavalla voidaan katsoa, että elintarviketoimintaa, jossa vuotuinen liikevaihto on alle 15 000 €, ei pidetä elinkeinotoimintana edellyttäen, että toimintaan liittyvät riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä. Tällaisesta toiminnasta ei lähtö-

kohtaisesti tarvitse tehdä ilmoitusta toiminnan rekisteröintiä varten eikä toiminta kuulu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Jos kuitenkin toimintaan liittyvät riskit eivät ole vähäisiä, esimerkiksi herkästi pilaantuvien elintarvikkeiden käsittely tai gluteenittomien elintarvikkeiden käsittely, toiminta täytyy rekisteröidä ja se kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Jos esimerkiksi yksityishenkilö leipoo säännöllisesti konditoriatuotteita myyntiin, elintarviketoiminta täytyy rekisteröidä, vaikka toiminnan liikevaihto ei ylittäisi 15 000 € vuosittaista rajaa, koska elintarvikkeet ovat helposti pilaantuvia. Tällainen elintarviketoiminta kuuluisi suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Pykälän 1 momentin mukaan suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piiriin kuuluvan elintarvikealan toimijan olisi julkaistava valvontaviranomaisen antama viimeisin elintarviketoiminnan tarkastuksesta kertova niin sanottu Oiva-raportti. Ruokavirasto antaisi tarkempia määräyksiä valvontatietojen julkistamisesta. Tällä hetkellä käytössä oleva Oiva-raportti kertoo tarkastuksen yleisarvosanan, tarkastettujen asiakokonaisuuksien tulokset sekä lyhyen kirjallinen huomion valvontaviranomaisen havainnoista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että valvontatietojen julkistamisvelvollisuus ei koskisi alkutuotannon toimijoita. Valvontatietojen julkistamisvelvollisuus ei koskisi myöskään alkoholijuomien valmistus- ja varastointitilan eikä ensisijaisesti 10 §:n 6 momentissa tarkoitettua alkoholijuomien vähittäismyyntiä harjoittavia toimijoita. Alkoholilain mukaan on mahdollista perustaa tilaviinin, sahdin ja käsityöläisluen valmistustilan yhteyteen ulosmyyntipiste, joka on tämän lain 10 §:n tarkoittama elintarvikehuoneisto, josta tehdään rekisteröintiä koskeva ilmoitus aluehallintovirastolle. Valvontatietojen julkistamisvelvollisuuden ulkopuolelle rajattaisiin ainoastaan sellaiset valvontakohteet, joissa ensisijainen elintarviketoiminta on lain 10 §:n 6 momentin tarkoittama alkoholijuomien vähittäismyynti. Alkoholijuomien ulosmyyntipiste voidaan perustaa myös sellaisen valvontakohteen yhteyteen, jossa harjoitettava elintarviketoiminta on ensisijaisesti elintarvikkeiden valmistusta tai tarjoilua tai muiden elintarvikkeiden kuin alkoholijuomien vähittäismyyntiä. Tällaisessa valvontakohteessa elintarvikkeen tarkastuksesta kertova asiakirja tulisi julkistaa 1 momentin tarkoittamalla tavalla.

Pykälän 3 momentin mukaan elintarviketoiminnan tarkastuksesta annetun viimeisimmän Oiva-raportin olisi oltava nähtävissä yrityksen internetsivuilla tai muulla vastaavalla tavalla niin, että se on helposti nähtävissä. Muu vastaava tapa tarkoittaisi esimerkiksi toimijan sosiaalista mediaa tai matkapuhelinsovellusta, jonka kautta kauppa käydään. Elintarvikehuoneistoissa, joissa kuluttajat asioivat, elintarviketoiminnan tarkastuksesta annetun Oiva-raportin olisi lisäksi oltava nähtävissä kuluttajalle helposti havaittavassa paikassa, esimerkiksi huoneiston sisäänkäynnin yhteydessä. Säännös vastaa voimassa olevaa käytäntöä. Kun yritys myy tuotteitaan internetin välityksellä, internetsivuston etusivu rinnastettaisiin kaupan sisäänkäyntiin ja Oiva-raportti tai linkki siihen tulisi olla näkyvissä internetsivuston etusivulla niin, että se on kuluttajan helposti havaittavissa. Sosiaalinen media ja matkapuhelinsovellus rinnastuisivat internetsivustoon.

17 §. Toimijan tiedonantovelvollisuus. Toimijan tiedonantovelvollisuudesta ja velvollisuudesta tehdä yhteistyötä toimivaltaisen viranomaisen kanssa säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklassa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan velvollisuudesta ilmoittaa välittömästi toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle omavalvonnassa tai muulla tavalla esille tulleista vakavista vaaroista ihmisen terveydelle. Toimijan tulisi myös ilmoittaa, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty epäkohtaien korjaamiseksi. Säännöksen tarkoittama vakava vaara voi olla luonteeltaan mikrobiologinen, kemiallinen tai fysikaalinen. Toimijan tulisi ilmoittaa toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle myös esimerkiksi allergisen kuluttajan saamasta anafylaktisesta reaktiosta, kun

esimerkiksi ravintolassa muuten elintarvikesäännösten mukaisen ruoka-annoksen sisältämää allergeenia ei ole ilmoitettu kuluttajalla lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin elintarvikealan toimijan velvollisuuksista, kun toimija saa tiedon tuottamansa, jalostamansa tai jakelemansa elintarvikkeen aiheuttamasta ruokamyrkytyksestä tai kun toimija epäilee elintarvikkeen voivan aiheuttaa ruokamyrkytyksen. Asiasta olisi ilmoitettava välittömästi sen kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle, jonka alueella ruokamyrkytyksen epäillään tapahtuneen. Toimijan voi olla lähes mahdotonta ottaa kantaa siihen, onko kyseessä yksittäinen ruokamyrkytys vai ruokamyrkytysepidemia. Kyseessä voi olla esimerkiksi raaka-aineen välityksellä laajemmalle levinnyt epidemia. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen, yhdessä kunnan terveysviranomaisen kanssa, vastaa ruokamyrkytysepidemian selvittämisestä. Kunta ryhtyy selvittämättä ruokamyrkytyksiä, jotka täyttävät zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/99/EY olevan ruokamyrkytyksen määritelmän. Ruokamyrkytyksen aiheuttajaksi epäilty elintarvike, raaka-aine tai näyte siitä olisi säilytettävä niin, että se voidaan tutkia laboratorioissa ruokamyrkytyksen selvittämiseksi.

Säännös vastaa tiettyjen zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/99/EY ruokamyrkytyksiä koskevia säännöksiä. Säännös vastaa myös voimassa olevan lain 24 §:n 2 momentin säännöstä.

18 §. Zoonoosit. Pykälässä säädettäisiin elintarvikealan toimijan velvollisuudesta estää zoonoosien aiheuttajien leviäminen elintarvikkeiden välityksellä ihmisiin sekä velvollisuudesta seurata ja valvoa zoonooseja. Pykälän säännökset perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2003/99/EY sekä salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonoosien aiheuttajien valvonnasta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 2160/2003. Seurantaa ja valvontaa koskevat vaatimukset koskevat sekä alkutuotantopaikkoja että elintarvikehuoneistoja. Vaatimukset koskevat zoonooseja, joita EU:n zoonosilainsäädäntö edellyttää seurattavan. Näiden zoonoosien seurannasta ja valvonnasta annettaisiin yksityiskohtaiset vaatimukset maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Nykyisin on voimassa siipikarjaa, sikoja ja nautoja sekä näistä saatavia tuotteita koskeva kansallinen salmonellavalvontaohjelma, teurasnautoja koskeva EHEC-seurantaohjelma sekä broilereita koskeva kampylobakteeri-seurantaohjelma. Salmonellavalvonnan täytäntöönpanosta säädetään myös eläintautilaissa (441/2013) ja sen nojalla.

Pykälän mukaan toimijan on ilmoitettava tiedot zoonoosien seurantaan ja valvontaan liittyvistä tutkimuksista ja tutkimustuloksista toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Suomen salmonellaerityistakuiden vuoksi naudan, sian ja siipikarjan liha ja jauheliha sekä kananmunat on tutkittava salmonellan varalta ennen Suomen toimittamista. Tämä vaatimus ei koske maita, joilla on vastaavat Euroopan komission hyväksymät salmonellavalvontaohjelmat kuin Suomella. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 8 artiklan mukaan näitä elintarvikkeita sisältäviä eriä on seurattava salmonellatodistus tai muu asiakirja, josta käy ilmi vaadittujen tutkimusten suorittaminen. Jos toimija silti toteaa omavalvontatutkimuksessaan salmonellan erityistakuiden piiriin kuuluvassa elintarvikkeessa, toimijan tulisi ilmoittaa löydöksestä toimivaltaiselle viranomaiselle.

19 §. Hygieniapassi. Pykälässä säädettäisiin vaatimuksesta elintarvikehygieenisen osaamisen osoittamiseksi. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 jokaisen elintarvikealan toimijan on varmistettava, että kaikkia elintarvikehuoneistossa työskenteleviä henkilöitä ohjataan ja koulutetaan, jotta he osaavat työskennellä elintarvikehygieenisesti. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

Pykälän 1 momentin mukaan pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita elintarvikehuoneistossa käsittelevällä henkilöllä olisi oltava elintarvikehygieenistä osaamista osoittava hygieniapassi, jos henkilö on työskennellyt pakkaamattomien helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä edellyttävissä tehtävissä vähintään kolme kuukautta. Elintarvikehygieenisen osaamisen osoittamista hygieniapassilla ei edellytetä elintarvikevalvontaa tekeviltä valvontaviranomaisilta. Hygieniapassin sijaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan e alakohdassa tarkoitettua toimintaa harjoittavassa rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa työskentelevä henkilö voisi edelleen osoittaa elintarvikehygieenisen osaamisen suorittamalla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen III jakson IV luvun I mukaisen metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen, jonka Ruokavirasto on hyväksynyt. Lain 82 §:n 4 momentin 5 kohdan mukaisesti Ruokavirasto pitäisi metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen suorittaneista toimijoista tai toimijan palveluksessa olevista henkilöistä rekisteriä.

Pykälän 2 momentissa säädetään niistä henkilöryhmistä, joilta hygieniapassia ei vaadittaisi. Säännökset vastaavat sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2020. Hygieniapassia koskeva vaatimus perustuu kansalliseen lainsäädäntöön, eikä vaatimuksen ulottaminen kansainvälisessä liikenteessä liikennöivien alusten henkilökuntaan ole mahdollista. Aluksen henkilökunnan riittävä elintarvikehygieeninen osaaminen voidaan varmistaa muulla tavoin ja esimerkiksi suomalaisen henkilökunnan kohdalla hygieniapassin suorittaminen on edelleen yksi keino. Hygieniapassin tarvetta tulee arvioida henkilön suorittamien työtehtävien pohjalta.

Pykälän 3 momentin mukaan elintarvikealan toimijan olisi pidettävä kirjaa elintarvikehuoneistossa työskentelevien henkilöiden hygieenisestä osaamisesta. Kirjausten olisi oltava valvontaviranomaisen tarkistettavissa osana omavalvontaa. Tällä säännöksellä mahdollistetaan sen valvominen, että elintarvikealan toimija noudattaa elintarvikehygieniaoosaamista koskevia vaatimuksia.

Pykälän 4 momentin mukaan Ruokavirasto laatisi hygieniapassitestin ja hyväksyisi hygieniapassin mallin. Hygieniapassitestin järjestäisi ja hygieniapassin myöntäisi Ruokaviraston hyväksymä hygieniapassitestaaja. Testaaja voisi periä testin järjestämisestä ja passin myöntämisestä maksun.

Pykälän 5 momentin mukaan hygieniapassin voisi saada suorittamalla hygieniapassitestin hyväksytysti. Aiemmin voimassa olleen lain mukaan hygieniapassin voi saada myös, jos oli saanut vastaavat tiedot sisältävän koulutuksen tai suorittanut tutkinnon, johon vastaavat tiedot sisältyvät. Tämä mahdollisuus poistettiin laista lailla 1397/2020. Hygieniapassitestin voi myös suorittaa erityistilannetestinä, jossa on paljon erilaisia tapoja muokata testiä erityistarpeita varten.

Tarvittaessa hygieniapassitestaaja voisi antaa myönnetyn hygieniapassin tilalle uuden esimerkiksi silloin, kun passi on kadonnut tai testatun nimi on muuttunut. Edellytyksenä on tällöin, että testaaja pystyy varmistamaan, että kyseinen henkilö on todella suorittanut hyväksytysti hygieniapassitestin. Jos henkilö ei voi esittää todistusta testin suorittamisesta, testaaja voisi antaa uuden hygieniapassin sillä edellytyksellä, että hänellä on arkistoituna alkuperäinen testilomake, josta käy ilmi, että henkilö on suorittanut testin hyväksytysti. Jos oikeutta hygieniapassiin ei pystytä varmistamaan, henkilön on osoitettava osaamisensa suorittamalla uusi testi. Tarvittaessa Ruokavirasto voisi, samoin edellytyksin kuin hygieniapassitestaaja, antaa uuden hygieniapassin myönnetyn tilalle. Näin voisi tapahtua esimerkiksi, jos hygieniapassitestaajalta on peruutettu testaajan oikeus tai jos testaaja on kuollut tai muutoin lopettanut toimintansa.

Lain 80 §:ssä säädetään, että Ruokavirasto pitäisi valtakunnallista rekisteriä hygieniapassitestaajista sekä kaikista hygieniapassitesteihin osallistuneista henkilöistä. Testaajan olisi säilytettävä kaikki hygieniapassin myöntämisen perusteena olevat asiakirjat, jotta hän pystyy osoittamaan, millä perusteilla on myöntänyt hygieniapasseja. Hylättyjen suoritusten testilomakkeet säilytetään tarpeellisen ajan, jotta hylätyn testisuorituksen saaneella henkilöllä on mahdollisuus vaatia oikaisua siitä hetkestä lähtien, kun on saanut asian tiedoksi. Tästä syystä rekisteriin on tarpeen tallentaa kaikkien testiin osallistuneiden henkilöiden tiedot. Rekisteri tulisi jatkossa helpottamaan uuden hygieniapassin saamista esimerkiksi kadonneen tilalle.

20 §. Hygieniapassitestaaja. Pykälässä säädettäisiin hygieniapassitestaajaksi hakevan henkilön hyväksymisen edellytyksistä. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Ruokavirasto voisi hyväksyä hygieniapassitestaajaksi henkilön, jolla on lain 32 §:ssä tarkoitettu korkeakoulututkinto tai joka on kelpoinen Opetushallituksen toimialaan kuuluvan oppilaitoksen elintarvikehygieniaan liittyvän lehtorin tai opettajan virkaan tai toimeen tutkinnon tai aineenhallinnan osalta.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto valvoisi hygieniapassitestaajien toimintaa ja voisi tarvittaessa peruuttaa testaajan hyväksynnän, jos testaaja ei ole järjestänyt hygieniapassitestejä tai myöntänyt hygieniapasseja yli kolmeen vuoteen. Ruokavirasto voisi peruuttaa hyväksynnän myös, jos testaaja on rikkonut hygieniapassista annettuja säännöksiä tai määräyksiä tai ei ole korjannut toimintaansa Ruokaviraston kehotuksesta. Säännöksen tavoitteena on, että hygieniapassitestaajien rekisterissä olevat testaajat ovat sellaisia, jotka aktiivisesti järjestävät testejä. Ruokavirasto voisi peruuttaa testaajan hyväksynnän myös ilman Ruokaviraston antamaa kehotusta korjata toiminta esimerkiksi tilanteissa, joissa poliisi saa omissa tutkimuksissaan selville, että testaaja rikkoo hygieniapassitestaamisesta annettuja sääntöjä tai määräyksiä tai testaajan toimintaan liittyy muuta rikollista toimintaa, kuten harmaata taloutta tai rahanpesua. Hyväksyntä voitaisiin peruuttaa myös väliaikaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan hygieniapassitestaajaan sovelletaan, mitä 33 §:n 3 momentissa säädetään toimeksiannon saaneesta elimestä ja luonnollisesta henkilöstä.

Pykälän 4 momentin mukaan Ruokavirasto voisi antaa tarkempia määräyksiä hygieniapassitestiä järjestämisestä, testin perusteista ja laatimisesta, testissä käytettävistä kielistä ja testin hyväksyttävän suorittamisen arvioinnista, hygieniapassista ja sen myöntämisestä, hygieniapassitestaajaa koskevien rekisteritietojen käsittelystä sekä tiedonhallinnasta. Hygieniapassitestit ja testeihin liittyvät muut asiakirjat ovat asiakirjoja, jotka ovat syntyneet julkisen vallan käytön mukaisessa tehtävässä. Näiden asiakirjojen käsittelyyn sovelletaan tiedonhallintaa koskevia yleislakeja. Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 4 artiklan mukaisesti Ruokavirasto määrittelee hygieniapassitestauksessa käsiteltävien henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ja on siten asetuksessa määritelty rekisterinpitäjä. Hygieniapassitestaaja toimii Ruokaviraston lukuun henkilötietojen käsittelijänä. Ruokaviraston määräys tiedonhallinnan järjestämisestä olisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 28 artiklan 3 alakohdan mukainen sitova oikeudellinen asiakirja, jolla varmistetaan, että henkilötietojen käsittelijät noudattavat asetuksen vaatimuksia.

21 §. Elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevat tarkemmat säännökset. Elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevista yleisistä vaatimuksista säädetään lain 6 §:n 1 ja 2 momentissa. Tähän pykälään on koottu asetuksenantovaltuudet tarkempien säännösten antamiseen elintarvikkeita ja kontaktimateriaaleja koskevista erityisistä vaatimuksista.

Pykälän 1 momentin 1—4 ja 6 kohdan mukaan elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevien yleisten vaatimusten toimeenpanemiseksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarvikkeiden koostumuksesta, mikrobiologisesta laadusta ja niiden sisältämistä vieraista aineista, elintarvikkeiden lisäaineista, aromeista, entsyymeistä, ravintoaineista ja valmistuksen apuaineista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/2283 edellyttämistä uusielintarvikkeita koskevista kansallisista järjestelyistä, elintarvikkeiden pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavoin markkinoinnin yhteydessä annettavista tiedoista sekä elintarvikekontaktimateriaaleista, niiden käytöstä ja puhtausvaatimuksista.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Euroopan unionin lainsäädännön mukaisista alkoholijuomien kansallisista nimityksistä, koostumuksesta ja juomista annettavista tiedoista. Vastaavaa säännöstä ei ole voimassa olevassa laissa. Tiettyjen alkoholijuomien määritelmät (olut, siideri, hedelmäviini ja väkevä hedelmäviini) ovat olleet alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 1 §:ssä. Mainittu asetus kumottiin alkoholilailalla (1102/2017) siten, että ainoastaan asetuksen 2, 3 ja 4 § jäivät voimaan. Näissä pykälissä säädetään muun muassa hedelmäviinien koostumuksesta ja nimityksistä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 1308/2013 VII liitteen II osassa määritetään, mitä viinillä tarkoitetaan. Säännöksen mukaan jäsenvaltiot voivat kuitenkin sallia, että ilmaisua ”viini” voidaan käyttää liitettynä yhdysnimenä hedelmän nimeen sellaisista tuotteista, jotka on saatu käyttämällä muita hedelmiä kuin rypäleitä. Tämän säännöksen nojalla hedelmäviinin ja väkevän hedelmäviinin määritelmät ovat olleet alkoholijuomista ja väkiviinasta annetussa asetuksessa (1344/1994). Elintarvikesäännösten johdonmukaista noudattamista varten sekä sen varmistamiseksi, että kuluttajaa ei johdeta harhaan, olisi perusteltua, että eräiden alkoholijuomien määrittämistä voitaisiin säätää lainsäädännössä.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 6 §:n 4 momentissa tarkoitettusta ravitsemukselliseen täydentämiseen liittyvän ilmoituksen tekemisestä sekä muista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1925/2004 soveltamisen edellyttämistä kansallisista järjestelyistä sekä 6 §:n 5 momentissa tarkoitettua ravintolisiä koskevan ilmoituksen tekemisestä. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 609/2013 täydentämisestä äidinmaidonkorvikkeiden ja vieroitusvalmisteiden koostumusta ja niistä annettavia tietoja koskevien erityisvaatimusten sekä imeväisten ja pikkulasten ravitsemisesta annettavia tietoja koskevien vaatimusten osalta annetussa komission delegoidun asetuksen (EU) 2016/127 10 artiklassa edellytettävän imeväisten ja pikkulasten ruokintaa koskevan tiedotusaineiston sisällöstä ja jakelusta. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003 edellyttämistä kansallisista toimenpiteistä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1829/2003 säädetään muuntogeenisten elintarvikkeiden turvallisuusarvioinnista, hyväksymisestä ja merkinnöistä. Näiden tuotteiden riskinarviointi tehdään keskitetysti Euroopan elintarvikeeturvallisuusviranomaisen EFSA:n toimesta. Luvan myöntämistä koskeva käsittely tapahtuu keskitetysti unionitasolla. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin muuntogeenisten elintarvikkeiden hyväksymistä koskevan kansallisen kannan muodostamisesta eri viranomaisten kesken. Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvontaan sovellettaisiin, mitä elintarvikkeiden valvonnasta on muualla säädetty. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä

22 §. *Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevat tarkemmat säännökset.* Elintarvike-toimintaa koskevista yleisistä vaatimuksista säädetäisiin 6 §:n 3 momentissa. Tähän pykälään on koottu asetuksenantovaltuudet tarkempien säännösten antamiseen elintarviketoimintaa koskevista erityisistä vaatimuksista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o 852/2004 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan c, d ja e alakohdassa ja 5 kohdan b alakohdan i ja ii alakohdassa sekä 10 artiklassa sekä komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimintoja koskevista kansallisista säännöistä. Esimerkiksi tuottaja voi luovuttaa kuluttajalle tai toimittaa paikalliseen vähittäiskauppaan pieniä määriä tilalla teurastetun siipikarjan tai kanin lihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta. Säännös vastaa voimassa olevan lainsäädännön säännöstä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa elintarviketoimintaa koskevista tiloihin, rakenteisiin ja toimintaan liittyvistä vaatimuksista tarkempia säännöksiä. Esimerkiksi veden laatuvaatimuksista ja henkilökunnan hygieniavaatimuksista voitaisiin säätää asetuksella. Lisäksi voitaisiin säätää esimerkiksi toimijan velvollisuudesta muuttaa hygieniakäytäntöjä ja tehdä teurastusjärjestelyjä zoonosilöydösten seurauksena. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä.

Elintarvikkeita on käsiteltävä, säilytettävä ja kuljettava niin, ettei elintarvikkeiden hyvä hygieeninen laatu vaarannu. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarvikkeiden käsittelystä ja kuljettamisesta, elintarvikkeiden käsittely-, säilytys-, kuljetus-, myynti- ja tarjoilulämpötiloista. Tarkempia säännöksiä voitaisiin antaa esimerkiksi elintarvikkeen pakollisesta kuumennuskäsittelystä terveyshaitan poistamiseksi, kuljetusolosuhteista sekä elintarvikkeen hygieenisen laadun säilyttämisen kannalta tarpeellisista lämpötiloista. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisissä kuljetuksissa käytävää erityiskalustoa koskevan sopimuksen (SopS 48/1981, ATP-sopimus) kansallisesta täytäntöönpanosta. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Elintarviketuotantoon käytettävien eläinten terveydentilasta ja käsittelystä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 4 artiklassa ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 3 artiklassa. Elintarviketuotantoon käytettävien eläinten on oltava terveydentilaltaan sellaisia ja niitä on hoidettava, käsiteltävä ja kuljettava siten, että niistä saatavien elintarvikkeiden hyvä hygieeninen laatu voidaan turvata. Eläimen terveydentilalla katettaisiin eläimen terveyden lisäksi myös tilanne, jossa eläin kantaa oireettomasti taudinaiheuttajaa, joka voi aiheuttaa ihmisen sairastumisen. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarviketuotantoon käytettävien eläinten terveydentilasta, hoidosta, käsittelystä, näyteenotosta, tutkimuksista, kuljetuksesta ja eläimistä annettavista tiedoista.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 999/2001 liitteen III A luvun I kohdan 6.2 ja 6.5 alakohdassa sekä liitteen V 4.3 kohdassa tarkoitettuihin tiettyjen spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisemistä, valvontaa ja hävittämistä koskevista kansallisista säännöistä.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä alkutuotannon rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä sekä alkutuotantopaikan hyväksymistä koskevan hakemuksen ja hyväksymispäätöksen tekemisestä. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä myös elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä, elintarvikehuoneiston hyväksymistä koskevan hakemuksen ja hyväksymispäätöksen tekemisestä, tiedottamisesta elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa sekä kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarvikkeiden, elintarviketuotantoon käytettävien eläinten ja elintarvikekontaktimateriaalien jäljitettävyydestä, elintarvikkeisiin, elintarviketuotantoon käytettäviin eläimiin ja elintarvikekontaktimateriaaleihin sekä niiden käsittelyyn ja kuljetukseen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista, niiden mukana olevista asiakirjoista sekä eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista merkinnöistä. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden omavalvonnasta ja siihen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista, valvontatietojen julkistamiseen liittyvien tarkastusten tekemisestä sekä valvontatietojen julkistamisesta, elintarviketoiminnassa esille tulleista vakavista vaaroista sekä ruokamyrkytyksiä koskevan ilmoituksen tekemisestä. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä myös elintarvikealan toimijan velvollisuudesta seurata, valvoa ja estää zoonoosien aiheuttajia elintarviketuotantoon käytettävissä eläimissä ja elintarvikkeissa sekä seurantaan ja valvontaan liittyvien tietojen, tutkimustulosten ja eristettyjen taudinaiheuttajien säilyttämisestä ja toimittamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle.

3 luku Viranomaiset ja niiden tehtävät

23 §. Maa- ja metsätalousministeriön tehtävät. Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) mukaan ministeriön tehtävänä on käsitellä oman toimialansa lainvalmisteluasiat. Pykälän mukaan elintarvikesäännösten täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja valvonta kuuluisivat edelleen maa- ja metsätalousministeriölle. Elintarvikesäännöksillä tarkoitetaan 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan elintarvikelaisissa tai sen nojalla annettuja säännöksiä sekä elintarvikelain soveltamisalaan kuuluvia Euroopan unionin lainsäädännön säännöksiä. Maa- ja metsätalousministeriö ja Ruokavirasto sopivat tulossopimuksella kunkin vuoden toiminnallisista tavoitteista myönnettävien määrärahojen puitteissa.

24 §. Ruokaviraston tehtävät. Pykälän 1 momentin mukaan Ruokavirasto suunnittelisi, ohjaisi, kehittäisi ja suorittaisi valtakunnallisesti elintarvikevalvontaa siten kuin elintarvikelaisissa säädetään. Ruokaviraston yleisistä tehtävistä ja tulosohjauksesta säädetään Ruokavirastosta annetussa laissa. Elintarvikevalvonnan suunnitteluun, ohjaukseen ja kehittämiseen liittyen Ruokavirasto laatisi 38 §:ssä tarkoitetun valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman.

Pykälän 2 momentissa luetellaan ne Ruokaviraston tehtävät, joita ei muualla tässä laissa ole erityisesti säädetty viraston tehtäviksi. Momentin 1 kohdan mukaan Ruokavirasto ohjaisi aluehallintovirastoja kuntien elintarvikevalvonnan suunnittelussa, ohjauksessa ja arvioinnissa.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan Ruokavirasto huolehtisi lihantarkastuksesta ja muusta elintarvikevalvonnasta teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan Ruokavirasto huolehtisi tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätalalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Lisäksi 4 kohdan mukaan Ruokavirasto nimeäisi tarvittaessa muun kuin Ruokaviraston tai kunnan palveluksessa olevan

eläinlääkärin tekemään *ante mortem* -tarkastuksen alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Lain 25 ja 26 §:ssä säädettäisiin vastaavasti, että aluehallintovirasto ja kunta huolehtisi tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Säännökset vastaavat alkuperätilalla tapahtuvan *ante mortem* -tarkastuksen osalta voimassa olevan lain säännöksiä sellaisina kuin ne ovat muutettuna lailla 1397/2019. Tavoitteena on järjestää *ante mortem* -tarkastukset mahdollisimman joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti. Ruokaviraston virkaeläinlääkäri voisi tehdä *ante mortem* -tarkastuksen esimerkiksi pienen teurastamon yhteydessä olevalla alkuperätilalla samalla käynnillä, kun tekee teurastettujen eläinten *post mortem* -tarkastuksen. Muissa tapauksissa voisi olla tarkoituksenmukaista, että kunnan virkaeläinlääkäri tekisi *ante mortem* -tarkastuksen alkuperätilalla. Lisäksi Ruokavirasto voisi valtuuttaa alkuperätilan lähellä olevan muun eläinlääkärin tekemään *ante mortem* -tarkastuksen esimerkiksi pitkien välimatkojen takia. *Ante mortem*- ja *post mortem* -tarkastukset on määritelty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 17 artiklan c ja d kohdassa. Alkuperätila on määritelty komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 2 artiklan 2 kohdassa ja sillä tarkoitetaan tilaa, jolla eläimiä viimeksi kasvatettiin. Pääsääntöisesti *ante mortem* -tarkastus tehtäisiin joko teurastamossa tai alkuperätilalla. Kuitenkin hätäteurastettaville eläimille voitaisiin tehdä *ante mortem* -tarkastus alkuperätilan lisäksi myös muualla teurastamon ulkopuolella. Tällainen tilanne voi tulla esimerkiksi silloin, kun eläin loukkaantuu teurastamoon kuljetuksen aikana.

Pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan Ruokavirasto julkaisisi suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset.

Pykälän 2 momentin 6 kohdan mukaan Ruokavirasto valvoisi, että 34 §:ssä tarkoitettut laboratoriot noudattavat elintarvikesäännöksiä.

Pykälän 2 momentin 7 kohdan mukaan Ruokavirasto vastaisi tarvittaessa yhteistyössä kuntien kanssa EU-lainsäädännön edellyttämien sekä kansallisten seuranta- ja valvontaohjelmien suunnittelusta ja toteutuksesta. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/99/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 2160/2003 salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonosien aiheuttajien valvonnasta edellyttävät zoonosien seuranta- ja valvontaa. Nykyisin on voimassa siipikarjaa, sikoja ja nautoja sekä näistä saatavia tuotteita koskeva kansallinen salmonellavalvontaohjelma, teurasnautoja koskeva EHEC-seurantaohjelma sekä broilereita koskeva kampylobakteeri-seurantaohjelma. Ruokaviraston tehtävä olisi esimerkiksi laatia näihin zoonosien seuranta- ja valvontaohjelmiin näytteenottosuunnitelmat. Eläimiä ja eläinperäisiä elintarvikkeita koskeva jäämävalvontaohjelma on aiemmin toteutettu vuosittain neuvoston direktiivin 96/23/EY vaatimusten mukaisesti ja valvontaohjelmassa on valvottu eläinlääkinnässä kiellettyjä aineita sekä sallittujen eläinlääkkeiden jäämiä. Lisäksi on tutkittu vierasaineiden määriä. Direktiivi tullaan korvaamaan kokonaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 nojalla annettavilla komission asetuksilla. Komission delegoitu asetus (EU) 2019/2090 koskee toimenpiteitä, kun epäillään tai todetaan, että vaatimuksia ei ole noudatettu. Asetusta alettiin soveltaa 14.12.2019. Kolme muuta asetusta tulevat koskemaan virallista valvontaa ja sen vuosittaista raportointia, tuontia kolmansista maista sekä analyysimenetelmiä ja näytteenottoa. Näiden asetusten on arvioitu tulevan voimaan siten, että niiden soveltaminen alkaisi vuoden 2022 loppuun mennessä. Näytteitä ottaisivat kunnat sekä Ruokaviraston virkaeläinlääkärit ja näytteet tutkittaisiin Ruokavirastossa. Vuosittain toteutetaan myös kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmaa EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Valvontaohjelmassa tutkitaan kiellettyjä kasvinsuojeluainejäämiä sekä sallittujen aineiden jäämiä. Näytteitä ottaisivat kunnat ja näytteet tutkittaisiin Ruokavirastossa. Valvontaohjelmien koordinoinnista vastaisi Ruokavirasto yhteistyössä kuntien kanssa. Ruokavirasto raportoi valvontaohjelmien tulokset vuosittain Euroopan komissiolle.

Pykälän 2 momentin 8 kohdan mukaan Ruokavirasto osallistuisi tarvittaessa yhteistyössä kuntien kanssa elintarvikevalvonnan viranomaisnäytteiden sekä 7 kohdassa tarkoitettujen seuranta- ja valvontaohjelmiin liittyvien näytteiden ottamisen ja analysoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen. Näytteenotto on yksi valvonnan keino, jonka tulee olla valvontatilanteessa toimivaltaisen viranomaisen harkinnan mukaan valittavissa. Toimivaltaiset valvontaviranomaiset suunnittelevat viranomaisnäytteiden ottamisen omista lähtökohdistaan. Näytteenotto tapahtuisi osana toimivaltaisen viranomaisen normaalia elintarvikevalvontaa. Myös Ruokavirasto voisi ottaa 35 §:ssä tarkoitettuja viranomaisnäytteitä. Vastaavaa säännöstä ei ole voimassa olevassa laissa.

Pykälän 2 momentin 9 kohdan mukaan Ruokavirasto vastaisi valtakunnallisesti erityistä asiantuntemusta vaativista elintarviketurvallisuuden valvontatehtävistä ja muista virallisista tehtävistä sekä valvontaraporttien kokoamisesta silloin, kun sitä ei ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi. Tällainen tehtävä olisi esimerkiksi tietojen kokoaminen ja toimittaminen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/99/EY 9 artiklassa tarkoitettuun zoonoosien seurantaa ja valvontaa koskevaan raporttiin. Tehtäviä voisivat olla esimerkiksi valtakunnalliset ja kansainvälisten epidemia- ja muiden erityistilanteiden hallinta ja torjunta, laajat riskinarvioinnit sekä erityisanalytiikkaa, kuten kantatyypityksiä tai isotooppianalytiikkaa vaativat tehtävät. Tällaisia tehtäviä voisivat olla myös osallistuminen kansallisten asiantuntijaorganisaatioiden, kuten Biologisten uhkien osaamiskeskuksen toimintaan sekä yhteistyö muiden maiden viranomaisten, Euroopan komission sekä EU:n virastojen ja vertailulaboratorioiden kanssa elintarviketurvallisuuteen liittyvissä tehtävissä. Vastaavan sisältöinen säännös on myös voimassa olevassa laissa ja Ruokavirasto on vastannut tällaisten tehtävien hoitamisesta. Ruokaviraston edellä mainittu toiminta kirjattaisiin vuosittaiseen valvontaohjelmaan.

Pykälän 2 momentin 10 kohdan mukaan Ruokavirasto toimisi myös Euroopan unionin lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten edellyttämänä kansallisena viranomaisena tai yhteyspisteenä elintarvikevalvontaan liittyvissä asioissa silloin, kun sitä ei ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi. Voimassa olevan lain 30 §:n 6 kohdan mukaan Ruokavirasto toimii Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 50 artiklan tarkoittaman nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kansallisena yhteyspisteenä. EU-lainsäädännössä on paljon erilaisia järjestelmiä, joihin edellytetään kansallista yhteyspistettä. Pääsääntöisesti elintarvikevalvontaan liittyvissä asioissa yhteyspisteenä toimii nykyisin Ruokavirasto. Esimerkiksi EFSA Focal Point -yhteyspiste on Ruokavirasto, samoin elintarvikepetoksiin liittyvän tiedonvälitysverkoston yhteyspiste on Ruokavirasto. Elintarvikkeiden ravitsemus- ja terveystieteitä koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1924/2006 samoin kuin elintarvikkeiden ravitsemuksellista täydentämistä koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1925/2006 tarkoittamana kansallisena viranomaisena toimii Ruokavirasto. Ei ole perusteltua säätää laissa erikseen kaikista näistä kansallisista yhteyspisteistä. Ehdotetun yleisen säännöksen nojalla Ruokavirasto toimisi kansallisena yhteyspisteenä elintarvikevalvontaan liittyvissä asioissa silloin, kun sitä ei ole erikseen säädetty muun viranomaisen tehtäväksi. Tämän säännöksen nojalla Ruokavirasto hyväksyisi edelleen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen III IV jaksossa tarkoitettujen metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen, kuten nykyisinkin. Ruokavirasto toimisi sisämarkkinoilla ja kolmansissa maissa toteutettavista maataloustuotteita koskevista tiedotus- ja menekinedistämistoimista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1144/2014 täydentämisestä annetun komission delegoidun asetuksen (EU) N:o 2015/1839 3 artiklan toisen kohdan 1 alakohdassa tarkoitettuna kansallisena viranomaisena arvioidessaan markkinointimateriaalissa käytettyjen terveystieteiden lainmukaisuutta. Säännöksen nojalla Ruokavirasto toimisi myös toisessa jäsenvaltiossa laillisesti kaupan pidettyjen tavaroiden vastavuoroisesta tunnustamisesta ja asetuksen (EY) N:o 764/2008 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/515 tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena.

Pykälän 2 momentin 11 kohdan mukaan Ruokavirasto arvioisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 8 artiklassa tarkoitetut hyvän käytännön ohjeet. Säännös vastaa voimassaolevan lain säännöstä.

Pykälän 2 momentin 12 kohdan mukaan Ruokavirasto laatisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 115 artiklassa tarkoitetun kriisinhallintaan liittyvän elintarvikkeita koskevan valtakunnallisen valmiussuunnitelman. Valmiussuunnitelmassa yksilöidään toimenpiteet, jotka toteutetaan, jos elintarvikkeiden on todettu aiheuttavan vakavan riskin ihmisten terveydelle.

Pykälän 2 momentin 13 kohdan mukaan Ruokavirasto johtaisi ATP-sopimuksessa edellytetyä määräysten kansallista valvontaa ja hyväksyisi sopimuksen edellyttämät kausitarkastus- ja tyyppitarkastusasemat. Tehtävästä on aikaisemmin säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Koska viranomaisen tehtävistä tulisi säätää lailla, nostetaan säännös nyt lain tasolle.

25 §. Aluehallintoviraston tehtävät. Säännös vastaisi pääosin voimassaolevan lain säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan aluehallintovirasto suunnittelisi, ohjaisi ja valvoisi elintarvikevalvontaa sekä valvoisi elintarvikesäännösten noudattamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto osallistuisi valvontakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman mukaisten valvontahankkeiden toteuttamiseen. Lisäksi aluehallintovirasto arvioisi elintarvikevalvonnan järjestämistä kunnissa tekemällä arviointi- ja ohjauskäyntejä kunnallisiin valvontayksiköihin. Arviointi- ja ohjauskäyntien tavoitteena on turvata eri puolilla Suomea valvonnan tasainen ja korkea laatu, yhtenäisyys ja kehittäminen sekä edistää resurssien kohdentamista havaittujen riskien perusteella. Aluehallintovirasto julkaisisi arvioinnin tulokset sekä arvioisi kuntien valvontasuunnitelmat ja tarkastaisi niiden noudattamista ja arvioisi alueellisesti elintarvikevalvonnan toteutumista. Kuntien elintarvikevalvonnan toteutumisen arvioinnissa painottuu vahvasti ympäristöterveydenhuollon keskitetyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmän (VATI) valvontatietojen hyödyntäminen. Valvontayksiköiden laatimat toteutumisraportit ovat suhteellisen pieni osa alueellisen elintarvikevalvonnan toteutumisen arvioinnissa. Aluehallintovirasto julkaisisi suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset. Aluehallintovirasto valvoisi myös helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa ATP-sopimuksen mukaisesti. Vastaava säännös on voimassa olevassa lainsäädännössä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (971/2006).

Alkoholilain mukaan on mahdollista perustaa tilaviinin, sahdin ja käsityöläisluen valmistuspaikan yhteyteen ulosmyyntipiste, joka on tämän lain 10 §:n tarkoittama elintarvikehuoneisto, josta tehdään rekisteröintiä koskeva ilmoitus aluehallintovirastolle. Jos tällaisen ulosmyyntipisteen yhteydessä harjoitetaan muuta pienimuotoista elintarviketoimintaa, johon liittyvät riskit ovat vähäisiä, esimerkiksi pidetään kesäkahvilaa, aluehallintovirasto voisi 25 §:n 1 momentin nojalla huolehtia myös tämän muun elintarviketoiminnan valvonnasta. Jos tilaviinin, sahdin tai käsityöläisluen ulosmyyntipiste sijaitsee sellaisen valvontakohteen yhteydessä, jossa harjoitettava elintarviketoiminta on ensisijaisesti elintarvikkeiden valmistusta tai tarjoilua tai muiden elintarvikkeiden kuin alkoholijuomien vähittäismyyntiä, ulosmyyntipistettä voisi valvoa kunnan elintarvikevalvontaviranomainen.

Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirasto huolehtisi lihantarkastuksesta ja muusta elintarvikevalvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa. Aluehallintovirastoiden keskinäisen työnjaon mukaan poroteurastamoiden hyväksyminen ja valvonta olisi keskitetty Lapin aluehallintovirastolle. Lisäksi aluehallintovirasto huolehtisi tarvittaessa poroteurastamossa teurastettavan eläimen *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Säännös vastaa alkuperätilalla tehtävän

ante mortem –tarkastuksen osalta voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Pääsääntöisesti *ante mortem* –tarkastus tehtäisiin joko teurastamossa tai alkuperätilalla. Kuitenkin hätäteurastettaville eläimille voitaisiin tehdä *ante mortem* -tarkastus alkuperätilan lisäksi myös muualla teurastamon ulkopuolella.

Pykälän 3 momentin mukaan Ruokavirasto antaisi tarkempia määräyksiä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun kunnan elintarvikevalvonnan järjestämistä koskevan arvioinnin ja 3 kohdassa tarkoitetun suorittamansa elintarvikevalvonnan tulosten julkaisemisesta.

26 §. Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen tehtävät. Pykälän mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä olisi maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen täydentävien ehtojen valvontaan kuuluvat kasvintuotannon elintarvikehygieniää koskevat tarkastukset. Tehtävää hoitaessaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi ottaa tarvittavia viranomaisnäytteitä silloin kun se tarpeellista kasvinuojeluaineiden tutkimiseksi. Lisäksi elinkeino- liikenne ja ympäristökeskus voisi ottaa muita viranomaisnäytteitä Ruokaviraston toimeksiannosta.

Voimassa olevan lain 34 §:n 6 momentissa säädetään, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset valvonta lain 17 §:n 2 momentissa säädettyjen jäljitettävyyttä koskevien velvoitteiden noudattamista kalastusalueiden saaliiden purkamisen yhteydessä. Yhteistä kalastuspolitiikkaan koskevien kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyyksivaatimusten valvonta on kuntien tehtävä. Yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 7 §:ssä säädetään, että Ruokaviraston, aluehallintoviraston ja kunnan tehtävistä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyyttä ja kuluttajille annettavia tietoja koskevasta valvonnasta säädetään elintarvikelaissa.

27 §. Kunnan tehtävät. Pykälä vastaa voimassaolevan lain säännöksiä. Pykälän 1 momentin mukaan kunta huolehtisi toimialueellaan elintarvikevalvonnasta. Kunnassa nämä tehtävät hoitaisi kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen toimielin. Mitä elintarvikelaissa säädetään kunnasta, koskee myös kuntayhtymää tai ympäristöterveydenhuollon yhteisteistoiminta-aluetta.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annettu laki (410/2009) edellyttää, että kunnalla on oltava ympäristöterveydenhuollon tehtävien järjestämiseksi sekä tarkoituksenmukaisen työnjaon ja erikoistumisen mahdollistamiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit tähän tehtävään. Jos kunnalla ei ole käytettävissään edellytetyjä henkilöresursseja, sen on yhdessä jonkin toisen tai useamman kunnan kanssa muodostettava yhteistoiminta-alue. Pykälän 2 momentin mukaan kunta voisi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, että kunnalle tai sen viranomaiselle tässä laissa säädetty tehtävä, jossa toimivalta voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän hoidettavaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan kunnanvaltuusto voisi antaa lautakunnalle tai toimielimelle oikeuden siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle. Pakkokeinoja ja seuraamuksia koskevaa toimivaltaa voitaisiin siirtää 55—59 ja 67 §:n osalta. Kuntalain (410/2015) mukaisesta sääntelystä poikkeava järjestely on elintarvikevalvonnassa tarpeen ensinnäkin sen vuoksi, että kunnissa on varsin laajasti siirretty toimivaltaa elintarvikelainsäädännön toimeenpanossa viranhaltijoille. Täten lautakunnalla tai toimielimellä ei välttämättä ole kokemusta elintarvikelainsäädännön mukaisten päätösten teosta. Hallinnollisten pakkokeinojen käytön siirto viranhaltijalle nopeuttaa yleensä asioiden käsittelyä, mikä on myös toimijan etu. Lisäksi kyse on usein varsin teknisistä seikoista, esimerkiksi silloin kuin elintarvike-erässä todetaan lainsäädännön raja-arvot ylittäviä haitta-aineiden pitoisuuksia.

HE 3/2021 vp

Perustuslain mukaan kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Pykälän 4 momentin säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä. Pykälän 4 momentin 1 kohdan mukaan kunta tekisi aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle elintarvikesäännösten mukaiset ilmoitukset ja raportit. Momentin 2 kohdan mukaan kunta neuvoisi elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoita ja kuluttajia sekä tiedottaisi elintarvikelain soveltamisalaan kuuluvista asioista.

Pykälän 4 momentin 3 kohdan mukaan kunta vastaisi tarvittaessa yhteistyössä ja korvausta vastaan Ruokaviraston kanssa EU-lainsäädännön edellyttämien kansallisten seuranta- ja valvontaohjelmien suunnittelusta ja toteuttamisesta. Seuranta- ja valvontaohjelmien suunnittelua ja toteuttamista on kuvattu edellä Ruokaviraston tehtäviä koskevan 24 §:n 2 momentin 7 kohdan yhteydessä. Käytännössä kunta lähettää näytteenotosta aiheutuvista kustannuksista laskun Ruokavirastoon, joka maksaa laskun kunnalle. Maksut kirjataan Ruokavirastossa valvontaohjelman kustannuksiin, jotka aikanaan peritään Ruokaviraston maksuasetuksen mukaisesti toimijoilta muiden valvontaohjelmasta aiheutuneiden kustannusten, kuten analyysikustannusten kanssa. Menettely vastaisi voimassa olevan lain mukaista menettelyä.

Pykälän 4 momentin 4 kohdan mukaan kunta osallistuisi tarvittaessa yhteistyössä Ruokaviraston kanssa elintarvikevalvonnan viranomaisnäytteiden ottamisen sekä analysoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen. Näytteenotto tapahtuisi osana kuntien normaalia elintarvikevalvontaa.

Pykälän 4 momentin 5 kohdan mukaan kunta huolehtisi tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Lain 24 §:ssä säädetäisiin vastaavasti, että Ruokavirasto huolehtisi tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Tavoitteena on järjestää *ante mortem* -tarkastukset mahdollisimman joustavalla tavalla ja tapauskohtaisesti arvioida kussakin tilanteessa tarkoituksenmukaisin tapa järjestää tarkastus. Tarkemmat perustelut on esitetty 24 §:n 2 momentin 3 kohdan yhteydessä.

Pykälän 4 momentin 6 kohdan mukaan kunta valvoisi 14 §:n 3 momentissa säädettyjen kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyyttä koskevien vaatimusten noudattamista.

Pykälän 4 momentin 7 kohdan mukaan kunta julkaisisi suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset.

Pykälän 4 momentin 8 kohdan mukaan kunta laatisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 115 artiklassa tarkoitetun elintarvikkeita koskevan valmiussuunnitelman toimialueellaan.

Pykälän 2 momentin 9 kohdan mukaan kunta valvoisi helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa ATP-sopimuksen mukaisesti.

Pykälän 5 momentin mukaan 24 §:n 2 momentista poiketen kunta voisi hoitaa Ruokaviraston tehtäväksi säädetyn lihantarkastuksen ja muun elintarvikevalvonnan teurastamossa ja riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa, jos kunta on tehnyt siitä Ruokaviraston kanssa sopimuksen.

Pykälän 6 momentin mukaan Ruokavirasto antaisi tarkempia määräyksiä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen ilmoitusten ja raporttien tekemisestä ja 4 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen elintarvikevalvonnan tulosten julkaisemisesta.

28 §. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävät. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto suunnittelisi, ohjaisi ja suorittaisi yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa ja ohjaisi aluehallintovirastoja alkoholijuomien vähittäismyyntitilojen valvonnassa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtäviin kuuluu alkoholijuomien valvontatehtäviä myös alkoholilain nojalla. Tästä syystä pidetään edelleen perusteltuna, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto valvoo myös alkoholijuomien elintarvikeominaisuuksia, kuten lisäaineita ja vierasaineita.

29 §. Puolustusvoimien tehtävät. Pykälän mukaan Puolustusvoimat huolehtisi elintarvikelaissa kunnalle säädettyistä tehtävistä Puolustusvoimien valvontaan kuuluvan elintarviketoiminnan osalta. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä. Puolustusvoimien valvontaan kuuluisivat puolustusvoimien elintarvikevarastot, varuskuntaravintolat niihin kuuluvine työpaikka- ja jakeluruokaloineen sekä varastoineen, elintarvikkeiden kuljetuskalusto, merivoimien alukset, tarvittaessa Puolustusvoimille ruokahuollon palveluita tarjoavat yritykset, sotilaskotiautot, pysyvät ja tilapäiset harjoitusalueet, Suomen vastuulla olevat kansalliset ja monikansalliset sotaharjoitukset ja sotilaalliset kriisinhallintajoukot sekä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa tai hankalien kulkuyhteyksien päässä sijaitsevat työpaikkaruokalat, sotilaskodit ja varuskuntakerhot. Valvonta kattaisi edellä mainituissa kohteissa sijaitsevat valvontakohteet sekä niissä tapahtuvan elintarviketoiminnan.

30 §. Tullin tehtävät. EU:n ulkopuolisesta maasta tapahtuvan tuonnin virallisesta valvonnasta säädetään eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetussa laissa 1277/2019, johon sisältyvät säännökset myös Tullin tuontivalvontaa koskevista tehtävistä. Lailla 1278/2019 muutettiin voimassa olevan elintarvikelain Tullin tehtäviä koskevaa säännöstä siten, että siitä poistettiin kohdat, jotka koskivat EU:n ulkopuolelta tuotavien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden valvontaa sekä kauttakuljetustavarana kuljetettavien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden asiakirjojen oikeellisuuden valvontaa.

Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1278/2019. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan Tulli valvoisi Euroopan unionin jäsenvaltioista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden sekä elintarvikekontaktimateriaalien elintarvikesäännöstenmukaisuutta Suomessa tapahtuvan tuote-erän purkamisen tai siihen liittyvän varastoinnin yhteydessä. Jotta Tullin ja kunnan valvonta ei olisi päällekkäistä, Tulli valvoisi sisämarkkinatuotteita tuote-erien ensimmäisen Suomessa tapahtuvan purkamisen yhteydessä kuten myös voimassa olevan lain mukaan. Voimassa olevassa laissa Tullin valvontaoikeuden edellytyksenä on, että tuote-erän purkaminen ja varastointi tapahtuvat Suomessa. Sisämarkkinakaupassa on myös toimijoita, joilla ei ole omaa varastoa Suomessa eikä Tulli ole niitä näin ollen voinut valvoa. Tällaisten toimijoiden määrä on viime vuosina kasvanut. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että Tullin valvontaoikeuden edellytyksenä ei enää olisi, että toimijalla täytyy olla Suomessa varasto.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan Tulli valvoisi Suomesta Euroopan unionin ulkopuolelle vietävien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden sekä elintarvikekontaktimateriaalien asiakirjojen oikeellisuutta.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan Tulli valvoisi helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa tuonnin ja viennin sekä sisämarkkinakaupan yhteydessä ATP-sopimuksen mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan vientivaatimusten valvonnassa Tullille kuuluvista tehtävistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

31 §. *Valtion ravitsemusneuvottelukunta.* Valtion ravitsemusneuvottelukunnan asettamista koskeva säännös lisättiin elintarvikelakiin lailla 1397/2019. Aiemmin valtion ravitsemusneuvottelukunnasta ei säädetty lainsäädännössä. Vastaavien kansallisten neuvottelukuntien kuten kansanterveyden neuvottelukunnan ja valtion liikuntaneuvoston asettamisesta on säädetty laissa. Valtion ravitsemusneuvottelukunta on toiminut Suomessa vuodesta 1936 lähtien. Aluksi neuvottelukunnan asetti valtioneuvosto ja vuodesta 1954 lähtien maa- ja metsätalousministeriö. Valtion ravitsemusneuvottelukunnan asettamista koskevan säännöksen ottamisen elintarvikelakiin katsottiin tukevan neuvottelukunnan laaja-alaisen tehtävän toteutumista sekä vahvistavan edelleen yhteistyötä elintarvikevalvonnan ja koko ruoka-alan kanssa.

Pykälän mukaan maa- ja metsätalousministeriö asettaisi alaisuuteensa kolmevuotiseksi toimikaudeksi valtion ravitsemusneuvottelukunnan. Neuvottelukunnan tehtävänä olisi toimia väestön ravitsemuksen edistämisen asiantuntijaelimenä, laatia kansalliset ravitsemussuositukset, tehdä toimenpide-esityksiä ja aloitteita ravitsemuksen ja ruokajärjestelmän parantamiseksi, antaa lausuntoja toimialaansa liittyen sekä seurata ja arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ravitsemukseen, terveyteen ja ruokajärjestelmään.

Valtion ravitsemusneuvottelukunta toimisi kansallisena väestön ravitsemuksen edistämisen ja seurannan asiantuntijaelimenä. Neuvottelukunnan työllä on kiinteä ja tärkeä yhteys elintarvikevalvontaan, koska elintarvikevalvonnan useat sisältöalueet liittyvät selkeästi väestön ravitsemukseen.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan pääsihteerin virka on sijoitettu tällä hetkellä Ruokavirastoon. Pääsihteerin tehtävässä toimii sopimuksen mukaan Ruokaviraston nimeämä virkamies. Valtion ravitsemusneuvottelukunnan jäsenet ovat ravitsemukseen perehtyneitä asiantuntijoita ministeriöissä, yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja alan kansallisissa viranomaisissa.

32 §. *Valvontatehtäviä suorittavan henkilön pätevyys.* Ehdotuksen mukaan virallisen valvonnan tehtäviä ja muita virallisia toimia suorittavalla henkilöllä on oltava tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto tai tarvittaessa Euroopan unionin lainsäädännössä edellytetty pätevyys. Lain 24 §:n mukaan Ruokavirasto voi tarvittaessa valtuuttaa muun kuin Ruokaviraston tai kunnan palveluksessa olevan eläinlääkärin tekemään *ante mortem* -tarkastuksen alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella. Tästä syystä ei enää säädetä viranhaltijoiden kelpoisuusehdoista vaan virallisen valvonnan tehtävissä ja muissa virallisissa toimituksissa edellytetyistä kelpoisuusvaatimuksista.

Virallista valvontaa suorittavan henkilön koulutuksesta ja henkilökunnan ammattitaidon ylläpitämisestä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 5 artiklan 4 kohdassa, jonka mukaan virallista valvontaa suorittavan henkilöstön on saatava toimivaltaansa kuuluvalla alalla asianmukaista koulutusta, jonka ansiosta se voi hoitaa tehtävänsä pätevästi ja suorittaa virallista valvontaa johdonmukaisella tavalla. Henkilöstön on pysyttävä ajan tasalla toimivaltaansa kuuluvalla alalla ja saatava tarvittaessa säännöllistä lisäkoulutusta. Virallista valvontaa suorittavan henkilöstön on saatava koulutusta asetuksen liitteen II 1 luvussa esitetyistä aihealueista ja asetuksesta johtuvista toimivaltaisten viranomaisten velvollisuuksista tapauskohtaisesti. Toimivaltaisten viranomaisten ja toimeksiannon saaneiden elinten on laadittava ja pantava täytäntöön koulutusohjelmia, joilla varmistetaan, että virallista valvontaa suorittavalle henkilöstölle annetaan 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua koulutusta. 5 artiklan 5 kohdassa säädetään, että kun toimivaltaisen viranomaisen piirissä useampi kuin yksi yksikkö on toimivaltainen suorittamaan virallista valvontaa tai muita virallisia toimia, on varmistettava tehokas ja vaikuttava koordinaatio ja yhteistyö eri yksiköiden välillä.

Virkaeläinlääkäriä, virallista avustajaa ja toimivaltaisten viranomaisten nimeämää henkilöstöä koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä lihantarkastuksessa avustavan teurastamohenkilöstön koulutusta koskevista vähimmäisvaatimuksista säädetään komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 13 ja 14 artiklassa.

Pykälän 2 momentin mukaisesti tarkempia säännöksiä virallisen valvonnan tehtäviä ja muista virallisista toimista suorittavan henkilön pätevydestä voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella. Säännöksen nojalla voitaisiin säätää myös esimerkiksi Ruokaviraston nimeämän eläinlääkäriin pätevydestä.

33 §. *Toimeksiannon saanut elin tai luonnollinen henkilö.* Toimeksiannon saanut elin on määriteltä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 3 artiklan 5 kohdassa. Määritelmän mukaan toimeksiannon saanut elin olisi oikeushenkilö. Valvontaviranomaiset voisivat kuitenkin valtuuttaa myös luonnollisen henkilön tekemään viranomaistehtäviin kuuluvia tarkastuksia tai ottamaan viranomaisnäytteitä. Valvontaviranomainen määritteli tapauskohtaisesti, mitä tehtäviä toimeksiannon saanut elin tai luonnollinen henkilö tekee. Tehtävät eivät kuitenkaan voisi sisältää hallinnollisia päätöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 28–33 artiklassa säädetyin edellytyksin kirjallisella toimeksiannolla siirtää viralliseen valvontaan ja muihin virallisiin toimiin liittyviä tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä toimeksiannon saaneen elimen tehtäväksi. Valvontaviranomainen voisi myös siirtää viralliseen valvontaan liittyviä tehtäviä luonnollisen henkilön tehtäväksi. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 28–33 artiklan nojalla luonnolliselle henkilölle ei voida delegoida muita virallisia toimia. Muut viralliset toimet voivat olla lupia, hyväksymisiä ja määräyksiä sekä lisäksi esimerkiksi sertifiointeja ja kartoituksia. Tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät hallintopäätökset tekisi toimeksiannon antanut valvontaviranomainen.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto hyväksyisi toimeksiannon saaneet elimet, joille valvontaviranomainen voi siirtää viranomaistehtäviä.

Pykälän 3 momentin mukaan toimeksiannon saaneeseen elimeen ja luonnolliseen henkilöön sovelletaan hallintolain (434/2003), kielilain (423/2003), saamen kielilain (1086/2003), julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019), digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) sekä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) säännöksiä. Toimeksiannon saaneen elimen palveluksessa tai johtotehtävissä olevaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä silloin, kun hän osallistuu tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseen. Rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sovelletaan myös toimeksiannon saaneeseen luonnolliseen henkilöön ja toimieliimen henkilöstöön heidän hoitaessaan elintarvikelaissa tai muissa elintarvikesäännöksissä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/2974).

EU-lainsäädännön mukaan *ante mortem* -tarkastuksen voi tehdä alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella myös muu kuin viranomaisen palveluksessa oleva eläinlääkäri, kuten Ruokaviraston 24 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaisesti nimeämä eläinlääkäri. Tällaiseen yksityiseen eläinlääkäriin sovellettaisiin, mitä pykälässä säädetään toimeksiannon saaneesta elimestä tai luonnollisesta henkilöstä, lukuun ottamatta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 29 artiklan akkreditointivaatimusta. Jos tarkastuksessa tulee ilmi jotain, mikä edellyttää viranomaisen toimenpiteitä, olisi yksityisen eläinlääkäriin siirrettävä asia Ruokaviraston tai kunnan virkaeläinlääkäriin ratkaistavaksi. Vastaavasti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen III IV jakson I luvun tarkoittamaan koulutet-

tuun henkilöön sovellettaisiin, mitä säädetään toimeksiannon saaneesta elimestä tai luonnollisesta henkilöstä hänen suorittaessaan alustavan riistan tutkimisen pyyntipaikalla akkreditointi-vaatimusta lukuun ottamatta.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön nimeämisestä sekä viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin liittyvien tehtävien siirtämisestä.

4 luku Laboratoriot

34 §. Laboratorioiden nimeäminen. Pykälän 1 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriö nimeäisi kansalliset vertailulaboratoriot ja määräisi niiden tehtävät. Nimeäminen tapahtuisi ministeriön hallintopäätöksellä, jossa myös yksilöitäisiin vertailulaboratorioiden tehtävät sekä matriisit ja analyysit, joita mainitut tehtävät koskisivat. Kansallisilla vertailulaboratorioilla tarkoitetaan laboratorioita, jotka jäsenvaltioiden on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 100 artiklan mukaisesti nimettävä vastaamaan EU:n vertailulaboratorioita. Jäsenvaltio voi nimetä kansallisen vertailulaboratorion myös sellaiselle alueelle, jolla ei ole EU:n vertailulaboratoriota, ja määrätä sen tehtävistä.

Kansalliseksi vertailulaboratorioksi voidaan tietyin edellytyksin nimetä myös toisessa EU- tai ETA-jäsenvaltiossa oleva laboratorio. Jäsenvaltiot ilmoittavat kansalliset vertailulaboratoriot Euroopan komissiolle ja muille jäsenvaltioille sekä Euroopan unionin vertailulaboratorioille. Jäsenvaltion on lisäksi julkaistava lista kansallisista vertailulaboratorioista. Jos kansallisia vertailulaboratorioita on useampi EU:n vertailulaboratorion mandaatilla, jäsenvaltion on varmistettava kansallisten vertailulaboratorioiden läheinen yhteistyö sekä hyvä yhteistyö muiden kansallisten sekä EU:n vertailulaboratorioiden kanssa.

Kansallisten vertailulaboratorioiden velvollisuuksista ja tehtävistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 101 artiklassa. Kansallisten vertailulaboratorioiden tulee tehdä yhteistyötä EU:n vertailulaboratorioiden kanssa ja ottaa osaa niiden järjestämiin vertailunäytetutkimuksiin. Kansallisten vertailulaboratorioiden tulee koordinoida virallisten laboratorioden toimintaa analyysi- ja diagnostiikkamenetelmien käytön yhdenmukaistamiseksi ja parantamiseksi, tarvittaessa järjestää vertailunäytetutkimuksia virallisille laboratorioille sekä seurata virallisten laboratorioden vertailunäytetutkimuksissa menestymistä ja informoida toimivaltaisia viranomaisia tästä. Kansalliset vertailulaboratoriot jakavat EU:n vertailulaboratorioilta saatua tietoa virallisille laboratorioille ja toimivaltaisille valvontaviranomaisille sekä avustavat viranomaisia valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman ja viranomaisten valvontasuunnitelmien toteuttamisessa. Kansalliset vertailulaboratoriot validoivat tarvittaessa reagensseja ja listaavat vertailuaineiden ja reagenssien valmistajia ja toimittajia. Kansalliset vertailulaboratoriot myös avustavat jäsenvaltioita tautiepidemioissa (ruokamyrkytykset, zoonosit) ja elintarvikesäännösten vastaisten erien tutkimisessa, kuten patogeeni- ja tuhoajakantojen diagnosoinnissa, tyypityksessä sekä taksonomisissa ja epidemiologisissa tutkimuksissa.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto nimeäisi hakemuksesta viralliset laboratoriot. Virallinen laboratorio on määritelty 5 §:n 2 momentin 15 kohdassa. Virallinen laboratorio voisi olla liikkuva toimintayksikkö tai laboratoriolle voisi olla sellainen. Ruokavirasto voisi nimetä laboratorion määrääjäksi, jos laboratorio ei täytä standardin ISO/IEC 17025 kaikkia nimeämiseen asetettuja vaatimuksia, mutta puutteet ovat sellaisia, että laboratorion tutkimustulosten luotettavuus ei vaarannu. Laboratorion olisi korjattava puutteet ja haettava lopullista nimeämistä Ruokaviraston asettaman määrääjän kuluessa.

Virallisten laboratorioiden nimeämislle asetetuista vaatimuksista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 37 artiklassa. Toimivaltaiset viranomaiset voivat nimetä viralliseksi laboratorioksi myös toisessa EU-jäsenvaltiossa tai ETA-alueella toimivan laboratorion edellyttäen, että sen jäsenvaltion, jonka alueella kyseinen laboratorio sijaitsee, toimivaltaiset viranomaiset ovat nimenneet sen viralliseksi laboratorioksi. Jos millään viralliseksi laboratorioksi nimetyllä laboratoriolla EU- tai ETA-alueella ei ole uusien tai erityisen epätavallisten laboratorioanalyysien, testien tai diagnoosien suorittamiseen tarvittavaa asiantuntemusta, voidaan 37 artiklan 6 kohdan mukaan käyttää laboratoriota, joka ei täytä vaatimuksia. Virallisella laboratoriolla on 37 artiklan 4 kohdan mukaan oltava tarpeellinen ja riittävä asiantuntemus, laitteisto, infrastruktuuri sekä pätevä henkilöstö. Tehtävät on suoritettava viivytyksettä, puolueettomasti ja ilman eturistiriitoja. Virallisen laboratorion akkreditoinnin tulee olla standardin EN/ISO 17025 mukainen ja akkreditoinnin tulee kattaa viranomaistutkimuksiin käytettävät menetelmät.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 40 artiklassa säädetään poikkeuksista akkreditointivaatimukseen. Viralliseksi laboratorioksi voidaan nimittää ilman akkreditointia laboratorio, joka tekee ainoastaan triikiinitutkimuksia tai ainoastaan muihin virallisiin toimiin liittyviä analyysejä. Tällaisten laboratorioiden on toimittava viranomaisen tai kansallisen vertailulaboratorion valvonnassa, osallistuttava vertailunäytetutkimuksiin ja triikiinilaboratorioita lukuun ottamatta niillä tulee olla laatujärjestelmä. Asetuksen 42 artiklan mukaan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voi asetuksessa säädetyin edellytyksin antaa määräaikaisen poikkeuksen menetelmän akkreditoinnista viralliselle laboratoriolle.

Pykälän 3 momentin mukaan Ruokavirasto nimeäisi hakemuksesta omavalvontalaboratoriot, jotka voisivat tutkia elintarvikeseännösten edellyttämiä omavalvontanäytteitä. Nimetty omavalvontalaboratorio on määritelty 5 §:n 2 momentin 18 kohdassa. Omavalvontalaboratorioiden pätevyydelle ei aseteta vaatimuksia Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625. Koska omavalvonta muodostaa perustan elintarviketurvallisuudelle, on perusteltua asettaa vaatimuksia myös omavalvontanäytteitä tutkiville laboratorioille. Omavalvontalaboratoriolle, joka tutkii pelkästään toimijan tarpeellisiksi katsomia esimerkiksi laadunvarmistukseen liittyviä näytteitä, ei asetettaisi vaatimuksia. Ruokavirasto voisi nimetä omavalvontalaboratorion määrääjäksi, jos laboratorio ei täytä kaikkia nimeämislle asetettuja vaatimuksia, mutta puutteet ovat sellaisia, että laboratorion tutkimustulosten luotettavuus ei vaarannu. Laboratorion olisi korjattava puutteet ja haettava lopullista nimeämistä Ruokaviraston asettaman määräajan kuluessa.

Pykälän 4 momentissa säädetään omavalvontalaboratorioiden nimeämisen edellytyksistä. Nimeämisen edellytyksenä olisi, että laboratorion pätevyys on osoitettu Mittatekniikan keskuksen akkreditointiyksikön (FINAS) tekemän akkreditoinnin tai pätevydestä antaman lausunnon perusteella siten kuin vaatimustenmukaisuuden arviointipalvelujen pätevyuden toteamisesta annetussa laissa (920/2005) säädetään. Kyseisen lain 6 §:n 2 momentin mukaisesti akkreditoinnin edellytyksenä on, että arviointielimen organisaatio, henkilöstö, johtamis- ja laatujärjestelmä, sisäinen valvonta sekä vaatimustenmukaisuuden arviointipalvelu ovat asianmukaisia ottaen huomioon 1 momentin nojalla käyttöön otetut arviointiperusteet. Laboratorio voitaisiin hyväksyä, jos se täyttää ISO/IEC 17025 standardin vaatimukset. Arvioidun laboratorion tulisi pyytää toimielimeltä pätevyuden arviointia kolmen vuoden välein tai aikaisemmin, jos Ruokavirasto pitää tarpeellisena,

Pykälän 5 momentin mukaan Ruokavirasto voisi elintarvikealan toimijan hakemuksesta nimetä toisessa EU-jäsenvaltiossa tai ETA-jäsenvaltiossa sijaitsevan laboratorion tutkimaan elintarvi-

kesäännösten edellyttämiä omavalvontanäytteitä. Nimeämisen edellytyksenä on, että laboratorion pätevyys on asianomaisessa jäsenvaltiossa osoitettu akkreditoinnin tai akkreditointiin rinnastettavan pätevyyden arvioinnin perusteella.

35 §. Näytteiden tutkiminen. Viranomaisnäytteet, jotka valvontaviranomainen ottaa tai otattaa elintarvikesäännösten mukaista virallista valvontaa tai muita virallisia toimia varten, on tutkittava virallisessa laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Viranomaisnäyte on määritelty 5 §:n 2 momentin 19 kohdassa. Säännös vastaa voimassa olevan lain 39 §:n 1 momentin säännöstä. Osana lihantarkastusta tehtävät tutkimukset ovat viranomaisvalvontaa. Kuitenkin eräät lihantarkastukseen liittyvät tutkimukset, kuten pH-määritys ja keittokoe, ovat luonteeltaan sellaisia, että viranomaisnäytteille asetettujen vaatimusten kohdistaminen niihin ei ole tarkoituksenmukaista. Tämän vuoksi edellä mainittujen kaltaiset tutkimukset voitaisiin tehdä myös olosuhteissa, joihin ei kohdistu yhtä ankaria vaatimuksia kuin viranomaistutkimuksia tekeviin laboratorioihin. Helpotus tapahtuisi EU-lainsäädännön mahdollistamissa puitteissa.

Pykälän 2 momentin mukaan sellaiset elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan toimijan ottamat omavalvontanäytteet, joiden tutkimista elintarvikesäännöksissä edellytetään, olisi tutkittava nimetyssä omavalvontalaboratoriossa, virallisessa laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Elintarvikesäännöksissä tutkittaviksi edellytetyillä omavalvontanäytteillä tarkoitetaan esimerkiksi elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 2073/2005 säädettyjä tutkimuksia varten otettuja näytteitä.

36 §. Laboratorioiden ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 1 momentin mukaan virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion olisi ilmoitettava Ruokavirastolle olennaisista muutoksista toiminnassaan. Tällaisia olisivat ainakin muutokset hyväksymisen edellytyksiä koskevissa seikoissa, kuten laatujärjestelmässä, henkilökunnan koulutuksessa ja määräaikaisarvioinnissa. Laboratorion olisi ilmoitettava Ruokavirastolle myös toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion olisi pyynnöstä toimitettava Ruokavirastolle näytteiden taustatiedot ja tutkimustulokset tekemistään tai teettämistään 35 §:ssä tarkoitetuista tutkimuksista joko näytekohteisesti tai yhteenvetona. Velvoitteen taustalla on erityisesti viranomaisten tarve seurata taudinaiheuttajien esiintymistä alueellisesti ja valtakunnallisesti. Näytekohteisiin tietoihin tai yhteenvetoihin sisältyvien henkilön tunnistetietojen sekä valvontakohteen tunnistetietojen välittämisen tulee tapahtua turvallisesti siten kuin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/680 säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion olisi viivytyksettä ilmoitettava toimeksiantajalleen vaaraan viittaavista tutkimustuloksista. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 mukaan elintarvikealan toimijan on ilmoitettava vaaroista välittömästi viranomaiselle. Tällaisesta tiedonsiirtoketjusta voi kuitenkin syntyä tarpeetonta viivytystä vaaran ehkäisemisen tai sen rajoittamisen kannalta. Tästä syystä laboratorion tulisi viivytyksettä ilmoittaa myös toimeksiantajaa valvovalle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja Ruokavirastolle vakavaan vaaraan viittaavasta tutkimustuloksesta. Vaaraa aiheuttavista tekijöistä, joilla tarkoitetaan mikrobiologisia, kemiallisia ja fysikaalisia tekijöitä, kuten mikrobeja, loisia, prioneja ja kemikaaleja, on epidemiisiin varautumisen, ennaltaehkäisyn ja selvittämisen kannalta tarpeen koota tietoa valtakunnallisesti. Tekijöiden tarkempaa tunnistusta ja muuta tutkimusta varten olisi laboratorion tällaisissa tilanteissa myös lähetettävä näyte pyynnöstä kansalliseen vertailulaboratorioon.

Näyte voisi tapauksesta riippuen olla esimerkiksi kudoksenäyte, leike, liuos tai sakka. Laboratorio on olisi säilytettävä näytteet ja taudinaiheuttajat sekä niitä koskevat tiedot ja lähetettävä ne Ruokaviraston pyynnöstä kansalliselle vertailulaboratoriolle.

Pykälän 4 momentin mukaan virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion olisi ilmoitettava 18 §:ssä tarkoitetuista zoonosien seurantaan ja valvontaan liittyvistä tutkimuksista ja niiden tuloksista Ruokavirastolle sekä toimitettava näytteet ja tutkimuksissa eristetyt taudinaiheuttajat pyynnöstä kansalliseen vertailulaboratorioon Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti.

Pykälän 5 momentin mukaan kansallisen vertailulaboratorion olisi ilmoitettava Ruokavirastolle ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle epidemiologista seurantaan varten tarvittavat tiedot. Ruokavirastossa tiedot olisi toimitettava valvonnasta vastaavalle yksikölle. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitokselle toimittavissa tiedoissa olevien valvontakohteiden tunnistetietojen välittämisen tulisi tapahtua turvallisesti siten kuin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/680 säädetään.

37 §. Laboratorioita koskevat tarkemmat säännökset. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 34 §:n 2 momentissa tarkoitettuja virallisia laboratorioita ja niitä arvioivien toimielinten pätevyyttä kuvaavista standardeista ja laboratorioden laatujärjestelmälle asetettavista vaatimuksista, EU-lainsäädännössä säädetyistä laboratorion nimeämisen edellytyksistä, laboratorioden henkilökunnan koulutus- ja pätevyysvaatimuksista, 36 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten ja tietojen sekä yhteenvedojen sisällöstä ja toimittamisesta sekä 36 §:n 3 momentissa tarkoitetuista vaaroista.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä

36 §:n 4 ja 5 momentissa tarkoitettujen taudinaiheuttajien tutkimisesta ja tutkimusmenetelmistä, näytteiden taustatietojen ja tutkimustulosten ilmoittamisesta sekä taudinaiheuttajien tai näytteiden, joista taudinaiheuttaja on eristetty, lähettämisestä.

5 luku Elintarvikevalvonta

38 §. Valtakunnallinen elintarvikevalvontasuunnitelma. Pykälässä säädetään Ruokaviraston velvollisuudesta laatia valtakunnallinen elintarvikevalvontasuunnitelma elintarvikevalvonnan toimeenpanemiseksi ja yhteensovittamiseksi. Valvontasuunnitelmaa ei tarvitse laatia erillisenä asiakirjana, vaan se laadittaisiin osana Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 edellyttämää monivuotista koko elintarvikeketjun kansallista valvontasuunnitelmaa. Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelma olisi päivitettävä tarvittaessa. Elintarvikevalvontasuunnitelmassa olisi otettava huomioon Ruokaviraston ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston yhdessä laatimassa ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet. Ympäristöterveydenhuollon monivuotisessa valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritellään yleiset ja yhteiset periaatteet ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä tarkoitettujen valvontaviranomaisten suorittamalle valvonnalle. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä.

39 §. Viranomaisten valvontasuunnitelmat. Pykälän 1 momentin mukaan tämän lain tarkoittamat valvontaviranomaiset laatisivat valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskevat valvontasuunnitelmat ja huolehtisivat niiden yhteensovittamisesta siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontakti-

materiaalitoiminnan riskit ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelman sisällöstä ja pakollisista tiedoista ei säädetä, vaan erityisesti kunnat voisivat keskittyä valvontasuunnitelmien laatimisessa ja päivittämisessä oman alueensa tarpeisiin. Valvontasuunnitelma voitaisiin kytkeä osaksi kunnan omia strategioita. Kunnan valvontasuunnitelman tavoitteissa ja niiden toteutumisen arvioinnissa voitaisiin nostaa erityisesti esille kunnan oman alueen tavoitteet ja paikallinen riskinarviointi. Valvontasuunnitelmat tulisi päivittää tarvittaessa. Suunnitelma tulisi päivittää esimerkiksi, jos valtakunnallisessa elintarvikevalvontasuunnitelmassa asetettujen painotusten huomioon ottaminen sitä edellyttää.

40 §. Tarkastus- ja läsnäolo-oikeus. Pykälän 1 momentissa säädetään valvontaviranomaisen tai 33 §:ssä tarkoitetun toimeksiannon saaneen elimen ja luonnollisen henkilön oikeudesta tehdä virallisen valvonnan edellyttämiä tarkastuksia valvontakohteessa, tutustua asiakirjoihin ja elintarviketietoihin sekä tarkastaa toiminnassa käytetyt laitteet, välineet ja tilat sekä tilat, joissa valvontaviranomainen perustellusta syystä epäilee käytettävän valvontakohteen elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaan. Valvontakohte on määritelty 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa niin, että sillä tarkoitettaisiin toimijaa, joka harjoittaa tai jonka voidaan perustellusta syystä epäillä harjoittavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa, fyysistä tai virtuaalista paikkaa, jossa harjoitetaan tai jossa on perusteltua syytä epäillä harjoitettavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa tai jossa säilytetään elintarvikesäännösten noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja sekä toimijan mainitussa paikassa harjoittamaa toimintaa. Valvontakohte voisi olla paitsi perinteinen alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto myös esimerkiksi maahantuojan varasto tai jakelukeskus. Valvontakohte voisi olla myös esimerkiksi keskusliikkeen pääkonttori, jossa säilytetään tietoja, jotka ovat merkityksellisiä esimerkiksi sen selvittämiseksi, ovatko kaupan omien tuotemerkkien pakkausmerkinnät elintarvikesäännösten mukaisia. Valvontakohte voi olla myös esimerkiksi elintarvikkeiden myyntiä internetissä harjoittavan elintarvikealan toimijan toimipaikka.

Valvontaviranomaisen on tarvittaessa annettava toimijalle tarpeellisia kehotuksia elintarvikesäännösten noudattamiseksi. Säännökseen sisältyy olemassa olevan elintarvikevalvonnan käytäntö, jonka mukaan hallinnollisiin pakkokeinoihin ryhdytään yleensä vasta sen jälkeen, kun valvontaviranomaisen antamia ohjeita ja kehotuksia ei ole noudatettu, jollei tapauksen laajuus tai vakavuus edellytä välitöntä pakkokeinojen käyttöä. Viranomaisten yleisestä ohjaus- ja neuvontavelvollisuudesta säädetään hallintolaissa.

Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaisen ohjauksessa olevalla opiskelijalla, joka suorittaa viranomaistoimintaan perehdyttävää harjoittelua, olisi oikeus olla läsnä valvontaviranomaisten suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Säännös vastaa voimassa olevan lain 49 §:n 1 momentin säännöstä. Lisäksi ehdotetaan, että Ruokavirastolla olisi oikeus olla läsnä aluehallintoviraston ja kunnan suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Läsnäolo-oikeuden kirjaamista lakiin pidetään perusteltuna, koska 24 §:n 1 momentin mukaan Ruokavirasto suunnittelee ohjaa ja kehittää elintarvikevalvontaa valtakunnallisesti ja 24 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan Ruokaviraston tehtäviin kuuluu myös ohjata aluehallintovirastoja kuntien elintarvikevalvonnan suunnittelussa, ohjauksessa ja arvioinnissa. Aluehallintovirastolla olisi oikeus olla läsnä toimialueellaan kunnan suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Läsnäolo-oikeus on perusteltua, koska aluehallintoviraston tehtäviin kuuluu 25 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan elintarvikevalvonnan järjestämisen arviointi.

Pykälän 2 momentissa säädetään kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa tehtävästä tarkastuksesta. Säännös vastaa voimassa olevan lain 49 §:n 2 momentissa olevaa säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Säännöksen mukaan valvontakohteessa, joka sijaitsee pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, voitaisiin tehdä tarkastus Euroopan parlamentin

ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 artiklassa 9, 10 ja 14 viralliselle valvonnalle asetettujen vaatimusten toteuttamiseksi, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tarkastuksen saisi tehdä ainoastaan valvontaviranomaisen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 5 artiklan 1 kohdan h alakohdassa säädetään, että toimivaltaisilla viranomaisilla on oltava käytössään oikeudelliset menettelyt, joilla varmistetaan, että henkilöstöllä on pääsy toimijan tiloihin ja mahdollisuus tutustua näiden hallussaan pitämiin asiakirjoihin, jotta se voi suorittaa tehtävänsä asian mukaisesti. Suomessa kotirauha on vahvasti perustuslailla suojattu. Asunto ja muu vastaava, pitkäaikaiseen asumiseen käytettävä tila, esimerkiksi asuntovaunu, kuuluu perustuslailla suojatun kotirauhan piiriin. Perusoikeuksien rajaamisen edellytyksenä on, että asiasta säädetään lailla ja säännös on tarkkarajainen eikä viranomaisen toimivaltaa voi delegoida. Perusoikeuksien rajaamisen edellytyksiä ovat lisäksi välttämättömyys, hyväksyttävyyys ja painava yhteiskunnallinen tarve. Lakiin ehdotetussa säännöksessä toimivalta rajattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 9, 10 ja 14 artiklassa viralliselle valvonnalle asetettujen vaatimusten toteuttamiseen. Tämä perustelee myös säännöksen välttämättömyyttä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 vaatimuksia virallisen valvonnan suorittamisesta kaikkien toimijoiden osalta kaikissa tuotannon, jalostuksen, jakelun ja käytön vaiheissa ei ole mahdollista toteuttaa, jos toimivaltaisella viranomaisella ei ole mahdollisuutta päästä tiloihin, joissa elintarviketoimintaa harjoitetaan. Hyväksyttävyyden ja painavan yhteiskunnallisen tarpeellisuuden perusteena on elintarviketurvallisuuden varmistaminen silloin, kun tarkastuksen tekeminen kotirauhan piiriin kuuluvassa tilassa on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Delegointikielto sisältyy säännökseen, että kotirauhan piirissä tarkastuksia voisi tehdä ainoastaan valvontaviranomainen. Vastaavan kaltainen säännös on luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain (294/2015) 13 §:ssä, eläinperäisistä sivutuotteista annetun lain (517/2015) 50 §:ssä ja kasvinterveyslain (1110/2019) 16 §:ssä.

Voimassa olevan lain 49 §:n 3 momentissa säädetään, että aluehallintovirastolla ja läänineläinlääkärillä ja Ruokaviraston tai aluehallintoviraston määräämällä muulla eläinlääkärillä olisi oikeus tarkastaa alkutuotantopaikka, josta elintarvike on peräisin, jos valvontaviranomainen epäilee tai toteaa valvonnan tai tarkastuksen yhteydessä eläinperäisessä elintarvikkeessa määräysten vastaisia määriä vieraita aineita. Säännös koskee eläinperäisten elintarvikkeiden jäämävalvontaa. Voimassa olevaan lakiin säännös on otettu, jotta jäämävalvonnan näytteitä elävistä eläimistä on voitu määrätä ottamaan myös muu eläinlääkäri kuin kunnan- tai läänineläinlääkäri. Säännöstä ei ole sovellettu vuosiin. Tästä syystä ehdotetaan, että säännöstä ei enää oteta lakiin.

Pykälän 3 momentin mukaan valvontaviranomaisella olisi oikeus olla läsnä Euroopan komission tekemissä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 116 artiklan mukaisissa tarkastuksissa. Myös Euroopan unionin lainsäädännössä tai muussa Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetuilla tarkastajilla olisi pykälän tarkoittamat tarkastus ja tiedonsaantioikeudet. Säännös vastaa voimassa olevan lain 49 §:n 5 momenttia.

41 §. Näytteenotto. Pykälässä säädettäisiin valvontaviranomaisen oikeudesta ottaa tai otattaa korvauksetta valvontaa varten tarvittavia näytteitä. Säännös vastaa voimassa olevan lain 51 §:n 1 momenttia siltä osin, että valvontaviranomaisella ja toimeksiannon saaneella elimellä ja luonnollisella henkilöllä olisi oikeus ottaa korvauksetta valvontaa varten tarvittava määrä näytteitä. Lisäksi säädetään, että valvontaviranomaisella ja toimeksiannon saaneella elimellä tai luonnollisella henkilöllä olisi oikeus tallentaa ääntä ja kuvaa. Kuvaamisoikeuden on katsottu sisältyvän nykyisinkin tarkastuksen tekemistä koskeviin elintarvikelain ja hallintolain säännöksiin. Selkeän säännöksen puuttuminen saattaa kuitenkin johtaa erimielisyyksiin. Vastaava säännös on

muun muassa ympäristönsuojelulain (527/2014) 172 §:ssä. Viranomaisen olisi annettava näytteenotosta todistus elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan toimijalle.

Koska valvontatoimenpiteet usein perustuvat viranomaisen ottamiin tai otattamiin näytteisiin, näytteenoton tulee olla luotettavaa ja laadukasta. Näytteenottoa, analyysyjä, testejä ja diagnooseja koskevista vaatimuksista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 IV luvussa.

Etämyynnin merkitys elintarvikekaupassa on lisääntynyt. Etämyynnissä kuluttaja ja myyjä eivät ole samaan aikaan paikalla. Valvontaviranomaisilla on aiempaa useammin tarve ottaa virallista valvontaa varten näytteitä etämyynnissä myytävistä elintarvikkeista, jotta voidaan varmistaa tuotteen olevan elintarvikesäännösten mukainen. Valvontaviranomaisilla on ollut käytännössä vaikeuksia näytteiden saamisessa etäviestintävälineen kautta. Valvonnan tehostamiseksi viranomaisen olisi voitava tehdä tilauksia tunnistamattomana (ns. haamu-asiointi).

Pykälän 2 momentin säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Säännöksen mukaan valvontaviranomainen voi tunnistautumatta tilata toimijoilta näytteitä etäviestintävälineiden välityksellä myytäväksi tarjottavista elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista, ja että tällaisia näytteitä voidaan käyttää virallisessa valvonnassa. Kun näyte on saatu, toimijalle olisi annettava tieto siitä, että näyte on tilattu virallista valvontaa varten. Säännöstä vastaava säännös on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 36 artiklassa. Artiklan 2 kohdassa säädetään, että kun toimivaltaisella viranomaisella on näytteet hallussa, viranomaisen on varmistettava, että toimija, jolta kyseiset näytteet on tilattu, saa tiedot siitä, että näytteet on otettu virallisen valvonnan yhteydessä ja tarpeen mukaan analysoidaan tai testataan virallisen valvonnan tarkoitusta varten ja että toimijalla on oikeus saada omalla kustannuksellaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 35 artiklan tarkoittama toinen lausunto.

Tunnistamattomuus on tärkeää, jotta internetsivustoilta voidaan nähdä samat tiedot kuin mitkä kuluttaja näkee. Sivustolla tarjottava tieto voi olla viranomaisen tietokoneella asioitaessa erilaista kuin asioitaessa esimerkiksi henkilökohtaisella koneella. On myös mahdollista, että verkko-ostokset eivät onnistu viraston koneella, mutta yksityistä tietokonetta käytettäessä ostamisessa ei ole ongelmia. Käytettäessä viranomaisverkon ulkopuolista valvontakoneetta yhteyttä ei otettaisi esimerkiksi Ruokaviraston verkon kautta vaan esimerkiksi matkapuhelimen kautta. Tällöin valvontakoneen internetin protokollaosoite ei olisi yhdistettävissä ja jäljitettävissä Ruokavirastoon. Valvontakoneella voitaisiin etsiä tietoa tuotteista ja vastuullisesta tahosta sekä dokumentoida todisteita. Kaikki muu valvontaan liittyvä työ tehtäisiin varsinaisella viranomaiskoneella. Valvontakoneessa olisi erityisiä ohjelmia verkkosivujen tallentamiseen. Etämyynnin valvonta on haastavaa ja aikaa vievää. Kun vastuullinen taho on tunnistettu, valvonta voisi tapahtua kuten muulla tavoin myyntiä harjoittavien toimijoiden valvonta. Valvontaviranomaisen oikeus hankkia näytteitä tunnistautumatta rajoittuisi elintarvikkeisiin, joiden hankkiminen ei ole missään tilanteessa rikosoikeudellisesti sanktioitu myöskään viranomaisen tekemänä.

42 §. Kirjallinen lihantarkastuspäätös. Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisen valvontaviranomaisen olisi annetta lihantarkastuksesta elintarvikealan toimijalle pyynnöstä kirjallinen päätös, johon olisi hallintolain 46 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla liitettävä oikaisuvaatimusohje. Asianosaisia ei tarvitsisi kuulla ennen lihantarkastuspäätöksen tekemistä. Päätöstä ei tarvitsisi allekirjoittaa. Säännös vastaa kuulemisvelvoitetta lukuun ottamatta voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Momentissa on poikettu voimassa olevan lain tavoin hallintolain pääperiaatteesta, jonka mukaan hallintopäätöksestä on annettava kirjallinen päätös. Nyt säännöksessä esitetään poikettavaksi myös hallintolain periaatteesta, jonka mukaan asianosaista on kuultava ennen asian ratkaisemista. Hallintolain 34 §:n 2

momentissa säädetään tilanteista, joissa asia voidaan ratkaista asianosaista kuulematta. Nämä poikkeukset eivät sellaisenaan anna mahdollisuutta poiketa kuulemisvelvoitteesta lihan tarkastuspäätöstä tehtäessä. Lihantarkastuksessa ruho voidaan hylätä joko kokonaan tai osittain. Järjestelmällinen kuulemismenettely lihan tarkastuspäätösten tekemisessä edellyttäisi, että kaikki ruhot, joissa havaitaan edes osapoistoja edellyttäviä muutoksia, tulisi säilyttää erillään muista ruhoista sillä aikaa, kun asianosaiselle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Pelkästään punaisen lihan teurastamoissa ja pienteurastamoissa tämä tarkoittaa vuositasolla yli 200 000 ruhon säilyttämistä erillään kuulemismenettelyn ajan. Tämä on käytännössä erittäin haasteellista, ellei suorastaan mahdotonta toteuttaa. Tästä syystä pidetään perusteltuna säätää, että lihan tarkastuspäätös voidaan tehdä asianosaista kuulematta.

Lihantarkastuspäätöksiä uudistettiin vuonna 2008, kun hallintolain muotovaatimukset täyttävien päätösten laatiminen oli osoittautunut mahdottomaksi tehtäväksi tarkastettavan lihan suuren määrän vuoksi. Pyrkimyksenä oli tuolloin sujuvoittaa prosessia luopumalla kirjallisen päätöksen vaatimuksesta siten, että kirjallinen päätös lihan tarkastuksesta annettaisiin vain pyynnöstä. Käytännössä lihan tarkastuspäätöksen antaminen voidaan toteuttaa teurastamon tietojärjestelmästä otetulla tulosteella tai otteella. Tulosteen mukaan liitettäisiin myös oikaisuvaatimusohje. Vastaavalla tavalla luopumalla asianosaisen kuulemista koskevasta hallintolain vaatimuksesta sujuvoitetaan lihan tarkastusprosessia. Ehdotuksen tavoitteena on parantaa hallinnon palvelukykyä ja -tasoa siten, että viranomaisvoimavaroja kohdennetaan ja keskitetään asianosaisen kannalta olennaisiin kohtiin, vaarantamatta kuitenkaan asianosaisen oikeusturvaa. Asianosaisella on mahdollisuus pyynnöstä saada kirjallinen lihan tarkastuspäätös, johon liitetään oikaisuvaatimusohje. Ehdotusta pidetään lihan tarkastuspäätösprosessin erityispiirteet huomioon ottaen perusteltuna.

Pykälän 2 momentissa säädetään kirjallisen lihan tarkastuspäätös tiedoksiannosta. Päätös annetaan tiedoksi kirjeellä hallintolain mukaisesti tai sähköistä tiedonantotapaa käyttäen sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (12/2003) mukaisesti. Päätös voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi sähköpostilla. Päätös katsottaisiin tällöin annetuksi tiedoksi, kun asianosainen on lähettänyt viranomaiselle vastaanottokuittauksen. Vastaanottokuittauksella tarkoitetaan säännöksessä asianosaisen lähettämää varsinaista sähköpostia tai sähköpostijärjestelmän välittämää automaattista viestiä siitä, että sähköposti on avattu. Mikäli asianosainen ei nouda päätöstä tai lähetä vastaanottokuittaukselta sähköpostitiedoksiantoon seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, annetaan päätös tiedoksi muuta tiedoksiantotapaa käyttäen. Jos päätösasiakirjan sähköistä tiedoksiantoa tai sähköpostitiedoksiantoa ei tapahdu tai se epäonnistuu teknisesti, valitusaika laskettaisiin päätöksen muusta tiedoksiannosta. Epäonnistuneet yritykset sähköisen tiedoksiannon toteuttamiseksi eivät siten vaarantaisi henkilön oikeusturvaa.

43 §. Viranomaisen tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaisella olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada valvontaa varten tarpeellisia tietoja valtion ja kunnan viranomaisilta sekä elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoilta ja henkilöiltä, joita tämän lain velvoitteet koskevat. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisenaan kuin se on muutettuna lailla 1397/2019. Valvonnassa saatujen tietojen salassapidosta säädettäisiin 83 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomaisella olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja ilmoituksen tekijän veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työkyvyttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toimin-

nasta, taloudesta sekä kytkennöistä, jotka ovat välttämättömiä toimijan 7 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi, 60 §:ssä tarkoitettua hyväksymisen peruuttamista tai 61 §:ssä tarkoitettua rekisteröidyn toiminnan keskeyttämistä varten.

Pykälän 3 momentissa säädetään valvontaviranomaisen oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä tietoja sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:ssä tarkoitetusta sakko-rekisteristä.

Tiedot olisi 4 momentin perusteella oikeus saada maksutta. Tiedot olisi mahdollista saada myös teknistä yhteyttä käyttäen tai muuten sähköisesti. Tämä mahdollistaa sen, että valvontaviranomainen voisi hyödyntää luotettavuuden arviointia, hyväksynnän peruuttamista tai toiminnan keskeyttämistä koskevissa tehtävissään myös Harmaan talouden selvitysyksikön laatimia sähköisiä velvoitteidenhoitoselvityksiä.

44 §. *Viranomaisen oikeus oma-aloitteisesti luovuttaa tietoja.* Pykälän mukaan valvontaviranomaisella olisi oikeus oma-aloitteisesti antaa toiminnassaan saamia tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle, jolla on tehtävänsä vuoksi välttämätön tarve saada näitä tietoja 7 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi tai 60 §:ssä tarkoitettua alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamista taikka 61 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista varten. Säännös mahdollistaisi tehokkaan tietojenvaihdon ja yhteistyön harmaan talouden torjuntaan osallistuvien eri tahojen kanssa tilanteissa, jossa elintarvikevalvontaviranomainen on havainnut esimerkiksi pimeää palkanmaksua tai muita työsuhteisiin liittyviä ongelmia tai alkoholin luvaton myyntiä.

45 §. *Viranomaisen ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus.* Ehdotuksen mukaan laissa tarkoitettujen valvontaviranomaisten olisi ilmoitettava Ruokavirastolle todetuista vaaroista ihmisen terveydelle sekä sellaisista valvonnassa esille tulleista muista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuuteen tai jäljitettävyyteen tai niistä annettaviin tietoihin. Lisäksi valvontaviranomaisen olisi ilmoitettava myös tartuntatautilain (1227/2016) mukaisille viranomaisille vaaratilanteista, joihin voi liittyä ihmisten sairastumisia. Tartuntatautilain 30 §:n mukaan terveysviranomaisten on vastaavasti ilmoitettava elintarvikevalvontaviranomaisille elintarvikkeisiin liittyvistä todetuista tai epäillyistä epidemioista. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 52 §:n säännöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen olisi velvollinen pyydettyä antamaan sellaisia valvontaviranomaisen valvontaa ja maksuja koskevia tietoja, joita Ruokavirasto tarvitsee tämän lain mukaisen valvonnan seuranta varten. Tällaisia tietoja ovat muun muassa viranomaisen tekemiä valvontakäyntejä ja -toimenpiteitä koskevat tiedot. Tiedot voitaisiin toimittaa myös sähköisessä muodossa.

46 §. *Tiedonantovelvollisuus eläinten terveydentilasta tai pito-olosuhteista.* Pykälässä säädettäisiin alkutuotantopaikalla eläinlääkärikäynnin tekevän eläinlääkärin sekä viranomaistehtävissä käyvän henkilön ilmoitusvelvollisuudesta, jos hän käynnin yhteydessä havaitsee, että eläimen terveydentila tai pito-olosuhteet oleellisesti heikentävät kyseisistä eläimistä saatavien eläinperäisten elintarvikkeiden turvallisuutta tai laatua. Elintarvikkeiden laatu voi heikentyä esimerkiksi sen vuoksi, että eläin on hyvin likainen tai pito-olosuhteet ovat epäasialliset. Eläinlääkärin tai alkutuotantopaikalla viranomaistehtävissä käyvän henkilön olisi ilmoitettava elintarvikkeiden elintarvikehygieenistä laatua heikentävistä seikoista viipymättä eläinten omistajalle tai haltijalle sekä sille alkutuotantopaikan sijaintikunnan viranomaiselle, joka hoitaa elintarvikkelain mukaisia tehtäviä. Kunnalla puolestaan olisi oikeus ilmoittaa esille tulleista seikoista eläimet tai elintarvikkeet vastaanottavalle toimijalle sekä Ruokavirastolle ja aluehallintovirastolle.

47 §. Ruokamykytysten selvittäminen. Pykälässä säädettäisiin yleisesti ruokamykytysseivityksen käynnistymisestä. Kunnan olisi 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen saatuaan tai muusta syystä epäillessään ruokamykytystä tehtävä tapausta koskeva selvitys. Selvitys tehtäisiin nykyisen käytännön mukaisesti yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa. Pykälän sisältö on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/99/EY ruokamykytyksiä koskevien säännösten mukainen. Ruokamykytyksistä tehtäisiin epäilyilmoitus Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitokselle ja selvitysilmoitus Ruokavirastolle. Ruokamykytyksestä ilmoitettaisiin aina sille kunnalle, jonka alueella ruokamykytyksen epäilleen tapahtuneen. Teurastamon, riistan käsittelylaitoksen ja poroteurastamon sekä niiden yhteydessä olevan hyväksytyin elintarvikehuoneiston tulisi ilmoittaa ruokamykytysepäilyistä myös kyseistä laitosta valvovalle virkaeläinlääkärille. Virkaeläinlääkäriin tulisi myös osallistua ruokamykytyksen selvitykseen. Ruokamykytystä koskevat ilmoitukset eivät saisi sisältää henkilötietoja. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuoja koskevan kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp). Erityislainsäädäntöön ei tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla olisi enää välttämättä sisällyttävä kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Ruokamykytysilmoitusten osalta pidetään kuitenkin perusteltuna säätää, että ilmoitukset eivät saa sisältää henkilötietoja.

48 §. Zoonoosien seuranta ja valvonta eläimissä ja elintarvikkeissa. Pykälässä säädettäisiin toimenpiteistä, joita viranomaisten on toteutettava zoonoosien seuraamiseksi ja valvomiseksi. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Ruokaviraston olisi laadittava zoonoosien seurantaan ja valvontaa tarvittavat näytteenottosuunnitelmat. Ruokavirasto laatisi esimerkiksi vuosittaiset näytteenottosuunnitelmat EHEC- ja kampakylobakteeri-seurantaan sekä salmonellavalvontaan. Pykälän 2 momentin mukaan Ruokaviraston olisi tehtävä tarvittavat ilmoitukset 18 §:ssä tarkoitetuista zoonoositutkimusten positiivisista tuloksista elintarvikealan toimijoille sekä asianomaisille viranomaisille.

Pykälän 3 momentissa säädetään toimenpiteistä, joihin olisi ryhdyttävä, jos elintarviketuotantoon käytettävien eläinten pitopaikassa esiintyy toistuvasti zoonoosia tai jos pitopaikan epäillään olevan tartuntalähde ihmisessä todetulle zoonoosille. Tällöin kunnan olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet asian selvittämiseksi tarvittaessa yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa. Tällainen toimenpide voisi olla esimerkiksi kunnaneläinlääkäriin tekemä tarkastus eläinten pitopaikassa, jonka epäillään olevan yhteydessä ihmisten zoonoositarvontoihin, ja toimijan neuvonta. Myös jos esimerkiksi broilereiden pitopaikassa esiintyy toistuvasti kampakylobakteereja, kunnaneläinlääkäriin olisi käytävä tilalla tarkastamassa olosuhteet.

49 §. Elintarvikevalvontaa koskevat tarkemmat säännökset. Ehdotetaan, että maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 24 §:n 2 momentin 2—4 kohdassa, 25 §:n 2 momentissa sekä 27 §:n 4 momentin 5 kohdassa ja 5 momentissa tarkoitetusta lihantarkastuksesta ja siihen liittyvästä virallisesta valvonnasta ja ilmoituksista sekä 42 §:ssä tarkoitetusta kirjallisesta lihantarkastuspäätöksestä. Momentin 2 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 24 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen seuranta- ja valvontaohjelmien sisällöstä ja toteuttamisesta. Momentin 3 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 27 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitetuista ilmoituksista ja raporteista, joita kunnan on tehtävä Ruokavirastolle ja aluehallintovirastoille. Momentin 4 ja 5 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 41 §:n tarkoittamasta näytteenotosta sekä 45 §:ssä tarkoitettua valvontaviranomaisen ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuudesta. Momentin 6 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin

antaa tarkempia säännöksiä 48 §:ssä tarkoitetuista näytteenottosuunnitelmista, ilmoitusten tekemisestä ja sisällöstä sekä viranomaisten toimenpiteistä zoonoosien selvittämiseksi

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 47 §:ssä tarkoitettusta ruokamyrkytysten selvittämisestä ja ilmoittamisesta.

Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan Ruokavirasto voisi antaa määräyksiä siitä, mitä tietoja sisämarkkinoilta tuotavista eläinperäisistä elintarvikkeista tulee ilmoittaa valvontaviranomaisille. Sisämarkkinoilta tulevien eläinperäisten elintarvikkeiden valvonta siirrettiin lailla 1397/2019 osaksi kuntien tekemää riskiperusteista valvontaa. Lain 10 ja 11 §:ssä säädetty velvoite elintarviketoiminnan rekisteröinnistä sekä elintarvikehuoneiston hyväksymisestä sekä velvollisuus ilmoittaa elintarviketoiminnan olennaisista muutoksista velvoittaa toimijan ilmoittamaan eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin aloittamisesta ja lopettamisesta valvontaviranomaisille. Mainitut säännökset velvoittavat myös ilmoittamaan eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontiin liittyvistä merkittävistä muutoksista, esimerkiksi tuotavien elintarvikkeiden määrän tai elintarvikeluokkien muuttuessa merkittävästi. Toiminnan aloittamisen ja muutosten yhteydessä valvontaviranomaiset voivat pyytää ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI) lisätietoja eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnista, esimerkiksi tuontimääristä, tuotavista elintarvikelajeista ja salmonellaerityistakuutuotteiden tuonnista. Voimassa olevan lain 23 §:n näytteenottoa ja asiakirjoja koskevat vaatimukset perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 853/2004 ja komission asetukseen (EY) N:o 1688/2005, joten niistä ei ole tarpeen säätää kansallisesti. Voimassa olevan lain 23 §:n mukaan ensisaapumistoimijan on palautettava tai hävitettävä elintarvike, jossa on omavalvontatutkimuksessa todettu salmonellaa. Salmonellaa sisältävä erityistakuiden piiriin kuuluva elintarvike ei täytä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 17 ja 19 artikla ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 vaatimuksia, minkä vuoksi toimija on velvoitettu poistamaan tällaisen tuotteen markkinoilta määräysten vastaisena. Asetukset mahdollistavat myös kaupallisen palautuksen. Asiasta ei ole näin ollen tarvetta säätää kansallisesti.

Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan Ruokavirasto voisi antaa määräyksiä lihantarkastuksessa käytettävistä menetelmistä. Vastaavaa säännöstä ei ole nykyisessä laissa. Ruokaviraston antamalla määräyksillä korvattaisiin voimassa olevat maa- ja metsätalousministeriön päätös 1/EEO/2000 (bakteriologinen tutkimus lihantarkastuksessa) ja asetukset 5/EEO/2001 (bakteriologisesta tutkimuksesta lihantarkastuksessa annetun päätöksen muutos) ja 21/EEO/2001 (mikrobilääkeaineiden osoittaminen lihantarkastuksessa mikrobiologisella menetelmällä). Lihantarkastuksessa käytettävistä menetelmistä on perusteltua antaa määräyksiä lainsäädäntöä kevyemmällä menettelyllä. Pykälän 3 momentin 3 kohdan mukaan Ruokavirasto voisi myös antaa määräyksiä trikiinitutkimusten tiheydestä ja kattavuudesta, jos se on komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1375 mukaan mahdollista tai jos kyseinen asetusta edellyttää. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

6 Luku Elintarvikkeiden vientiin liittyvät viranomaistehtävät

50 §. *Vientiin liittyvä selvitystyö.* Elintarviketurvallisuusvirastosta annetussa laissa (25/2006) mainitaan Ruokaviraston tehtävissä kansainvälinen yhteistyö. Ruokavirastosta annetussa laissa (371/2018) mainitaan Ruokaviraston tehtävänä elintarvikkeiden sekä eläinten, kasvien ja niistä saatavien tuotteiden viennin edistäminen. Tältä pohjalta aiemmin Evira ja vuoden 2019 alusta Ruokavirasto on käytettävissä olevien resurssien rajoissa osallistunut erityisesti elintarvikkeiden markkinoille pääsyä ja markkinoilla pysymistä koskeviin hankkeisiin sekä hankkeisiin, joilla on muulla tavoin luotu edellytyksiä viennille. Vientimarkkinoiden avaaminen edellyttää

useiden maiden osalta sitä, että valtion viranomaiset osallistuvat tiiviisti työhön. Elintarvikelaikiin vientiin liittyviä tehtäviä koskevat säännökset lisättiin lailla 1397/2019.

Viennin edistämiseen on panostettu erityisesti vuoden 2015 hallitusohjelmasta lähtien, kun Ruokavirastolle on myönnetty tehtävään määräaikaista lisärahoitusta. Uusien vientimarkkinoiden avaaminen elintarvikkeille oli yksi vuoden 2015 hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -kärkihankkeen toimenpiteistä. Toimenpiteessä käynnistetään uusia markkinoillepääsyhankkeita, kehitetään vientivalvontajärjestelmiä ja parannetaan pk-yritysten vientiosaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti viennin kohdemaan edellyttämiin viranomaispalveluksiin ja -tarkastuksiin sekä vientihankkeisiin liittyviin valvontamenettelyihin. Vuoden 2019 hallitusohjelmassa korostetaan edelleen elintarvikeviennin edistämistä.

Pykälän 1 momentin mukaan ensisijainen vastuu määränpäävaltion viranomaisten asettamien tuontivaatimusten ja mahdollisten kauttakuljetukseen liittyvien vaatimusten selvittämisestä ja täyttämisestä olisi elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijalla.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto osallistuisi tarvittaessa markkinoillepääsyn ja markkinoilla pysymisen edellytyksenä olevien asiakirjojen laatimiseen ja muuhun selvitystyöhön. Ruokavirasto tekisi päätöksen osallistumisesta 1 momentissa mainittujen viranomaisvaatimusten selvittämiseen ottamalla huomioon muun muassa viennin toteutumisen todennäköisyyden, viennin odotettavissa olevan arvon, toimijan mahdollisuuden osallistua viennin edistämiseen, hankkeesta hyötyvien toimijoiden määrän sekä selvitys- ja raportointiprosessien nopeuden ja ennustettavuuden. Ruokavirasto voisi myös keskeyttää osallistumisen mainittujen tehtävien hoitamiseen, jos viennin kannalta olennaiset edellytykset selvitystyön jatkamiselle eivät enää täyty.

Pykälän 3 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 2 momentissa tarkoitetuista edellytyksistä Ruokaviraston osallistumiselle vientiin liittyvien tehtävien hoitamiseen sekä selvitystyön sisällöstä.

51 §. Vientiin liittyvä valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaiset valvoisivat elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien vientiä toimialueellaan. Ruokavirasto voisi tarvittaessa tehdä vientiin liittyvää valvontaa myös aluehallintoviraston tai kunnan tehtäväalueella. Tätä mahdollisuutta pidetään perusteltuna, koska eräät viennin määränpäävaltiot edellyttävät, että heidän asettamiensa tuontivaatimusten täyttymistä valvoo nimenomaan valtion keskusviranomainen. Valvonnan sisältö määräytyisi määränpäävaltion viranomaisten asettamien tuontivaatimusten perusteella.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomaiset antaisivat toimialueellaan toimijan pyynnöstä elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevia vientitodistuksia, jos määränpäävaltion viranomaiset tällaisia todistuksia edellyttävät. Ruokavirasto voisi tarvittaessa antaa vientitodistuksia myös muun viranomaisen toimialueella, jos viennin määränpäävaltion viranomaiset edellyttävät, että todistus on keskusviranomaisen antama. Määränpäävaltion todistusten sisällölle asettamien vaatimusten selvittämiseen sovellettaisiin 50 §:n vaatimuksia. Eläinperäisten tuotteiden vientitodistuksista säädetään eläintautilain 71 §:ssä. Toimivaltaisia viranomaisia eläinlääkintötodistusten antamiseen ovat kunnaneläinlääkärit. Määränpäävaltiot voivat kuitenkin vaatia vientitodistuksia myös muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden sekä elintarvikekontaktimateriaalien viennin toteutumisen edellytyksenä. Jos määränpäävaltio ei ole vaatinut viennin edellytykseksi muuta selvitystä kuin vientitodistuksen, vientitodistus on 50 §:n tarkoittama vientiselvitysasiakirja.

Pykälän 3 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä vientiin liittyvän valvonnan edellytyksistä ja sisällöstä.

7 luku Elintarvikkeiden kansalliset laatujärjestelmät ja valvotut pito-olosuhteet

52 §. Elintarvikkeiden kansalliset laatujärjestelmät. Pykälän 1 momentin mukaan Ruokavirasto hyväksyisi hakemuksesta elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä. Kansallinen laatujärjestelmä on määritelty 5 §:n 1 momentin 10 kohdassa. Laatujärjestelmän hyväksymisen edellytyksistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1305/2013 16 artiklan 1 kohdan b alakohdassa. Hyväksyminen ei koskisi laatujärjestelmän ohjelmaa, vaan kyse on sen todentamisesta, että laatujärjestelmä on hakemuksessa kuvattu vastaamaan mainitun artiklan vaatimuksia. Laatujärjestelmän toiminnan todentaminen sen omien sääntöjen mukaiseksi olisi lainsäädäntöön kuulumatonta toimintaa ja jäisi riippumattoman tahon tarkastettavaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan laatujärjestelmän tulisi olla ulkopuolisen riippumattoman tahon tarkastama. Riippumaton taho voi olla mikä tahansa ulkopuolinen auditointeja järjestävä taho, joka tekee elintarvikealan auditointeja. Hakijan tulisi raportoida ulkopuolisen tahon tarkastuksista säännöllisesti Ruokavirastolle. Hakijan tulisi myös ilmoittaa, jos laatujärjestelmän säännöissä tai sisällössä tapahtuu muutoksia. Hakijan tulisi julkaista verkkosivuillaan tai muulla vastaavalla tavalla tiedot laatujärjestelmästä. Hakijan tulisi julkaista ainakin laatujärjestelmän ja sen sisällön kuvaus sekä järjestelmään osallistuvat tahot.

Pykälän 3 momentin mukaan Ruokavirasto valvoisi hyväksymiensä kansallisten laatujärjestelmien hyväksymisedellytysten täyttymistä. Ruokavirasto voisi peruuttaa laatujärjestelmän hyväksymisen, jos 1 momentissa tarkoitetut hyväksymisen edellytykset eivät enää täyty.

Pykälän 4 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä laatujärjestelmän hakemisesta, hyväksymisestä, hylkäämisestä ja peruuttamisesta sekä riippumattoman tahon tarkastuksesta, tarkastuksen sisällöstä, tarkastuksen tulostan raportoinnista ja laatujärjestelmää koskevien tietojen julkaisemisesta.

53 §. Sikojen valvotut pito-olosuhteet. Pykälässä säädettäisiin, että Ruokavirasto olisi sikojen valvotut pito-olosuhteet tunnustava viranomainen. Virasto tunnustaisi alkutuotantopaikat ja alkutuotantopaikkojen muodostamat lokerot, jotka täyttävät komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1375 säädetyt sikojen valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset. Ruokavirasto valvoisi vaatimusten noudattamista. Ruokavirasto voisi hyväksyä myös muiden kuin viranomaisten, kuten valtuutettujen eläinlääkäreiden, arvioinnit valvottujen pito-olosuhteiden vaatimusten täyttymisestä. Ruokavirasto voisi peruuttaa tunnustamisen, jos tunnustamisen edellytykset eivät enää täyty. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 54 c §:ää.

Jotta trikiinien esiintyvyyttä valvotuissa pito-olosuhteissa kasvatetuissa sioissa voitaisiin seurata, pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto voisi tarvittaessa määrätä suoritettavaksi komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1375 11 artiklan mukaisia seurantatutkimuksia sikojen trikiinitilanteen selvittämiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan tarkempia säännöksiä valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset täyttävien alkutuotantopaikkojen ja alkutuotantopaikkojen muodostamien lokeroiden virallisen tunnustamisen hakemisesta, tunnustamisesta ja viranomaisvalvonnasta sekä tunnustamisen peruuttamisesta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 luku Nimisuojuotteiden rekisteröiminen ja valmistuksesta ilmoittaminen

54 §. *Nimisuojatuotteen rekisteröiminen ja valmistuksesta ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin nimisuojatuotteiden rekisteröimisestä sekä niiden valmistuksesta ilmoittamisesta. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

Säännöksissä ei viitata Euroopan unionin asetuksiin, koska ne yksilöitäisiin lain 5 §:n 2 momentin 32 kohdassa nimisuojatuotteen määritelmän yhteydessä. Nimisuojaa koskevan suoraan sovellettavan Euroopan unionin lainsäädännön mukaan nimisuojatuotteiden rekisteröiminen edellyttää pääsääntöisesti kansallisen vastaväitemenettelyn järjestämistä ennen hakemuksen toimittamista Euroopan komission ratkaistavaksi. Pykälässä viitattaisiin kyseiseen menettelyyn ja säädettäisiin Ruokaviraston toimivallasta järjestää kyseinen menettely Suomessa nykytilaa vastaavasti. Tehtävä on siirretty Ruokavirastolle Maaseutuvirastolta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Ruokaviraston toimivallasta. Eräissä tapauksissa toimivalta hakemuksen hyväksymisen osalta on Euroopan unionin lainsäädännön mukaan kansallisella viranomaisella. Esimerkiksi tislattuja alkoholijuomia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/787 31 artiklan mukaan pienet muutokset hyväksytään kansallisesti. Momentissa säädettäisiin Ruokaviraston toimivallasta tältä osin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nimisuojaa koskevien hakemusten ja päätösten julkaisutavasta. Velvollisuudesta julkaista ne on säädetty nimisuojaa koskevassa Euroopan unionin lainsäädännössä. Julkaisutapa kuuluisi kuitenkin kansalliseen harkintavaltaan. Asian luonteesta johtuen julkaisutavan osalta olisi perusteltua soveltaa hallintolain uudistettuja julkista kuulutusta koskevia säännöksiä. Momentissa viitattaisiin kyseiseen lainsäädäntöön.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin nimisuojatuotteiden valmistajan ilmoitusvelvollisuudesta. Nimisuojatuotteen määritelmästä johtuen se kattaisi myös tislattujen alkoholituotteiden valmistuksen. Rekisteröityä nimisuojatuotetta valmistavan elintarvikealan toimijan on ennen tuotteen saattamisen aloittamista ilmoitettava tuotteen nimi ja valmistuspaikka Ruokavirastolle, aluehallintovirastolle ja kunnalle. Myös valmistuksen keskeyttämisestä tai lopettamisesta olisi ilmoitettava viivytyksettä valvontaviranomaiselle. Ilmoitusta ei kuitenkaan vaadittaisi nimisuoja-tuista alkoholituotteista, jos toimivaltainen valvontaviranomainen saa tiedon tuotteen markkinoille saattamisesta muun lainsäädännön nojalla tehtävän ilmoituksen yhteydessä. Alkoholilain valvonnasta annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (158/2018) säädetään alkoholijuomien valmistajan, tukkumyyjän ja maahantuojan velvollisuudesta tehtävä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle perusilmoitus valmistetusta tai maahantuodusta alkoholi-juomasta ennen sen luovuttamista markkinoille.

Pykälän 5 momentin mukaan tarkempia säännöksiä 1 ja 2 momentissa tarkoitettusta nimisuoja-tuotteiden rekisteröinnin hakemisesta ja vastaväitemenettelyn järjestämistavasta sekä 3 momen-tin tarkoittamista ilmoitusvelvollisista elintarvikealan toimijoista, ilmoituksissa annettavista tie-doista ja ilmoitusten antamistavasta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

9 luku Hallinnolliset pakkokeinot, hallinnolliset sanktiot ja rikosoikeudelliset rangaistukset

55 §. *Elintarvikesäännösten vastaisuuden korjaaminen.* Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 138 artiklan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on ryhdyttävä johonkin artiklassa tarkoitettuun toimenpiteeseen, jos tämä toteaa, että säännöksiä ei noudateta. Tällöin on otettava huomioon säännösten noudattamatta jättämisen luonne sekä se, missä määrin kyseinen toimija on aiemmin jättänyt noudattamatta säännöksiä. Toimenpiteet vastaavat si-sällöllisesti 9 luvussa ehdotettuja pakkokeinoja. Pykälässä säädettäisiin lievimmästä viranomai-sen käytössä olevasta pakkokeinosta, joka tulee käytettäväksi silloin, kun 40 §:ssä tarkoitetuilla

kehotuksilla ei saada poistetuksi määräystenvastaisuutta tai kehotuksen antamista ei laiminlyönnin toistuvuuden tai muun syyn vuoksi voida pitää riittävänä. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan elintarvikelain 55 §:n säännöstä.

Valvontaviranomainen voisi määrätä epäkohdan korjattavaksi, jos elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali, elintarvikehuoneisto tai alkutuotantopaikka tai elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminta ovat elintarvikesäännösten vastaisia. Viranomainen voisi määrätä epäkohdan korjattavaksi myös, jos elintarvikkeesta tai elintarvikekontaktimateriaalista annetut tiedot voivat aiheuttaa vaaraa ihmisen terveydelle tai johtaa kuluttajaa harhaan. Epäkohdan korjaaminen voisi tarkoittaa esimerkiksi harhaanjohtavien, puutteellisten tai muuten määräystenvastaisten pakkausmerkintöjen korjaamista tai elintarvikkeen koostumuksen muuttamista. Joissakin tapauksissa määräysten vastainen elintarvike saattaa olla esimerkiksi kuumentamisen jälkeen käytävissä elintarvikkeena. Elintarvike katsotaan elintarvikesäännösten vastaiseksi myös silloin, jos lainsäädännön edellyttämä ilmoitus, esimerkiksi ravintolisän markkinoille saattamista koskeva ilmoitus, on tekemättä. Elintarviketoiminta ei vastaa elintarvikesäännöksiä muun muassa silloin, jos vaadittavia asiakirjoja puuttuu tai toimija ei pysty osoittamaan, minkälaisen järjestelmän avulla hän varmistaa elintarviketoimintaansa liittyvien vaarojen tunnistamisen ja ehkäisemisen (omavalvonta). Valvontaviranomaisen päätöksestä tulisi tarvittaessa ilmetä, miten esimerkiksi elintarvikkeen kanssa menetellään tai miten toimintaa jatketaan ennen kuin määräysten vastaisuus on poistettu. Jos viranomainen varmistuu siitä, että epäkohta voidaan poistaa muulla tavoin kuin määräyksiä antamalla, ei määräystä olisi välttämätöntä antaa.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto voisi määrätä 35 §:ssä tarkoitettuja viranomaisnäytteitä tutkivan laboratorion korjaamaan säännöstenvastaisen toiminnan kuten analyysimenetelmän suorituskykyyn liittyvän puutteen, vertailumittauksiin osallistumisesta pidättäytymisen tai pyydettyjen tutkimustulosten toimittamatta jättämisen.

Pykälän 3 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi määrätä 52 §:ssä tarkoitettun kansallisen laatujärjestelmän hakijan korjaamaan hyväksytyä kansallista laatujärjestelmää koskevan epäkohdan.

Pykälän 4 momentin mukaan viranomaisen olisi päätöksessään määrättävä, onko epäkohta korjattava välittömästi vai viranomaisen asettamassa määräajassa.

56 §. Kielto. Jos elintarvike tai siitä annettavat tiedot, alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai niissä harjoitettava elintarviketoiminta ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle, valvontaviranomaisten olisi ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin estääkseen elintarvikkeen joutumisen kuluttajan käyttöön. Valvontaviranomainen voisi kieltää elintarvikkeen alkutuotannon, valmistuksen, sisämarkkinakaupan, viennin, tukkukaupan ja muun jakelun, tarjoilun tai muun luovutuksen taikka käytön elintarvikkeen valmistuksessa. Vastaava säännös on voimassa olevan lain 56 §:ssä. Elintarvikkeen tuontiin liittyvistä hallinnollisista pakkokeinoista säädetään eläinten ja eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetussa laissa (1277/2019).

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi, että valvontaviranomaisen olisi ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin estääkseen elintarvikkeen joutumisen kuluttajan käyttöön, vaikka elintarvike tai siitä annettavat tiedot, alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai niissä harjoitettava elintarviketoiminta olisivat sellaiset, että niistä aiheutuva vaara ei olisi vakava, mutta elintarvikesäännösten vastaisuus johtuisi sellaisesta syystä, jota ei voida poistaa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi lisäaineen sallitun määrän pieni ylitys tai torjunta-aineen sallitun enimmäismäärän pieni ylitys, joka on sellainen, että akuutin toksisuuden viitearvo ei ylitä. Tällaisissa tilanteissa ei pääsääntöisesti aiheudu vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle, vaikka elintarvike on

määräysten vastainen. Valvontaviranomainen voisi tällaisessa tapauksessa kieltää esimerkiksi elintarvikkeen kaupanpidon. Vastaavaa säännöstä ei ole voimassa olevassa laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi kieltää elintarvikekontaktimateriaalin valmistuksen, sisämarkkinakaupan, viennin, tukkukaupan sekä muun jakelun, jos elintarvikekontaktimateriaali tai siitä annettavat tiedot tai kontaktimateriaalitoiminta ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle. Valvontaviranomainen voisi määrätä kiellon esimerkiksi, jos elintarvikekontaktimateriaalin valmistuksessa on käytetty ainetta, jota ei ole hyväksytty elintarvikkeiden kanssa kosketukseen joutuvista muovisista materiaaleista ja tarvikkeista annetun komission asetuksen (EU) N:o 10/2011 positiivilistalle. Kielto olisi voimassa niin kauan, kun aine on hyväksytty tai sen käytöstä luovutaan. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että valvontaviranomainen voisi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin estääkseen elintarvikekontaktimateriaalin joutumisen kuluttajan käyttöön, vaikka elintarvikekontaktimateriaalista aiheutuva vaara ei olisi vakava, mutta elintarvikesäännösten vastaisuus johtuisi sellaisesta syystä, jota ei voida poistaa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi bambujauheen käyttäminen muoviastioiden raaka-aineena. Bambusta ei aiheudu vakavaa terveyshaittaa, mutta tuotteet ovat määräysten vastaisia, koska bambujauhe ei ole komission asetuksen (EU) N:o 10/2011 positiivilistalla. Kielto voisi tulla kyseeseen myös, jos materiaali kohtaisen lainsäädännön raja-arvo jonkin hyväksytyyn aineeseen osalta ylittyy vähän. Tällaisessa tilanteessa ei pääsääntöisesti aiheudu vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle, mutta tuote on määräysten vastainen.

Pykälän 3 momentin mukaan kielto voitaisiin antaa myös väliaikaisena asian selvittämisen ajaksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Valvontaviranomainen tekisi myös väliaikaisesta kiellosta valituskelpoisen päätöksen.

57 §. *Markkinoilta poistaminen ja yleinen tiedottaminen.* Pykälässä säädetään valvontaviranomaisen mahdollisuudesta määrätä elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali poistettavaksi markkinoilta, jos toimija ei noudata Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklassa säädettyä velvollisuutta poistaa tuote markkinoilta ja tiedottaa siitä yleisesti. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassaolevan elintarvikelain 57 §:ää.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklan mukaan elintarvikealan toimijan, joka katsoo tai jolla on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelema elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien vaatimusten mukainen, on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta, jos elintarvike ei ole enää kyseisen alkuperäisen toimijan välittömässä valvonnassa, ja ilmoitettava tästä toimivaltaisille viranomaisille. Jos tuote on jo voinut ehtiä kuluttajalle, elintarvikealan toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava kuluttajille syy markkinoilta poistamiseen tai tarvittaessa varmistettava, että kuluttajille jo toimitetut tuotteet palautetaan, jos muut toimenpiteet eivät ole riittäviä korkeatasoisen terveyden suojelun saavuttamiseksi. Elintarvikealan toimijan, joka vastaa sellaisista vähittäiskauppa- tai jakelutoimista, jotka eivät vaikuta elintarvikkeen pakkaamiseen, pakkausmerkintöihin, turvallisuuteen tai koskemattomuuteen, on omalta osaltaan ryhdyttävä toimiin poistaakseen tuotteet markkinoilta ja myötävaikuttaakseen elintarvikkeiden turvallisuuteen toimittamalla eteenpäin elintarvikkeen jäljittämiseksi tarvittavia tietoja sekä osallistumalla tuottajien, jalostajien, valmistajien tai toimivaltaisten viranomaisten toimiin. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklan mukaan elintarvikealan toimijan on ilmoitettava välittömästi toimivaltaisille viranomaisille, jos toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen markkinoille saatama elintarvike voi olla ihmisten terveydelle vahingollinen. Toimijan on ilmoitettava toimivaltaisille viranomaisille toimista, jotka on toteutettu lopulliselle kuluttajalle aiheutuvien vaarojen ehkäisemiseksi, eikä se saa estää tai yrittää rajoittaa ketään tekemästä yhteistyötä toimivaltaisten

viranomaisten kanssa kansallista lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä noudattaen. Elintarvikealan toimijoiden on tehtävä yhteistyötä viranomaisten kanssa vältettäessä tai vähennettäessä elintarvikkeiden aiheuttamia vaaroja.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi määrätä elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin poistettaviksi markkinoilta myös silloin, jos siitä annettavat tiedot ovat olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia. Tällainen tieto voisi olla esimerkiksi selkeästi elintarvikesäännösten vastainen lääkkeellinen väite.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisen oikeudesta yleisesti tiedottaa toimijan kustannuksella elintarvikesäännösten vastaisista elintarvikkeista tai elintarvikekontaktimateriaaleista, jos toimija ei noudata Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklassa säädettyä tiedottamisvelvoitetta.

58 §. Haltuunotto. Pykälän 1 momentin mukaan haltuunoton edellytyksenä olisi, että elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali aiheuttaa tai sen on syytä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, haltuunoton edellytyksenä ei enää olisi, että terveydelle aiheutuvan vaaran tulisi olla välitön tai että muita lain mukaisia toimenpiteitä ei pidetä riittävinä. Valvontaviranomainen voisi myös ottaa elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin haltuunsa, vaikka se ei aiheuttaisi tai epäiltäisi aiheuttavan vaaraa terveydelle, mutta jos se olisi muulla tavoin olennaisesti elintarvikesäännösten vastainen. Käytännön valvontatyössä on havaittu, että voimassa olevan lain säännöksen soveltamisen edellytykset ovat olleet liian tiukat sekä ilmeisen vaaran että muun olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisen toiminnan estämiseksi. Säännöksen soveltaminen on ollut vaikeaa esimerkiksi tilanteissa, joissa toimijan hallusta löytyy suuri määrä pilaantumisvaarassa olevia elintarvikkeita puutteellisissa säilytysolosuhteissa. Muilta osin säännös vastaa voimassa olevan lain 58 §:n säännöstä.

59 §. Käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös. Säännöksen tarkoituksena on estää elintarvikkeeksi sopimattoman elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaaliksi sopimattoman materiaalin palautuminen elintarvikeketjuun. Säännös vastaa voimassa olevan lain 59 §:n säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaisen tulisi määrätä, miten menetellään sellaisen elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin kanssa, jota ei ole mahdollista muuttaa määräysten mukaiseksi. Määräyksen antaminen liittyy usein 55 tai 56 §:n nojalla tehtävään päätökseen. Valvontaviranomaisen ei olisi säännöksen nojalla välttämätöntä tyhjentävästi todeta, mihin tarkoitukseen elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali on käytettävä, vaan viranomainen voisi päätöksessään todeta mahdollisia käyttötarkoituksia esimerkinomaisesti. Päätöksestä tulisi kuitenkin ilmetä, että tuotetta ei voida käyttää elintarvikkeena tai elintarvikekontaktimateriaalina.

Jos käyttäminen muuhun tarkoitukseen ei ole mahdollista tai jos terveydelliset syyt tai elintarvikesäännökset edellyttävät, viranomaisen olisi pykälän 2 momentin mukaan määrättävä elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali hävitettäväksi. Toimijalla voisi myös olla oikeus palauttaa elintarvike toiseen EU-jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 tai 2 momentissa tarkoitettu päätös olisi tehtävä viipymättä, ja siinä olisi asetettava määräaika, jonka kuluessa toimijan on suoritettava vaaditut toimenpiteet. Lisäksi päätöstä tehtäessä on pyrittävä siihen, että elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin omistajan taloudellinen menetys jää mahdollisimman pieneksi.

60 §. Alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttaminen. Pykälässä säädettäisiin alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamisesta. Säännös vastaa voimassa olevan lain 61 §:n säännöstä sellaisenaan, kuin se on muutettuna lailla 1397/2019.

Hyväksymisen peruuttaisi sama taho, joka on hyväksynyt alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston. Pykälän 1 momentin mukaan peruuttaminen olisi mahdollista, jos vaaraa ei voida muulla tavoin elintarvikelain pakkokeinosäännöksiä soveltaen estää.

Pykälän 2 momentin mukaan hyväksymisen peruuttaminen olisi mahdollista, jos alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai siellä harjoitettava elintarviketoiminta ovat olennaisesti elintarvikesäännösten vastaista eikä toimija ole noudattanut viranomaisen antamia määräyksiä tai kieltoja.

Pykälän 3 momentin mukaan hyväksymisen voisi peruuttaa myös siinä tapauksessa, että toimija ei ole enää 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla luotettava. Koska hyväksymisen peruuttaminen puuttuu voimakkaasti elinkeinonharjoittajan oikeusasemaan, velvoitteidenhoidon epäkohtien tulisi olla toiminnan kannalta vakavia tai olennaisia. Toimijalle tulisi antaa mahdollisuus korjata laiminlyönti ja hyväksymisen peruuttamisen edellytyksenä olisi, että toimija ei ole viranomaisen määräyksestä huolimatta korjannut epäkohtia.

Hyväksyminen voitaisiin peruuttaa myös osittain esimerkiksi tietyn toiminnon osalta.

61 §. Rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen. Pykälässä säädettäisiin rekisteröidyn toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta. Säännös vastaa voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019 lisätyn 61 a §:n säännöstä. Rekisteröinnin ja ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvien toimijoiden toiminta oli aikaisemmin mahdollista keskeyttää voimassa olevan lain 55 §:ssä säädetyn määräyksen tai 56 §:ssä säädetyn kiellon nojalla. Selvyuden vuoksi voimassa olevaan lakiin lisättiin säännös, jonka mukaan valvontaviranomainen voisi keskeyttää tai lopettaa rekisteröidyn alkutuotannon, elintarviketoiminnan ja kontaktimateriaalitoiminnan, jos toiminta on olennaisesti elintarvikesäännösten vastaista eikä toimija ole noudattanut valvontaviranomaisen elintarvikelain nojalla antamaa määräystä tai kieltoa.

Myös toimijan, joka harjoittaa rekisteröityä elintarviketoimintaa tai elintarvikekontaktitoimintaa, tulee täyttää 7 §:ssä säädetty luotettavuutta koskevat vaatimukset. Viranomaisella tulee olla mahdollisuus puuttua sellaisen toimijan toimintaan, joka ei täytä luotettavuutta koskevia vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi keskeyttää tai lopettaa rekisteröidyn alkutuotannon ja elintarviketoiminnan samoin kuin rekisteröidyn kontaktimateriaalitoiminnan, jos toimija ei olisi 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla luotettava. Koska toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen puuttuu voimakkaasti elinkeinonharjoittajan oikeusasemaan, velvoitteidenhoidon epäkohtien tulisi olla toiminnan kannalta vakavia tai olennaisia. Toimijalle tulisi myös antaa mahdollisuus korjata epäkohta.

62 §. Laboratorion nimeämisen peruuttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriö voisi peruuttaa kansallisen vertailulaboratorion nimeämisen, jos vertailulaboratorio tai siellä harjoitettu toiminta ei täytä 36 §:ssä tai Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 100 ja 101 artiklassa säädettyjä vaatimuksia. Nimeämisen peruuttamiseen johtavan puutteen olisi oltava olennainen. Nimeämisen peruuttaminen edellyttäisi lisäksi, että vertailulaboratorio ei ole maa- ja metsätalousministeriön määräyksestä huolimatta korjannut puutetta.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto voisi peruuttaa virallisen laboratorion ja nimetyn omavalvontalaboratorion nimeämisen, jos laboratorio tai siellä harjoitettava toiminta olennaisesti rikkoo tämän lain 34 tai 37 §:ssä. Nimeämisen peruuttamiseen johtavat puutteet voisivat

liittyä muun muassa kirjallinen laatujärjestelmään, tekniseen pätevyyteen, tulosten luotettavuuteen, henkilökunnan pätevyyteen, akkreditointiin, arviointiin ja arviointielimen pätevyyteen. Nimeämisen peruuttaminen edellyttäisi, että laboratorio ei ole Ruokaviraston määräyksestä huolimatta korjannut puutetta ja että puute on olennainen ja vakava. Vakava puute olisi esimerkiksi se, että laboratorio toistuvasti jättää ilmoittamatta vaarasta tai laiminlyö määräaika-arvioinnin teettämisen. Myös määräaikainen nimeäminen voidaan peruuttaa.

Pykälän 3 momentin mukaan Ruokavirasto voisi peruuttaa nimeämisen myös asian käsittelyn vaatimaksi ajaksi, jos puute hyväksytyin laboratorion toiminnassa on sellainen, että se voi vaarantaa tutkimustulosten luotettavuuden. Tällainen puute olisi esimerkiksi arviointielimen edellyttämien korjaustoimenpiteiden räikeä laiminlyöminen.

63 §. Internetsivuston sulkeminen. Säännös vastaa voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019 lisättyä säännöstä. Ruokavirasto voisi määrätä internetsivuston tai sen osan suljettavaksi, jos on ilmeistä, että sen välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai siitä annetut tiedot ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle, johtavan kuluttajaa olennaisesti harhaan tai olevan muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia. Internetsivuston sulkeminen toteutettaisiin suhteellisuusperiaatetta noudattaen siten, että internetsivustosta olisi määrättävä suljettavaksi sivuston osa, jossa tarjotaan myytäväksi mainitulla tavalla elintarvikesäännösten vastaisia elintarvikkeita tai elintarvikekontaktimateriaaleja. Jos sivuston osan sulkeminen ei poista elintarvikesäännösten vastaisuutta, olisi tarvittaessa määrättävä suljettavaksi koko sivusto. Ruokavirasto voisi saada tarvittavia tietoja internetsivuston kautta myytäväksi tarjottavista elintarvikkeista esimerkiksi 41 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tunnistautumattomalla näytteenotolla. Määräys internetsivuston sulkemisesta voitaisiin antaa väliaikaisena asian selvittämisen tai epäkohdan korjaamisen ajaksi. Väliaikainen sulkeminen olisi voimassa, kunnes Ruokavirasto antaa asiassa lopullisen ratkaisunsa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 138 artiklassa säädetään todettuun säädösten noudattamatta jättämiseen liittyvistä toimista. Toimivaltaisen viranomaisen on ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin, joista mainitaan esimerkkejä 138 artiklan 2 kohdassa. Yksi artiklan 2 kohdassa mainittu toimenpide on määräyksen antaminen toimijan hallinnoimien tai käyttämien internetsivustojen sulkemisesta tarvittavan pituiseksi ajaksi.

64 §. Kiireelliset toimet. Pykälän mukaan kunnan viranhaltija voisi kiireellisissä tapauksissa tehdä 55, 56, 58 ja 59 §:n mukaisen päätöksen. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa elintarvikkeen sisältämä allergeenia ei ole mainittu pakkausmerkinnöissä ja nopeat toimenpiteet ovat tarpeen, jottei tuote päädy kuluttajalle. Kiireestä voi olla kysymys myös, jos valvontaviranomaisen tietoon on tullut epäily elintarvikkeen aiheuttamasta ruokamyrkytyksestä ja toiminnan keskeyttäminen kiireellisesti tutkimusten ajaksi on välttämätöntä vaaran estämiseksi. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, kunnan viranhaltijalla olisi mahdollisuus tehdä myös 59 §:n tarkoittama päätös elintarvikkeen käytöstä tai hävittämisestä. Kunnan viranhaltijalle voitaisiin siirtää toimivaltaa 27 §:n 3 momentin mukaisesti 55—59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta, jolloin 64 §:n soveltaminen ei olisi tarpeen. Pykälän nojalla tehtävät päätökset olisi saatettava viipymättä kunnan valvontaviranomaisen eli kunnan määräämän lautakunnan tai muun monijäsenisen toimielimen taikka viranhaltijan, jolle on siirretty toimivalta myös hallinnollisten pakkokeinojen osalta, käsiteltäväksi.

65 §. Ruokaviraston päätös hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä. Pykälän 1 momentin mukaan Ruokavirasto päättäisi yhtä kuntaa laajempaa aluetta koskevien 55—59, 66 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä. Säännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 65 §:n 1 momentin säännöstä. Säännöksen tarkoituksena on, että Ruokavirasto voisi

tehdä päätökset keskitetysti sen sijaan, että useat kunnat joutuisivat tekemään esimerkiksi eri puolilla Suomea myynnissä olevaa elintarvike-erää koskevia päätöksiä. Ruokavirasto voisi päättää pakkokeinojen käyttämisestä jo silloin, kun päätös tulee koskemaan yhtä kuntaa suurempaa aluetta. Jos tarkoitus on, että päätös kohdistuu esimerkiksi vain valmistajan tai maahantuojan varastossa oleviin tuotteisiin, päätöksen tekisi asianomainen kunta.

Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto voisi päättää hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä myös yhden kunnan alueella, jos se perustellusta syystä arvioi kunnan toimet riittämättömiksi määräystenvastaisuuden poistamiseksi. Voimassa olevan lain 62 §:n 2 momentin mukaan Ruokavirasto voi päättää hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä yhden kunnan alueella, jos kunnan toimet arvioidaan riittämättömiksi terveysvaaran estämiseksi. Elintarvikevalvonnassa saattaa esiintyä tilanteita, joissa kunta ei toimi riittävän tehokkaasti. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että kunta voisi näin esimerkiksi vähäisten resurssien vuoksi siirtää tehtäviään Ruokaviraston hoidettavaksi. Kyseessä olisi poikkeuksellinen menettely, johon Ruokavirasto voisi ryhtyä, jos se katsoo, että on perusteltua syytä pitää kunnan valvontaviranomaisen toimia riittämättöminä ihmisten turvallisuuden takaamiseksi. Ruokavirasto voisi hoitaa kunnan tehtäviin kuuluvan valvontatapauksen myös sellaisessa poikkeuksellisessa tapauksessa, että keskusviranomaisen puuttumista asiaan olisi pidettävä tarpeellisena elintarvikesäännösten noudattamiseksi ja elintarvikevalvonnan ohjaamiseksi. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi se, että kunnan valvontaviranomainen ei ryhtyisi toimenpiteisiin, vaikka hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön olisi ilmeinen tarve.

Jotta kunnat saisivat tiedon siitä, että Ruokavirasto on ryhtynyt toimenpiteisiin, Ruokaviraston olisi 3 momentin mukaan viipymättä ilmoitettava 1 ja 2 momentin nojalla tekemistään päätöksistä asianomaisille kunnille.

66 §. Markkinoinnin kieltäminen ja oikaisu. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi kieltää toimijaa jatkamasta elintarvikesäännösten vastaista markkinointia taikka uudistamasta sellaista tai siihen rinnastettavaa markkinointia. Kielto voitaisiin antaa myös väliaikaisena, jolloin kielto on voimassa, kunnes valvontaviranomainen on antanut asiassa lopullisen ratkaisunsa.

Voimassa olevan lain 65 §:n mukaan ainoastaan Ruokavirastolla on mahdollisuus kieltää elintarvikesäännösten vastainen markkinointi. Virheellinen markkinointi voi kuitenkin olla paikallista ja niin selkeästi elintarvikesäännösten vastaista, että myös muulla valvontaviranomaisella tulee olla mahdollisuus puuttua siihen. Elintarvikkeen markkinointi on osa elintarviketietojen kokonaisuutta, josta toimija on vastuussa. Markkinoinnin valvonta on osa tavanomaista elintarvikevalvontaa. Aikaisemmin selkeästi elintarvikepakkauksissa sekä lehdissä ollut markkinointi on siirtynyt yhä enemmän yritysten internet-sivuille ja sosiaaliseen mediaan. Markkinointi on nykyään monikanavaista ja laajaa. Tästä syystä elintarvikevalvonnassa tarkastetaan pakkausmerkintöjen lisäksi yritysten internet-markkinointia. Se, että ainoastaan Ruokavirasto voi kieltää määräysten vastaisen markkinoinnin, hidastaa jossain määrin markkinoinnin valvontatapauksen käsittelyä, koska paikallisten valvontaviranomaisten tulee siirtää asia Ruokaviraston käsiteltäviksi. Markkinointitoimet ovat tyypillisesti nopeita ja hallinnollisesta siirrosta aiheutuva viive saattaa johtaa siihen, että selvästi määräystenvastaiseen markkinointiin ei ehditä puuttua oikea-aikaisesti. Hallintolain keskeinen periaate on toimijoiden tasavertaisen kohtelun vaatimus. Nykyinen lainsäädäntö ei anna tähän riittävän tehokkaita keinoja. Ne yritykset, joiden säädöstenvastaiseen markkinointiin puututaan, kokevat tulevaisuutta väärin kohdelluksi, kun toisen yrityksen vastaavaan markkinointiin ei puututa. Elintarvikevalvonnan vaikuttavuuden parantamiseksi ja kuluttajien harhaanjohtamisen estämiseksi mahdollisimman nopeasti, myös muilla valvontaviranomaisilla tulisi olla käytössä tehokkaat hallinnolliset pakkokeinot. Tehokkailla valvontatoimenpiteillä voidaan estää myös yritysten välisen kilpailutilanteen vääristymistä.

Tästä syystä ehdotetaan, että toimivaltaisilla valvontaviranomaisilla olisi oikeus määräysten vastaisen markkinoinnin kieltämiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi markkinointikiellon lisäksi ryhtyä 56 §:ssä tarkoitettuihin kieltotoimenpiteisiin, 57 §:ssä tarkoitettuihin markkinoilta poistamista ja yleistä tiedottamista koskeviin toimenpiteisiin tai 58 §:ssä tarkoitettuihin haltuunottoimenpiteisiin, jos elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin markkinointi on sellaista, että siitä saattaa aiheutua vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai jos markkinointi on oleellisesti harhaanjohtavaa. Valvontaviranomainen voi ryhtyä mainittuihin toimenpiteisiin, kunnes markkinointi on saatettu elintarvikesäännösten mukaiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi 1 momentissa tarkoitetun kiellon määrätessään velvoittaa kiellon saaneen toimijan määräajassa toimittamaan markkinoinnin oikaisun, jos sitä markkinoinnista aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä välttämättömänä. Päätöksessään valvontaviranomainen voi määrätä, että markkinoinnin oikaisu on toteutettava vastaavassa laajuudessa kuin missä oikaisun kohteena oleva markkinointi on toteutettu. Säännös vastaa muilta osin voimassa olevan lain 66 §:n säännöstä, mutta oikeus velvoittaa toimija toimittamaan markkinoinnin oikaisu olisi Ruokaviraston lisäksi myös muilla valvontaviranomaisilla vastaavalla tavalla kuin valvontaviranomaisilla olisi 1 momentin mukaisesti oikeus määrätä toimija oikaisemaan määräysten vastainen markkinointi.

67 §. Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Ehdotetaan säädettäväksi elintarvikevalvonnan seuraamusmaksusta. Vastaavaa hallinnollista sanktiota ei ole voimassa olevassa laissa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 139 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen rikkomiseen sovellettavista sanktioista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan, että ne pannaan täytäntöön. Säädettyjen sanktioiden on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksusta säätämistä pidetään perusteltuna elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi tehokkaan ja toimivan virallisen valvonnan avulla. Hallinnollisen ohjauksen keinoja ja elintarvikesäännösten vastaisen toiminnan johdosta määrättäviä hallinnollisia pakkokeinoja ei aina voida pitää riittävän tehokkaina ja tarkoituksenmukaisina, mutta rikkomusten laatu ei ehdottomasti edellytä rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä.

Pykälän 1 momentissa yksilöitäisiin ne velvollisuudet, joiden rikkomisesta elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu voitaisiin määrätä. Ehdotetun seuraamusmaksun soveltamisen piirissä olisi lainsäädännön rikkomuksia ja laiminlyöntejä, joissa lainsäädännössä säädettyjen velvoitteiden rikkomisen toteennäyttäminen olisi pääsääntöisesti yksinkertaista eikä vaatisi tutkinnallisia toimia. Toimivaltainen valvontaviranomainen voisi määrätä seuraamusmaksun esimerkiksi, kun lain 55—58 §:n tarkoittamia hallinnollisia pakkokeinoja pidetään riittämättöminä. Seuraamusjärjestelmän toimivuus ja oikeasuhtaisuus saattavat tapauskohtaisesti puoltaa hallinnollisen sanktion käyttämistä ennen hallinnollisia pakkokeinoja.

Seuraamusmaksun suuruudeksi ehdotetaan vähintään 300 ja enintään 5 000 euroa. Tämä on jonkin verran korkeampi kuin esimerkiksi kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annettun lain (658/2013) mukainen laiminlyöntimaksu (300—1 000 euroa). Maksun suuruudella pyritään erityisesti seuraamuksen ennalta ehkäisevään vaikutukseen. Seuraamusmaksun suuruuden on oltava sen kohteen olevalle riittävän tuntuva, jotta sillä saavutetaan sanktiojärjestelmältä vaadittava yleis- ja erityisestävyys. Vastaavan suuruisesta seuraamusmaksusta säädetään esimerkiksi eläinten ja eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetussa laissa.

Toimivalta seuraamusmaksun määräämiseen on perusteltua osoittaa viranomaiselle, jolla on parhaat edellytykset ja asiantuntemus arvioida seuraamusmaksun määräämisen perusteena olevia seikkoja. Tästä syystä toimivalta elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun määräämiseen olisi kaikilla elintarvikelain tarkoittamilla toimivaltaisilla valvontaviranomaisilla toimialueellaan. Seuraamusmaksu voitaisiin määrätä sekä luonnolliselle henkilölle että oikeushenkilölle. Toimivaltainen valvontaviranomainen voisi pykälän 1 momentin nojalla määrätä seuraamusmaksun, jos toimija harjoittaa alkutuotantoa, elintarviketoimintaa tai kontaktimateriaalitoimintaa ilman lain 9 tai 11 §:n edellyttämää hyväksymistä tai ei ole tehnyt 8, 10 tai 13 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta. Seuraamusmaksun voisi määrätä myös, jos toimija harjoittaa elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien markkinointia elintarvikesäännösten vastaisella tavalla. Markkinointi on nykyisin monikanavaista ja laajaa ja markkinointitoimet ovat tyypillisesti nopeita. Elintarvikesäännösten vastainen markkinointi voisi olla esimerkiksi hyväksymättömän terveystieteen esittäminen elintarvikkeesta. Seuraamusmaksun voisi määrätä, jos toimija ei noudata 12 §:ssä säädetyn liikkuvassa elintarvikehuoneistossa harjoitettavaa elintarviketoimintaa koskevaa tiedottamisvelvollisuutta, ei noudata 14 §:ssä säädettyä jäljitettävyysselvointia tai ei noudata 15 §:ssä säädettyä oma-valvontavelvoitetta. Seuraamusmaksun voisi määrätä myös, jos toimija ei noudata 17 §:ssä säädettyä vakavia vaaroja ja ruokamyrkytyksiä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta tai 18 §:ssä säädettyä velvollisuutta zoonooseja koskevaa ilmoitusvelvollisuutta. Lisäksi seuraamusmaksun voisi määrätä, jos laboratorio tai siellä harjoitettava toiminta ei täytä 34 ja 36 §:ssä säädettyjä edellytyksiä.

Seuraamusmaksuilla pystyttäisiin puuttumaan yleisimpiin puutteisiin tai määräysten vastaisiin menettelyihin, joita elintarvikevalvonnassa havaitaan. Kaikkien puutteiden osalta ei seuraamusmaksua kuitenkaan määrättäisi vaan hallinnollisen seuraamuksen käyttöön vaikuttaisi käytännössä toimijan menettelyn vakavuus, tahallisuus ja toistuvuus. Hyvän hallinnon asettamien suhteellisuus- ja muiden vaatimusten sekä oikeusturvan vaatimusten olisi täytyttävä maksun määräämisessä. Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua koskevasta päätöksestä olisi valitusoikeus. Valvontaviranomaisen määräämä seuraamusmaksu olisi täytäntöönpanokelpoinen vain lainvoimaisena.

Pykälän 2 momentin mukaan seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa olisi otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Teon toistuvuus ei sellaisenaan olisi edellytys seuraamusmaksun määräämiselle. Toistuvuuden arviointi voisi kuitenkin vaikuttaa siihen, määrätäänkö seuraamusmaksu vai ei. Toistuvuus voisi myös vaikuttaa seuraamusmaksun suuruuteen. Maksu voitaisiin jättää määräämättä tai määrätä maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos tekoa voidaan pitää vähäisenä ja maksun määräämättä jättäminen tai määrääminen vähimmäismäärää pienempänä on kohtuullista laiminlyönnin laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus ja muut olosuhteet huomioon ottaen. Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua ei myöskään olisi välttämätöntä määrätä tapauksissa, joissa elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali määrätään hävitettäväksi, mistä jo aiheutuu tuojalle merkittävää taloudellista tappiota. Koska kyseessä on hallinnollinen seuraamusmaksu, tulee maksun suuruuden määrittämisessä huomioida seuraamuksen rangaistusluonteisuus ja ennaltaehkäisevä vaikutus.

Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Pykälän 3 momentti sisältäisi kaksoisrangaistavuuden kieltoa (ne bis in idem –periaate) koskevan säännöksen, jonka mukaan samasta teosta ei voisi määrätä useampia rangaistusluonteisia seuraamuksia. Kielto kattaisi myös samaa tekoa koskevat muussa laissa tarkoitetut rangaistusluonteiset hallinnolliset seuraamukset. Seuraamusmaksua ei saisi määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Jos seuraamusmaksu on määrätty luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, samasta teosta ei saa tuomita tuomioistuimessa

rangaistusta. Kaksoisrangaistavuuden kieltä estäisi myös tekoa koskevan rikossyytteen tuomioistuinkäsittelyn käynnistämisen tai keskeyttäisi sen, jos samasta teosta on määrätty lainvoimainen seuraamusmaksu tai päätös sen määräämättä jättämisestä. Ne bis in idem –periaatetta pidetään vakiintuneesti tekijäkohtaisena. Mikäli oikeushenkilö on tuomittu tietyistä lainvastaisesta menettelystä rangaistukseen, tämä ei estä asian tutkimista ja rangaistukseen tuomitsemista luonnollisena henkilönä toimineen henkilön osalta ja myös toisinpäin. Kaksoisrangaistavuuden kieltä ei myöskään estä määräämistä hallinnollista seuraamusmaksua hallinnollisten pakkokeinojen ohella. Esimerkiksi 61 §:n tarkoittamaa toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista koskeva määräys ja elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua koskeva määräys voitaisiin antaa samaan aikaan.

Uhkasakkomenettelyä, johon kuuluvat uhkasakon asettaminen ja velvoitteen jäätyä noudattamatta uhkasakon tuomitseminen maksettavaksi, ei ole tarkoitettu rangaistuksen luonteiseksi seuraamukseksi, vaan menettelyn tavoitteena on varmistaa päävelvoitteen noudattaminen (KHO:2016:96). Välittömän hallintopakon ei katsota muodostavan ne bis in idem –tilannetta eikä myöskään sellaisen välillisen hallintopakon käyttäminen, jossa uhkasakkoa ei jouduta määräämään. Täytäntöön pantu uhkasakkomuotoinen välillinen hallintopakko voi tulla kyseeseen ne bis in idem –tilanteen osalta. Siinä kuitenkin uhka kohdistuu viranomaisen määräyksen noudattamatta jättämiseen, ei hallintopakon edellytyksenä olevaan lainvastaiseen tekoon sinänsä.

Lakiin ehdotetun viranomaisten tiedonsaantioikeutta koskevan säännöksen nojalla valvontaviranomaisella olisi oikeus saada sakkorekisteristä tarvittavat tiedot sen valmistamiseksi, ettei henkilöä ole samasta rikoksesta jo tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa. Tiedonsaantioikeus on tarpeen kaksoisrangaistavuuden kiellon noudattamisen varmistamiseksi ennen hallinnollisen sakon määräämistä. Sakkorekisteritietojen varmistaminen ennen sakon määräämistä olisi myös sen toimijan etu, jolle elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua ollaan määräämässä.

Hallinnollisen sanktion määrääminen on hallintoasioiden käsittelyä. Määräämismenettelyssä noudatetaan siten pääsääntöisesti hallintolakia. Hallintolaisissa säädetään myös asianosaisen kuulemisesta ja siihen liittyvästä menettelystä. Elintarvikelain seuraamusmaksua määrättäessä on varmistettava asianosaisen oikeudesta tulla kuulluksi ja saada perusteltu päätös.

Lainsäädännössä ei ole yleistä vanhenemissäännöstä rikkomuksille, joista voidaan määrätä seuraamusmaksu eikä sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetä saatavien vanhentumisesta. Tästä syystä pykälän 4 momentissa säädetään, että seuraamusmaksua ei saisi määrätä, jos teosta on kulunut yli vuosi. Monessa valvontakohteessa tarkastus toimitetaan kerran vuodessa, jolloin vuotta lyhyempi aika saattaisi johtaa siihen, että laiminlyönti huomataan liian myöhään seuraamusmaksun määräämiseksi.

Seuraamusmaksu vanhenisi viiden vuoden kuluttua seuraamusmaksua koskevan lainvoimaisen ratkaisun antamispäivästä. Seuraamusmaksu raukeaa, kun maksuvelvollinen luonnollinen henkilö kuolee.

Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun täytäntöönpanosta ehdotetaan säädettäväksi sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa. Tämän vuoksi kyseistä lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 §:n soveltamisalaan lisättäisiin elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi Oikeusrekisterikeskus, jolla on vastaavia täytäntöönpanotehtäviä. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden osalta noudatettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) säännöksiä. Seuraamusmaksusta ei perittäisi korkoa.

68 §. *Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämishukka.* Pykälän mukaan valvontaviranomainen voisi tehostaa tämän lain nojalla annettua määräystä tai kieltoa uhkasakolla tai teettämis- tai keskeyttämishallalla. Uhkasakosta sekä teettämis- ja keskeyttämishusta säädetään uhkasakko-laissa (1113/1990).

69 §. *Elintarvikerikkomus.* Pykälän 1 momentissa säädetään elintarvikerikkomuksesta, josta voi seurata sakkorangaistus. Rangaistavuuden alaa on kavennettu voimassa olevan lain 79 §:ään verrattuna siten, että suuri osa aiemmin tunnusmerkistöön kuuluvista teoista on 67 §:ssä säädetyn elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun soveltamisen piirissä. Hallinnollisista sanktioista säädettyä on yleensäkin vältettävä rikoslain kanssa päällekkäistä vastuusäännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan vähäisen teon tai laiminlyönnin ollessa kyseessä ja kun kyse ei ole niskoittelusta viranomaisen kieltoja tai määräyksiä vastaan, valvontaviranomainen voisi jättää rikkomuksen ilmoittamatta esitutkintaviranomaiselle. Säännös vastaa voimassa olevan lain säännöstä.

Pykälän 3 momentissa säädetään Ruokaviraston asiantuntija-asemasta rikosprosessin aikana vastaavalla tavalla kuin on esimerkiksi työsuojeluviranomaisella. Rikoslaisissa tai tämän pykälän 1 momentissa rangaistavaksi säädettyä elintarvikesäännösten soveltamisalaa kuuluvaa tekoa koskevassa esitutkinnassa Ruokavirastolle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Syyttäjän olisi varattava Ruokavirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen ennen syyteharkinnan päättymistä. Asiaa tuomioistuimessa suullisesti käsiteltäessä Ruokavirastolla olisi läsnäolo- ja puheoikeus. Ruokaviraston asiantuntijalausunnolla ja osallistumisella rikosprosessiin varmistettaisiin elintarvikeketjun toimintaan ja elintarvikesäännösten soveltamiseen liittyvä asiantuntemus esitutkinnassa, syyteharkinnan aikana sekä tuomioistuinkäsittelyssä. Tämä helpottaisi poliisin ja syyttäjän päätöksen tekemistä ja antaisi tukea mahdollisessa oikeudenkäynnissä. Elintarvikkeisiin liittyvät rikokset voivat täyttää rikoslain 44 luvun 1 §:n tarkoittaman terveystrikoksen ja 1 momentin elintarvikerikkomuksen lisäksi usean muun rikoksen tunnusmerkistöön. Tästä syystä Ruokaviraston asiantuntija-asemaa ei ole rajattu terveystrikokseen ja elintarvikerikkomukseen, vaan se koskisi myös muuta rikoslaisissa rangaistavaksi säädettyä tekoa.

70 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälään on koottu viittaukset rikoslain tiettyihin rangaistussäännöksiin. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus terveystrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 44 luvun 1 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus elintarvikkeen salakuljetuksesta ja sen yrityksestä, lievistä salakuljetuksesta sekä laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä ja lievistä laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 4—6 ja 6 a §:ssä. Pykälän 3 momentin mukaan rangaistus 82 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta määräytyy rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Nämä rangaistussäännökset vastaavat voimassa olevan lain 79 ja 80 §:n säännöksiä.

10 luku Maksut

71 §. *Valtion viranomaisten suoritteista perittävät maksut.* Valtion viranomaisen tämän lain nojalla suorittamista toimenpiteistä peritään maksu, jollei valtion maksuperustelaissa (150/1992) muuta säädetä. Maksullisuuden ja maksun määrän perusteista säädetään valtion maksuperustelaissa.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin poiketa valtion maksuperustelain mukaisesta kustannusvastaavuudesta ja kohtuullistaa pieniä eläinmääriä teurastavien teurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus- ja valvonta-

maksuja valtion talousarvioon otettavalla määrärahalta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 liitteen IV luvussa II säädetyt vähimmäismaksut olisi kuitenkin aina perittävä. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 70 §:n 1 momentin säännöstä.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 79–82 artiklassa edellytetyistä kansallisista järjestelyistä ja maksujen suuruuden määrittämisestä. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 70 §:n 2 momenttia.

72 §. Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan perusmaksu. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittäisiin suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta vuosittainen 150 € suuruisen valvonnan perusmaksu. Valvonnan perusmaksu perittäisiin pykälän 1 momentissa mainittuja toimintoja harjoittavilta valvontakohteelta vuosittain.

Valvonnan perusmaksua ei perittäisi 9 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn alkutuotannon suunnitelmallisesta elintarvikevalvonnasta. Valvonnan perusmaksua ei myöskään perittäisi sellaisilta 8 §:n 2 momentissa tai 10 §:n 2 momentissa tarkoituilta elintarvikealan toimijoilta, jotka toiminnan vähäisyyden ja toimintaan liittyvien riskien vähäisyyden takia jäävät rekisteröintivelvoitteen ja suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle.

Arvioitaessa toiminnan kuulumista suunnitelmallisen valvonnan piiriin voidaan tukeutua verolainsäädäntöön. Arvonlisäverolain 3 §:n 1 momentin mukaan myyjä ei ole verovelvollinen, jos tilikauden liikevaihto on enintään 15 000 €, ellei häntä ole oman ilmoituksen perusteella merkitty verovelvolliseksi. Vastaavalla tavalla voidaan katsoa, että elintarviketoimintaa, jossa vuotuinen liikevaihto on alle 15 000 €, ei pidetä elinkeinotoimintana edellyttäen, että toimintaan liittyvät riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä. Tällaisesta toiminnasta ei lähtökohtaisesti tarvitse tehdä ilmoitusta toiminnan rekisteröintiä varten eikä toiminta kuulu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Jos kuitenkin toimintaan liittyvät riskit eivät ole vähäisiä, esimerkiksi herkästi pilaantuvien elintarvikkeiden käsittely tai gluteenittomien elintarvikkeiden käsittely, toiminta täytyy rekisteröidä ja se kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Jos esimerkiksi yksityishenkilö leipoo säännöllisesti konditoriatuotteita myyntiin, elintarviketoiminta täytyy rekisteröidä, vaikka toiminnan liikevaihto ei ylittäisi 15 000 € vuosittaista rajaa, koska elintarvikkeet ovat helposti pilaantuvia. Tällainen elintarviketoiminta kuuluisi suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja valvontakohteelta peritään vuosittainen valvonnan perusmaksu.

Suurin hyöty elintarvikevalvonnan piirissä olemisesta tulee toimijoille siitä, että suunnitelmallisella valvonnalla kitketään muiden toimijoiden mahdollisesti harjoittama lainvastainen ja rehellistä kilpailua vääristävä toiminta elintarvikealalta. Vuosittain perittävän valvonnan perusmaksun myötä kunnan elintarvikevalvontaa olisi myös mahdollista kehittää nykyistä valmentavampaan suuntaan, kun valvontakäynnit eivät enää olisi samassa määrin valvontayksiköiden tulonmuodostuksen ytimessä.

Pykälän 2 momentin mukaan valvonnan perusmaksua ei perittäisi elintarvikehuoneistolta, joka täyttää 5 §:n 2 momentin 33 kohdassa tarkoitetun kyläkaupan määritelmän, eikä myöskään 5 §:n 2 momentin 34 kohdassa määritellyltä yleishyödylliseltä yhteisöltä. Kyläkaupan määritelmä perustuu Pellervon taloustutkimus PTT:n kyläkauppaselvitykseen. Valtioneuvoston ruokapoliittisessa selonteossa Ruoka2030 (2017) esitettiin, että kyläkauppojen toimintamahdollisuudet ja välineet tulisi selvittää. Tähän liittyen Pellervon taloustutkimus PTT teki maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta 2017 kyläkauppaselvityksen, jossa päivitettiin kyläkaupoiksi luokiteltavien päivittäistavaramyymälöiden määritelmä. Kyläkauppojen toimintaedellytysten

parantamiseksi pidetään perusteltuna niiden vapauttamista vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta. Kyläkauppojen tukemisesta monipalvelukeskuksina säädetään valtioneuvoston asetuksella (397/2019). Yleishyödyllisillä yhteisöillä tarkoitetaan ennen muuta hyväntekeväisyysjärjestöjä ja -yhteisöjä, jotka jakavat säännöllisesti ruoka-apuna helposti pilaantuvia elintarvikkeita ja kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin. Toiminnalle asetetaan vaatimuksia elintarvikesäännöksissä, mutta ruoka-aputoiminnan mahdollistamiseksi toiminnalle annetaan myös tiettyjä helpotuksia. Tästä syystä pidetään perusteltuna vapauttaa tällaiset yhteisöt vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta.

Pykälän 2 momentin mukaan valvonnan perusmaksua ei perittäisi myöskään toimijoilta, jotka harjoittavat pienimuotoista toimintaa EU-lainsäädännön nojalla annettujen kansallisten säännösten mukaisesti. Tällaista toimintaa olisi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan e alakohdassa ja 10 artiklassa sekä komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu pienimuotoinen elintarvikkeiden valmistus tuottamistaan alkutuotannon tuotteista. Edellä mainittu elintarviketoiminta on rekisteröitävä 10 §:n 2 momentin mukaisesti. Metsästäjä tai metsästyseura voisi luovuttaa suoraan kuluttajalle tai toimittaa paikalliseen vähittäiskauppaan pieniä määriä luonnonvaraisen riistan lihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan e alakohdan nojalla annettujen kansallisten säännösten mukaisesti. Alkutuotannon toimija voisi toimittaa suoraan kuluttajalle pieniä määriä poron lihaa tai poron kuivalihaa rekisteröidystä elintarvikehuoneistosta ilman lihantarkastusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 10 artiklan ja komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla annettujen kansallisten säännösten mukaisesti.

Valvonnan vuosittaisesta perusmaksusta vapautetut toimijat eivät ole automaattisesti suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolella. Jos esimerkiksi yleishyödyllinen yhteisö valmistaa ruoka-annoksia, toiminta ei ole elintarviketurvallisuuden kannalta vähäriskistä. Valvonnan perusmaksusta vapautetut kyläkaupat ja yleishyödylliset yhteisöt harjoittavat pääsääntöisesti rekisteröityä elintarviketoimintaa ja kuuluvat suunnitelmallisen, riskiperusteisen valvonnan piiriin. Vaikka näiltä toimijoilta ei peritä valvonnan vuosittaista perusmaksua, niiltä peritään 73 §:ssä säädetty suoriteperusteiset maksut.

Pykälän 3 momentin mukaan valvonnan perusmaksu perittäisiin vain yhden kerran, jos toimijan yhdessä valvontakohteessa harjoittama toiminta sisältää useita 1 momentissa tarkoitettuja toimintoja.

Pykälän 4 momentin mukaan valvonnan perusmaksu peritään kalenterivuoden alussa kunnan valvontarekisterissä olevista maksuvelvollisilta elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa harjoittavilta valvontakohteilta. Valvontakohteelta, joka lisätään kesken kalenterivuotta suunnitelmallisen valvonnan piiriin, ei peritä valvonnan perusmaksua kyseiseltä kalenterivuodelta. Tällaiselta valvontakohteelta perittäisiin kuitenkin 73 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen käsittelemaksu sekä tarvittaessa 73 §:n muita maksuja. Jos toimija tekee ilmoituksen toiminnan lopettamisesta kesken kalenterivuotta, valvonnan perusmaksun periminen päättyy seuraavan kalenterivuoden alusta.

Jos valvontakohteessa harjoitetaan toimintaa kausiluontoisesti muutaman kuukauden ajan esimerkiksi kesällä tai talvella, toiminnan kuulumista suunnitelmallisen valvonnan ja vuosimaksun piiriin on arvioitava toiminnan laajuuden ja siihen liittyvien riskien näkökulmasta. Esimerkiksi suuren huvipuiston ravintolat voivat olla toiminnan volyymin ja toimintaan liittyvien riskien osalta rinnastettavissa ympäri vuoden toimiviin valvontakohteisiin. Osalla kausiluontoisesti toi-

mivilla valvontakohteilla toiminta sen sijaan voi olla hyvin pienimuotoista ja toimintaan liittyvät riskit ovat vähäiset. Valvontakohteet, jotka toimivat säännöllisesti kausiluonteisesti, eivät yleensä tee ilmoitusta toiminnan keskeyttämistä vaan ovat kunnan valvontajärjestelmässä ympäri vuoden.

73 §. *Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittävät muut maksut.* Pykälässä säädettäisiin suoriteperusteisista maksuista, jotka kunta perisi hyväksymänsä taksan mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimenpiteistä, joista kunta perisi suoriteperusteisen maksun. Momentin 1 kohdan mukaan maksu perittäisiin 10 ja 13 §:ssä tarkoitettujen rekisteröintiä koskevien ilmoitusten käsittelystä. Maksu perittäisiin toiminnan aloittamista koskevan ilmoituksen lisäksi toiminnan olennaista muuttamista ja toiminnan lopettamista koskevan ilmoituksen käsittelystä. Maksu perittäisiin myös 9 ja 11 §:ssä tarkoitettujen hyväksymistä koskevien hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä. Maksu perittäisiin tässäkin tapauksessa toiminnan hyväksymistä koskevan hakemuksen käsittelyn lisäksi toiminnan olennaista muuttamista ja toiminnan lopettamista koskevan ilmoituksen käsittelystä.

Momentin 2 kohdan mukaan maksu perittäisiin kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvästä 72 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa koskevasta tarkastuksesta sekä otettujen näytteiden tutkimisesta. Suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto sisältyisi vuosittain perittävään valvonnan perusmaksuun. Näytteiden tutkimisesta aiheutuneet kustannukset kunta laskuttaisi toimijalta. Rekisteröidyn alkutuotannon osalta suoriteperusteinen maksu perittäisiin ainoastaan 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitetuista uusintatarkastuksista. Muut 1 momentin mukaiset maksut vastaavat pitkälti voimassa olevan lainsäädännön mukaan kuntien perimiä suoriteperusteisia maksuja.

Elintarvikevalvonnasta, jota kunta tekee 27 §:n 5 momentissa säädetyllä tavalla teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa elintarvikehuoneistoissa, ei perittäisi 71 §:n mukaista vuosimaksua. Tällaisesta valvonnasta perittäisiin pykälän 2 momentin mukaan suoriteperusteinen maksu. Suoriteperusteinen maksu perittäisiin myös 27 §:n 4 momentin 5 kohdassa tarkoitettuun kunnan tekemästä eläimen *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella.

Pykälän 3 momentin mukaan kunnan perimien suoriteperusteisten maksujen suuruus ei saisi olla järjestämiskustannuksia korkeampi. Minimimaksua ei kunnan perimille 1 momentin tarkoittamille suoriteperusteisille maksuille lainsäädännössä asetettaisi. Tavoitteena tulisi olla, että kuntien maksutaulukot olisivat mahdollisimman yhteneväiset, jotta toimijoiden yhdenvertaisuus varmistettaisiin.

Pykälän 4 momentin mukaan valtio korvaisi kunnille aiheutuneet kustannukset, jotka syntyvät elintarvikevalvonnan tarkastuksista, näytteenotoista, tutkimuksista ja selvityksistä, jotka tässä laissa säädetään Ruokaviraston tehtäväksi tai jotka liittyvät säädösten tai Ruokaviraston ohjeiden valmisteluun, mutta jotka Ruokavirasto on ohjannut kuntien toimeenpantaviksi.

74 §. *Maksujen perintä ilman tuomiota tai päätöstä sekä viivästyskorko.* Säännöksen mukaan lain 10 luvussa tarkoitettujen maksujen ulosottokelpoisuudesta ilman tuomiota tai päätöstä noudatettaisiin mitä verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään. Jos toimenpiteestä määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, pykälän 2 momentin mukaan viivästyneelle määrälle saisi periä vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Eräpäivä voisi olla aikaisintaan kahden viikon kullutta maksun määräytymisen perusteena olevan toimenpiteen suorittamisesta. Viivästyskoron sijasta viranomaisen voisi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron

määrä jää tätä pienemmäksi. Jos maksu palautetaan maksuunpanon oikaisun tai muutoksenhaun johdosta, palautettavalle maksulle maksettaisiin pykälän 3 momentin mukaan veronkantolain (769/2016) 37 §:ssä säädetty korko maksupäivästä takaisinmaksupäivään. Säännös vastaa voimassa olevan lain 72 §:n säännöstä.

11 luku Muutoksenhaku

75 §. *Muutoksenhaku valtion ja kunnan viranomaisen päätökseen.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta valtion ja kunnan viranomaisen elintarvikelain nojalla tekemään päätökseen. Muutoksenhakua on selkeytetty siten, että muutosta haetaan samalla tavalla riippumatta siitä, onko päätöksen tehnyt valtion vai kunnan viranomainen. Ratkaisua voidaan pitää perusteltuna lain käytettävyyden parantamiseksi elintarvikealan toimijan kannalta.

Valtion viranomaisenpäätökseen haettaisiin muutosta vaatimalla oikaisua hallintolain 7 a luvun mukaisesti. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saisi hallintolain nojalla hakea muutosta valittamalla. Samoin 1 momentissa lueteltuihin viranomaispäätöksiin haettaisiin muutosta valittamalla. Lueteltujen päätösten osalta on jo voimassaolevassa laissa katsottu parhaaksi poiketa kaksivaiheisesta muutoksenhausta. Päätöksen kohteena on monessa tapauksessa pilaantumisvaarassa olevia elintarvikkeita, jolloin asian mahdollisimman nopea ratkaiseminen on perusteltua.

Pykälän 1 momentin mukaan lihantarkastusta koskevaan päätökseen saisi vaatia oikaisua 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista Ruokavirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Hallintolaista poikkeavaa muutoksenhakuaikaa voidaan pitää perusteltuna lihantarkastuspäätöksen kohteena olevan lihan pilaantumisvaaran takia. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Säännös vastaisi voimassa olevan lain säännöstä sellaisena kuin on muutettuna lailla 1397/2019.

Pykälän 2 momentin mukaan kunnan toimielimen päätökseen, lukuun ottamatta lukuun ottamatta 9, 11, 55—61, 66 ja 67 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä, ja kunnan viranhaltijan päätökseen haettaisiin muutosta vaatimalla oikaisua hallintolain 7 a luvun mukaisesti. Säännöksellä poiketaan kunnan viranomaisten kohdalla kuntalain mukaisesta muutoksenhausta. Kunnan viranhaltijan kiireellisissä tapauksissa tekemät päätökset on rajattu muutoksenhaun ulkopuolelle. Niihin haetaan muutosta vasta, kun kunnan valvontaviranomainen on tehnyt asiasta päätöksensä.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Pykälän 4 momentin mukaan muutoksenhausta päätökseen, joka koskee kunnallista valvontasuunnitelmaa, sovelletaan, mitä kuntalaissa säädetään.

Pykälän 5 momentin mukaan muutoksenhaussa Tullin tämän lain nojalla tekemään päätökseen sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia. Tullin tuontivalvonta on perustunut joulukuusta 2019 lähtien eläinten ja eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annettuun lakiin. Tämän lain mukaan Tullin tuontivalvontaa koskeviin hallintopäätöksiin haetaan muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti valittamalla hallinto-oikeuteen. Voimassa olevan elintarvikelain mukaan tullin sisämarkkinatuontia koskevaan hallintopäätökseen on haettu muutosta vaatimalla Tullilta oikaisua. Muutoksenhakukäytännöt yhtenäistämiseksi esitetään, että myös Tullin elintarvikelain nojalla tekemään hallintopäätökseen haetaan muutosta noudattaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia.

76 §. Muutoksenhaku viranomaisen määräämään maksuun. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta valtion ja kunnan viranomaisen määräämien maksuihin. Pykälän 1 momentin mukaan valtion viranomaisen määräämään maksuun haettaisiin muutosta valtion maksuperustelain mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan kunnan 72 ja 73 §:n nojalla tekemään maksua koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta vaatimalla oikaisua hallintolain 7 a luvun mukaisesti samoin kuin edellä 75 §:ssä on säädetty viranomaisten tekemistä päätöksistä. Poikkeamalla tässäkin kuntalaissa säädetystä menettelystä näyttäytyisi muutoksenhaku toimijalle johdonmukaisena kokonaisuutena. Momentin mukaan 72 §:ssä tarkoitettuun valvonnan perusmaksuun saisi vaatia oikaisua kunnalta sekä maksuvelvollisen että maksun saajan hyväksi vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi alkoholilain 77 ja 78 §:ssä. Valvonnan perusmaksuun saisi hakea oikaisua, jos maksuvelvolliselta on peritty valvontamaksu aiheuttomasti taikka valvontamaksu tai osa siitä on maksuvelvollisen sitä aiheuttamatta jäänyt perimättä virheen vuoksi tai sen johdosta, ettei asiaa ole joltakin osin tutkittu. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa toiminta on päättynyt ja toimijan tekemästä ilmoituksesta huolimatta toimijalta on peritty maksu.

Oikaisu voitaisiin 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa tehdä kolmen vuoden kuluessa maksun perimistä seuraavan kalenterivuoden alusta ja 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jolloin maksu perittiin tai olisi pitänyt periä.

Pykälän 4 momentin mukaan muutoksenhausta päätökseen, joka koskee kunnallisia maksuja koskevaa taksaa, sovelletaan, mitä kuntalaissa säädetään.

77 §. Valvontaviranomaisen muutoksenhakuoikeus. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään. Viranomainen saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi. Samoin kuin asianosaisen valitusoikeus, myös viranomaisen valitusoikeus on riippuvainen siitä, myöntääkö korkein hallinto-oikeus valitusluvan. Valitusluvan myöntämisestä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Pykälän 1 momentin mukaan Ruokavirastolla olisi lisäksi oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan muutoin kuin oikaisuvaatimuksen johdosta tekemän päätöksen tai muuttanut sitä. Ruokavirastolla olisi täten mahdollisuus saattaa asia ylemmän oikeusasteen käsittelyyn muun muassa sellaisissa tapauksissa, joissa kunta ei ole halukas saattamaan asiaa eteenpäin, mutta Ruokavirasto arvioi, että muutoksenhaku olisi perusteltua elintarviketurvallisuuden tai muun kuluttajien suojaamiseen liittyvän syyn vuoksi.

78 §. Täytäntöönpano. Pykälän 1 momentin mukaan 9 luvussa tarkoitettussa muussa kuin 67 §:n tarkoittamassa elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua koskevassa päätöksessä voitaisiin määrätä, että päätöstä on noudatettava ennen kuin se on saanut lainvoiman tai ennen kuin oikaisuvaatimusta on käsitelty, jollei valitusviranomainen tai vastaavasti oikaisuvaatimuksen käsittelevä viranomainen toisin määrää. Valvontaviranomaisen tulisi siis hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa päätöstä tehdessään arvioida, edellyttääkö tilanne, että päätös olisi pantava täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Ottaen huomioon 1 §:ssä todetun lain tarkoituksen, viranomaisen olisi useissa tapauksissa syytä määrätä päätös heti täytäntöön pantavaksi. Jos kyseessä on esimerkiksi elintarvike tai sellainen toiminta, josta aiheutuu tai saattaa aiheutua vaaraa kuluttajien terveydelle, päätöksen täytäntöönpano ei voisi odottaa päätöksen lainvoimaisuutta. Myös elintarvikesäännösten vastaisten tietojen antaminen, joka saattaa aiheuttaa taloudellisia

tappioita tai jopa vaaraa kuluttajalle, johtaisi useimmiten siihen, että kuluttajien suojaaminen edellyttäisi viranomaisen päätöksen välitöntä täytäntöönpanoa. Päätösten välittömästä täytäntöönpanosta aiheutuu toimijalle usein taloudellista tappiota. Ehdotetun lain nojalla tehtäville pakkokeinopäätöksille on lisäksi usein ominaista, että päätöksen täytäntöönpano aiheuttaa seurauksia, jotka ovat lopullisia ja joita ei voida sittemmin poistaa. Jos päätös oikaisun tai valituksen johdosta muuttuu, toimijalle saattaa syntyä oikeus korvaukseen. Tämän vuoksi viranomaisen tulisi päätöstä tehdessään huolehtia siitä, että päätös täyttää niin asialliset kuin muodollisetkin vaatimukset. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 122 §:n 2 momentin mukaan sellaisessa asiassa, jossa tarvitaan valituslupa, valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa. Näin ollen hallinto-oikeuden antama päätös olisi täytäntöön pantavissa heti päätöksen antamisen jälkeen. Pykälän 1 momentin mukaan oikaisuvaatimus ja valitus olisi käsiteltävä kiireellisinä. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 78 §:n 1 momentin säännöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua hygieniapassin peruuttamista koskevaa päätöstä olisi noudatettava valituksesta huolimatta, ellei Ruokavirasto tai valitusviranomainen toisin määrää.

Pykälän 3 momentin mukaan lihantarkastuspäätöstä olisi oikaisuvaatimuksesta ja valituksesta huolimatta noudatettava, jollei Ruokavirasto tai valitusviranomainen toisin määrää.

12 luku Rekisterit

79 §. Rekisterit. Pykälän 1 momentissa säädetään valtakunnallisesta rekisteristä, jota Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat pitäisivät yhteisrekisterin pitäjinä valvonnan ohjausta ja kehittämistä sekä suorittamaansa valvontaa varten. Rekisteriä pidettäisiin 8 §:ssä tarkoitettu rekisteröidystä alkutuotannosta ja 9 §:ssä tarkoitettu hyväksytyistä alkutuotantopaikoista, 10 §:ssä tarkoitettu rekisteröidystä elintarviketoiminnasta ja 11 §:ssä tarkoitetuista hyväksytyistä elintarvikehuoneistoista, 13 §:ssä tarkoitetuista kontaktimateriaalitoimintaa harjoittavista toimipaikoista sekä 34 §:ssä tarkoitetuista virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista.

Yhteisrekisterin pitäjistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 26 artiklassa. Jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoituksen ja keinot, ne ovat yhteisrekisterin pitäjiä, jotka voivat määrittellä keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen mainitussa asetuksessa vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja asetuksen 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtävien osalta. Mainitun asetuksen 4 artiklan mukaan rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa jäseneltyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein, oli tietojoukko sitten keskitetty, hajautettu tai toiminnallisesti tai maantieteellisesti jaettu. Pykälän 2 momentin mukaan Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat käyttäisivät ja pitäisivät rekisteriä ajan tasalla tässä laissa säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa yhteisrekisterin pitäjinä. Valtakunnallisesti elintarvikevalvontaa suunnittelevana, ohjaavana, kehittävä ja suorittavana viranomaisena Ruokavirasto vastaisi rekisterin toimivuuteen liittyvien tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä.

Pykälän 3 momentin mukaan muilla tässä laissa tarkoitetuilla valvontaviranomaisilla olisi oikeus käyttää 1 momentissa tarkoitettujen rekisterin rekisteritietoja säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa.

Pykälän 4 momentin mukaan Ruokavirasto pitäisi valvonnan ohjausta ja kehittämistä sekä suorittamista varten valtakunnallista rekisteriä 20 §:n 1 momentissa tarkoitetuista hygieniapassites-

taajista sekä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet hygieniapassiteistiin, 33 §:ssä tarkoitetuista toimeksiannon saaneista elimistä, ruokamyrkytystapausten selvittämiseen ja zoonosien seurantaan ja valvontaan liittyvistä seikoista 36 §:n 5 momentissa ja 47 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten perusteella, 53 §:ssä tarkoitetuista alkutuotantopaikoista, lokeroista sekä lokeroihin kuuluvista alkutuotantopaikoista, joiden Ruokavirasto on tunnustanut täyttävän sikojen valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen III jakson IV luvun I mukaisen metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen suorittaneista henkilöistä sekä 24 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitetuista Ruokaviraston nimeämistä muista kuin Ruokaviraston tai kunnan palveluksessa olevista eläinlääkäreistä.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto pitäisi pykälän 5 momentin mukaan rekisteriä alkoholijuomien myyntipaikoista sekä alkoholijuomien valmistus- ja varastointipaikoista.

Pykälän 6 mukaan 1 ja 4 momentissa tarkoitettujen rekisterit olisivat osa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetussa laissa (284/2008) tarkoitettua maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmää. Rekisterinpitäjien vastuusta säädettäisiin mainitun lain 5 §:ssä.

Voimassa olevan lain 83 §:n 4 momentissa säädetään, että maa- ja metsätalousministeriö pitää kalastusalueita ja vesiviljelylaitoksia koskevia rekistereitä Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain (1048/2016) mukaisesti. Maa- ja metsätalousministeriö sekä kunnat pitävät kalastusalueita ja vesiviljelylaitoksia koskevia rekistereitä merellä toimivien kalastus- ja vesiviljelyalusten rekisteröinnistä annetun lain (690/2010) mukaisesti. Säännös ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana. Mainittujen lakien mukaisesti pidetään rekisteriä kalastusalueista ja vesiviljelyalustoista. Vesiviljelylaitokset ovat alkutuotantopaikkoja, joita koskevista rekistereistä säädetään 1 momentissa.

80 §. Rekistereihin merkittävät tiedot. Edellä 79 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin merkittäisiin valvontakohteiden tunnistetiedot, alkutuotantopaikkojen ja 53 §:n mukaisesti tunnustettujen alkutuotantopaikkojen, lokeroiden sekä lokeroihin kuuluvien alkutuotantopaikkojen tunnistetiedot, suunnitellut ja suoritettavat valvontatoimenpiteet, virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista arvioinnin piirissä olevat määrittämismenetelmät sekä tutkimuksista vastaavan henkilön nimi. Lisäksi rekisteriin voidaan merkitä muut elintarvikesäännösten mukaiset valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettuja rekisteriin merkittäviä tunnistetietoja olisivat toimijan nimi, osoite, yhteisötunnus tai sen nimi ja osoite. Henkilön tunnistetiedot poistetaan rekisteristä, kun niiden käyttötarkoitus ei enää ole. Käyttötarkoitus voi joissain tapauksissa jatkua vielä pitkään toiminnan lopettamisen jälkeenkin.

Pykälän 3 momentin mukaan Ruokavirasto julkaisisi virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista luettelon, josta 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen tietojen ilmenevät. Rekisteriin voitaisiin merkitä myös laboratorioiden valvontaan liittyviä tietoja.

Pykälän 4 momentin mukaan hygieniapassiteestaajista rekisteriin merkitään testaaajan nimi, henkilötunnus ja yhteystiedot. Henkilöistä, jotka osallistuvat hygieniapassiteesteihin, rekisteriin merkitään henkilön nimi ja henkilötunnus sekä hygieniapassiteestaajan nimi, testipaikan osoite ja testin suorittamispäivämäärä. Henkilöistä, joille testaaaja on myöntänyt hygieniapassin, rekisteriin merkitään lisäksi hygieniapassin myöntämispäivämäärä. Rekisteriin merkittävät tiedot yksilöitäisiin myös Ruokaviraston tietosuojaselosteissa. Henkilötietoja sisältävä luettelo voidaan katsoa henkilörekisteriksi ja henkilötietojen julkaiseminen edellyttää laintasoista sääntelyä, jolla ulotetaan rekisterin julkaiseminen yhdeksi henkilötietojen keräämisen käyttötarkoitukseksi. Säännös vastaa voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019 lisättyä säännöstä.

Henkilötietojen keräämiseen ja tallettamiseen sekä rekisteriin tallennettujen tietojen käyttämiseen ja luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä tietosuojalaissa (1050/2018) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

13 luku Erinäiset säännökset

81 §. *Rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaaminen.* Säännös vastaa voimassa olevaan lakiin lailla 1397/2019 lisättyä säännöstä, jossa säädetään elintarvikesäännösten rikkomuksista ilmoituksen tehneen luonnollisen henkilön henkilöllisyyden salaamisesta.

Pykälässä säädettäisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 625/2019 140 artiklassa tarkoitetusta säännösten rikkomisesta ilmoittajien suojelusta. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaisilla viranomaisilla on käytössään vaikuttavat järjestelyt, joilla voidaan ilmoittaa asetuksen todellisista ja mahdollisista rikkomisista. Järjestelyihin on artiklan 2 kohdan mukaan sisällyttävä ainakin menettelyt ilmoitusten vastaanottamista ja niihin liittyviä jatkotoimia varten (a alakohta), rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden asianmukainen suojele kostotoimilta, syrjinnältä tai muun tyyppiseltä epäoikeudenmukaiselta kohtelulta (b alakohta) sekä rikkomisesta ilmoittavan henkilön henkilötietojen suoja unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti (c alakohta).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 johdantokappaleen 91 mukaan kenen tahansa henkilön olisi voitava tuoda toimivaltaisten viranomaisten tietoon uusia tietoja, jotka auttavat näitä säännösten rikkomisten havaitsemisessa ja seuraamusten määräämisessä tapauksissa, joissa on rikottu kyseistä asetusta ja sen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja sääntöjä. Johdantokappaleessa todetaan edelleen, että ilmiannot voivat jäädä tekemättä selkeiden menettelyjen puuttumisen vuoksi tai vastatoimien pelossa.

Säännösten rikkomisesta ilmoittajien henkilöllisyyden suojaamiseen liittyvät myös eräät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännökset. Lain 24 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat kanteluasiakirjat ennen asian ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle. Lisäksi mainitun pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta ovat salassa pidettäviä, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) mukaan.

Ehdotettu säännös olisi henkilöllisyyden suojaamisen osalta mainittuja säännöksiä kattavampi, sillä se koskisi ilmoituksia sellaisistakin säännöstenvastaisuuksista, jota ei vielä ilmoituksen tekovaiheessa voida yhdistää tiettyyn rikosoikeudelliseen kriminalisointisäännökseen tai jota ei ole lainkaan kriminalisoitu. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 140 artiklan tarkoituksen toteuttamisen voidaan katsoa perustelevan ehdotettua kattavampaa henkilötietojen suojelua.

Ehdotetun säännöksen mukaan ilmoittajan henkilöllisyyden salaamisen edellytyksenä olisi, että henkilöllisyyden paljastumisen arvioitaisiin aiheuttavan haittaa ilmoittajalle. Haitta voisi liittyä esimerkiksi siihen, että ilmoittaja on erityisessä suhteessa ilmoituksen kohteena olevaan tahoon. Ilmoittajan oma käsitys haitan aiheutumisesta ei yksinään riittäisi säännöksessä tarkoitetun salassapitoerusteen soveltamiseen. Nyt ehdotettu säännös ei kuitenkaan suojaisi ilmoituksen tekijää mahdollisessa oikeudenkäynnissä esimerkiksi todistajana.

Rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamisesta säädetään tällä hetkellä myös esimerkiksi tietosuojalain 36 §:ssä ja Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 71 a §:ssä. Lisäksi ilmoituskanavista, joiden kautta voidaan raportoida lain rikkomisista (engl. *whistleblowing*) säädetään esimerkiksi luottolaitoksille luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 7 luvun 6 §:n nojalla, vakuutusyhtiöille vakuutusyhtiölain (521/2008) 6 luvun 17 a §:n nojalla sekä arvopaperimarkkinalain muuttamisesta annetun lain (519/2016) 3 §:n nojalla.

Rikkomuksen ilmoittajan henkilöllisyyden salaaminen on luonteeltaan tarkkaan rajattuihin tilanteisiin kohdistuvaa sääntelyä. Kyse ei siten ole yleisesti sovellettavaksi tulevasta salassapitoperusteesta, vaan tiukasti valvonta-asetukseen rajoittuvasta salassapitoperusteesta. Kyseisestä salassapitoperusteesta on näin ollen tarkoituksenmukaista säätää elintarvikelaissa, vaikka salassapitoperusteita koskevan sääntelyn pääsääntönä onkin säännösten keskittäminen julkisuuslakiin. Tämä on myös yhdenmukaista muun niin sanotun whistleblowing-sääntelyn kanssa.

82 §. Salassa pidettävät tiedot. Pykälän mukaan valvonnassa saatuja tietoja koskevasta salassapitovelvollisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 80 §:n säännöstä. Valvontaviranomaisen toiminnan avoimuudesta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 8 artiklassa. Valvontaviranomaisen on varmistettava, että virallinen valvonta on mahdollisimman avointa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 10 artiklan mukaan yleisölle on tiedotettava, kun on perusteltua syytä epäillä elintarvikkeen aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle. Tällöin voidaan salassapitosääntöjen rajoittamatta tiedottaa vaaran luonteesta, kyseessä olevasta elintarvikkeesta sekä toimenpiteistä vaaran hallitsemiseksi. Valvontaviranomaisen luottamuksellisuusveloitteesta säädetään myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 8 artiklassa. Salassa pidettävät tiedot luetaan 8 artiklan 3 kohdassa. Tällaisia olisivat tiedot, joiden ilmaiseminen vaarantaisi tarkastus-, tutkimus- ja auditointitoimien tarkoituksen, toimijan kaupallisten etujen suojelun tai tuomioistuinkäsittelyn ja oikeudellisen neuvonannon suojaamisen.

83 §. Virka-apu. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaisten olisi annettava toisilleen virka-apua pyynnöstä niiden tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Voimassa olevan lain 82 §:ssä säädetään ainoastaan Tullin velvollisuudesta antaa virka-apua. On kuitenkin perusteltua täsmentää virka-avun antamista koskeva vaatimus kattamaan kaikkia tämän lain tarkoittamia valvontaviranomaisia.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomaisten olisi annettava virka-apua jätelain (646/2011) mukaisille valvontaviranomaisille jätelain xx §:ssä tarkoitetun elintarvikejätettä koskevan kirjanpitovelvollisuuden valvonnassa. Kyse olisi jätelain mukaisten valvontatehtävien hoitamiseen liittyvästä virka-avusta, johon ei liittyisi valvontaviranomaisen toimivaltuuksia. Jätelain xx §:ssä säädetty velvollisuus pitää kirjaa syntyvästä elintarvikejätteestä on rajattu toimijoihin, jotka kuuluvat elintarvikelain mukaisen elintarvikevalvonnan piiriin. Valvontatehtäviä hoitaisivat jätelain mukaiset valvontaviranomaiset, joita ovat kunnan jätehuoltoviranomainen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, jätelaissa säädettyin toimivaltuuksin ja valvontatehtävin. Jätelain mukainen muu valvonta ulottuu vain harvoin jätelain xx §:n mukaisesti kirjanpitovelvollisiin toimijoihin. Tällöin käytännön valvontatoiminta on kustannustehokasta järjestää hyödyntämällä elintarvikevalvonnan virka-apua. Elintarvikelain mukaiset valvontaviranomaiset voisivat elintarvikelain mukaista valvontatehtävää hoitaessaan antaa jätelain mukaiselle valvontaviranomaiselle tiedon havaitsemistaan puutteista elintarvikejätteistä koskevassa kirjanpidossa. Tiedon perusteella jätelain valvontaviranomainen voisi ryhtyä jätelaissa säädettyihin valvontatoimiin. Elintarvikelain mukaisella valvontaviranomaisella ei ehdotetun säännöksen perusteella olisi toimivaltaa ryhtyä varsinaisiin valvontatoimiin jätelain xx §:n mukaisen kirjanpitovelvollisuuden osalta, vaan kyse olisi teknisestä virka-avusta.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisin olisi annettava valvontaviranomaisille näiden pyynnöstä virka-apua elintarvikesäännösten mukaisten tehtävien suorittamista varten. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 82 §:n säännöstä.

84 §. Valtionosuus. Pykälän mukaan kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovellettaisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009), jollei lailla toisin säädetä.

85 §. Koneellinen allekirjoitus. Pykälässä ehdotetaan, että automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tehty päätös sekä asian käsittelyyn liittyvät asiakirjat voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 20 §:n 2 momentin mukaan hallintoviranomaisen toiminnassa syntyneiden asiakirjojen koneellisesta allekirjoittamisesta säädetään erikseen. Koneellisen allekirjoituksen käyttäminen on yksinkertaisempi menettely kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 16 §:ssä tarkoitettu asiakirjan sähköinen allekirjoittaminen, minkä vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös asiasta.

15 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

86 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

Pykälän 2 momentin mukaan annettavalla lailla kumottaisiin elintarvikelaki. Kumottuun lakiin muussa lainsäädännössä tehdyt viittaukset katsottaisiin tarkoittavan annettavan lain vastaavaa säännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan kumottavan lain nojalla annetut säädökset jäisivät kuitenkin voimaan, kunnes ne muutetaan tai kumotaan. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

87 §. Siirtymäsäännös. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävää valvonnan perusmaksua koskevaan 72 §:n säännöstä alettaisiin soveltaa 1 päivänä tammikuuta 2022.

Pykälän 2 momentin mukaan kumotun elintarvikelain sekä ennen kyseisen lain voimaantuloa elintarvikelain (362/1995) tai terveydensuojelulain nojalla hyväksytyt tai ilmoitetut elintarvikehuoneistot ja alkutuotantopaikat sekä eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain (1195/1996) nojalla rekisteröidyt alkutuotantopaikat saavat ilman eri hyväksyntää tai ilmoitusta jatkaa toimintaansa.

Pykälän 3 momentin sen, joka tämän lain voimaan tullessa on kelpoinen elintarvikevalvonnan tehtävään, katsotaan täyttävän tämän lain mukaiset vastaavaa tehtävää koskevat pätevyysvaatimukset.

7.2 Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Lain soveltamisala. Eri lakien nojalla määrättävien laiminlyönti- ja seuraamusmaksujen täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus sakon täytäntöönpanosta säädettyä menettelyä noudattaen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että elintarvikelain 67 §:ssä tarkoitettu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu pannaan täytäntöön sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaisessa järjestyksessä.

HE 3/2021 vp

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 §:n mukaan maksun määrääjän ja muutoksenhakutuo-
mioistuimen tulee ilmoittaa päätöksestään Oikeusrekisterikeskukselle, jolla on mahdollisuus
myöntää maksuaikaa mainitun lain 14—18 §:n nojalla.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kansalliset elintarvikehygieniää koskevat asetukset uudistetaan elintarvikelain uudistuksen rin-
nalla. Maa- ja metsätalousministeriön elintarvikehygieniää koskevia asetuksia olisi jatkossa
kolme: elintarvikehygieniä-asetus, elintarvikevalvonta-asetus ja zoonoosiasetus. Elintarvikehy-
gieniä-asetus koskisi elintarvikealan toimijoita, elintarvikevalvonta-asetus valvontaviranomai-
sia ja zoonoosiasetus molempia. Asetuksilla täydennettäisiin EU-lainsäädännön vaatimuksia.

Asetusten uudistamisen tavoitteena on kansallisen lainsäädännön yksinkertaistaminen. Pää-
sääntöisesti EU-lainsäädännön soveltaminen riittäisi ja kansallisesti säädettäisiin vain sellaisista
asioista, joista on välttämätöntä säätää. Tarvittaessa Ruokavirasto voisi ohjeistaa lainsäädännön
soveltamisesta. Lisäksi elinkeinoa kannustetaan laatimaan viranomaisen arvioimia hyvän käy-
tännön ohjeita.

9 Voimaantulo

Lait ehdottaa tulemaan voimaan 21 päivänä huhtikuuta 2021.

10 Suhde muihin esityksiin

Elintarvikelaissa säädetyt rekisterit ovat osa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmää. Hal-
lituksen esitys koskien maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain uudista-
mista (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ruokahallinnon tietovarannosta sekä siihen liitty-
viksi laeiksi HE 262/2020 vp) on annettu eduskunnalle syysistuntokauden 2020 lopussa. Ehdot-
tetun elintarvikelain säännökset on pyritty kirjoittamaan siten, että ne olisivat yhteensopivia
sekä nykyisen että uuden tietojärjestelmää koskevan lain kanssa.

Ympäristöministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys jätelain muuttamiseksi. Tällä muutok-
sella jätelakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädetään elintarvikejätettä koskevasta kirjanpito-
velvollisuudesta, jonka valvomiseksi voidaan pyytää virka-apua elintarvikevalvontaviranomai-
silta. Hallituksen esitys on tarkoitettu antaa eduskunnalle alkuvuodesta 2021. Toteutunut muutos
tulisi huomioida tämän esityksen eduskuntakäsittelyssä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Elinkeinovapaus ja omaisuudensuoja

Suomen perustuslain (731/1999) 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan
hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslakivalio-
kunta on pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elin-
keinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista erityisin perustein (PeVL 19/2002 vp).
Rekisteröitymis- ja ilmoitusvelvollisuuden säätämistä on pidetty asiallisesti luvanvaraisuuteen
rinnastettavana sääntelynä (PeVL 56/2002 vp). Ehdotetun lain 2 luvussa säädetään alkutuotan-
nosta sekä elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnasta tehtävästä ilmoituksesta, jonka nojalla
valvontaviranomainen rekisteröi tai hyväksyy toimipaikan. Valvonnan järjestämiseksi on vält-
tämätöntä, että valvontaviranomainen saa tiedon valvottavien toiminnanharjoittajien olemassa-
olosta ja sijainnista sekä toiminnan laadusta. Ilmoitus- ja hyväksyntämenettelyn ulkopuolelle
jäisi pienimuotoinen ja vähäinen toiminta. Alkutuotannon ja elintarviketoiminnan sekä niissä

käytettävien huoneistojen rekisteröinti- tai hyväksymisvelvollisuus perustuu Suomea sitovaan Euroopan unionin lainsäädäntöön. Elintarvikehuoneistojen rekisteröimisellä tai hyväksymisellä pyritään ennen muuta edistämään elintarviketurvallisuuden korkeaa tasoa. Sääntelyn tavoitteena on myös tehokkaan elintarvikevalvonnan varmistaminen. Tällaisia syitä voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä. Vaatimus alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston rekisteröinnistä tai hyväksymisestä myös osaltaan tukee perustuslain 20 §:ssä tarkoitettujen perusoikeuksien turvaamista. Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ja turvalliseen ympäristöön. Näiden perusoikeuksien turvaamiseksi on perusteltua kontrolloida elintarvikkeiden valmistusta, käsittelyä ja jakelua.

Lakiehdotuksen mukaan lähtökohtaisesti kaikkien, jotka työskentelevät elintarvikehuoneistossa ja käsittelevät helposti pilaantuvia elintarvikkeita vähintään kolmen kuukauden ajan, tulee osoittaa elintarvikehygieeninen osaaminen suorittamalla Ruokaviraston laatima hygieniapassitesti. Hygieniapassi annettaisiin henkilölle, joka on suorittanut hyväksyttävästi elintarvikehygieenistä osaamista arvioivan testin. Hygieniapassitestejä voisivat järjestää Ruokaviraston hyväksymät hygieniapassitestaajat. Vaatimus elintarvikehygieenisen osaamisen osoittamisesta perustuu Euroopan unionin lainsäädäntöön. Kansallisessa ruokamyrkytysten seurannassa on todettu, että valtaosa myrkytyksistä johtuu elintarvikkeen käsittelyvirheistä ja voisi siten olla koulutuksella ehkäistävissä. Täten hygieniapassitestiä voidaan pitää perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuna terveyden edistämisenä, jolla luodaan edellytykset perustuslain 20 §:ssä tarkoitettulle terveelliselle ympäristölle.

Lakiehdotuksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö nimeäisi kansalliset vertailulaboratoriot. Ruokavirasto nimeäisi viranomaisnäytteitä tutkivat viralliset laboratoriot ja nimetyt oma-avustalaboratoriot. Virallisille laboratorioille säädetään vaatimuksia Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625. Vaatimukset koskevat erityisesti asiantuntemusta, välineitä ja infrastruktuuria, henkilöstön määrää ja pätevyyttä sekä akkreditointia. Laboratoriotutkimuksilla on keskeinen merkitys arvioitaessa elintarvikkeiden ja niiden tuotannon laatua ja turvallisuutta. Tämän vuoksi ehdotettuja laboratorioiden vaatimuksia ja hyväksymisjärjestelmää voidaan pitää perusteltuina perustuslain 19 §:n 3 momentin ja 20 §:n kannalta.

Esityksessä on toimijan luotettavuutta koskeva säännös, joka on merkityksellinen perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden kannalta. Esityksen mukaan Ruokavirasto voi keskeyttää tai peruuttaa rehualan toimijan rekisteröinnin tai hyväksynnän, jos toimija ei enää ole 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava ja peruste, jonka takia toimijaa ei pidetä luotettavana, on luonteeltaan olennainen ja vakava, eikä toimija ole viranomaisen määräyksestä huolimatta korjannut laiminlyöntiä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 6/2019 vp, s. 6—7) arvioinut luotettavuuden selvittämistä elinkeinovapauden rajoittamisen kannalta. Valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Ehdotetun elintarvikelain 10 luvussa säädetään hallinnollisista pakkokeinoista, joita ovat muun muassa erilaiset määräykset, kiellot ja hyväksymisen peruuttamista koskevat päätökset. Kaikkein vakavimmissa tapauksissa valvontaviranomainen voisi kieltää tietyn toiminnan tai peruuttaa tekemänsä elintarvikehuoneistohyväksynnän. Ehdotetun elintarvikelain 56 §:n nojalla valvontaviranomainen voisi kieltää alkutuotannon, valmistuksen, viennin, tukkukaupan ja muun jakelun, tarjoilun tai muun luovutuksen taikka käytön elintarvikkeen valmistuksessa, jos elintarvike tai siitä annetut tiedot, alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai siellä harjoitettava

elintarviketoiminta on sellaista, että se aiheuttaa tai sen voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai vaaraa sellaisen määräystenvastaisuuden takia, jota ei voida poistaa. Ehdotetun elintarvikelain 60 §:n nojalla valvontaviranomainen voi peruuttaa tekemänsä alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston hyväksynnän joko kokonaan tai osittain, jos vaaraa ei voida muulla tavoin estää tai jos elintarvikehuoneisto tai alkutuotantopaikka tai siellä harjoitettava toiminta ovat olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia eikä elintarvikealan toimija ole noudattanut valvontaviranomaisen antamaa määräystä tai kieltoa taikka jos toimija ei ole lain 7 §:ssä kuvatulla tavalla luotettava ja laiminlyönti on luonteeltaan olennainen ja vakava. Lisäksi valvontaviranomainen voisi 61 §:n nojalla keskeyttää tai lopettaa rekisteröidyn alkutuotannon ja elintarviketoiminnan sekä kontaktimateriaalitoiminnan, jos toiminta on olennaisesti elintarvikesäännösten vastaista eikä toimija ole noudattanut valvontaviranomaisen antamaa määräystä tai kieltoa tai jos toimija ei ole enää lain 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Ruokavirasto voi peruuttaa virallisen laboratorion tai nimetyn omavalvontalaboratorion nimeämisen 62 §:n nojalla, jos laboratorio tai siellä harjoitettava toiminta olennaisesti rikkoo laissa säädettyjä vaatimuksia eikä laboratorio Ruokaviraston määräyksestä huolimatta korjaa puutteita.

Edellä mainitut toimenpiteet merkitsevät elinkeinonharjoittamisen oikeuteen kohdistuvia rajoituksia. Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamismahdollisuus vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen (esim. PeVL 13/2014 vp). Ehdotusten katsotaan kuitenkin täyttävän perustuslakivaliokunnan asettamat vaatimukset. Mainitun 56 §:n soveltaminen edellyttää kuitenkin lähtökohtaisesti vakavan vaaran aiheutumista tai sellaisen mahdollisuutta, joten ehdotuksen voidaan tältä osin katsoa täyttävän suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Myös 60 §:n tarkoittaman elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamisen edellytyksenä on, että vaaraa ei muuten voida estää ja puute tai laiminlyönti on olennainen ja vakava. Myös laboratorion nimeämisen peruuttaminen edellyttää olennaista lain säännösten rikkomista ja lisäksi laiminlyöntiä noudattaa viranomaisen kehotusta korjata puutteita. Koska elintarvikealan toimijalla on myös mahdollisuus oikaista toimintansa valvontaviranomaisen antaman määräyksen tai kiellon johdosta ennen kuin viranomainen voi ryhtyä peruuttamaan hyväksyntää tai kieltämään toimintaa, ehdotusten voidaan katsoa täyttävän suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Ehdotus ei ole ristiriidassa sen kanssa, mitä perustuslain 18 §:ssä on säädetty jokaisen oikeudesta ansaita toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudensuojaan kuuluu myös, että omaisuuteen kohdistuvat käyttörajoitukset eivät muodostu niin merkittäviksi, että ne rinnastuisivat tosiasiallisilta vaikutuksiltaan omaisuuden pakkolunastukseen (esimerkiksi PeVL 38/1998 vp). Luonnollisten henkilöiden ohella omaisuudensuoja ulottuu myös yleisenä oikeusperiaatteena oikeushenkilöihin. Ehdotetun elintarvikelain hallinnolliset pakkokeinot merkitsevät käytännössä puuttumista elintarvikkeen, elintarvikehuoneiston tai alkutuotantopaikan omistajan tai haltijan omaisuudensuojaan. Lakiehdotuksessa esitettyihin hallinnollisiin pakkokeinoiniin kuuluisi myös elintarvikkeen haltuunotto (58 §) ja elintarvikkeen käyttö valvontaviranomaisen hyväksymään muuhun tarkoitukseen tai elintarvikkeen hävittäminen (59 §). Lisäksi Ruokavirasto tai kunta voisi lakiehdotuksen 66 §:n mukaan kieltää elintarvikkeen markkinoinnin sekä kieltoon liittyen määrätä toimijan toimittamaan markkinoinnin oikaisun.

Esityksessä on internetsivuston sulkemista koskeva säännös, jolla halutaan antaa viranomaiselle mahdollisuus puuttua lisääntyvään verkon yli tapahtuvaan elintarvikkeiden myyntiin, mikäli toiminnasta voi aiheutua vaaraa. Esityksen 63 §:n nojalla Ruokavirasto voisi määrätä toimijan

hallinnoiman tai käyttämän internetsivuston suljettavaksi, jos on ilmeistä, että sen välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai näistä annetut tiedot ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle, johtavat kuluttajaa olennaisesti harhaan tai ovat muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastainen. Internetsivustosta on määrättävä ensisijaisesti suljettavaksi sivuston osa, jossa tarjotaan myytäväksi elintarvikkeita tai elintarvikekontaktimateriaaleja, jotka ovat mainitulla tavalla elintarvikesäännösten vastaisi. Jos sivuston osan sulkeminen ei poista elintarvikesäännösten vastaisuutta, olisi tarvittaessa määrättävä suljettavaksi koko sivusto.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 138 artiklan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on ryhdyttävä johonkin artiklassa tarkoitettuun toimenpiteeseen, jos viranomainen toteaa, että elintarvikesäännöksiä ei noudateta. Tällöin on otettava huomioon säännösten noudattamatta jättämisen luonne sekä se, missä määrin kyseinen toimija on aiemmin jättänyt noudattamatta säännöksiä. Elintarvikelain hallinnolliset pakkokeinot tarjoavat valvontaviranomaiselle keinovalikoiman, joka mahdollistaa pakkokeinon valinnan suhteessa käsillä olevaan säännösten vastaisuuteen.

Ehdotuksen 40 §:n 1 momentin mukaan valvontaviranomainen neuvoisi ja ohjaisi toimijoita sekä tarvittaessa antaisi kehotuksia elintarvikesäännösten noudattamiseksi. Ehdotetun 40 §:n perusteluihin on kirjattu se olemassa olevan elintarvikevalvonnan käytäntö, jonka mukaan hallinnollisiin pakkokeinoihin ryhdytään vasta sen jälkeen, kun valvontaviranomaisen tarkastuksen yhteydessä antamia ohjeita ja kehotuksia elintarvikesäännösten noudattamiseksi ei ole noudatettu, ellei tapauksen laajuus tai vakavuus edellytä välitöntä pakkokeinojen käyttöä. Edellä olevan perusteella voidaan elintarvikelakiin ehdotettuja hallinnollisia pakkokeinoja pitää omaisuuden suojan kannalta hyväksyttävänä

Hallinnollisiin pakkokeinoihin ryhtymisen perusteet on lakiehdotuksessa kuvattu täsmällisesti. Pakkokeinot ovat perusteltuja myös perustuslain 20 §:n terveellisen elinympäristön turvaamiseksi. Lakiehdotuksessa on otettu huomioon myös suhteellisuusperiaate.

Kotirauha

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Esityksen 40 §:n 2 momentin mukaan valvontakohteessa, joka sijaitsee pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, tarkastus voitaisiin tehdä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 9, 10 ja 14 artiklassa viralliselle valvonnalle asetettujen vaatimusten toteuttamiseksi, jos tarkastuksen tekeminen olisi välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tarkastuksen saisi tehdä ainoastaan valvontaviranomainen. Enenevässä määrin kotoa käsin tapahtuvan elintarvikkeiden valmistuksen ja myynnin vuoksi on katsottu tarpeelliseksi ulottaa tarkastustoiminta tarvittaessa myös kotirauhan suojaamiin tiloihin. Suomea velvoittava EU-lainsäädäntö edellyttää, että toimivaltaisilla viranomaisilla on oltava käytössään oikeudelliset menettelyt, joilla varmistetaan, että henkilöstöllä on pääsy toimijan tiloihin ja mahdollisuus tutustua näiden hallussaan pitämiin asiakirjoihin, jotta se voi suorittaa tehtävänsä asian mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin muistiossaan (PeVM 25/1994). Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin, tähän liittyy kielto delegoida rajoituksia koskevaa toimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle. Rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista. Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden

HE 3/2021 vp

rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Lisäksi perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa tarkastusten välttämättömyyteen perusoikeuksien turvaamiseksi (esim PeVL 54/2014 vp ja PeVL 18/2010 vp) siltä kannalta, voidaanko tarkastuksia pitää perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaisesti välttämättöminä perusoikeuksien turvaamiseksi. Valiokunnan vakiintuneen kannan mukaan kotirauhan suojaa rajoitettavalla toimenpiteellä tulee olla selvä ja riittävän läheinen yhteys perustuslaissa turvattuun perusoikeussäännökseen. Ehdotetussa tapauksessa kotirauhan piirissä tehtävän tarkastuksen tavoitteena on perustuslain 19 §:n 3 momentin väestön terveyden edistämismääräyksen sekä perustuslain 20 §:n terveellisen elinympäristön turvaaminen.

Ehdotetussa tapauksessa elintarviketurvallisuuden ja ruokamyrkytysten ehkäisyn voidaan katsoa täyttävän painavan yhteiskunnallisen tarpeen ja hyväksyttävyyden vaatimukset. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa tehtävän tarkastuksen tarkoituksena on suojata perustuslain 19 §:n 3 momentissa asetettua julkisen vallan velvollisuutta edistää väestön terveyttä. Myös sellaisia pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviä tiloja koskevia EU-lainsäädäntöön perustuvia tarkastusvaltuuksia, joissa yhteys perusoikeuksien turvaamiseen on ollut väljempi, on viime vuosina käsitelty joitain kertoja perustuslakivaliokunnan käytännössä (ks. PeVL 39/2016 vp, s. 5–6 ja PeVL 54/2014 vp, s. 3, PeVL 6/2019 vp, s. 2–5). Näissä tapauksissa keskeisenä yhteisenä piirteenä on ollut se, ettei EU-lainsäädännöstä johtuva toimivaltasääntely ole mahdollistanut tarkastustoimivaltuuden rajoittamista perustuslain 10 §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla, ja sääntelyä on tästä johtuen jouduttu arvioimaan EU:n sekundaarilainsäädännön etusijaperiaatteen kautta. Perustuslakivaliokunta on katsonut myös, että kotirauhan piiriin kohdistuvat tarkastusvaltuudet merkitsevät oikeutta puuttua merkittäväällä tavalla perustuslaissa jokaiselle turvattuun kotirauhan suojaan, minkä johdosta valtuuksissa on kyse merkittävän julkisen vallan käytöstä

Tarkastuksen olennainen sisältö ilmenee lain säännöksestä ja se on täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määritelty. Tarkastukset on säädetty ainoastaan valvontaviranomaisen tehtäväksi ja ne saa tehdä vain tiettyjen vaatimusten toteuttamiseksi. Tarkastuksen tekemisen on oltava välttämättömänä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Säännös täyttäisi näin delegointikiellon, suhteellisuuden ja välttämättömyyden vaatimukset. Välttämättömyys täyttäisi myös vaatimuksen siitä, ettei tarkastusta voi toteuttaa vähemmän kotirauhaan puuttuvin keinoin. Säännöksen voi näin ollen katsoa täyttävän perustuslain 10 §:n sekä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä edellytetyt vaatimukset.

Julkisen vallan käyttö

Suomen perustuslain 119 §:n mukaan viranomaisten tehtävien yleisistä perusteista on säädetävä lailla. Perustuslakivaliokunta on etenkin perusoikeuskysymyksen sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomainen ilmenee laista yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti tai että ainakin viranomaisten toimivaltasuhteiden lähtökohdat sekä toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävän täsmällisesti (PeVL 18/2004 vp sekä siinä viitattut PeVL 7/2001 vp, PeVL 21/2001 vp, PeVL 45/2001 vp, PeVL 47/2001 vp, PeVL 52/2001 vp ja PeVL 17/2004 vp).

Esityksessä säädetään maa- ja metsätalousministeriölle, Ruokavirastolle, aluehallintovirastolle, kunnalle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, Puolustusvoimille ja Tullille annettavista tehtävistä. Tehtäviin sisältyy julkisen vallan käyttöä, minkä vuoksi tehtävistä on säädetty laissa. Valvontaviranomainen voi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 28–33 artiklassa säädetyillä edellytyksillä siirtää virallista valvontaa tai muita virallisia tehtäviä varten tarvittavia tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön tehtäväksi. Tarkastusten, tutkimusten tai selvitysten perusteella

mahdollisesti tehtävät hallinnolliset päätökset tekisi kuitenkin tehtäviä siirtänyt valvontaviranomainen. Viranomaisten toimivalta ja tehtävät on kuvattu laissa yksityiskohtaisesti, jolloin perustuslain säännöksen edellytykset täyttyvät.

Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Perustuslakivaliokunta on käsitellyt hallintotehtävän siirtämistä muulle kuin viranomaiselle (PeVL 11/2006 vp, PeVL 11/2004 vp, PeVL 12/2004 vp)

Esitetyn 33 §:n mukaan valvontaviranomainen voisi siirtää viralliseen valvontaan ja muihin virallisiin toimiin liittyviä tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä toimeksiannon saaneen elimen tehtäväksi sekä viralliseen valvontaan liittyviä tehtäviä luonnollisen henkilön tehtäväksi. Tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät hallinnolliset päätökset tekee toimeksiannon antanut valvontaviranomainen. Pykälän mukaisia tehtäviä suoritettaessa olisi noudatettava mitä hyvän hallinnon periaatteista säädetään hallintolaissa, kielilaissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Valvontaan liittyvien tehtävien suuren määrän vuoksi on tehtävien siirtoa pidettävä tarkoituksenmukaisena. Hyvän hallinnon vaatimusten noudattaminen ja hallintopäätösten osoittamien vain viranomaiselle takaavat perusoikeuksia ja oikeusturvaa. Hallintopäätöksissä voi olla kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä, minkä vuoksi ne tekee viranomaisen.

Lainsäädäntövallan siirtäminen

Perustuslain 80 §:ssä säädetään asetuksen antamisesta. Pykälän mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, on säädettävä lailla. Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Myös muu viranomaisen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustuslakivaliokunnan käytännön (PeVL 56/2002 vp) mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella.

Esityksessä säädetään useista asetuksenantovaltuuksista. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että asetuksenantovaltuutus olisi pääsääntöisesti syytä sijoittaa asianomaisen perussäännöksen yhteyteen (PeVL 36/2018 vp). Esityksen 21, 22, 37 ja 49 §:ssä on kuitenkin pidetty perusteltuna koota yhteen tiettyyn asiakokonaisuuteen liittyviä asetuksenantovaltuuksia. Kussakin pykälässä on kuitenkin yksilöity se perussäännös, jota asetuksenantovaltuutus koskee.

Esitetyn 21 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elintarvikkeiden koostumuksesta, mikrobiologisesta laadusta ja niiden sisältämistä vieraista aineista, elintarvikkeiden lisäaineista, aromeista, entsyymeistä, ravintoaineista ja valmistuksen apuaineista, uuselintarvikkeita koskevan EU-asetuksen edellyttämistä kansallisista järjestelyistä, elintarvikkeiden pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavoin markkinoinnin yhteydessä annettavista tiedoista, Euroopan unionin lainsäädännön mahdollistamista

alkoholijuomien kansallisista nimityksistä, koostumuksesta ja juomista annettavista tiedoista, elintarvikekontaktimateriaaleista, niiden merkinnöistä, käytöstä ja puhtausvaatimuksista sekä eräiden elintarviketoimintaa koskevien ilmoitusten tekemisestä.

Esitetyn 22 §:n nojalla maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tietyistä elintarvikehygieniasta annetuissa EU-asetuksissa tarkoitettuja toimintoja koskevaista kansallisista säännöistä, elintarviketoimintaa koskevista rakenteellisista ja toiminnallisista vaatimuksista, elintarvikkeiden käsittelystä ja kuljettamisesta sekä lämpötilavaatimuksista, helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia koskevan sopimuksen kansallisesta täytäntöönpanosta, elintarviketuotantoon käytettävien eläinten terveydentilasta, hoidosta, käsittelystä, näytteentotosta, tutkimuksista, kuljetuksesta ja eläimistä annettavista tiedoista sekä tietyistä eläintauteja koskevassa EU-asetuksessa tarkoitetuista kansallisista säännöistä. Säännöksen nojalla voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä myös alkutuotannon rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä, alkutuotantopaikan hyväksymistä koskevan hakemuksen ja hyväksymispäätöksen tekemisestä, elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä, elintarvikehuoneiston hyväksymisen hakemisesta ja hyväksymispäätöksen tekemisestä, liikkuvasta elintarviketoiminnasta tiedottamisesta, kontaktimateriaalitoimintaa koskevan ilmoituksen tekemisestä, elintarvikkeiden, elintarviketuotantoon käytettävien eläinten ja elintarvikekontaktimateriaalien jäljitettävyydestä, elintarvikkeisiin, elintarviketuotantoon käytettävien eläimiin ja elintarvikekontaktimateriaaleihin sekä niiden käsittelyyn ja kuljetukseen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista, asiakirjoista sekä eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista merkinnöistä, elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden omavalvonnasta ja siihen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista, valvontatietojen julkistamiseen liittyvien tarkastusten tekemisestä sekä valvontatietojen julkistamisesta, ruokamyrkytyistä koskevan ilmoituksen tekemisestä sekä elintarvikealan toimijan velvollisuudesta seurata, ja valvoa ja estää zoonoosien aiheuttajia elintarviketuotantoon käytettävissä eläimissä ja elintarvikkeissa sekä seurantaan ja valvontaan liittyvien tietojen, tutkimustulosten ja eristettyjen taudinaiheuttajien säilyttämisestä ja toimittamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin esitetyn 37 §:n nojalla antaa tarkempia säännöksiä zoonoosien seurantaan liittyvien taudinaiheuttajien tutkimisesta ja tutkimusmenetelmistä, tutkimustulosten ilmoittamisesta sekä taudinaiheuttajien lähettämisestä, 49 §:n nojalla lihantarkastuksesta, siihen liittyvästä valvonnasta ja ilmoituksista sekä kirjallisesta lihantarkastuspäätöksestä, näytteenotosta sekä valvontaviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta, 50 §:n nojalla edellytyksistä Ruokaviraston osallistumiselle tiettyjen vientiin liittyvien tehtävien hoitamiseen, 51 §:n nojalla vientiin liittyvän valvonnan edellytyksistä ja sisällöstä, 52 §:n nojalla elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän hyväksymisen hakemisesta, hyväksymisestä ja hyväksymisen peruuttamisesta sekä siihen liittyvästä tarkastuksesta, tarkastuksen tulosten raportoinnista ja laatujärjestelmää koskevien tietojen julkaisemisesta, sekä 71 §:n nojalla tiettyjen lihantarkastus- ja valvontamaksujen alentamisesta sekä eräistä EU-lainsäädännössä edellytetyistä kansallisista järjestelyistä ja maksujen suuruudesta.

Tietyissä asioissa asetuksen antovaltuus on osoitettu valtioneuvostolle. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä muuntogeenisiin elintarvikkeisiin ja rehuihin liittyvistä kansallisista järjestelyistä (21 §), tullille kuuluvista tehtävistä vientivaatimusten valvonnassa (30 §), virallisen valvonnan tehtäviä suorittavien henkilöiden pätevyysvaatimuksista, kielitaitovaatimuksista ja täydennyskoulutuksesta (32 §), toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön nimeämisestä sekä viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin liittyvien tehtävien siirtämisestä (33 §), laboratorioita ja niiden henkilökuntaa koskevista vaatimuksista, laboratorion nimeämisen edellytyksistä ja laboratorioita koskevista ilmoituksista (37 §), ruokamyrkytysten selvittämisestä ja ilmoittamisesta (49 §), 53 §:n nojalla valvottujen pito-olo-

suhteiden vaatimukset täyttävien alkutuotantopakkojen ja alkutuotantopaikkojen muodostamien lokeroiden virallisen tunnustamisen hakemisesta, tunnustamisesta, valvonnasta ja tunnustamisen peruuttamisesta sekä 54 §:n nojalla nimisuojat tuotteiden rekisteröinnin hakemisesta, vastaväitemenettelyn järjestämisestä sekä hakemusten ja päätösten julkaisemisesta sekä siihen liittyvistä ilmoitusvelvollisista elintarvikealan toimijoista, ilmoituksissa annettavista tiedoista ja ilmoitusten antamistavasta.

Lisäksi 21 §:n mukaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Euroopan unionin lainsäädännön edellyttämän imeväisten ja pikkulasten ruokintaa koskevan tiedotusaineiston sisällöstä ja jakelusta.

Osassa asetuksenantovaltuuksia on pyritty totuttua käytäntöä tiiviimpään esitystapaan. Esitystavalla pyritään lain parempaan käytettävyyteen ja ymmärrettävyyteen välttämällä säädöstehtäviä turhaa toistoa. Perusvaatimus on kuitenkin esitetty kunkin asetuksenantovaltuuden yhteydessä. Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevat perusvaatimukset perustuvat suurelta osin Suomea velvoittavaan EU-lainsäädäntöön, joka on sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa voimassa olevia EU-asetuksia. Näissä EU-asetuksissa elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnalle säädettyjen perusvaatimusten toistamista laissa ei pidetä perusteltuna. EU:n elintarvikelainsäädäntöä on kuvattu kohdassa 2.2.1.

Esityksessä on lisäksi säädetty viranomaisen määräyksenantovallasta tietyissä asioissa, joista ei ole tarpeen säätää lailla tai asetuksella. Esitetyn 20 §:n mukaan Ruokavirasto voi antaa tarkempia määräyksiä hygieniapassitestin järjestämisestä, testin perusteista ja laatimisesta, testissä käytettävistä kielistä ja testin hyväksyttävän suorittamisen arvioinnista, hygieniapassista ja sen myöntämisestä, rekisteritietojen käsittelystä sekä tiedonhallinnasta, 37 §:n mukaan vakavaan vaaraan viittaavien tutkimustulosten ilmoittamisesta ja tiettyjen taudinaiheuttajien säilyttämisestä ja toimittamisesta kansalliseen vertailulaboratorioon sekä 49 §:n mukaan eläinperäisistä elintarvikkeista valvontaviranomaisille ilmoitettavista tiedoista, kun elintarvikkeet tulevat sisämarkkinoilta, lihatarkastuksessa käytettävistä menetelmistä ja trikiinitutkimusten tiheydestä ja kattavuudesta tietyissä tapauksissa.

Esitetyt valtuudet on kuvattu täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Valtuutussäännösten voi katsoa täyttävän perustuslain 80 §:n vaatimukset.

Sananvapaus

Perustuslain 12 §:ssä säädetään sananvapaudesta ja julkisuudesta. Pykälän mukaan jokaisella on sananvapaus, mihin sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Esityksen 63 §:n mukaan Ruokavirasto voisi määrätä internetsivuston tai sen osan suljettavaksi, jos on ilmeistä, että sen välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai siitä annetut tiedot ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle, johtavat kuluttajaa olennaisesti harhaan tai ovat muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia.

Internetsivuston sulkemisella voidaan nähdä olevan sananvapauden rajoittamisen kaltaisia piirteitä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 6/2019 vp s. 5—6) todennut, että sananvapauden rajoituksen oikeasuhtaisuuden vuoksi on välttämätöntä, että edellytyksiä internetsivuston sulkemiselle tiukennetaan ja että sulkemistoimivaltuuden edellytykset porrastetaan säännösperusteisesti koko internetsivuston sulkemisen viimesijaiseksi keinoksi osoittavalla tavalla. Esityksessä sivuston sulkemiseen liittyviä toimia on porrastettu siten, että sivusto olisi määrät-

tävä suljettavaksi osittain, jos esimerkiksi ainoastaan osa kauppapaikkana toimivalla internetsivustolla myytävistä tuotteista on elintarvikesäännösten vastaisia. Koko internetsivuston sulkeminen olisi viimeinen keino. Internetsivujen pääasiallinen tarkoitus on elintarvikkeiden markkinointi ja myynti ja tästä syystä sananvapautta ei voida pitää ensisijaisesti suojeltavana oikeushyvinä. Perusoikeuksien käyttämiselle voidaan lain tasolla asettaa rajoituksia. Perusoikeuksien käyttöalaa voivat supistaa esimerkiksi toisten ihmisten perusoikeudet tai painavat yhteiskunnalliset intressit. Perustuslain 19 §:n 3 momentin väestön terveyden edistämismahdollisuuden sekä perustuslain 20 §:n terveellisen elinympäristön turvaamiseksi tulee viranomaisen kyetä estämään vaarallisen tai muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisen elintarvikkeen markkinointi myös sananvapautta rajoittavin keinoin.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Esityksen 11 luvussa on standardimuotoiset muutoksenhakusäännökset lain nojalla tehtäviin päätöksiin. Edellä kuvattun perusteella voidaan katsoa oikeusturvavaatimusten toteutuvan.

Henkilötietojen suoja

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä yleensä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 17/2016 vp)

Perustuslakivaliokunta on katsonut myös, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Esityksen 41 ja 42 §:ssä säädetään valvontaviranomaisen oikeudesta saada virallisen valvonnan ja muiden virallisten toimien suorittamiseksi välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä. Välttämättömyysvaatimuksen voidaan katsoa täyttävän perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Elintarvikealan toimijan luotettavuuden selvittämisen yhteydessä viranomaiselle kertyvä aineisto on syntynyt julkisen vallan käytön mukaisessa tehtävässä. Näiden tietojen käsittelyyn sovelletaan tiedonhallintaa koskevia yleissäädöksiä tietosuojasetusta sekä tietosuojalakia. Mikäli toimijan luotettavuuden arvioinnin yhteydessä tulee ilmi rikostuomioihin tai rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja, niiden käsittelyyn sovelletaan yleisen tietosuojasetuksen 10 artiklan vaatimuksia. Artiklan mukaan rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojoitoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Kattavaa rikosrekisteriä pidetään vain julkisen viranomaisen valvonnassa.

Myös hygieniapassitit ja testeihin liittyvät muut asiakirjat ovat asiakirjoja, jotka ovat syntyneet julkisen vallan käytön mukaisessa tehtävässä. Näiden asiakirjojen käsittelyyn sovelletaan tiedonhallintaa koskevia yleislakeja. Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) 4 artiklan mukaisesti Ruokavirasto määritteli hygieniapassitetauksessa käsiteltävien henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ja olisi siten asetuksessa määritelty rekisterinpitäjä. Hygieniapassitestaaja toimisi Ruokaviraston lukuun henkilötietojen käsittelijänä. Ruokaviraston määräys tiedonhallinnan järjestämisestä olisi yleisen tietosuoja-asetuksen artiklan 28 alakohtan 3 mukainen sitova oikeudellinen asiakirja, jolla varmistettaisiin, että henkilötietojen käsittelijät noudattavat asetuksen vaatimuksia.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuoja koskevan kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp). Erityislainsäädäntöön ei tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla olisi enää välttämättä sisällyttävä kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Ruokamarkkinyksilmoitusten osalta pidetään kuitenkin perusteltuna säätää 47 §:ssä, että ilmoitukset eivät saa sisältää henkilötietoja.

Esityksessä tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena olisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta (rekisterinpitäjän lakisääteinen velvollisuus), joka mahdollistaa sääntelyliikkumavaran käytön 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Lakiehdotus sisältää tietosuoja-asetusta täydentäviä erityissäännöksiä valvontarekisterissä käsiteltävien tietojen tyypeistä sekä tiedonsaannista ja tietojen luovuttamisesta.

Esitetyssä 81 §:ssä säädetään rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamisesta. Säännös poikkeaa perustuslain 12 §:n 2 momentista, jossa säädetään viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuudesta. Julkisuudesta voidaan momentin mukaan poiketa lailla ja esitetyllä 81 §:llä säädetään tästä poikkeamisesta valvonta-asetuksen säännöksen toimeenpanemiseksi.

Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu

Esityksen 67 § sisältää säännökset elinkeinonharjoittajalle säännösten noudattamatta jättämisen vuoksi määrättävästä hallinnollisesta seuraamusmaksusta. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan (ks. kokoavasti PeVL 9/2012 vp, s. 2) tällainen maksu ei ole perustuslain 81 §:n mielessä sen paremmin vero kuin maksukaan vaan lainvastaisesta teosta määrättävä sanktioluonteinen hallinnollinen seuraamus. Valiokunta on asiallisesti rinnastanut rangaistusluonteisen taloudellisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen (PeVL 57/2010 vp, PeVL 4/2001 vp, PeVL 32/2005 vp, PeVL 55/2005 vp). Hallinnollisen seuraamusmaksun yleisistä perusteista on säädettävä perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määräämiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Valiokunta on myös katsonut, että kyse on merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Laissa on täsmällisesti ja selkeästi säädettävä maksuvelvollisuuden ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta samoin kuin lain täytäntöönpanon perusteista (PeVL 32/2005 vp, PeVL 55/2005 vp). Lisäksi valiokunta on katsonut, että vaikka perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus ei sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, ei tarkkuuden yleistä vaatimusta kuitenkaan voida tällaisen sääntelyn yhteydessä sivuuttaa.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että rangaistusluonteisen hallinnollisen seuraamuksen perustaminen objektiiviseen vastuuseen voidaan pitää perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta hyväksyttävänä, jos sanktiojärjestelmällä suojattava oikeushyvä on perusoikeusjärjestelmän kannalta

hyväksyttävissä ja riittävän painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Edellytyksenä on lisäksi, että seuraamuksen määräämismenettelyssä otetaan asianmukaisesti huomioon yksilön puolustautumisoikeuksien toteutuminen ja huolehditaan riittävästä oikeusturvatakeista (PeVL 9/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 57/2010 vp) hallinnollisen seuraamusjärjestelmän toimivuuden kannalta olevan olennaista, että menettely on oikeusturvavaatimusten asettamissa rajoissa mahdollisimman yksinkertaista. Perustuslakivaliokunta on tietysti reunaehdoin pitänyt mahdollisena säätää hallinnollisista sanktioista, joiden määräämisessä ei nimenomaisesti edellytetä tekijän tuottamusta tai tahallisuutta. Maksuvelvolliselle on kuitenkin taattava sääntöperusteisesti mahdollisuus vapautua vastuusta rikkomuksesta aiheutuneen vahingon vähäisyyden perusteella tai saattaessaan todennäköiseksi, ettei seuraamuksen määräämiseen ole ollut perusteita.

Perustuslakivaliokunta on rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia käsitellessään kiinnittänyt huomiota Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan sisältämään ns. *ne bis in idem* -sääntöön, jonka mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti (PeVL 9/2012 vp). Seuraamussäännöksiä on tällöin tulkittava itsekriminointisuojaan kanssa yhteensopivasti ottaen huomioon muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö. Itsekriminointisuoja kuuluu perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin (ks. PeVL 39/2014 vp, s. 4/I ja HE 309/1993 vp, s. 74/II).

Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu on elintarvikevalvonnan toimivuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi perusteltu elintarvikevalvontajärjestelmän taustalla olevan yhteiskunnallisen tavoitteen, elintarviketurvallisuuden saavuttamiseksi. Perustuslain 19 §:n 3 momentin väestön terveyden edistämismaksuun sekä perustuslain 20 §:n terveellisen elinympäristön turvaamiseksi tulee viranomaisen kyetä puuttumaan tehokkaalla tavalla elintarvikesäännösten vastaiseen toimintaan. Lakiehdotuksessa on riittävän täsmälliset säännökset elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun maksuvelvollisuuden ja seuraamusmaksun suuruuden perusteista. Lakiehdotuksessa on täsmälliset säännökset myös maksuvelvollisen oikeusturvasta sekä seuraamusmaksun täytäntöönpanosta ja täytäntöönpanon vanhentumisesta. Seuraamusmaksun täytäntöönpanokelpoisuus määräytyy oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun mukaan. Toimivaltaisen viranomaisen päätös hallinnollisesta seuraamusmaksusta on täytäntöönpanokelpoinen, kun päätös on saanut lainvoiman.

Valvonnan perusmaksut

Kunnan verotusoikeudesta säädetään perustuslain 121 §:n 3 momentissa. Säännöksen mukaan verovelvollisuuden ja veron määräytymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta säädetään lailla.

Kunnallisista maksuista ei ole säännöksiä perustuslaissa. Perustuslain säätäjä on siten jättänyt avoimeksi kysymyksen, ovatko valtion maksuja koskevat perustuslain 81 §:n 2 momentissa tarkoitetut lakitasoisen sääntelyn vaatimukset merkityksellisiä myös kunnallisten maksujen kannalta. Kunnallisia maksuja koskevan toimivallan jakautumisessa on otettava huomioon, paitsi maksuvelvollisten oikeusturva, myös kunnille perustuslain 121 §:ssä taattu itsehallinto. Julkisoikeudellinen kunnallinen maksu voi perustua lain säännöksiin kuntien lakisääteistä palveluista, mutta niiden maksettavaksi määräämistä on pidetty mahdollisena myös suoraan kunnal-

lisen itsehallinnon perusteella (vrt. kuntalain 13 §:n 2 momentti). Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että lakisääteisten maksujen ohella kunnat voivat lakisääteisissäkin tehtävissä päättää itsehallintonsa nojalla myös muista maksuista (PevL 53/2002 vp ja 12/2005 vp).

Vaikka perustuslain 81 §:n säännökset eivät välittömästi koskekaan kuntia, kunnallisten maksujen on perustuslakivaliokunnan käytännössä katsottu eroavan kunnallisista veroista saman taipaisten kriteereiden nojalla, joilla valtiollisten verojen ja maksujen välinen raja on vedetty. Maksut ovat vastikkeita saadusta palvelusta tai suoritteesta. Valtion maksuilta edellytetään kustannusvastaavuutta. Perustuslakivaliokunta ei ole edellyttänyt kunnalliselta maksulta ehdotonta kustannusvastaavuutta. Se on kuitenkin katsonut, että mitä suuremmaksi maksu muodostuu palvelujen tuottamisen kustannuksiin verrattuna, sitä lähempänä on suorituksen pitäminen verona. Laista tulee ilmetä, millaisista virkatoimista, palveluista tai tavaroista maksuja voidaan periä ja minkälaiset suoritukset ovat kokonaan maksuttomia. Lisäksi perustuslakivaliokunta on katsonut, että kun arvioidaan, mistä kunnallisia maksuja koskevista seikoista tulee ja voidaan säätää lailla, on kiinnitettävä huomiota maksuvelvollisen kunnalta saaman vastasuoritteen luonteeseen. Tällöin merkityksellistä on muun muassa, liittyykö suoritteen tuottaminen kunnan pakollisen, lakisääteisen tehtävän täyttämiseen vai onko kyse vapaaehtoisesta tehtävästä. (PeVL 53/2002 vp, 12/2005 vp ja 11/2014 vp)

Elintarvikelain mukaisesti suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta vuosittain perittävä valvonnan perusmaksu olisi luonteeltaan vero ja se olisi kaikille toimijoille 150 €. Suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevat toimijat saisivat muun muassa koulutusta, ohjausta ja ohjeistusta. Toimijat hyötyisivät myös siitä, että suunnitelmallisella valvonnalla kitketään elintarvikesäännösten vastaista ja markkinoita vääristävää toimintaa elintarvikealalta. Elintarvikevalvonnassa suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näyteenotto sisältyisi vuosittain perittävään valvonnan perusmaksuun.

Vuosittain perittävän valvonnan perusmaksun lisäksi toimijoilta perittäisiin valvontatoimenpiteiden osalta suoriteperusteinen kunnan taksaan perustuva maksu. Elintarvikevalvonnassa valvontakohteiden valvontatarve perustuu Ruokaviraston laatimaan riskiluokitukseen. Riskiluokitus määrittää valvontatiheyden sekä valvontaan käytetyn ajan.

Elintarvikelain mukaista vuosittain perittävää valvonnan perusmaksua ei perittäisi elintarvikehuoneistolta, joka täyttää 4 §:n 2 momentin 32 kohdassa tarkoitetun kyläkaupan määritelmän, eikä myöskään yleishyödylliseltä yhteisöltä. Valtioneuvoston ruokapoliittisessa selonteossa Ruoka2030 (2017) esitettiin, että kyläkauppojen toimintamahdollisuudet ja välineet tulisi selvittää. Kyläkauppojen toimintaedellytysten parantamiseksi pidetään perusteltuna niiden vapauttamista vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta. Kyläkauppojen tukemisesta monipalvelukeskuksina säädetään valtioneuvoston asetuksella (397/2019). Yleishyödyllisillä yhteisöillä tarkoitetaan ennen muuta hyväntekeväisyysjärjestöjä ja -yhteisöjä, jotka jakavat säännöllisesti ruoka-apuna helposti pilaantuvia elintarvikkeita ja kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin. Toiminnalle asetetaan vaatimuksia elintarvikesäännösten, mutta ruoka-aputoiminnan mahdollistamiseksi toiminnalle annetaan myös tiettyjä helpotuksia. Tästä syystä pidetään perusteltuna vapauttaa tällaiset yhteisöt vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta. Elintarviketoimintaa, jossa vuotuinen liikevaihto on alle 15 000 € ja jonka riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä, ei pidetä elinkeinotoimintana. Tällainen toiminta ei kuulu suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piiriin eikä valvontakohteelta myöskään peritä valvonnan perusmaksua.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotukset ovat perustuslain mukaisia, ja lakiehdotus voidaan säätää tavallisen lain säätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella, ja koska elintarvikkeita koskevissa EU-asetuksissa on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Elintarvikelaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

1) suojella kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja varmistamalla elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuus, elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesäännösten mukainen laatu ja elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus;

2) edistää lain soveltamisalan osalta elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden toimintaedellytyksiä.

Elintarvikesäännösten velvoitteita toimeenpantaessa ja niiden noudattamista valvottaessa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan luonne ja laajuus sekä toimintaan liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat, jollei laissa toisin säädetä.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan elintarvikkeisiin, elintarviketuotantoon käytettäviin eläimiin, elintarvikekontaktimateriaaleihin, elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaan, elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoihin sekä elintarvikevalvontaan kaikissa elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa.

Tätä lakia ei sovelleta:

1) yksityistalouden omaan käyttöön tarkoitettuun alkutuotantoon;

2) omaan käyttöön tarkoitettujen elintarvikkeiden valmistukseen, käsittelyyn tai varastointiin yksityistaloudessa;

3) alkoholijuomiin tai alkoholivalmisteisiin siltä osin kuin niistä säädetään muussa lainsäädännössä.

Tämän lain 8 §:n 2 momentin 3 kohdan a ja b alakohdassa sekä 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimintaan sovelletaan 2 luvun säännöksistä ainoastaan 6 §:n 1—3 momenttia sekä 14, 15 ja 17 §:ää.

3 §

Euroopan unionin lainsäädäntö

Tätä lakia sovelletaan elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja, elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa sekä elintarvikevalvontaa koskevien Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanoon siltä osin kuin niiden täytäntöönpanosta ei säädetä muussa laissa.

Mitä tässä laissa säädetään Euroopan unionista tai Euroopan unionin jäsenvaltioista, koskee myös Euroopan talousaluetta ja siihen kuuluvia valtioita.

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Talousveden laadusta ja veden välityksellä leviävän taudin ehkäisystä säädetään terveydensuojelulaissa (763/2994). Elintarviketurvallisuuteen vaikuttavasta eläintautien ja eläimistä ihmisiin leviävien tautien vastustamisesta säädetään myös eläintautilaissa (441/2013). Yhteisen kalastuspolitiikan noudattamisen valvontaan ja yhteisen kalastuspolitiikan vastaisiin tekoihin liittyvän Euroopan unionin lainsäädännön toimeenpanosta säädetään yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetussa laissa (1188/2014). Luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä säädetään luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetussa laissa (294/2015). Elintarvikkeita käsittelevien henkilöiden terveydentilaa koskevista vaatimuksista säädetään myös tartuntatautilaissa (1227/2016). Elintarvikkeiden säteilyturvallisuuden arviointiperusteista säädetään säteilylaissa (859/2018). Euroopan unioniin tuotavien elintarvikkeiden virallisesta valvonnasta säädetään eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetussa laissa (1227/2019).

5 §

Määritelmät

Tässä laissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa sovelletaan:

1) elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 2 artiklassa ja 3 artiklan 3, 7, 8, 15, 16 ja 18 kohdassa olevia *elintarvikkeen, elintarvikealan toimijan, vähittäiskaupan, markkinoille saattamisen, jäljitettävyyden, elintarvikkeen tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheen ja lopullisen kuluttajan määritelmiä*;

2) elintarvikehygieniasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 2 artiklan 1 kohdassa olevia määritelmiä, ei kuitenkaan teurastamon määritelmää;

3) eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteessä I ja III olevia määritelmiä;

4) virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 999/2001, (EY) N:o 396/2005, (EY) N:o 1069/2009, (EY) N:o 1107/2009, (EU) N:o 1151/2012, (EU) N:o 652/2014, (EU) 2016/429 ja (EU) 2016/2031, neuvoston asetusten (EY) N:o 1/2005 ja (EY) N:o 1099/2009 ja neuvoston direktiivien 98/58/EY,

1999/74/EY, 2007/43/EY, 2008/119/EY ja 2008/120/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 854/2004 ja (EY) N:o 882/2004, neuvoston direktiivien 89/608/ETY, 89/662/ETY, 90/425/ETY, 91/496/ETY, 96/23/EY, 96/93/EY ja 97/78/EY ja neuvoston päätöksen 92/438/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 2 artiklassa, 3 artiklan 5, 23, 32, 49 ja 51 kohdassa sekä 17 artiklan c ja d kohdassa olevia *virallisen valvonnan, muiden virallisten toimien, toimeksiannon saaneen elimen, vaaran, virkaeläinlääkärin, virallisen avustajan, terveystarkastuksen, ante mortem -tarkastuksen ja post mortem -tarkastuksen määritelmiä*;

5) lihantuotantoa koskevan virallisen valvonnan suorittamista sekä elävien simpukoiden tuotanto- ja uudelleensijoitusalueita koskevista erityissäännöistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 mukaisesti annetun komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 2 artiklassa olevia määritelmiä;

6) ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan suorittamista koskevista yhdenmukaisista käytännön järjestelyistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 mukaisesti ja komission asetuksen (EY) N:o 2074/2005 muuttamisesta virallisen valvonnan osalta annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2019/627 2 artiklassa olevia määritelmiä;

7) virallisia lihan trikiinitarkastuksia koskevista erityissäännöistä annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1375 1 artiklan 2 ja 3 kohdassa olevia *valvottujen pito-olosuhdeiden ja lokeron määritelmää*;

8) tiettyjen zoonosien ja niiden aiheuttajien seurannasta, neuvoston päätöksen 90/424/ETY muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 92/117/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/99/EY 2 artiklan 2 kohdan a, b ja d alakohdassa olevia *zoonosin, zoonosin aiheuttajan ja ruokamyrkytys epidemian määritelmää*;

9) ituihin ja itujen tuotantoon tarkoitettuihin siemeniin sovellettavista jäljitettävyyksivaatimuksesta annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 208/2013 2 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa olevaa *itujen määritelmää*;

10) Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) tuesta maaseudun kehittämiseen ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1305/2013 16 artiklan 1 kohdan b alakohdassa olevaa *elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän määritelmää*;

11) elintarviketietojen antamisesta kuluttajille, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 1924/2006 ja (EY) N:o 1925/2006 muuttamisesta sekä komission direktiivin 87/250/ETY, neuvoston direktiivin 90/496/ETY, komission direktiivin 1999/10/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/13/EY, komission direktiivien 2002/67/EY ja 2008/5/EY sekä komission asetuksen (EY) N:o 608/2004 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1169/2011 2 artiklan 2 kohdan u alakohdassa olevaa *etäviestintävälineen määritelmää*.

Tässä laissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa tarkoitetaan:

1) *elintarvikesäännöksillä* tämän lain ja sen nojalla annettujen asetusten säännöksiä sekä tämän lain soveltamisalaan kuuluvia Euroopan unionin lainsäädännön säännöksiä;

2) *valvontaviranomaisella* tämän lain mukaisista valvontatehtävistä huolehtivia valtion ja kunnan viranomaisia;

3) *valvontakohteella* toimijaa, joka harjoittaa tai jonka on perusteltua syytä epäillä harjoittavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa, ja fyysistä tai virtuaalista tilaa, jossa harjoitetaan tai on perusteltua syytä epäillä harjoitettavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa tai jossa säilytetään elintarvikesäännösten noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja, sekä toimijan mainitussa tilassa harjoittamaa toimintaa;

4) *alkutuotannolla* Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 3 artiklan 17 kohdassa tarkoitettua alkutuotantoa sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa ja Euroopan parlamentin ja neuvoston

(EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettua alkutuotannon tuotteiden pienten määrien luovuttamista suoraan kuluttajalle;

5) *alkutuotantopaikalla* maatilaa, puutarhaa ja muuta paikkaa, jossa harjoitetaan elintarvikkeiden alkutuotantoa;

6) *alkutuotannon toimijalla* elintarvikkeiden alkutuotantoa ja siihen liittyviä toimintoja harjoittavaa elintarvikealan toimijaa;

7) *rekisteröidyllä alkutuotannolla* elintarvikkeiden alkutuotantoa, josta alkutuotannon toimija on tehnyt ilmoituksen toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja jonka valvontaviranomainen on rekisteröinyt;

8) *hyväksytyllä alkutuotantopaikalla* alkutuotantopaikkaa, joka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklan 3 kohdassa edellytetyllä tavalla;

9) *elintarviketoiminnalla* elintarvikkeen tuotanto-, jalostus- ja jakelutoimintaa, jota elintarvikealan toimija harjoittaa;

10) *rekisteröidyllä elintarviketoiminnalla* elintarvikkeen tuotanto-, jalostus ja jakelutoimintaa, josta elintarvikealan toimija on tehnyt ilmoituksen toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja jonka valvontaviranomainen on rekisteröinyt, ei kuitenkaan alkutuotantoa;

11) *elintarvikehuoneistolla* Euroopan parlamentin ja neuvoston (EY) N:o 852/2004 2 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua rakennusta, huoneistoa ja niiden osaa sekä muuta tilaa, jossa myytäväksi tai muuten luovutettavaksi tarkoitettuja elintarvikkeita valmistetaan, säilytetään, kuljetetaan, pidetään kaupan, tarjoillaan tai muutoin käsitellään, ei kuitenkaan alkutuotantopaikkaa;

12) *hyväksytyllä elintarvikehuoneistolla* elintarvikehuoneistoa, joka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan 2 kohdan edellyttämällä tavalla;

13) *rekisteröidyllä elintarvikehuoneistolla* elintarvikehuoneistoa, joka on rekisteröity Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 6 artiklan 2 kohdassa edellytetyllä tavalla;

14) *liikkuvalla elintarvikehuoneistolla* elintarvikehuoneistoa, joka voidaan siirtää paikasta toiseen;

15) *virtuaalihuoneistolla* huoneistoa, jota käytetään elintarvikkeiden myyntiin, välittämiseen tai muuhun elintarviketoimintaan ilman, että elintarvikkeet ovat kyseisessä huoneistossa;

16) *lihantarkastuksella ante mortem ja post mortem* -tarkastusta;

17) *virallisella laboratoriolalla* laboratoriota, jonka Ruokavirasto on nimennyt tutkimaan viranomaisnäytteitä;

18) *nimetyllä omavalvontalaboratoriolalla* laboratoriota, jonka Ruokavirasto on nimennyt tutkimaan elintarvikesäännösten mukaisia omavalvontanäytteitä;

19) *viranomaisnäytteellä* valvontaviranomaisen elintarvikesäännösten mukaista virallista valvontaa tai muita virallisia toimia varten ottamaa tai otattamaa näytettä;

20) *poronhoitoalueella* poronhoitolain (848/1990) 2 §:ssä tarkoitettua poronhoitoaluetta;

21) *poroteurastamolla* poronhoitoalueella sijaitsevaa teurastamoa, jossa teurastetaan pääasiallisesti poroja;

22) *teurastamolla* muuta kuin 21 kohdassa tarkoitettua teurastamoa;

23) *pitopaikalla* tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 4 artiklan 27 kohdassa tarkoitettua pitopaikkaa, ei kuitenkaan teurastamoa;

24) *hyönteisellä* uuselintarvikkeista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1169/2011 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 258/97 ja komission asetuksen (EY) N:o 1852/2001 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/2283 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti hyväksytyä kasvatettua hyönteistä;

25) *elintarvikekontaktimateriaalilla* materiaaleja ja tarvikkeita, jotka ovat suoraan tai välillisesti kosketuksessa elintarvikkeeseen tai joiden on tarkoitettu tai joiden voidaan olettaa tulevan kosketukseen elintarvikkeen kanssa;

26) *kontaktimateriaalitoiminnalla* elintarvikekontaktimateriaalien ja niiden valmistuksessa käytettävien välimateriaalien ja tarvikkeiden valmistusta, elintarvikekontaktimateriaalien tukkukauppaa sekä sisämarkkinatuontia ja tuontia Euroopan unionin ulkopuolelta;

27) *kontaktimateriaalialan toimijalla* toimijaa, joka saattaa markkinoille elintarvikekontaktimateriaaleja;

28) *omavalvonnalla* Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 178/2002 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 852/2004 edellytettävä järjestelmää, jonka avulla elintarvikealan toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvike sekä alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto ja niissä harjoitettava elintarviketoiminta täyttävät niille elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset sekä elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden hyvistä tuotantotavoista annetussa Euroopan komission asetuksessa (EY) N:o 2023/2006 edellytettävä järjestelmää, jolla kontaktimateriaalialan toimija hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvikekontaktimateriaali sekä kontaktimateriaalitoiminta täyttävät niille elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset;

29) *helposti pilaantuvalla elintarvikkeella* elintarviketta, joka ominaisuuksiensa vuoksi tarjoaa mikrobeille hyvät lisääntymismahdollisuudet ja joka on siksi säilytettävä huoneenlämmöstä poikkeavassa lämpötilassa;

30) *muulla luovutuksella* elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminnan yhteydessä tapahtuvaa elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin luovuttamista korvauksetta avustukseksi, lahjaksi, näytteeksi, kokeiltavaksi tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen;

31) *yksityistaloudella* perheen tai henkilön omaa kotitaloutta;

32) *nimisuojatuohteella* maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden laatujärjestelmistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1151/2012 5 artiklassa tarkoitettua maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden suojatulla alkuperänimityksellä ja suojatulla maantieteellisellä merkinnällä sekä 18 artiklassa tarkoitettua aidon perinteisen tuotteen merkinnällä varustettua tuotetta, maustettujen viinituotteiden määritelmästä, kuvauksesta, esittelystä, merkinnöistä ja maantieteellisten merkintöjen suojasta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1601/91 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 251/2014 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua maantieteellisellä merkinnällä varustettua tuotetta sekä tislattujen alkoholijuomien määritelmistä, kuvauksesta, esittelystä ja merkinnöistä, tislattujen alkoholijuomien nimien käytöstä muiden elintarvikkeiden esittelystä ja merkinnöissä, tislattujen alkoholijuomien maantieteellisten merkintöjen suojaamisesta, maatalousperäisen etyylialkoholin ja maatalousperäisten tisleiden käytöstä alkoholijuomissa ja asetuksen (EY) N:o 110/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/787 3 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua suojatulla maantieteellisellä merkinnällä varustettua tuotetta;

33) *kyläkaupalla* harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla, kaupungin läheisellä maaseudulla tai maaseudun paikalliskeskuksessa olevaa elintarvikehuoneistoa, jonka etäisyys lähimpään päivittäistavarakauppaan on vähintään 7,5 kilometriä tai joka on muuten vaikeasti tavoitettavissa ja jonka päivittäistavaroiden myynti on alle 2 miljoonaa euroa vuodessa;

34) *yleishyödyllisellä yhteisöllä* tuloverolain (1535/1992) 22 §:ssä tarkoitettua yleishyödyllistä yhteisöä.

2 luku

Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevat vaatimukset

6 §

Toimintaa koskevat yleiset vaatimukset

Elintarvikealan toimijan on huolehdittava toiminnassaan siitä, että elintarvikkeet ovat kemiallisilta, fysikaalisilta, mikrobiologisilta ja terveydellisiltä ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne ovat ihmisravinnoksi soveltuvia eivätkä aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle. Toimijan on huolehdittava myös siitä, että elintarvikkeet tai niistä annettavat tiedot eivät johda kuluttajaa harhaan.

Kontaktimateriaalialan toimijan on huolehdittava toiminnassaan siitä, että elintarvikekontaktimateriaalit ovat elintarvikekäyttöön soveltuvia ja sellaisia, että ne eivät aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle eivätkä aiheuta sopimattomia muutoksia elintarvikkeen koostumuksessa tai aistinvaraisissa ominaisuuksissa. Toimijan on huolehdittava myös siitä, että elintarvikekontaktimateriaaleista annettavat tiedot eivät johda kuluttajaa harhaan.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi elintarviketoiminnan on oltava sellaista, että tuotettavien, valmistettavien, säilytettävien tai käsiteltävien elintarvikkeiden turvallisuus ei vaaranna ja että elintarviketoiminta myös muutoin täyttää elintarvikesäännösten mukaiset vaatimukset.

Elintarvikealan toimijan, joka valmistaa, valmistuttaa, tuo maahan tai muulla tavalla saattaa markkinoille vitamiinien, kivennäisaineiden ja eräiden muiden aineiden lisäämisestä elintarvikkeisiin annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1925/2006 soveltamisalaan kuuluvia elintarvikkeita, on tehtävä siitä ilmoitus Ruokavirastolle.

Elintarvikealan toimijan, joka valmistaa, valmistuttaa, tuo maahan tai muulla tavalla saattaa markkinoille ravintolisiä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/46/EY soveltamisalaan kuuluvia ravintolisiä, on tehtävä siitä ilmoitus Ruokavirastolle. Ilmoitus on tehtävä myös, kun valmisteen koostumus sille ominaisten aineiden osalta muuttuu.

7 §

Toimijan luotettavuus

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on oltava luotettava. Toimijaa ei pidetä luotettavana, jos hän on:

1) luotettavuuden arviointia edeltäneen kolmen vuoden aikana toiminnassaan toistuvasti osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta elintarviketurvallisuuden varmistamista, elintarvikesäännösten noudattamista ja kuluttajien turvallisuutta kohtaan;

2) luotettavuuden arviointia edeltäneen kolmen vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- tai maksuvelvollisuuksien hoitamisen; tai

3) ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan kykenemätön vastaamaan veloistaan.

Jos toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee toimitusjohtajaa ja hänen sijaistaan, hallituksen jäsentä ja varajäsentä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimieliimen jäsentä ja varajäsentä, vastuunalaista yhtiömiestä sekä muuta ylimpään johtoon kuuluvaa. Vaatimus luotettavuudesta koskee myös henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään 25 prosenttia osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta tai vastaava omistus- tai määräämisvalta, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö.

HE 3/2021 vp

Luotettavuuden arvioimiseksi voidaan 1 momentissa tarkoitetut seikat selvittää sellaisista yri-
tys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ssä tarkoitetuista rekisteröidyistä yrityksistä ja yhtei-
söistä, jotka välittömästi tai välillisesti kytkeytyvät elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan
toimijaan tai 2 momentissa mainittuihin henkilöihin.

Toimivaltainen valvontaviranomainen voi toimijan luotettavuuden selvittämiseksi pyytää toi-
mijasta Harmaan talouden selvitysyksiköltä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain
(1207/2010) 5 §:ssä tarkoitetun velvoitteidenhoitoselvityksen.

8 §

Rekisteröity alkutuotanto

Alkutuotannon toimijan on tehtävä ilmoitus elintarvikkeiden alkutuotannosta toiminnan re-
kisteröintiä varten toimivaltaisen valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai
toimitettava tiedot muulla tavoin toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viik-
koa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämi-
sestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos:

- 1) kunta saa tiedon elintarvikkeiden alkutuotannosta toiselta viranomaiselta;
- 2) on kyse luonnonvaraisten kasvien, sienten tai riistan alkutuotannosta; tai
- 3) on kyse kasvien tai sienten alkutuotannosta ja:
 - a) kyseessä on yksityinen henkilö;
 - b) toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena; tai
 - c) toiminta on osa saman toimijan 10 §:n mukaisesti rekisteröityä elintarviketoimintaa.

Kunnan on ilmoitettava toimijalle saaneensa tiedot toiselta viranomaiselta 1 kohdassa tarkoi-
tetussa tapauksessa.

Alkutuotantopaikan sijaintikunta käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot alkutuotannon re-
kisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjes-
telmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla.
Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset tietojen tallentamisesta.

9 §

Hyväksytty itujen alkutuotantopaikka

Alkutuotannon toimija, joka harjoittaa itujen alkutuotantoa, on poiketen siitä, mitä 8 §:ssä
säädetään, haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä
ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja
lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua hyväksymistä ei kuitenkaan tarvitse hakea, jos alkutuotan-
non toimija harjoittaa alkutuotantopaikassa pienimuotoista itujen tuotantoa. Tällaisesta elintar-
viketoiminnasta on kuitenkin tehtävä 8 §:n mukainen ilmoitus.

Alkutuotantopaikan hyväksyy alkutuotantopaikan sijaintikunta. Kunta tekee päätöksen alku-
tuotantopaikan hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laa-
juus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Kunta
voi asettaa päätöksessään ehtoja vaarojen ehkäisemiseksi. Kunta tallentaa tiedot alkutuotanto-
paikan hyväksymisestä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhal-
lintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaa-
valla tavalla. Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset tietojen tallentamisesta.

10 §

Rekisteröity elintarviketoiminta

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimivaltaisen valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai toimitettava tiedot muulla tavoin toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ei tarvitse kuitenkaan tehdä, jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja:

1) elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta;

2) kyseessä on yksityinen henkilö; tai

3) toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena.

Elintarvikehuoneiston sijaintikunta käsittelee elintarviketoimintaa koskevan ilmoituksen.

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, elintarvikealan toimijan kotikunta käsittelee elintarviketoimintaa koskevan ilmoituksen, jos toimintaa harjoitetaan:

1) liikkuvassa elintarvikehuoneistossa;

2) elintarvikehuoneistossa, jossa pelkästään kuljetetaan tai säilytetään elintarvikkeita yhdessä tai useammassa kuljetusajoneuvossa tai kontissa;

3) virtuaalihuoneistossa.

Jos toimijalla ei ole kotipaikkaa Suomessa, elintarviketoimintaa koskevan ilmoituksen käsittelee se kunta, jonka alueella elintarviketoiminta aloitetaan.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto käsittelee alkoholilain (1102/2017) 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun valmistustilan ja 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun varastointitilan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen. Aluehallintovirasto käsittelee alkoholilain 17 §:n 2 momentissa ja 26 §:ssä tarkoitettujen alkoholijuomien vähittäismyyntipaikkojen rekisteröintiä koskevan ilmoituksen.

Toimivaltainen valvontaviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset tietojen tallentamisesta.

11 §

Hyväksytty elintarvikehuoneisto

Elintarvikealan toimijan, jonka harjoittamalta elintarviketoiminnalta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 4 artiklan 2 kohdan mukaan edellytetään elintarvikehuoneiston hyväksymistä, on poiketen siitä, mitä 10 §:ssä säädetään, haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Elintarvikehuoneiston hyväksymistä ei kuitenkaan tarvitse hakea, jos alkutuotannon toimija harjoittaa elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäistä elintarvikkeiden valmistusta tuottamistaan alkutuotannon tuotteista. Elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäiseksi toiminnaksi katsotaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan d tai e alakohdassa ja 10 artiklassa, sekä komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu toiminta. Hyväksymistä ei tarvitsisi hakea myöskään, jos toimija harjoittaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 5

kohdan b alakohdan i ja ii alakohdassa tarkoitettua toimintaa. Tällaisista elintarvikehuoneistoista on kuitenkin tehtävä 10 §:n 1 momentin mukainen ilmoitus.

Elintarvikehuoneiston sijaintikunta hyväksyy 1 momentissa tarkoitettujen elintarvikehuoneistot. Ruokavirasto hyväksyy teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot. Aluehallintovirasto hyväksyy poroteurastamot ja niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot.

Elintarvikealan toimijan kotikunta hyväksyy 1 momentissa tarkoitettujen elintarvikehuoneistot, jos ne ovat liikkuvia elintarvikehuoneistoja. Ruokavirasto hyväksyy liikkuvat teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot. Aluehallintovirasto hyväksyy liikkuvat poroteurastamot ja niiden yhteydessä olevat hyväksymistä edellyttävät elintarvikehuoneistot.

Aluehallintovirasto ja kunta ilmoittavat hyväksymänsä elintarvikehuoneiston Ruokavirastolle, joka antaa elintarvikehuoneistolle hyväksymisnumeron.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tekee päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Viranomainen voi asettaa päätöksessään ehtoja vaarojen ehkäisemiseksi. Viranomainen tallentaa tiedot elintarvikehuoneiston hyväksymisestä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset tietojen tallentamisesta.

12 §

Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa

Elintarvikealan toimijan on tiedotettava:

- 1) rekisteröidystä elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niille kunnille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan;
- 2) elintarviketoiminnasta liikkuvassa teurastamossa tai riistan käsittelylaitoksessa ja niiden yhteydessä olevassa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa Ruokavirastolle;
- 3) elintarviketoiminnasta liikkuvassa poroteurastamossa ja sen yhteydessä olevassa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa aluehallintovirastolle;
- 4) elintarviketoiminnasta muussa hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niille kunnille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan.

Tiedon on oltava toimivaltaisella valvontaviranomaisella viimeistään neljä arkipäivää ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista.

13 §

Rekisteröity kontaktimateriaalitoiminta

Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimivaltaisen valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai toimitettava tiedot muulla tavoin viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoitus tehdään toimipaikan sijaintikunnalle. Toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimipaikan sijaintikunnalle. Kunta käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset tietojen tallentamisesta.

14 §

Jäljitettävyys

Elintarvikkeista, elintarviketuotantoon käytettävistä eläimistä ja elintarvikekontaktimateriaaleista on ilmoitettava vastaanottajalle elintarvikesäännöksissä edellytetyt jäljitettävyystiedot.

Elintarvikealan toimijan velvollisuudesta järjestää kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jäljitettävyys säädetään lisäksi yhteisön valvontajärjestelmästä, jonka tarkoituksena on varmistaa yhteisen kalastuspolitiikan sääntöjen noudattaminen, asetusten (EY) N:o 847/96, (EY) N:o 2371/2002, (EY) N:o 811/2004, (EY) N:o 768/2005, (EY) N:o 2115/2005, (EY) N:o 2166/2005, (EY) N:o 388/2006, (EY) N:o 509/2007, (EY) N:o 676/2007, (EY) N:o 1098/2007, (EY) N:o 1300/2008 ja (EY) N:o 1342/2008 muuttamisesta sekä asetusten (ETY) N:o 2847/93, (EY) N:o 1627/94 ja (EY) N:o 1966/2006 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1224/2009 56 ja 58 artiklassa sekä velvollisuudesta antaa kuluttajille tietoja kalastus- ja vesiviljelytuotteista yhteisön valvontajärjestelmästä, jonka tarkoituksena on varmistaa yhteisen kalastuspolitiikan sääntöjen noudattaminen, annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1224/2009 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 404/2011 67 ja 68 artiklassa.

15 §

Omavalvonta

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijalla on oltava järjestelmä, jonka avulla toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että toiminta täyttää elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset. Toimijan on kirjattava omavalvonnan tulokset riittävällä tarkkuudella.

Elintarvikealan toimijan tuodessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 8 artiklassa tarkoitettujen salmonellaa koskevien erityistakuiden piiriin kuuluvia elintarvikkeita Euroopan unionin toisesta jäsenvaltiosta Suomeen, omavalvontaan on sisällyttävä kyseisiä elintarvikkeita koskeva näyteenotto- ja tutkimussuunnitelma salmonellan varalta.

16 §

Valvontatietojen julkistaminen

Suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevan elintarvikealan toimijan on julkistettava valvontaviranomaisen antama elintarviketoiminnan tarkastuksesta kertova raportti. Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset valvontatietojen julkistamisesta.

Velvollisuus julkistaa valvontatietoja ei koske:

- 1) alkutuotannon toimijoita;
- 2) alkoholijuomien valmistus- ja varastointitiloja eikä toimijoita, jotka harjoittavat ensisijaisesti alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Elintarviketoiminnan tarkastuksesta annetun viimeisimmän raportin on oltava helposti saatavilla elintarvikealan toimijan internetsivuilla tai muulla vastaavalla tavalla. Lisäksi elintarvikehuoneistossa, jossa kuluttajat asioivat, raportin on oltava esillä sisäänkäynnin yhteydessä tai muussa kuluttajalle helposti havaittavassa paikassa.

17 §

Toimijan tiedonantovelvollisuus

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on välittömästi ilmoitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle omavalvonnassa tai muulla tavalla esille tulleista vakavista vaaroista ihmisen terveydelle sekä toimenpiteistä, joihin epäkohtien korjaamiseksi on ryhdytty.

Kun elintarvikealan toimija saa tiedon tuottamansa, jalostamansa tai jakelemansa elintarvikkeen aiheuttamasta ruokamyrkytyksestä tai epäilee elintarvikkeen voivan aiheuttaa ruokamyrkytyksen, toimijan on ilmoitettava siitä välittömästi kunnan elintarvikevalvonnasta vastaavalle valvontaviranomaiselle. Ruokamyrkytyksen aiheuttajaksi epäilty elintarvike, raaka-aine tai näyte niistä on säilytettävä niin, että se voidaan tutkia laboratorioissa ruokamyrkytyksen syyn selvittämiseksi.

18 §

Zoonoosit

Elintarvikealan toimijan on estettävä zoonoosien aiheuttajien leviäminen elintarvikkeiden välityksellä ihmisiin mahdollisimman tehokkaasti kaikissa olosuhteissa. Elintarvikealan toimijan on seurattava ja valvottava zoonoosien aiheuttajien esiintymistä elintarviketuotantoon käytettävissä eläimissä ja elintarvikkeissa. Toimijan on toimitettava tiedot seurantaan ja valvontaan liittyvistä tutkimuksista ja tutkimustuloksista toimivaltaiselle viranomaiselle.

19 §

Hygieniapassi

Pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita elintarvikehuoneistossa käsittelevällä henkilöllä on oltava elintarvikehygieenistä osaamista osoittava Ruokaviraston hyväksymän mallin mukainen hygieniapassi, jos hän on työskennellyt pakkaamattomien helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä edellyttävissä tehtävissä vähintään kolme kuukautta.

Hygieniapassia ei kuitenkaan vaadita henkilöltä, joka työskentelee elintarvikehuoneistossa pelkästään:

- 1) vankeuslain (767/2005) 8 luvun 2 §:n velvoittamana vankina;
- 2) asevelvollisuuslain (1438/2007) mukaisessa varusmiespalvelussa tai aseettomassa palveluksessa, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisessa asepalvelussa taikka siviilipalveluslain (1446/2007) mukaisessa siviilipalveluksessa;
- 3) sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) tarkoitettuna asiakkaana, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisessa työtoiminnassa, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) tarkoitettuna päivätoiminnassa tai sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tarkoitettuna vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevassa toiminnassa tai työtoiminnassa;
- 4) yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015) tarkoitettuna tuomittuna.

Elintarvikealan toimijan on pidettävä kirjaa elintarvikehuoneistossa työskentelevien henkilöiden elintarvikehygieenisestä osaamisesta ja pyydettyessä esitettävä tiedot valvontaviranomaiselle.

Ruokavirasto laatii elintarvikehygieenistä osaamista arvioivan hygieniapassitestin. Hygieniapassitestin järjestää ja hygieniapassin myöntää 20 §:ssä tarkoitettu hygieniapassitestaaja. Hygieniapassitestaaja voi periä maksun testistä ja hygieniapassin myöntämisestä.

Hygieniapassi myönnetään hygieniapassitestin hyväksytysti suorittaneelle henkilölle. Ruokavirasto voi tarvittaessa myöntää hygieniapassin samoin perustein kuin hygieniapassitestaaja sekä peruuttaa hygieniapassin, jos se on myönnetty olennaisesti virheellisin perustein.

20 §

Hygieniapassitestaaja

Ruokavirasto voi hakemuksesta hyväksyä hygieniapassitestaajaksi henkilön:

- 1) jolla on 32 §:ssä edellytetty korkeakoulututkinto; taikka
- 2) joka on tutkinnon tai aineenhallinnan osalta kelpoinen korkeakoulun tai Opetushallituksen toimialaan kuuluvan oppilaitoksen elintarvikehygieeniaan liittyvän lehtorin tai opettajan virkaan tai toimeen.

Ruokavirasto valvoo hygieniapassitestaajien toimintaa. Ruokavirasto voi peruuttaa testaajan hyväksynnän, jos testaaja ei ole järjestänyt hygieniapassitestejä tai myöntänyt hygieniapasseja yli kolmeen vuoteen. Lisäksi hyväksyntä voidaan peruuttaa, jos testaaja on rikkonut hygieniapassitestaamisesta annettuja säännöksiä tai määräyksiä eikä ole korjannut toimintaansa Ruokaviraston kehotuksesta viraston asettamassa määräajassa. Hyväksyntä voidaan peruuttaa myös väliaikaisesti.

Hygieniapassitestaajiin sovelletaan heidän suorittaessaan tämän pykälän mukaisia tehtäviä, mitä 33 §:n 3 momentissa säädetään toimeksiannon saaneesta elimestä ja luonnollisesta henkilöstä.

Ruokavirasto voi antaa tarkempia määräyksiä hygieniapassitestin järjestämisestä, testin perusteista ja laatimisesta, testissä käytettävistä kielistä ja testin hyväksyttävän suorittamisen arvioinnista, hygieniapassista ja sen myöntämisestä, hygieniapassitestaajaa koskevien rekisteritietojen käsittelystä sekä tiedonhallinnasta.

21 §

Elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskevat tarkemmat säännökset

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 6 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja koskeviin vaatimuksiin liittyen:

- 1) elintarvikkeiden koostumuksesta, mikrobiologisesta laadusta ja niiden sisältämistä vieraista aineista;
- 2) elintarvikkeiden lisäaineista, aromeista, entsyymeistä, ravintoaineista ja valmistuksen apuaineista;
- 3) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2015/2283 edellytetyistä kansallisista järjestelyistä;
- 4) elintarvikkeiden pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavoin markkinoinnin yhteydessä annettavista tiedoista;
- 5) Euroopan unionin lainsäädännön mukaisista alkoholijuomien kansallisista nimityksistä ja niiden koostumuksesta sekä niistä annettavista tiedoista;
- 6) elintarvikekontaktimateriaaleista ja niiden käytöstä sekä niitä koskevista merkinnöistä ja puhtausvaatimuksista.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) 6 §:n 4 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisestä sekä muista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1925/2006 edellytetyistä kansallisista järjestelyistä;

2) 6 §:n 5 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisestä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 609/2013 täydentämisestä äidinmaidonkorvikkeiden ja vieroitusvalmisteiden koostumusta ja niistä annettavia tietoja koskevien erityisvaatimusten sekä imeväisten ja pikkulasten ravitsemisesta annettavia tietoja koskevien vaatimusten osalta annetussa komission delegoidun asetuksen (EU) 2016/127 10 artiklassa edellytettävän imeväisten ja pikkulasten ruokintaa koskevan tiedotusaineiston sisällöstä ja jakelusta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1829/2003 edellytetyistä kansallisista järjestelyistä.

22 §

Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa koskevat tarkemmat säännökset

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin elintarviketoimintaa koskeviin vaatimuksiin liittyen:

1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan c, d ja e alakohdassa, 5 kohdan b alakohdan i ja ii alakohdassa ja 10 artiklassa sekä komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimintoja koskevista kansallisista säännöistä;

2) elintarviketoimintaa koskevista tiloihin, rakenteisiin ja toimintaan liittyvistä vaatimuksista; 3) elintarvikkeiden käsittelystä ja kuljettamisesta sekä lämpötilavaatimuksista;

4) helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskevan sopimuksen (ATP) (SopS 48/1981), jäljempänä *ATP-sopimus*, kansallisesta täytäntöönpanosta;

5) elintarviketuotantoon käytettävien eläinten terveydentilasta, hoidosta, käsittelystä, näytteenotosta, tutkimuksista, kuljetuksesta ja eläimistä annettavista tiedoista;

6) tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 999/2001 liitteen III A luvun I kohdan 6.2 ja 6.5 alakohdassa sekä liitteen V 4 kohdassa tarkoitettuista kansallisista säännöistä.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) 8 §:ssä tarkoitettun alkutuotannon rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä;

2) 9 §:ssä tarkoitettun alkutuotantopaikan hyväksymistä koskevan hakemuksen ja hyväksymispäätöksen tekemisestä;

3) 10 §:ssä tarkoitettun elintarviketoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä ja käsittelystä;

4) 11 §:ssä tarkoitettun elintarvikehuoneiston hyväksymistä koskevan hakemuksen ja hyväksymispäätöksen tekemisestä;

5) 12 §:ssä tarkoitettusta tiedottamisesta;

6) 13 §:ssä tarkoitettun kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröintiä koskevan ilmoituksen tekemisestä;

7) 14 §:ssä tarkoitetuista elintarvikkeiden, elintarviketuotantoon käytettävien eläinten ja elintarvikekontaktimateriaalien jäljitettävyydestä, elintarvikkeisiin, elintarviketuotantoon käytettä-

viin eläimiin ja elintarvikekontaktimateriaaleihin sekä niiden käsittelyyn ja kuljetukseen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista ja asiakirjoista sekä eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista merkinnöistä;

8) 15 §:ssä tarkoitetuista elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden omavalvonnasta ja siihen liittyvistä kirjaamisvaatimuksista;

9) 16 §:ssä tarkoitettusta valvontatietojen julkistamiseen liittyvien tarkastusten tekemisestä sekä valvontatietojen julkistamisesta;

10) 17 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisestä;

11) 18 §:ssä tarkoitetuista zoonoosien seurannasta ja valvonnasta, tutkimustietojen toimittamisesta sekä zoonoosien aiheuttajien leviämisen estämiseen liittyvistä elintarvikealan toimijan velvollisuuksista.

3 luku

Viranomaiset ja niiden tehtävät

23 §

Maa- ja metsätalousministeriön tehtävät

Maa- ja metsätalousministeriö suunnittelee ja ohjaa elintarvikesäännösten täytäntöönpanoa.

24 §

Ruokaviraston tehtävät

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa, kehittää ja suorittaa valtakunnallisesti elintarvikevalvontaa siten kuin tässä laissa säädetään.

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään, Ruokavirasto:

1) ohjaa aluehallintovirastoja kuntien elintarvikevalvonnan suunnittelussa, ohjauksessa ja arvioinnissa;

2) huolehtii lihantarkastuksesta ja muusta elintarvikevalvonnasta teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa;

3) huolehtii tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella;

4) nimeää tarvittaessa muun kuin Ruokaviraston tai kunnan palveluksessa olevan eläinlääkärin tekemään *ante mortem* -tarkastuksen alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella;

5) julkaisee suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset;

6) valvoo, että 34 §:ssä tarkoitettujen laboratoriot noudattavat elintarvikesäännöksiä;

7) vastaa tarvittaessa yhteistyössä kuntien kanssa Euroopan unionin lainsäädännössä edellytettävien ja kansallisten seuranta- ja valvontaohjelmien suunnittelusta ja toteutuksesta;

8) osallistuu tarvittaessa yhteistyössä kuntien kanssa elintarvikevalvonnan viranomaisnäytteiden sekä 7 kohdassa tarkoitettuihin seuranta- ja valvontaohjelmiin liittyvien näytteiden ottamisen ja analysoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen;

9) vastaa valtakunnallisesti erityistä asiantuntemusta vaativista elintarvikeeturvallisuuden valvontatehtävistä ja muista virallisista tehtävistä sekä valvontaraporttien kokoamisesta;

10) toimii Euroopan unionin lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa edellytettynä kansallisena viranomaisena tai yhteyspisteenä elintarvikevalvontaan liittyvissä asioissa silloin, kun sitä ei ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi;

11) arvioi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 8 artiklassa tarkoitettujen hyvän käytännön ohjeet;

HE 3/2021 vp

12) laatii Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 115 artiklassa tarkoitettujen elintarvikkeita koskevan valtakunnallisen valmiussuunnitelman;

13) johtaa ATP-sopimuksessa edellytettyä määräysten kansallista valvontaa ja hyväksyy mainitussa sopimuksessa edellytetyt kausitarkastus- ja tyyppitarkastusasemat.

25 §

Aluehallintoviraston tehtävät

Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja valvoo elintarvikevalvontaa sekä valvoo elintarvikeseäännösten noudattamista toimialueellaan tämän lain mukaisesti sekä lisäksi:

- 1) arvioi kunnan elintarvikevalvonnan järjestämistä ja julkaisee arvioinnin tulokset;
- 2) arvioi kuntien valvontasuunnitelmat sekä tarkastaa niiden noudattamista;
- 3) julkaisee suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset;
- 4) valvoo helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa ATP-sopimuksen mukaisesti.

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään, aluehallintovirasto huolehtii:

- 1) lihantarkastuksesta ja muusta elintarvikevalvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa;
- 2) tarvittaessa poroteurastamossa teurastettavan eläimen *ante mortem* –tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella.

Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitettujen tulosten julkaisemisesta.

26 §

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävät

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset huolehtivat maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen täydentävien ehtojen valvontaan kuuluvista kasvinuotannon elintarvikehygieniasta koskevista tarkastuksista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset voivat tehtävää hoitaessaan ottaa viranomaisnäytteitä kasvinsuojeluainejäämien tutkimiseksi. Lisäksi elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset voivat ottaa Ruokaviraston toimeksiannosta muita viranomaisnäytteitä.

27 §

Kunnan tehtävät

Kunta huolehtii toimialueellaan elintarvikevalvonnasta siten kuin tässä laissa säädetään. Kunnassa nämä tehtävät hoitaa kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen toimielin. Mitä tässä laissa säädetään kunnasta, koskee myös kuntayhtymää ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetussa laissa (410/2009) tarkoitettua yhteistoiminta-aluetta.

Kunta voi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, että kunnalle tai sen viranomaiselle tässä laissa säädetty tehtävä, jossa toimivalta voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan hoidettavaksi. Kuntayhtymä voi tehdä edellä tarkoitettua sopimuksen, jos siihen on kuntayhtymän jäsenkuntien suostumus.

Kunnanvaltuusto voi antaa lautakunnalle tai toimielimelle oikeuden siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle myös 55—59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta.

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään, kunta:

HE 3/2021 vp

1) tekee aluehallintovirastoille ja Ruokavirastolle elintarvikesäännösten mukaiset ilmoitukset ja raportit;

2) neuvoo elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoita ja kuluttajia sekä tiedottaa tämän lain soveltamisalaan kuuluvista asioista;

3) vastaa tarvittaessa yhteistyössä ja korvausta vastaan Ruokaviraston kanssa EU-lainsäädännössä edellytettyjen ja kansallisten seuranta- ja valvontaohjelmien suunnittelusta ja toteuttamisesta;

4) osallistuu tarvittaessa yhteistyössä Ruokaviraston kanssa elintarvikevalvonnan viranomaisnäytteiden sekä 24 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettuihin seuranta- ja valvontaohjelmiin liittyvien näytteiden ottamisen ja analysoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen;

5) huolehtii tarvittaessa *ante mortem* -tarkastuksesta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella;

6) valvoo kalastus- ja vesiviljelytuotteiden osalta 14 §:n 2 momentissa säädettyjen jäljitettävyyttä koskevien velvoitteiden noudattamista;

7) julkaisee suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset;

8) laatii Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 115 artiklassa tarkoitettujen elintarvikkeita koskevan valmiussuunnitelman toimialueellaan;

9) valvoo helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa ATP-sopimuksen mukaisesti.

Poiketen siitä, mitä 24 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään, kunta voi hoitaa Ruokaviraston tehtäväksi säädetyn lihantarkastuksen ja muun elintarvikevalvonnan teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa, jos kunta on tehnyt siitä Ruokaviraston kanssa sopimuksen.

Ruokavirasto antaa tarkemmat määräykset 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen ilmoitusten ja raporttien tekemisestä.

28 §

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston tehtävät

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto:

1) suunnittelee, ohjaa ja suorittaa yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa;

2) ohjaa aluehallintovirastoja alkoholijuomien vähittäismyyntitilojen valvonnassa.

29 §

Puolustusvoimien tehtävät

Puolustusvoimat huolehtii tässä laissa kunnalle säädetystä tehtävistä Puolustusvoimien valvontaan kuuluvan elintarviketoiminnan osalta.

30 §

Tullin tehtävät

Tulli valvoo toimialueellaan:

1) Euroopan unionin jäsenvaltioista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien elintarvikesäännöstenmukaisuutta Suomessa tapahtuvan tuote-erän purkamisen tai siihen liittyvän varastoinnin yhteydessä;

2) Suomesta Euroopan unionin ulkopuolelle vietävien muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden ja elintarvikkekontaktimateriaalien asiakirjojen oikeellisuutta;

3) helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa ATP-sopimuksen mukaisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Tullille kuuluvista tehtävistä vientivaatimusten valvonnassa.

31 §

Valtion ravitsemusneuvottelukunta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa alaisuuteensa kolmevuotiseksi toimikaudeksi valtion ravitsemusneuvottelukunnan. Neuvottelukunnan tehtävänä on:

- 1) toimia väestön ravitsemuksen edistämisen asiantuntijaelimenä;
- 2) laatia kansalliset ravitsemussuositukset;
- 3) tehdä toimenpide-esityksiä ja aloitteita ravitsemuksen ja ruokajärjestelmän parantamiseksi;
- 4) antaa lausuntoja toimialaansa liittyen;
- 5) seurata ja arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ravitsemukseen, terveyteen ja ruokajärjestelmään.

32 §

Valvontatehtäviä suorittavan henkilön pätevyys

Virallisen valvonnan tehtäviä ja muita virallisia toimia suorittavalla henkilöllä on oltava tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto tai tarvittaessa Euroopan unionin lainsäädännössä edellytetty pätevyys.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä virallisen valvonnan tehtäviä ja muita virallisia toimia suorittavan henkilön pätevyys- ja kielitaitovaatimuksista ja täydennyskoulutuksesta.

33 §

Toimeksiannon saanut elin tai luonnollinen henkilö

Valvontaviranomainen voi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 28—33 artiklassa säädetyin edellytyksin kirjallisella toimeksiannolla siirtää viralliseen valvontaan ja muihin virallisiin toimiin liittyviä tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä toimeksiannon saaneen elimen tehtäväksi sekä viralliseen valvontaan liittyviä tehtäviä luonnollisen henkilön tehtäväksi. Tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät hallintopäätökset tekee toimeksiannon antanut valvontaviranomainen.

Ruokavirasto hyväksyy toimeksiannon saaneet elimet, joille valvontaviranomainen voi siirtää viranomaistehtäviä.

Tämän pykälän mukaisia tehtäviä suoritettaessa noudatetaan, mitä hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003), julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019), digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa (306/2019) sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). Rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sovelletaan myös toimeksiannon saaneen elimen henkilöstöön sekä luonnolliseen henkilöön heidän hoitaessaan elintarvikesäännöksissä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön nimeämisestä sekä viralliseen valvontaan tai muihin virallisiin toimiin liittyvien tehtävien siirtämisestä.

4 luku

Laboratoriot

34 §

Laboratorioiden nimeäminen

Maa- ja metsätalousministeriö nimeää kansalliset vertailulaboratoriot ja määrää niiden tehtävät.

Ruokavirasto nimeää hakemuksesta viralliset laboratoriot. Virallinen laboratorio voidaan nimetä määräajaksi, jos laboratorio ei täytä nimeämiselle asetettuja vaatimuksia, mutta puutteet ovat sellaisia, ettei tutkimusten luotettavuus vaarannu. Laboratorion on korjattava puutteet ja haettava lopullista nimeämistä annetun määräajan kuluessa.

Ruokavirasto nimeää hakemuksesta nimetyt omavalvontalaboratoriot. Omavalvontalaboratorio voidaan nimetä määräajaksi, jos laboratorio ei täytä nimeämiselle asetettuja vaatimuksia, mutta puutteet ovat sellaisia, ettei tutkimusten luotettavuus vaarannu. Laboratorion on korjattava puutteet ja haettava lopullista nimeämistä annetun määräajan kuluessa.

Omavalvontalaboratorion nimeämisen edellytyksenä on, että laboratorion pätevyys on osoitettu vaatimustenmukaisuuden arviointipalvelujen pätevyyden toteamisesta annetun lain (920/2005) mukaisesti akkreditoinnin tai akkreditointiin rinnastettavan pätevyyden arvioinnin perusteella. Laboratorion pätevyys on arvioitava vähintään kolmen vuoden välein.

Ruokavirasto voi elintarvikealan toimijan hakemuksesta nimetä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa sijaitsevan laboratorion tutkimaan elintarvikesäännösten edellyttämiä omavalvontanäytteitä. Nimeämisen edellytyksenä on, että laboratorion pätevyys on asianomaisessa jäsenvaltiossa osoitettu akkreditoinnin tai akkreditointiin rinnastettavan pätevyyden arvioinnin perusteella.

35 §

Näytteiden tutkiminen

Viranomaisnäytteet on tutkittava virallisessa laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa.

Elintarvikesäännöksissä tutkittavaksi edellytetyt omavalvontanäytteet on tutkittava nimetyssä omavalvontalaboratoriossa, virallisessa laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa.

36 §

Laboratorioiden ilmoitusvelvollisuus

Virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion on ilmoitettava Ruokavirastolle toiminnan olennaisesta muuttamisesta, toiminnan keskeyttämisestä ja toiminnan lopettamisesta.

Virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion on Ruokaviraston pyynnöstä toimitettava sille joko näytekohdaiset tiedot tekemistään tai teettä-

mistään 35 §:ssä tarkoitetuista tutkimuksista ja niiden tuloksista tai yhteenveto niistä. Näytekohtaisiin tietoihin tai yhteenvetoihin sisältyvien valvontakohteen tunnistetietojen välittämisen tulee tapahtua turvallisesti.

Virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion on viivytyksettä ilmoitettava:

- 1) toimeksiantajalleen vaaraan viittaavista tutkimustuloksista;
- 2) toimeksiantajaa valvovalle toimivaltaiselle viranomaiselle ja Ruokavirastolle vakavaan vaaraan viittaavasta tutkimustuloksesta.

Laboratorion on säilytettävä näytteet ja taudinaiheuttajat sekä niitä koskevat tiedot tässä momentissa tarkoitettua tutkimuksesta ja lähetettävä ne Ruokaviraston pyynnöstä kansalliseen vertailulaboratorioon.

Virallisen laboratorion, nimetyn omavalvontalaboratorion ja kansallisen vertailulaboratorion on ilmoitettava 18 §:ssä tarkoitetuista zoonosien seurantaan ja valvontaan liittyvistä tutkimuksista ja niiden tuloksista Ruokavirastolle sekä toimitettava näytteet ja tutkimuksissa eristetyt taudinaiheuttajat pyynnöstä kansalliseen vertailulaboratorioon.

Kansallisen vertailulaboratorion on ilmoitettava Ruokavirastolle ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen laitokselle epidemiologista seurantaa varten tarvittavat tiedot.

37 §

Laboratorioita koskevat tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) 34 §:n 2 momentissa tarkoitettuja virallisia laboratorioita ja niitä arvioivien toimielinten pätevyyttä kuvaavista standardeista ja laboratorioiden laatu järjestelmälle asetettavista vaatimuksista;

2) Euroopan unionin lainsäädännössä säädetyistä laboratorion nimeämisen edellytyksistä;

3) laboratorioiden henkilökunnan koulutus- ja pätevyysvaatimuksista;

4) 36 §:n 1 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen ja yhteenvetojen sisällöstä ja toimittamisesta sekä 36 §:n 3 momentissa tarkoitettua vaarasta.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 36 §:n 4 ja 5 momentissa tarkoitettujen taudinaiheuttajien tutkimisesta ja tutkimusmenetelmistä, tutkimustulosten ilmoittamisesta sekä taudinaiheuttajien lähettämisestä.

Ruokavirasto voi antaa tarkempia määräyksiä 36 §:n 3 momentissa tarkoitettujen vakavaan vaaraan viittaavien tutkimustulosten ilmoittamisesta sekä mainitun pykälän 4 ja 5 momentissa tarkoitettujen taudinaiheuttajien säilyttämisestä ja toimittamisesta kansalliseen vertailulaboratorioon.

5 luku

Elintarvikevalvonta

38 §

Valtakunnallinen elintarvikevalvontasuunnitelma

Ruokavirasto laatii elintarvikevalvonnan ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman osana Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/625 edellytettyä koko elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa.

Valvontasuunnitelma on päivitettävä tarvittaessa. Valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet.

39 §

Viranomaisten valvontasuunnitelmat

Valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi tässä laissa tarkoitetut valvontaviranomaiset laativat vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskevat valvontasuunnitelmat ja huolehtivat niiden yhteensovittamisesta siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelmat on päivitettävä tarvittaessa.

40 §

Tarkastus- ja läsnäolo-oikeus

Valvontaviranomaisella ja 33 §:ssä tarkoitetulla toimeksiannon saaneella elimellä ja luonnollisella henkilöllä on oikeus tehdä virallisen valvonnan edellyttämiä tarkastuksia valvontakohteessa, tutustua asiakirjoihin ja elintarviketietoihin, tarkastaa toiminnassa käytetyt tilat, laitteet ja välineet sekä tarkastaa tilat, joita valvontaviranomainen perustellusta syystä epäilee käytettävän valvontakohteen elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminnassa sekä antaa tarvittaessa kehotuksia elintarvikesäännösten noudattamiseksi. Valvontaviranomaisen ohjauksessa olevalla opiskelijalla, joka suorittaa viranomaistoimintaan perehdyttävää harjoittelua, on oikeus olla läsnä valvontaviranomaisen suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Ruokavirastolla on oikeus olla läsnä aluehallintoviraston ja kunnan suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Aluehallintovirastolla on oikeus olla läsnä toimialueellaan kunnan suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia.

Valvontakohteessa, joka sijaitsee pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, tarkastus saadaan tehdä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 9, 10 ja 14 artiklassa viralliselle valvonnalle asetettujen vaatimusten toteuttamiseksi, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tällaisen tarkastuksen saa tehdä ainoastaan toimivaltainen valvontaviranomainen.

Valvontaviranomaisella on oikeus olla läsnä Euroopan komission tekemissä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 2017/625 116 artiklan mukaisissa tarkastuksissa. Mitä tässä laissa säädetään valvontaviranomaisten oikeudesta päästä paikkoihin, joissa harjoitetaan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa, ja saada toimintaa koskevia tietoja, koskee myös Euroopan unionin lainsäädännössä tai muussa Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettuja tarkastajia, jos kyseinen Suomea sitova kansainvälinen velvoite tätä edellyttää.

41 §

Näytteenotto

Valvontaviranomaisella ja 33 §:ssä tarkoitetulla toimeksiannon saaneella elimellä ja luonnollisella henkilöllä on oikeus ottaa korvauksetta valvontaa varten tarvittava määrä näytteitä sekä tallentaa ääntä ja kuvaa. Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijalle on annettava todistus näytteenotosta.

Valvontaviranomainen saa tunnistautumatta tilata näytteitä etäviestintävälineiden välityksellä myytäväksi tarjottavista elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista. Näytteitä voidaan

käyttää virallisessa valvonnassa. Saatuaan näytteen valvontaviranomaisen on ilmoitettava toimijalle, että näyte on tilattu virallista valvontaa varten.

42 §

Kirjallinen lihantarkastuspäätös

Toimivaltainen valvontaviranomainen antaa lihantarkastuksesta elintarvikealan toimijalle pyynnöstä kirjallisen päätöksen. Asianosaista ei tarvitse kuulla ennen lihantarkastuspäätöksen tekemistä. Päätöstä ei tarvitse allekirjoittaa.

Kirjallinen lihantarkastuspäätös annetaan tiedoksi asianosaisille hallintolain 59 §:ssä tarkoitettuna kirjeenä tai sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 19 §:ssä tarkoitettuna tavallisena sähköisenä tiedoksiantona. Päätös voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi sähköpostilla.

43 §

Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Valvontaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada virallisen valvonnan ja muiden virallisten toimien suorittamiseksi välttämättömät tiedot valtion ja kunnan viranomaisilta sekä elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoilta ja muilta, joita tämän lain velvoitteet koskevat.

Valvontaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja toimijan veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksuihin, Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta ja toiminnasta, taloudesta ja kytkennöistä, jotka ovat välttämättömiä 7 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi tai 60 §:ssä tarkoitettua alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamista taikka 61 §:ssä tarkoitettua rekisteröidyn toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista varten.

Valvontaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 67 §:ssä säädetyn seuraamusmaksun määräämiseksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:ssä tarkoitettua sakkorekisteristä välttämättömät tiedot sen varmistamiseksi, ettei henkilöä ole samasta rikoksesta tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa.

Valvontaviranomaisella on oikeus saada tässä pykälässä tarkoitettut tiedot maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti.

44 §

Viranomaisen oikeus oma-aloitteisesti luovuttaa tietoja

Valvontaviranomainen saa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa oma-aloitteisesti tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen tai yhteisön taloudellisesta asemasta ja liikesalaisuudesta toiselle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseiselle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle 7 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi tai 60 §:ssä tarkoitettua alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamista taikka 61 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista varten.

45 §

Viranomaisen ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus

Valvontaviranomaisen on ilmoitettava aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle todetuista vaaroista ihmisen terveydelle sekä tarvittaessa sellaisista valvonnassa esille tulleista muista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuuteen tai jäljitettävyyteen taikka niistä annettaviin tietoihin. Valvontaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava tartuntatautilaissa tarkoitetuille viranomaisille sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla merkitystä väestön suojaamisessa tartuntataudeilta.

Valvontaviranomaisen on pyydettyä annettava Ruokavirastolle tarkastuksia, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja tämän lain mukaisen valvonnan seurantaan varten.

46 §

Tiedonantovelvollisuus eläinten terveydentilasta ja pito-olosuhteista

Alkutuotantopaikalla eläinlääkärikäynnin tekevän eläinlääkärin ja viranomaistehtävissä käyvän henkilön, joka käynnin yhteydessä havaitsee, että eläinten terveydentila tai pito-olosuhteet ovat sellaiset, että ne oleellisesti heikentävät kyseisistä eläimistä saatavien eläinperäisten elintarvikkeiden turvallisuutta tai laatua, on ilmoitettava tästä eläinten omistajalle tai haltijalle, sekä kunnan tämän lain mukaisia tehtäviä hoitavalle valvontaviranomaiselle viipymättä. Kunnalla on oikeus ilmoittaa edellä mainituista seikoista eläimet tai elintarvikkeet vastaanottavalle toimijalle sekä Ruokavirastolle ja aluehallintovirastolle.

47 §

Ruokamyrkytysten selvittäminen

Kunnan on saatuaan 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen ruokamyrkytyksestä tai ruokamyrkytys epäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä, viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Ruokavirastolle. Ilmoitukset eivät saa sisältää henkilötietoja.

48 §

Zoonoosien seuranta ja valvonta eläimissä ja elintarvikkeissa

Ruokaviraston on laadittava zoonoosien seurantaan ja valvontaan tarvittavat näytteenotto-suunnitelmat.

Ruokaviraston on tehtävä tarvittavat ilmoitukset 18 §:ssä tarkoitetuista zoonoositutkimusten tuloksista elintarvikealan toimijoille ja viranomaisille.

Jos elintarviketuotantoon käytettävien eläinten pitopaikassa esiintyy toistuvasti zoonooseja tai jos pitopaikan epäillään olevan tartuntalähde ihmisessä todetulle zoonoosille, kunnan on toteutettava tarvittavat toimenpiteet asian selvittämiseksi tarvittaessa yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa.

49 §

Elintarvikevalvontaa koskevat tarkemmat säännökset

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) 24 §:n 2 momentin 2—4 kohdassa, 25 §:n 2 momentissa ja 27 §:n 4 momentin 5 kohdassa ja 5 momentissa tarkoitettua lihantarkastuksesta ja siihen liittyvästä virallisesta valvonnasta sekä siihen liittyvistä ilmoituksista sekä 42 §:ssä tarkoitettua kirjallisesta lihantarkastuspäätöksestä;

2) 24 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen seuranta- ja valvontaohjelmien sisällöstä ja toteutuksesta;

3) 27 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen ilmoitusten ja raporttien sisällöstä ja toimittamisesta;

4) 41 §:ssä tarkoitettua näytteenotosta;

5) 45 §:ssä tarkoitettua valvontaviranomaisten ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuudesta;

6) 48 §:ssä tarkoitettuja näytteenottosuunnitelmista, ilmoitusten tekemisestä ja sisällöstä sekä viranomaisten toimenpiteistä zoonoosien selvittämiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 47 §:ssä tarkoitettua ruokamyrkytysten selvittämisestä ja ilmoittamisesta.

Ruokavirasto voi antaa määräyksiä:

1) eläinperäisistä elintarvikkeista valvontaviranomaisille ilmoitettavista tiedoista, kun elintarvikkeita tuodaan sisämarkkinoilta;

2) lihantarkastuksessa käytettävistä menetelmistä;

3) trikiinitutkimusten tiheydestä ja kattavuudesta, jos komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1375 sallitaan tutkimus tai edellytetään tutkimusta.

6 Luku

Elintarvikkeiden vientiin liittyvät viranomaistehtävät

50 §

Vientiin liittyvä selvitystyö

Jos elintarvikkeita tai elintarvikekontaktimateriaaleja viedään muuhun valtioon kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon, elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan toimija vastaa määränpäävaltion viranomaisten asettamien tuontivaatimusten ja mahdollisten kauttakuljetukseen liittyvien vaatimusten selvittämisestä ja täyttämisestä.

Ruokavirasto osallistuu tarvittaessa markkinoillepääsyn ja markkinoilla pysymisen edellytyksinä olevien asiakirjojen laatimiseen ja muuhun selvitystyöhön. Ruokavirasto voi keskeyttää osallistumisensa mainittujen tehtävien hoitamiseen, jos viennin kannalta olennaisia edellytyksiä selvitystyön jatkamiselle ei enää ole.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 momentissa tarkoitettua selvitystyön edellytyksistä ja sisällöstä.

51 §

Vientiin liittyvä valvonta

Valvontaviranomaiset valvovat elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien vientiä toimialueillaan. Ruokavirasto osallistuu tarvittaessa valvontaan, jos valvonta liittyy määränpäävaltion viranomaisten asettamien tuontivaatimusten täyttymisen varmistamiseen,

Valvontaviranomaiset antavat toimialueellaan toimijan pyynnöstä elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien elintarvikesäännösten mukaisuutta koskevia vientitodistuksia, jos määränpäävaltion viranomaiset niitä edellyttävät. Ruokavirasto voi tarvittaessa antaa vientitodistuksen muun valvontaviranomaisen toimialueella, jos määränpäävaltion viranomaiset sitä edellyttävät. Eläinperäisten elintarvikkeiden eläinlääkintötodistuksista säädetään tarkemmin eläintautilain 71 §:ssä. Määränpäävaltion todistusten sisällölle asettamien vaatimusten selvittämiseen sovelletaan tämän lain 50 §:ää.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetun valvonnan edellytyksistä ja sisällöstä.

7 luku

Elintarvikkeiden kansalliset laatujärjestelmät ja valvotut pito-olosuhteet

52 §

Elintarvikkeiden kansalliset laatujärjestelmät

Ruokavirasto hyväksyy hakemuksesta elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän, jos se täyttää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 1305/2013 16 artiklan 1 kohdan b alakohdan vaatimukset.

Elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän tulee olla ulkopuolisen riippumattoman tahon tarkastama. Hakijan on raportoitava ulkopuolisen tarkastuksen tuloksista Ruokavirastolle säännöllisesti sekä ilmoitettava muutoksista laatujärjestelmän sisällössä. Hakijan on julkaistava internetsivuillaan tai muulla vastaavalla tavalla tiedot laatujärjestelmästä, sen sisällöstä ja siihen osallistuvista tahoista.

Ruokavirasto valvoo hyväksymiensä kansallisten laatujärjestelmien hyväksymisedellytysten täyttymistä. Ruokavirasto voi peruuttaa laatujärjestelmän hyväksymisen, jos hyväksymisen edellytykset eivät enää täyty.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän hyväksymisen hakemisesta, hyväksymisestä ja hyväksymisen peruuttamisesta;
- 2) riippumattoman tahon tarkastuksesta, tarkastuksen tulosten raportoinnista ja laatujärjestelmää koskevien tietojen julkaisemisesta.

53 §

Sikojen valvotut pito-olosuhteet

Ruokavirasto tunnustaa hakemuksesta alkutuotantopaikat ja alkutuotantopaikkojen muodostamat lokerot, jos ne täyttävät komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1375 säädetyt sikojen valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset, ja valvoo vaatimusten täyttymistä niissä. Ruokavirasto voi peruuttaa tunnustamisen, jos tunnustamisen edellytykset eivät enää täyty.

Ruokavirasto voi määrätä tehtäväksi komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1375 tarkoitettuja seurantatutkimuksia valvotuissa pito-olosuhteissa kasvatettujen sikojen trikiinitalteen selvittämiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset täyttävien alkutuotantopaikkojen ja alkutuotantopaikkojen muodostamien lokeroiden virallisen tunnustamisen hakemisesta, tunnustamisesta, valvonnasta ja tunnustamisen peruuttamisesta.

8 Luku

Nimisuojuotteiden rekisteröiminen ja valmistuksesta ilmoittaminen

54 §

Nimisuojuotteen rekisteröiminen ja valmistuksesta ilmoittaminen

Ruokavirasto käsittelee nimisuojuotteiden rekisteröintiä koskevat hakemukset.

Ruokavirasto julkaisee 1 momentissa tarkoitetun hakemuksen, järjestää kansallisen vastaväitemenettelyn ja päättää rekisteröinnin edellytysten täyttymisestä Suomessa. Jos rekisteröinnin edellytykset täyttyvät, Ruokavirasto julkaisee päätöksen ja toimittaa hakemuksen Euroopan komissiolle. Jos hakemuksen hyväksyminen kuuluu nimisuojuotteita koskevan Euroopan unionin lainsäädännön mukaan jäsenvaltioille, hyväksymisestä päättävä viranomaisena on Ruokavirasto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ja nimisuojuota koskeva päätös annetaan tiedoksi julkisella kuulutuksella. Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolaissa.

Rekisteröityä nimisuojuotetta valmistavan elintarvikealan toimijan on ennen tuotteiden markkinoille saattamisen aloittamista ilmoitettava tuotteen nimi ja valmistuspaikka 24—27 §:ssä tarkoitettulle valvontaviranomaiselle. Alkoholi tuotteiden osalta ei ilmoitusta tarvitse tehdä, jos valvontaviranomaisena saa tiedon muun ilmoituksen yhteydessä. Valmistuksen keskeyttämisestä tai lopettamisesta on ilmoitettava viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) nimisuojuotteiden rekisteröinnin hakemisesta ja vastaväitemenettelyn järjestämisestä;
- 2) ilmoitusvelvollisista elintarvikealan toimijoista, ilmoituksissa annettavista tiedoista ja ilmoitusten antamistavasta.

9 luku

Hallinnolliset pakkokeinot, hallinnolliset sanktiot ja rikosoikeudelliset rangaistukset

55 §

Elintarvikesäännösten vastaisuuden korjaaminen

Valvontaviranomaisena voi määrätä toimijan korjaamaan epäkohdan, jos:

1) elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali, elintarvikehuoneisto tai alkutuotantopaikka taikka elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminta voi aiheuttaa vaaraa ihmisen terveydelle tai ne ovat muutoin elintarvikesäännösten vastaisia; tai

2) elintarvikkeesta tai elintarvikekontaktimateriaalista annetut tiedot voivat aiheuttaa vaaraa ihmisen terveydelle tai johtaa kuluttajaa harhaan.

Ruokavirasto voi määrätä 35 §:ssä tarkoitettuja tutkimuksia tekevän laboratorion korjaamaan elintarvikesäännösten vastaisen toimintansa.

Valvontaviranomainen voi määrätä 52 §:ssä tarkoitetun elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän hakijan korjaamaan epäkohdan, jos laatujärjestelmä on elintarvikesäännösten vastainen.

Elintarvikesäännösten vastaisuus on määrättävä korjattavaksi välittömästi tai valvontaviranomaisen asettamassa määräajassa.

56 §

Kielto

Valvontaviranomainen voi kieltää elintarvikkeen alkutuotannon, valmistuksen, sisämarkkinakaupan, viennin, tukkukaupan ja muun jakelun, tarjoilun ja muun luovutuksen sekä käytön elintarvikkeen valmistuksessa, jos elintarvike tai siitä annetut tiedot, alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai siellä harjoitettava elintarviketoiminta on sellaista, että se aiheuttaa tai sen voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai vaaraa sellaisen elintarvikesäännösten vastaisuuden takia, jota ei voida poistaa.

Valvontaviranomainen voi kieltää elintarvikekontaktimateriaalin valmistuksen, sisämarkkinakaupan, viennin, tukkukaupan ja muun jakelun, jos elintarvikekontaktimateriaali tai siitä annetut tiedot tai kontaktimateriaalitoiminta ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai vaaraa sellaisen elintarvikesäännösten vastaisuuden takia, jota ei voida poistaa.

Kielto voidaan määrätä väliaikaiseksi asian selvittämisen tai epäkohdan korjaamisen ajaksi. Väliaikainen kielto on voimassa, kunnes valvontaviranomainen antaa asiassa lopullisen ratkaisunsa. Valvontaviranomaisen tulee omalta osaltaan huolehtia siitä, että asiassa tarvittavat selvitykset tehdään viivytyksettä.

57 §

Markkinoilta poistaminen ja yleinen tiedottaminen

Valvontaviranomainen voi määrätä toimijan poistamaan elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin markkinoilta, jos tämä ei noudata Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklassa säädettyä velvollisuutta poistaa turvallisuutta koskevien elintarvikesäännösten vastainen elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali markkinoilta.

Valvontaviranomainen voi myös määrätä elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin poistettavaksi markkinoilta, jos siitä annettavat tiedot ovat olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia.

Valvontaviranomainen voi toimijan kustannuksella tiedottaa yleisesti turvallisuutta koskevien elintarvikesäännösten vastaisista elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista, jos toimija ei noudata Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 178/2002 19 artiklassa säädettyä velvollisuutta ilmoittaa asiasta kuluttajille.

58 §

Haltuunotto

Valvontaviranomainen voi ottaa elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin haltuunsa, jos se aiheuttaa tai on syytä epäillä sen aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle tai jos se on muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastainen.

Haltuunotto on suoritettava todistajan läsnä ollessa. Sille, jolta elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali on otettu haltuun, on annettava todistus, josta ilmenee haltuunoton syy sekä haltuun otettu omaisuus.

Haltuun otettu omaisuus voidaan tarvittaessa säilyttää elintarvikehuoneistossa, alkutuotantopaikassa tai kontaktimateriaalialan toimijan toimipaikassa sopivalla tavalla merkittynä taikka sinetöidyssä tai muutoin merkityssä varastotilassa. Omaisuus on sen aiheuttaman vaaran tai muun määräystenvastaisuuden arvioimiseksi mahdollisesti tarvittavan tutkimuksen ajan pyrittävä säilyttämään siten, ettei sen laatu heikkene.

59 §

Käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös

Valvontaviranomainen päättää, mihin tarkoitukseen elintarvikesäännösten vastaista elintarviketta tai elintarvikekontaktimateriaalia voidaan käyttää tai mihin tarkoitukseen se voidaan luovuttaa, jos elintarviketta tai elintarvikekontaktimateriaalia ei voi muuttaa määräysten mukaiseksi.

Valvontaviranomaisen on määrättävä elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali hävitettäväksi, jos sen käyttö ei ole mahdollista tai jos terveydelliset syyt tai elintarvikesäännösten sitä edellyttävät.

Valvontaviranomaisen on tehtävä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös viivytyksettä. Päätöstä tehtäessä on pyrittävä siihen, että elintarvikealan tai kontaktimateriaalialan toimijan taloudellinen menetys jää mahdollisimman pieneksi. Valvontaviranomaisen on asetettava kohtuullinen määräaika, jonka kuluessa toimijan on noudatettava 1 tai 2 momentin mukaista päätöstä.

60 §

Alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttaminen

Valvontaviranomainen voi peruuttaa tekemänsä alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston hyväksymisen kokonaan tai osittain, jos vaaraa ihmisen terveydelle ei voida muulla tavoin estää.

Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos alkutuotantopaikka tai elintarvikehuoneisto tai siellä harjoitettava elintarviketoiminta on olennaisesti elintarvikesäännösten vastaista eikä toimija ole noudattanut valvontaviranomaisen 55 tai 56 §:n nojalla antamaa määräystä tai kieltoa.

Hyväksyminen voidaan lisäksi peruuttaa, jos toimija ei enää ole 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla luotettava ja peruste, jonka takia toimijaa ei pidetä luotettavana, on luonteeltaan olennainen ja vakava, eikä toimija ole viranomaisen määräyksestä huolimatta korjannut epäkohtaa.

Hyväksyminen voidaan peruuttaa myös määräajaksi.

61 §

Rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen

Valvontaviranomainen voi keskeyttää tai lopettaa rekisteröidyn alkutuotannon, elintarviketoiminnan ja kontaktimateriaalitoiminnan, jos toiminta on olennaisesti elintarvikesäännösten vastaista eikä toimija ole noudattanut valvontaviranomaisen 55 tai 56 §:n nojalla antamaa määräystä tai kieltoa.

Toiminta voidaan lisäksi keskeyttää tai lopettaa, jos toimija ei enää ole 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla luotettava ja peruste, jonka takia toimijaa ei pidetä luotettavana, on luonteeltaan olennainen ja vakava eikä toimija ole viranomaisen määräyksestä huolimatta korjannut epäkohtaa.

Toiminnan keskeyttämistä koskeva päätös on voimassa, kunnes valvontaviranomainen toteaa, että keskeyttämisen perusteena olleet epäkohdat on korjattu.

62 §

Laboratorion nimeämisen peruuttaminen

Maa- ja metsätalousministeriö voi peruuttaa kansallisen vertailulaboratorion nimeämisen, jos vertailulaboratorio tai siellä harjoitettu toiminta ei täytä 36 §:ssä tai Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 100 ja 101 artiklassa säädettyjä vaatimuksia, epäkohta on olennainen eikä vertailulaboratorio ole maa- ja metsätalousministeriön määräyksestä huolimatta korjannut puutteita.

Ruokavirasto voi peruuttaa virallisen laboratorion ja nimetyn omavalvontalaboratorion nimeämisen, jos laboratorio tai siellä harjoitettava toiminta ei täytä 34 tai 36 §:ssä säädettyjä vaatimuksia, epäkohta on olennainen eikä laboratorio ole Ruokaviraston määräyksestä huolimatta korjannut puutteita. Myös määräaikainen nimeäminen voidaan peruuttaa.

Ruokavirasto voi peruuttaa nimeämisen myös asian käsittelyn vaatimaksi ajaksi, jos puute nimetyn laboratorion toiminnassa on sellainen, että se voi vaarantaa tutkimustulosten luotettavuuden.

63 §

Internetsivuston sulkeminen

Ruokavirasto voi määrätä toimijan hallinnoiman tai käyttämän internetsivuston suljettavaksi, jos on ilmeistä, että sen välityksellä myytäväksi tarjottava elintarvike tai elintarvikekontaktimateriaali tai siitä annetut tiedot ovat sellaiset, että ne aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle, johtavat kuluttajaa olennaisesti harhaan tai ovat muulla tavalla olennaisesti elintarvikesäännösten vastaisia. Internetsivustosta on määrättävä suljettavaksi se sivuston osa, jossa tarjotaan myytäväksi mainitulla tavalla elintarvikesäännösten vastaisia elintarvikkeita tai elintarvikekontaktimateriaaleja. Jos sivuston osan sulkeminen ei poista elintarvikesäännösten vastaisuutta, on tarvittaessa määrättävä suljettavaksi koko sivusto. Määräys internetsivuston sulkemisesta voidaan antaa väliaikaisena asian selvittämisen tai epäkohdan korjaamisen ajaksi. Väliaikainen sulkeminen on voimassa, kunnes Ruokavirasto antaa asiassa lopullisen ratkaisunsa.

64 §

Kiireelliset toimet

Kiireellisissä tapauksissa elintarvikevalvontatehtäviä suorittava kunnan viranhaltija, jolle ei ole siirretty toimivaltaa hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön 27 §:n 3 momentin mukaisesti, on oikeutettu ryhtymään 55, 56, 58 ja 59 §:ssä tarkoitettuihin hallinnollisiin pakkokeinoihin. Viranhaltijan tämän pykälän nojalla tekemä päätös on viipymättä saatettava kunnan valvontaviranomaisen käsiteltäväksi.

65 §

Ruokaviraston päätös hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä

Ruokavirasto päättää yhtä kuntaa laajempaa aluetta koskevien 55—59, 66 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä.

Ruokavirasto voi päättää hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä myös yhden kunnan alueella, jos se perustellusta syystä arvioi kunnan toimet riittämättömiksi määräystenvastaisuuden poistamiseksi.

Ruokaviraston on viipymättä ilmoitettava 1 ja 2 momentin nojalla tekemistään päätöksistä asianomaisille kunnille.

66 §

Markkinoinnin kieltäminen ja oikaisu

Toimivaltainen valvontaviranomainen voi kieltää toimijaa jatkamasta elintarvikesäännösten vastaista markkinointia taikka uudistamasta sellaista tai siihen rinnastettavaa markkinointia. Kielto voidaan antaa myös väliaikaisena, jolloin kielto on voimassa, kunnes valvontaviranomainen on antanut asiassa lopullisen ratkaisunsa.

Jos elintarvikkeen tai elintarvikekontaktimateriaalin markkinoinnissa annetaan tietoja, joista voi aiheutua vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai jos markkinointi on olennaisesti totuudenvastaista tai harhaanjohtavaa, valvontaviranomainen voi 1 momentissa mainittujen toimenpiteiden lisäksi ryhtyä 55—58 §:ssä säädettyihin toimenpiteisiin, kunnes markkinointi on saatettu elintarvikesäännösten mukaiseksi.

Määrätessään 1 momentissa tarkoitetun kiellon valvontaviranomainen voi velvoittaa kiellon saaneen toimijan määräajassa toimittamaan markkinoinnin oikaisun, jos sitä markkinoinnista aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä välttämättömänä. Päätöksessään valvontaviranomainen voi määrätä, että markkinoinnin oikaisu on toteutettava vastaavassa laajuudessa kuin missä oikaisun kohteena oleva markkinointi on toteutettu.

67 §

Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu

Toimivaltainen valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun, jos toimija:

- 1) harjoittaa alkutuotantoa, elintarviketoimintaa tai kontaktimateriaalitoimintaa sellaisessa toimipaikassa, jota ei ole 9 tai 11 §:n mukaisesti hyväksytty tai josta ei ole tehty 8, 10 tai 13 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta;
- 2) harjoittaa elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien markkinointia elintarvikesäännösten vastaisella tavalla;
- 3) ei noudata 12 §:ssä säädettyä velvollisuutta tiedottaa elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa;
- 4) ei noudata 14 §:ssä säädettyä vaatimusta jäljitettävyydestä;
- 5) ei noudata 15 §:ssä säädettyä vaatimusta omavalvonnasta;
- 6) ei noudata 17 §:ssä säädettyä vakavia vaaroja tai ruokamyrkytyksiä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta tai 18 §:ssä säädettyä zoonooseja koskevaa ilmoitusvelvollisuutta;
- 7) ei noudata 34 tai 36 §:ssä laboratoriolle tai siellä harjoitettavalle toiminnalle säädettyjä vaatimuksia.

Seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Maksu voidaan jättää määräämättä tai määrätä maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos tekoa voidaan pitää vähäisenä ja maksun määräämättä jättäminen tai määrääminen vähimmäismäärää pienempänä on kohtuullista laiminlyönnin laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus ja muut olosuhteet huomioon ottaen. Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Seuraamusmaksua ei saa määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Jos seuraamusmaksu on määrätty luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, samasta teosta ei saa tuomita tuomioistuimessa rangaistusta.

HE 3/2021 vp

Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos teosta on kulunut yli vuosi. Seuraamusmaksu vanhenee viiden vuoden kuluttua seuraamusmaksua koskevan lainvoimaisen ratkaisun antamispäivästä. Seuraamusmaksu raukeaa, kun maksuvelvollinen luonnollinen henkilö kuolee. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa.

68 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla annettua määräystä tai kieltoa uhkasakolla tai teettämis- tai keskeyttämisuhalla. Uhkasakosta sekä teettämis- ja keskeyttämisuhasta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

69 §

Elintarvikerikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) valmistaa, vie maasta, pitää kaupan, tarjoilee tai muutoin luovuttaa tai toimittaa elintarviketta tai valmistaa tai vie maasta elintarvikekontaktimateriaalia, joka ei täytä 6 §:ssä säädettyä vaatimusta tai

2) rikkoo valvontaviranomaisen 55—57, 59 tai 66 §:n nojalla antamaa määräystä tai kieltoa, 58 §:n nojalla antamaa haltuunottopäätöstä taikka 60 tai 62 §:n nojalla antamaa hyväksymisen tai nimeämisen peruuttamista taikka 61 §:n nojalla antamaa toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista koskevaa päätöstä,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, elintarvikerikkomuksesta sakkoon.

Valvontaviranomainen voi jättää esitutkintaviranomaiselle ilmoittamatta rikkomuksen, jos teko tai laiminlyönti on vähäinen eikä kyseessä ole niskoittelu viranomaisen kieltoja ja määräyksiä vastaan.

Rikoslaisissa tai 1 momentissa tarkoitettua tekoa koskevassa esitutkinnassa Ruokavirastolle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Syyttäjän on varattava Ruokavirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen ennen syyteharkinnan päättymistä. Asiaa tuomioistuimessa suullisesti käsiteltäessä Ruokavirastolla on läsnäolo- ja puheoikeus.

70 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus terveysrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 44 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus elintarvikkeen salakuljetuksesta ja sen yrityksestä, lievistä salakuljetuksesta sekä laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä ja lievistä laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 4—6 ja 6 a §:ssä.

Rangaistus 82 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

10 luku

Maksut

71 §

Valtion viranomaisten suoritteista perittävät maksut

Valtion viranomaisen tämän lain nojalla suorittamista toimenpiteistä peritään maksu, jollei valtion maksuperustelaisissa (150/1992) muuta säädetä. Maksullisuuden ja maksun määrän perusteista säädetään mainitussa laissa.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan:

1) alentaa pieniä eläinmääriä teurastavien teurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus- ja valvontamaksuja enintään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 liitteen IV II luvussa säädetyille tasolle;

2) antaa tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 79—82 artiklassa edellytetyistä kansallisista järjestelyistä ja maksujen suuruuden määräämisestä.

72 §

Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan perusmaksu

Kunta perii vuosittain 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevalta valvontakohteelta, joka harjoittaa:

1) itujen alkutuotantoa 9 §:ssä tarkoitettussa hyväksytyssä itujen alkutuotantopaikassa;

2) 10 §:ssä tarkoitettua rekisteröityä elintarviketoimintaa;

3) elintarviketoimintaa 11 §:ssä tarkoitettussa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa;

4) 13 §:ssä tarkoitettua rekisteröityä elintarvikekontaktimateriaalitoimintaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua valvonnan perusmaksua ei peritä yleishyödylliseltä yhteisöltä eikä kyläkaupalta. Valvonnan perusmaksu ei peritä myöskään toimijalta, joka harjoittaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 1 artiklan 3 kohdan e alakohdassa ja 10 artiklassa sekä komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/624 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua toimintaa.

Jos toimijan yhdessä toimipaikassa harjoittama toiminta sisältää useita 1 momentissa tarkoitettuja toimintoja, valvonnan perusmaksu peritään vain yhden kerran.

Valvonnan perusmaksu peritään kalenterivuoden alussa. Valvontakohteelta, joka lisätään kesken kalenterivuotta suunnitelmallisen valvonnan piiriin, ei peritä valvonnan perusmaksua kyseiseltä kalenterivuodelta. Jos toimija tekee ilmoituksen toiminnan lopettamisesta kesken kalenterivuotta, valvonnan perusmaksun periminen päättyy seuraavan kalenterivuoden alusta.

73 §

Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittävät muut maksut

Edellä 72 §:ssä säädetyn vuosittaisen perusmaksun lisäksi kunta perii valvontakohteelta hyväksymänsä taksan mukaisen maksun:

1) 10 ja 13 §:ssä tarkoitettujen rekisteröintiä koskevien ilmoitusten sekä 9 ja 11 §:ssä tarkoitettujen hyväksymistä koskevien hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä;

2) kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvästä 72 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa koskevasta tarkastuksesta ja näytteiden tutkimisesta;

3) 40 §:n 1 momentissa tarkoitetun kehotuksen noudattamisen valvomiseksi tehdystä tarkastuksesta;

4) elintarvikesäännösten noudattamatta jättämiseen perustuvien 9 luvussa tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen ja sanktioiden noudattamisen valvomiseksi tehdyistä tarkastuksista;

5) Euroopan unionin ulkopuolelle elintarvikkeita vievän toimijan 51 §:n 1 momentissa tarkoitettua valvonnasta sekä mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettua vientitodistuksesta.

Kunta perii elintarvikealan toimijalta hyväksymänsä taksan mukaisen maksun 27 §:n 4 momentin 5 kohdan tarkoittamasta alkuperätilalla tai muualla teurastamon ulkopuolella tehtävästä *ante mortem* –tarkastuksesta.

Kunta määrää 1 momentissa tarkoitetut maksut siten, että niiden suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia, jollei Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 79—82 artiklasta muuta johdu.

Valtio korvaa kunnille aiheutuneet kustannukset sellaisista Ruokaviraston kuntien toimeenpantaviksi ohjaamista elintarvikevalvonnan tarkastuksista, näytteenotoista, tutkimuksista ja selvityksistä, jotka tässä laissa säädetään Ruokaviraston tehtäviksi tai jotka liittyvät säädösten tai Ruokaviraston ohjeiden valmisteluun.

74 §

Maksujen perintä ilman tuomiota tai päätöstä sekä viivästyskorko

Tässä luvussa tarkoitetut maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perinnästä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Jos toimenpiteestä määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, viivästyneelle määrälle saadaan periä vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Eräpäivä voi olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua maksun määräytymisen perusteena olevan toimenpiteen suorittamisesta. Viivästyskoron sijasta viranomaisen voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jää tätä pienemmäksi.

Jos maksu palautetaan maksuunpanon oikaisun tai muutoksenhaun johdosta, palautettavalle maksulle maksetaan veronkantolain (11/2018) 37 §:ssä säädetty hyvityskorko maksupäivästä takaisinmaksupäivään.

11 luku

Muutoksenhaku

75 §

Muutoksenhaku valtion ja kunnan viranomaisen päätökseen

Valtion viranomaisen päätökseen, lukuun ottamatta 9, 11, 20, 52, 55—63 ja 65—67 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä, saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Edellä 42 §:ssä tarkoitettuun kirjalliseen lihantarkastuspäätökseen saa vaatia oikaisua 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista Ruokavirastolta.

Kunnan toimielimen päätökseen, lukuun ottamatta 9, 11, 55—61, 66 ja 67 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä, ja kunnan viranhaltijan muuhun kuin 64 §:ssä tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua kunnan tämän lain mukaisia tehtäviä hoitavalta toimielimeltä. Oikaisuvaatimukseen sovelletaan, mitä hallintolain 7 a luvussa säädetään oikaisuvaatimuksesta.

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Kunnan viranhaltijan 64 §:ssä tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muutoksenhakuun, joka koskee kunnallista valvontasuunnitelmaa, sovelletaan kuitenkin, mitä kuntalaissa säädetään.

Muutoksenhaussa Tullin tämän lain nojalla tekemään päätökseen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

76 §

Muutoksenhaku viranomaisen määräämään maksuun

Muutoksenhausta valtion viranomaisen määräämään maksuun säädetään valtion maksuperustelaissa.

Kunnan 72 ja 73 §:ssä tarkoitettua maksua koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua soveltaen, mitä hallintolain 7 a luvussa säädetään. Edellä 72§:ssä tarkoitettuun valvonnan perusmaksuun saa vaatia oikaisua kunnalta, jos

1) perusmaksu on peritty aiheuttomasti;

2) perusmaksu on maksuvelvollisen sitä aiheuttamatta jäänyt määräämättä.

Oikaisu voidaan 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa tehdä kolmen vuoden kuluessa maksun määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta ja 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jolloin maksu määrättiin tai olisi pitänyt määrätä.

Muutoksenhakuun, joka koskee kunnallisia maksuja koskevaa taksaa, sovelletaan kuitenkin, mitä kuntalaissa säädetään.

77 §

Valvontaviranomaisen muutoksenhakuoikeus

Ruokavirastolla on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan toimielimen muutoin kuin oikaisuvaatimuksen johdosta tekemän päätöksen tai muuttanut sitä. Ruokaviraston valitusoikeus ei kuitenkaan koske kunnallista valvontasuunnitelmaa tai kunnallisia maksuja koskevaa taksaa koskevaa hallinto-oikeuden päätöstä.

78 §

Täytäntöönpano

Edellä 9 luvussa tarkoitettussa muussa kuin 67 §:ssä tarkoitettussa elintarvikevalvonnan seuraamusmaksua koskevassa päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava ennen kuin se on saanut lainvoiman tai ennen kuin oikaisuvaatimusta on käsitelty, jollei valitusviranomainen tai vastaavasti oikaisuvaatimuksen käsittelevä viranomainen toisin määrää. Oikaisuvaatimus ja valitus on käsiteltävä viivytyksettä.

Edellä 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua hygieniapassin peruuttamista koskevaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei Ruokavirasto tai valitusviranomainen toisin määrää.

Edellä 42 §:ssä tarkoitettua kirjallista lihantarkastuspäätöstä on oikaisuvaatimuksesta ja valituksesta huolimatta noudatettava, jollei Ruokavirasto tai valitusviranomainen toisin määrää.

12 luku

Rekisterit

79 §

Rekisterit

Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat pitävät yhdessä valvonnan ohjausta ja kehittämistä sekä suorittamaansa valvontaa varten valtakunnallista rekisteriä:

1) 8 §:ssä tarkoitettua rekisteröidystä alkutuotannosta ja 9 §:ssä tarkoitettua hyväksytyistä alkutuotantopaikoista;

2) 10 §:ssä tarkoitettua rekisteröidystä elintarviketoiminnasta ja 11 §:ssä tarkoitettua hyväksytyistä elintarvikehuoneistoista;

3) 13 §:ssä tarkoitettua rekisteröidystä kontaktimateriaalitoiminnasta;

4) 34 §:ssä tarkoitettua virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista.

Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat ovat 1 momentissa tarkoitettun rekisterin luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 26 artiklassa tarkoitettuja yhteisrekisterinpitäjiä. Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat käyttävät ja pitävät rekisteriä ajan tasalla tässä laissa säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa. Ruokavirasto vastaa rekisterin toimivuuteen liittyvien tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä.

Muilla tässä laissa tarkoitetuilla valvontaviranomaisilla on oikeus käyttää 1 momentissa tarkoitettun rekisterin rekisteritietoja säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa.

Ruokavirasto pitää valvonnan ohjausta ja kehittämistä sekä suorittamista varten valtakunnallista rekisteriä:

1) 20 §:n 1 momentissa tarkoitettua hygieniapassitestaajista sekä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet hygieniapassitestiin;

2) 33 §:ssä tarkoitettua toimeksiannon saaneista elimistä;

3) ruokamyrkytystapausten selvittämiseen ja zoonosien seurantaan ja valvontaan liittyvistä seikoista 36 §:n 5 momentissa ja 47 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten perusteella;

4) 53 §:ssä tarkoitettua Ruokaviraston tunnustamista alkutuotantopaikoista ja lokeroista sekä lokeroihin kuuluvista alkutuotantopaikoista, jotka Ruokavirasto on tunnustanut täyttävän sikojen valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset;

5) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 liitteen III IV jakson I luvun mukaisen metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen suorittaneista henkilöistä;

6) 24 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua Ruokaviraston nimeämistä muista kuin Ruokaviraston tai kunnan palveluksessa olevista eläinlääkäreistä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto pitää rekisteriä alkoholijuomien myyntipaikoista sekä alkoholijuomien valmistus- ja varastointipaikoista.

Edellä 1 ja 4 momentissa tarkoitettut rekisterit ovat osa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetussa laissa (284/2008) tarkoitettua maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmää.

80 §

Rekistereihin merkittävät tiedot

Edellä 79 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin merkitään:

1) valvontakohteiden tunnistetiedot ja toiminnot;

2) 53 §:n mukaisesti tunnustettujen alkutuotantopaikkojen, lokeroiden ja lokeroihin kuuluvien alkutuotantopaikkojen tunnistetiedot;

3) suunnitellut ja suoritettavat valvontatoimenpiteet;

4) virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista arvioinnin piirissä olevat määrittämissuunnitelmat sekä tutkimuksista vastaavien henkilöiden nimet;

5) muut kuin 1—4 kohdassa tarkoitettavat elintarvikesäännösten mukaiset valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tunnistetietoja ovat toimijan nimi, osoite, yritys- ja yhteisötunnus tai sen puuttuessa henkilötunnus sekä valvontakohteen nimi ja osoite. Henkilön tunnistetiedot poistetaan rekisteristä, kun niitä ei enää tarvita.

Ruokavirasto julkaisee virallisista laboratorioista ja nimetyistä omavalvontalaboratorioista luettelon, josta 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettavat tiedot ilmenevät.

Hygieniapassitestaajista rekisteriin merkitään testaajan nimi, henkilötunnus ja yhteystiedot. Henkilöistä, jotka osallistuvat hygieniapassitesteihin, rekisteriin merkitään henkilön nimi ja henkilötunnus sekä hygieniapassitestaajan nimi, testipaikan osoite ja testin suorittamispäivämäärä. Henkilöistä, joille testaaja on myöntänyt hygieniapassin, rekisteriin merkitään lisäksi hygieniapassin myöntämispäivämäärä.

13 luku

Erinäiset säännökset

81 §

Rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaaminen

Jos Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 140 artiklassa tarkoitettujen säännösten rikkomuksista koskevan ilmoituksen valvontaviranomaiselle on tehnyt luonnollinen henkilö, hänen henkilöllisyytensä on pidettävä salassa, jos henkilöllisyyden paljastamisesta voidaan olosuhteiden perusteella arvioida aiheutuvan hänelle haittaa.

82 §

Salassa pidettävät tiedot

Valvonnassa saatuja tietoja koskevasta salassapitovelvollisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

83 §

Virka-apu

Valvontaviranomaisten on annettava toisilleen pyynnöstä virka-apua niiden tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Valvontaviranomaisten on annettava jätelain (646/2011) mukaiselle valvontaviranomaiselle pyynnöstä virka-apua mainitun lain xx §:ssä tarkoitettua elintarvikejätettä koskevan kirjanpito-velvollisuuden valvonnassa.

Poliisin on annettava valvontaviranomaisille näiden pyynnöstä virka-apua elintarvikesäännösten mukaisten tehtävien suorittamisessa.

HE 3/2021 vp

84 §

Valtionosuus

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan kunnan peruspalvelujen valti-
onosuudesta annettua lakia (1704/2009), jollei laissa toisin säädetä.

85 §

Koneellinen allekirjoitus

Automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tehty tämän lain mukainen päätös sekä asiaan liittyvät
asiakirjat voidaan allekirjoittaa koneellisesti.

14 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

86 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tällä lailla kumotaan elintarvikelaki (23/2006), jäljempänä kumottu laki. Jos muualla lainsää-
dännössä viitataan kumottuun lakiin, tämän lain voimaan tultua viittauksen on katsottava tar-
koittavan tämän lain vastaavaa säännöstä.

Kumotun lain nojalla annetut säädökset jäävät voimaan.

87 §

Siirtymäsäännökset

Mitä 72 §:ssä säädetään kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävästä
valvonnan perusmaksusta, sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2022.

Kumotun lain sekä sitä edeltäneen elintarvikelain (361/1995) ja terveydensuojelulain nojalla
hyväksytyt tai ilmoitetut elintarvikehuoneistot ja alkutuotantopaikat sekä eläimistä saatavien
elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain (1195/1996) nojalla rekisteröidyt alkutuo-
tantopaikat saavat ilman eri hyväksyntää tai ilmoitusta jatkaa toimintaansa.

Sen, joka tämän lain voimaan tullessa on kelpoinen elintarvikevalvonnan tehtävään, katsotaan
täyttävän tämän lain mukaiset vastaavaa tehtävää koskevat pätevyysvaatimukset.

2.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 118/2021, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, alkoholilain (1102/2017) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, siemenlain (600/2019) 35 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, kasvinterveyslain (1110/2019) 26 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetun lain (1277/2019) 15 §:ssä tarkoitettu tuontivalvonnan seuraamusmaksu, tieliikennelain (729/2018) 161 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajokorttilain (386/2011) 93 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, vesiliikennelain (782/2019) 122 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 268 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajoneuvolain (82/2021) 195 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu ja 189—192 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, rehulain (1263/2020) 51 §:ssä tarkoitettu rehuvalvonnan seuraamusmaksu sekä elintarvikelain (/) 67 §:ssä tarkoitettu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä kuuta _____

Helsingissä 4.2.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä

2.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 118/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, alkoholilain (1102/2017) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, siemenlain (600/2019) 45 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, kasvinterveyslain (1110/2019) 26 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu ja eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetun lain (1277/2019) 15 §:ssä tarkoitettu tuontivalvonnan seuraamusmaksu, tieliikennelain (729/2018) 161 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajokorttilain (386/2011) 93 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, vesiliikennelain (782/2019) 122 §:ssä tarkoitettu lii-

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, alkoholilain (1102/2017) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, siemenlain (600/2019) 45 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, kasvinterveyslain (1110/2019) 26 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetun lain (1277/2019) 15 §:ssä tarkoitettu tuontivalvonnan seuraamusmaksu, tieliikennelain (729/2018) 161 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajokorttilain (386/2011) 93 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, vesiliikennelain (782/2019) 122 §:ssä tarkoitettu lii-

HE 3/2021 vp

Voimassa oleva laki

kennevirhemaksu, liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 268 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajoneuvolain (82/2021) 195 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu ja 189—192 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu sekä rehulain (1263/2020) 51 §:ssä tarkoitettu rehuvalvonnan seuraamusmaksu.

Ehdotus

kennevirhemaksu, liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 268 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajoneuvolain (82/2021) 195 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu ja 189—192 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, rehulain (1263/2020) 51 §:ssä tarkoitettu rehuvalvonnan seuraamusmaksu sekä elintarvikelain (/) 67 §:ssä tarkoitettu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20